NAZIONALE CENTRALE V.E. II
1 8
42 B
14
ROMA

8. 42. B. 14

BARTHOLOMEI FACCII

DE REBVS GESTIS ALPHONSI ARAGONII REGIS libri VII.

Collegij Rom. Soc. Jesu. Cum cat. inscrip.

AD CAESAREM GONZAGAM, MELFITENSIVM PRINCIPEM, AC ARRIANORVM ducem et c.

BIBLIOTECA ... ROMA

SIDERIBVS

FVLGET AB ALTIS

SVPPLEX CLARVM

NVI

PHILOTERPSES ET CLIDANVS Philoponi Fratres ; Mantuæ excudebant.

27

M. D. LXIII. Menſe Februario.

B.S.

CAESARI GONZAGAE, MELFITENSIUM PRINCIPI, ATQUE ARRIANORUM DUCI, GRAuisq; armaturæ equitum Philippi Hiſpanorum Regis in Ciſalpina Gallia Præfecto, Franciſcus Philoponus S. D.

CUM multæ ſunt artes, ac diſciplinæ, MAGNANIME PRINCEPS, quæ nos ſummopere delectant, ac iuuant; tum duæ præſertim utrunque mihi præſtare uidentur, philoſophia, rerumq; geſtarum ſciētia: nam altera dum rerum euentus, cauſasq; contemplatur, atque tum propria, tum publica uniuſcuiusq; tractat officia, nos ad bene, beateq; uiuendum informat: altera uerò dum uarios exitus bellorum, fortiſsimorumq; hominum facta nobis oſtendit, prudentiores nos efficit, animoſq; noſtros ad uirtutem excolendam mirum in modum accendit. Quamobrem utranque harum magiſtram morum, ac uitæ ducem rectè iudicauit antiquitas. Verùm, ut nunc philoſophiæ laudes, quæ ſummæ ſunt ac innumerabiles, ſilentio prætermittam, tantus eſt hiſtoriæ fructus, & oblectatio; ut neſciam, quid aliud hominum aut auribus, aut mentibus, ſiue utilius, ſiue iucundius percipi poßit. Dum enim, tanquam in tabula picta, conſpicimus aduerſa clariſsimorum Ducum ſtratagemata, artes, inſidias, ſpem potiundi, metum amittendi, cæſos exercitus, urbes captas, imperia deleta; age, fortuna commutata, cadere exultantem, uictum exurgere, eodem penè momento lætitiam pelli mœrore ſubſequente, mœro-

remq; letitia, non ne uoluptate affìcimur incredibili, alimurq; pabulo ſuauiſſimo, donec ad exitum perueniamus? ac non ne tot exemplis, quorum in omni genere uberrima nobis copia ſuppeditatur, pulcherrimam totius uitæ inſtituendæ normam, & rationem apprehendimus? Porrò aliqui rerum ueterum memoriam ad id laudis, & honoris extulerunt; ut hanc uel rerum geſtarum utilitate, ac magnitudine metientes hiſtoricum cum Imperatore æquari putauerint. ego uerò, ſi ſcriptorem, & actorem rerum par gloria non ſequitur, ſaltem uerè hoc mihi uideor eſſe dicturus, & eos, qui fecere, & nos, qui facta iſtorum legimus, ſcriptoribus plurimum debere: ſiquidem tot omnium ſeculorum præclari Duces, & Imperatores adeò rerum geſtarum gloria minimè florerent, niſi doctiſſimi uiri eorum facta literis conſecraſſent: nos uerò niſi haberemus hæc monumenta, quæ præteritorum temporum, locorum, hominum memoriam nobis conſeruarent, non ne in perpetua ignorantia uerſaremur, puerique ſemper eſſemus? Sed uereor ego, Præſtantiſſimè CAESAR, dum philoſophiæ, hiſtoriæque uoluptatem, & fructus tibi explicare contendo, apud cæteros ne amens ſim, ac tanquam ſus Mineruam docere uelle uidear: quis enim hæc melius te nouit, qui aſſiduè magna cum tui laude in utroque ſtudio uerſaris? Cuius quidem rei certiſſimus teſtis eſſe poteſt Iulius Caſtellanius, uir Peripatetica doctrina, ac optimarum artium ſtudijs eruditiſſimus, quem multis ante menſibus haud mediocri pretio conduxiſti, quò philoſophiam, & hiſtoriam, quibus præcipuè deditus es, facilius eo adiutore tractare poſſes. Tu enim eos, qui hac noſtra ætate philoſophiam, ac literas grauiſſima ampliſſimaq; perſona indignas putant, in tantis tenebris, tantoque in errore uerſari permittis, ac ueſtigia ueterum, & optimorum Principum imitando, cum à negotijs uacas, quas nunc primarij uiri in ludicris ſermonibus, ac leuiorum rerum colloquijs fruſtra horas conterunt, tu partim in percontando à peritis, partim in grauium rerum diſputationibus, utiliter tranſigis. Et qnanquam ad libros confugere, longiusque euagari

animo haud tibi neceſſe eſt more multorum, cum in clariſſima familia tua hiſtoriam habeas, ac omnium exempla uirtutum, ſi cogites Aloyſios, Ludouicos, Franciſcos, Federicos, ac illud in primis Ferdinandi Patris tui immortalitate dignum ingenium, qui rei militaris ſcientia omnem gloriam uicit ſuperiorum: tibi tamen non modò ad Maiores tuos referre animum placet; ſed etiam uis Græcorum, & Romanorum egregia facta cognoſcere, quò ueterum ætatum præſtantes uiros cum noſtris conferens, perfectam rerum gerendarum ſcientiam, quæ uerè prudentia eſt, conſequaris. Quamobrem, cum paucis ante diebus docti & elegantes libri de rebus geſtis Alphonſi Aragonij Regis in manus meas peruenerint, eóſque cenſuerim haud mediocri hiſtoriæ ſtudioſis emolumento fore, hos præcipuè ſub clariſſimo nomine tuo edendos duxi: cui enim aptiori, dignioriq; perſonæ hoc pulcherrimum opus inſcribere debebam, quàm tibi, qui die noctu q; rerum geſtarum lectione mirifice delectaris, qui uirtutem colis ſtudio ſingulari, qui omnes bonas artes ac diſciplinas tam humaniter excipis, amplecteris, foues? quod ſanè multi huius preclaræ urbis nobiles ac doctiſſimi uiri omnium maxime nouerunt, qui ſæpe in ædes tuas, tanquam in Academiam conueniunt, ubi magna cum tui gloria, mira que eorum utilitate in ueterum Poetarum libris tractandis, et imitandis ſe exercent? Quid dicam de incredibili tua erga omnes humanitate, qua neminem ſermone, neminem excludis tuo congreſſu, qua tui omnibus copiam facis, qua omnes iuuare, augere, amplificare ſtudes? Quare nulli mirum uideri debet, ſi principum uirorum, nobilium, & popularium, quot quot nunc Vrbem incolunt, tibi animos perpetuò deuinxiſti; ſi Romani, te unum colunt, te unum expetunt, te unum amorem, ac delicias bonorum omnium appellant: hæc enim ex tua benignitate, ac propè diuina clementia, tanquam ex aureo fonte, omnia deducuntur; & hæc ſemper fuit potentiſſimæ, ac ſapientiſſimæ omnium urbium Romæ conſuetudo, ut præ cæteris coleret humanitatem, ſola peregrinam uirtutem exciperet, ſola hanc

ſummis decoraret honoribus, & ſola dominam humanarum rerum omnium efficeret. Igitur ſi de magnis ingeniis, magnisque optimarum artium ſtudÿs iudicium facere, & ex præſentibus futura licet agnoſcere, cum in pace omnia, quæ ad iuſtitiam, et prudentiam officia pertinent, ita exequaris, ut diligentiam admirentur omnes, illud in bello ſperandum eſt, ut, quam omnes de tua uirtute concepimus, tu facile opinionem uincas, neque nos ullam à tam excellenti ingenio, & ſingulari imperatoriam laudem deſideremus. Hæc ſunt ea Prudentiſſime C A E S A R, *quæ me in primis, ut hanc tibi dedicarem hiſtoriam, adduxerunt: ſed aliæ etiam ſunt cauſæ, ac minimè uulgares, quibus ÿ libri, mea quidem ſententia, optimo tibi iure debentur. Nam hic Alphonſus, cuius præclara facinora nunc ad te mitto, tuus atauus fuit: quippè quòd huius neptis Eleonora, Herculi primo Ferrarienſium Duci in matrimonium collocata, illius fuit Iſabellæ mater, cuius prudentiam, & egregias animi dotes cæteræ mulieres nunquam ſatis admirari, nedum imitari poterunt; ex qua deinde nati ſunt Federicus primus Mantuanorum Dux, Hercules nunc Cardinalis integritate, & ſapientia omnium ampliſſimus, ac Ferdinandus Pater tuus, cuius uirtuti nulla par inueniri poteſt oratio, ac nullius tantum eſt flumen ingenÿ, nulla dicendi, aut ſcribendi tanta uis, tantaque copia, quæ non dicam exornare, ſed eius res geſtas enarrare queat. Præterea quæ hic de Alphonſo narrantur, multa geſta ſunt circa eas urbes, & oppida, quorum tu in Neapolitano Regno principatum ac dominatum habes. Quamobrem eiuſmodi rerum lectio non poterit, non te iuuare uehementer, & oblectare. Porrò uidebis Regem in aggrediendis rebus adeò impigrum, in gerendis ita induſtrium ac uigilantem, in laboribus ſuſtinendis adeò firmum, ita in periculis fortem, in conſilio capiendo adeò prudentem, in uictoria adeò clementem, in omnes bonos, præcipuè uerò in doctos & literatos uiros ita humanum, ac liberalem, ac tandem in omnibus dictis, & factis adeò modeſtum ac temperatum; ut neſcias cum quo alio, uel maximo, ſiue Græcorum, ſiue Romanorum*

Regē, & Imperatore eum conferre debeas. ſed iſtud certè cognoſces, eas Alphonſi, tui ataui fuiſſe uirtutes, quas hodierni Principeš, qui non pecuniꝭs, & uoluptati, ſed decori, gloriæq; uiuunt, uelut optimum exemplar, ſibi proponant ad imitandas. Hæc uerò prima pars, Magnanime Princeps, de rebus geſtis Alphonſi, quam ſaltem quæſo, ut accipias pro argumento, maximæ meæ erga Te obſeruantiæ, ſi Tibi, ut ſpero pergrata erit; mox alteram edam in qua habebis alia tanti Regis in Italia magna cum prudentia ſuſcepta bella, nec minori etiam uirtute confecta; ac inter cœtera uidebis multa Ludouici ſecundi, Mantuanorum Principis, fortiter, & egregiè facta commemorari, de cuius bellicis laudibus, ac aliorum tot fortiſſimorum uirorum, qui in clariſſima gente tua rei militaris ſciētia floruerunt, nulla unquam ætas conticeſcet. Vale, diuque fœlix uiue, Mantuæ Kal. Feb.

M. D. LXIII.

PETRO GONZALAE, MENDOCIAE
SALAMANTINO EPISCOPO
FRANCISCVS PHILOPONVS,
S. D.

*Q*VID mihi cauſæ fuerit, ut te unum, è tot Illuſtriß. ac Reuerendiß. Tridentini Concilij Patribus ſelegerim, cui hæc ſcriberem, paucis accipe. Alphonſus Aragonius, à quo Hiſpaniarum Rex Philippus tibi conſanguinitate proximus longo ordine in regnorum adminiſtratione ſucceßit, uſus eſt fideli, ac ſtrenua opera Mendociæ inclyti copiarum Ducis, in conficiendo bello Neapolitano. Qui, ut in ſecunda huius operis parte legitur, illi in Apulia, & apud Ligures legatus, quam plurima bella confecit; pacatumque regnum reliquit; & ut inter omnes Italiæ Principes pax firmaretur, conſultor, & auctor extitit. Igitur cum ab illo Mendocia maximo duce, clarißima tua familia deducatur æquum cenſui, ut in hoc opere, quod ad te mittendum curaui; illum habeas, illum legas, illum admireris. Verum ut ille Alphonſo per gratus felici exitu bella confecit, pacemque compoſuit; ita tu, cum reliquis in ſacroſancta Synodo præfectis, ad quos fidei ſumma defertur, pro ipſa fide bella conficite, pacemque componite. atque omni uirtutum genere præfulgentes, toto orbi, ueræ doctrinæ clarißimum lumen oſtendite; penitusque deuicta hereſi, lætum, ac felicē triumphum ducite. Vale, & ſalue.

MANTVAE
6. Kl. Martij
1563.

HYPPOLITO ARIVABENO MANTVANO EPISCOPO HIERAPETRAENSI

Franciſcus Philoponus.
S. D.

PHILIPPVS *Ariuabenus inter præclariſſimos philoſophos medicosque ſui temporis connumerandus, dum in humanis ageret Ferrariam acceſſit, accitus à nobili Federico Tuffo; cum quo ſibi uetus interceſſerat neceſſitudo: fuerat Tuffus à ſecretis Alphonſi Neapolitanornm Regis ultimi; ipſique, dum floruit regnum, Regi percarus. Qui dum una cum ipſius Alphonſi filijs è regno pulſis, Ferrariæ exilij ſedem haberet, à graui infirmitatis labore correptus fuit. mox ab ipſo Ariuabeno ad priſtinam ualetudinem perductus, illi, quem hiſtoriarum cognitione plurimum delectari cognouerat, exemplum hoc rerum geſtarum Alphonſi Aragonum Regis, qui primus Neapolitanum Regnum in Hiſpanorum ditione poſuit, dono dedit. Quo accepto Philippus, & ſtili candorem, & hiſtoriæ nouitatem maximè admiratus eſt. in hoc enim auctor Cæſaris commentaria imitatus omnem belli ſeriem, in qua Genuenſium ipſe Legatus interfuit, mirè uerèque deſcripſit. Cum uerò quamplurima Gonzagæ domus facinora, aliorumque principum, præcipuè in huius ſecunda Operis parte pertractentur; quæ nunquam ita uere, ac dilucide tradita ab ullo auctorum, qui de ijs ſcripſerint, reperiantur, typis id merito imprimendum tradere decreuit. procedente autem tempore, cum propter eius occupationes ac negocia, nondum id quod decreuerat peregiſſet, adiuuante fortuna (ea quippe Dei maximi uoluntas eſt, quam nos Fortunam appel-*

amus) tu me è Gazolo Mantuam accerſiſti; michique patris tui opus exactiſsimum oſtendiſti. Iacobus enim Ariuabenus pater tuus uir omnibus numeris abſolutus, qui mathematicarum certiſsima dogmata, philoſophiæ ſecreta, theologiæ abſcondita & medicinæ praeuiſa, tum Grece, tum Latine nouerat, orſus ab anno uirginei partus 1480. ad annum ferè 1544. deductum opus reliquit. in quo omnes hiſtorias Italicarum, exterrarumque gentium felici ſtilo complexus eſt. cum uerò ob immaturam mortem illud edere non potuerit, tu qui undequaque morum probitatem, uitæque candorem oſtendis; ad domus tuæ gloriam, communemque hominum utilitatem in lucem emittere decreuiſti. Dumque ut illud ederes inter nos pertractaretur, ſuperuenit nihil taleſciens Philippus ipſe conſanguineus tuus, cumque ſermones noſtros, qui ſuper Patris tui libris edendis fuerant, intellexiſſet, deſiderium quod prius de Faccij libris edendis habuerat, tunc maximè excitatum eſt; utque id quamprimum abſolueretur mihi opus ipſum tradidit, ut ſi qua in illo illius incuria; qui ex proprij auctoris exemplo deſumpſit, errata uiderentur, tollerrem atque emendarem ipſo deinde poſt aliquot dies defuncto, cuius quicquid fuerat hominis, ob ipſius probitatem, pietatemque cælum aduolauit, opus ipſum apud me relictum eſt. quare cum Mantuæ nunc imprimendi officinam conſtituerim, æquum mihi uiſum eſt, id quod ab ipſo primum acceperam hoc imprimis, imprimerem, ne ipſum uoto ſuo defraudatum relinquerem. primam itaque hanc operis partem meis impreſſam typis abſolui, ſecundam mox deo annuente abſoluturus. Aequiſsimum etiam cenſui ut opus hoc, quod conſanguinei tui opera in lucem prodiit, ad te deferatur. Tu uero qui inter Clariſsimos ac Reuerendiſsimos Tridentini Concilij patres, non ultimum locum tenes, cum tibi contigerit ſermonem habere, quod tibi ſæpiſsime contingere ſolet, cum ipſis Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Legatis; inter quos Hercules Gonzaga Cardinalis, tum uitæ candore, & integritate, tum doctrinæ fulgore, & præſtantia, ut Sol inter cætera ſydera, emicat, atque cum tot Archiepiſcopis, Epiſcopiſque, & Regum, Du-

cumque Legatis, precipue Romani Imperij, ac aliorum Principum, necnon & proceribus Hiſpanis, Galliciſque, ac Italicis, de quorum genere hic quam plurima egregia, & excellentia facta leguntur, meam obſecro hanc impreſſionē in medium afferas qua ſciant poſteri Alphonſum ſuis ingentibus, bello, & pace, terra, mariqué factis, & deuicti Neapolitani Regni gloria; dignam Faccio ſcribendi materiam præbuiſſe. Faccium uero ipſum felici ſtilo adeo Alphonſi geſta non minus uere, quam accurate complexum fuiſſe, ut in dubium relictum ſit, an ille huic rerum geſtarum gloria, an hic ſermonis candore illi (ſi eſt ulla inter hos cōparatio) ſit præferendus; ac ēt ut Cognoſcant Cæſarem Gonzagam, filium magni illius Ferdinandi, Inuictiſſimo CAROLO Quinto Romanorū Imperatori, Cari, cui opus hoc dedicatum eſſe uolui, ſua uirtute; & animi, ac corporis dotibus, & rerum geſtarum, & gerendarum gloria, uberem ſcribendi materiam, noſtri, & futuri ſeculi ſcriptoribus, eſſe præbiturum. tu igitur optime Hippolyte munuſculum hoc, læta qua ſoles fronte accipias & me quem tuis meritis deuinxiſti, tibi deditiſſimum ſcias; meamque omnem in omnibus tuis rebus, & maxime in imprimendis (utcumque tibi libuerit) patris tui monumentis, quæ quamplurima in omni ferè ſcientiarum genere, edidit, & præſertim in ſuarum hiſtoriarum libris, operā, & ſolertiam impenſurum. Vale diu fælix. Cæterum non ab re me facturum credo ſi Epiſtolam uerſibus clauſero.

Qui latijs mira populis uirtute ſubactis
Sceptra tulit captæ regia parthenopes,
Faccio ad hæc ſcribenda ingens dedit argumentum
Sanguinis Alphonſus gloria Aragonij.
Qui uero haud referens audita, at uiſa reponens
Præclarum hoc fido ſcripſit opus calamo,
Protulit Alphonſi uentura in ſæcla triumphos
Condigna extollens Faccius hiſtoria.
Sic ab utroque fuit uice uerſa adiutus uterque;
Mutuo & alteruter profuit alterutri.
Præſtantes meritis decorentur honoribus ambo,
Materia Alphonſus, Faccius eloquio.

BARTHOLOMAEI FACCII RERVM GESTARVM ALPHONSI REGIS ARAGONVM.

LIBER PRIMVS.

ET SI non nullos Viros hæc ætas tulit, qui præſtanti ingenio, atque doctrina præditi ad res ſcribendas idonei exiſtimari poſſint: fuerintq; & noſtra, & maiorum noſtrorum memoria populi, ac principes clari, qui magna, laudabiliaq; facinora geſſere: ea tamen eſt apud pleroſq; nouarum rerum negligentia quædam, uel potius contemptus eorum: quæ uiderint, uèl ab alijs audiuerint: ut perpauci ad ſcribendam hiſtoriam animum adijciant. Sunt autem complures, quos, cum aut Alexandri, aut Cæſaris, Populi ue Rom. facta legerint: hæc recentiora minus delectent. Quoniam ita natura nobis comparatum eſt: ut, quæ nobis ſunt notiora: minori pretio uulgo habeantur. Ego uero non inficias iuerim, nec Regem quempiam, nec Ducem, nec Populos ætate noſtra, aut auorũ noſtrorum extitiſſe: qui rerum geſtarum gloria, et uirtute cum illis comparari queant. Quãquã nemo eſt, qui neſciat, eorum res, quos modo nominaui, diſertorum ſcriptorum beneficio non nichil illuſtriores, atq; ampliores factas eſſe. Sed mehercle hæc quoq; recẽtiora, meo quidem iudicio, tanti ſunt: ut eos in ætatem ſuam ingratos quodam modo, atq; impios reputem: qui, quæ ſuis ſeculis contigere: ueluti leuia, ac notitia parum digna neglexere. cum ea potius ipſi uerbis ornare, atq; extollere, debuiſſent, quam aliorum ingenio celebrata admirari, atq; in honore, et pretio habere, atq; hoc modo eloquentiſſimorum hominum ſtudia excitarent: reſq; ſuorum temporum pariter ab interitu uendicarent. Hæc autem tametſi in mentem ueniebant; non uſq; adeo apud me ualuere; ut me à rebus noſtris memoriæ mandandis deterruerint. Quippe nulla in rè aut

honeſtiore,iucundioreue uires animi exerceri poſſe,in animum induxi meum , quam in ſcribenda rerum geſtarū hiſtoria; qua, ut interim eius fructum taceam : nulla prefecto res utilior eſt mortalibus , ſiue ad priuatas, ſiue ad publicas res animum adyciant,utpotè quæ temporum uiciſſitudines , fortunæque uarietates ſuperiorum ætatum planiſſime oſtendat . Quare michi in hac ætate res geſtas conſideranti Alphonſi Regis, atq; eas literis mandare cupienti inter cætera illud in primis admiratione dignum occurrit : quòd is à remotiſſimis Hiſpaniæ locis in Italiam profectus, præter multa memoratu digna,quæ geſſit : Neapolitanum Regnum magnum,atq; opulentum ſingulari uirtute perdomuerit . Quæ quidem omnia literis mandare,et quantum in me eſt,eadem ſcriptis illuſtrare decreui;ne tantarum rerum cognitio poſteris obſcura pēitus relinquatur.Quòd ſi fortaſſe pro rei magnitudine minus conſequi potuero : Saltem me facultatem alijs , eiſdem de rebus poſthac ſcribendi præbuiſſe plurimum iuuabit . A Neapolitano igitur bello initium facturus, eius cauſam,atq; originem, paulo longius quædam repetendo, primum aperiam.

MArtinus , ut hinc exordiar , huius nominis quintus Pont. Max. qui ſacroſanctam poteſtatem pontificiam Tyrannorum quorundā ſcelere propè euerſam reſtituit : cum Florentiæ degeret,Bracij Mōtonis iniurijs laceſſitus,à Ioanna Neapolitanorum Regina opem petijt . Ea uerò Sfortiam Cotiniolam copiarum eius præfectum auxilium petenti miſit . Qui ſecundis aliquot prælijs confectis,ad poſtremum acie uictus, ut ſibi decretum ſtipendium inuideri cognouit quorundam opera, qui primum apud ipſam Ioannam dignitatis locum obtinebant : omniaq; ad eorum potentiam reuocare cupientium : Ludouicum,Andegauinorum Principē, Regem poſtea appellatum : uti ad Neapolitanum Regnum capeſcendum,quòd is ad ſe pertinere profitebatur, per literas,nuncioſq; adhortari cœpit : operamq; ſuam ad id bellum impigrè pollicitus eſt . Sfortiæ adhortatio facilè mouit Ludouicum iam antea Neapolitanorum quorundam exulū,quotidianis ſuaſionibus eius regni cupiditate inflammatum . Ad hoc eius uiri autoritas accedebat, quod acceperat eundem ſuper egregias belli artes,in Regno Nea-

politano complura oppida poſſidere. Lætus itaq; talibus nuntijs, renuntiari Sfortiæ iuſſit periucunda ſibi accidiſſe, quæ ultrò obtuliſſet: et ob eam rem gratias agere: bellum Neapolitanum ſibi et prius, et maximè hoc tempore cordi eſſe, præſertim talem uirum, ac Ducem copiarum nacto: paraturum ſe omni cura claſſem, qua Neapolim traijciat: ſimulq́; cum his, qui ad ſe uenerant, mittit: Qui de ſtipendio, ac cæteris rebus ad bellum pertinentibus cum eo agant: actaq́; ad ſe referant. Quibus omnibus conſtitutis Sfortia extemplo coactis diſſipati exercitus reliquijs, in Campaniam proficiſcitur: fineſq́; Regni ingreſſus ut per pacatum agrum duxit: neq; diuini quicquam neq; humani uiolauit, priusquam Neapolim peruenit, Ibi demum nullo ad conſpectum agminis concurſu facto ad mille urbem paſſus hoſtem ſe Ioannæ profeſſus eſt. Tum ingens trepidatio et pauor per omnem Campanum agrum, ſimulq́; fuga agreſtium, pecorumq; in oppida munita fieri cœpta eſt. Initio autem eius aduentus pleriq; ciues Ioannæ tædio affecti, ſe ſe ad eum in caſtra contulerunt: quibus conſtabat illum pro Ludouico bellum gerere. Quorum acceſſu elatus Sfortia, (in his .n. erant nonnulli ſummo loco nati) apertè Ioannam bello laceſſere cœpit. Illa, quanquam eius inopinati hoſtis aduentu, et ciuium ad eum tranſitione conterrita, haud ſegniter tandem ad urbis tutellam animum intendit. Itaq; quam primum diſpoſitis ad omnes portas cuſtodibus, atq; in muris oportunis quibuſcunq; locis ſtationibus, neq; hoſti, neq; infidis Ciuibus oportunitatis quicquã ad tentandum reliquit. Poſt hæc delectum raptim in urbe, agriſq́; haberi placuit: conuehendæq; undiq́; annonæ, ac muniendæ urbis ratio, curaq; inita fuit. Ioanna interea conſultante, quonammodo inſtantibus periculis obuiam iretur, cenſuere omnes, qui aderant, externa auxilia imploranda eſſe. Neq; .n. tam Sfortiæ conatus, quam Ludouici aduentus metuebatur. Itaq; primum à Martino Pont. Max. ad quem Regni tutella pertineret: quod ſi ea ſpes falleret, ab his Principibus, ac Regibus, qui ſe iuuare uellent, et præcipuè ab Alphonſo Aragonum Rege, (cuius in Sardiniam claſſe profecti iam tum ingens in Italia nomen erat; Hac Sententia comprobata Ioanna confeſtim Antonium Caraffam cognomento Malitiam, cui maximè confidebat, mittit: iubetq́;, niſi intra certum diem auxilium

officio continebant. Neque enim erat quiſpiam eorum, qui ſe ducem profiteri auderet: ſed taciti aduentum Ludouici operiebantur. Interea dum hæc geruntur: Malitia legatus ab Alphonſo benignè & comiter exceptus, facta copia loquendi, primum de Reginæ in ſe unum ſpe, atque animo uerba facit: deinde labores, ac pericula exponit: Ludouicumq; Andegauinorum Ducem illam paterno Regno, & hæreditario exuere conari: parare claſſem, qua Neapolim petat: Sfortiamque, quem illa ſibi in ſuis calamitatibus unicum præſidium exiſtimauerat, ſibi hoſtem ex Duce factum: caſtris ante urbem poſitis, omnibus belli cladibus agros uaſtare. Eam uerò, & ſi non deerant Reges alij, qui opitulari uellent, ac poſſent: ab eo potius opem poſtulare uoluiſſe, ob nominis ſui celebritatem, ac gloriam ſupplicem orare, ac obteſtari, uti eius cauſam tuendam ſuſcipiat: neue patiatur eam per iniuriam regno ſpoliari. celeritate uerò ante omnia opus eſſe: quando quidem Sfortia cum ingentibus copijs urbem premat, & Ludouicus cum claſſe breui affuturus putetur: quam Genuæ parari certum ſit: magnæ ſibi laudi, & gloriæ fore, ſi laborantem Reginam, & rebus iamproþè diffidentem ſuis, in antiquam dignitatem; ſtatumque reſtituerit. Quodque haud grauate id onus ſuſciperet, Reginam ſi tueri uellet: eo primum omniũ in filium adoptato ſibi Calabriæ Ducatum, qui honor Regiorum filiorum maximo natu dari ſoleat cum Regni ſucceſione polliceri. Cumque hæc dixiſſet, Alphonſus allata modo auxilij ſpe, rem ad conſilium detulit. Nec fermè ullus fuit, qui id bellum ſuſcipiendum diceret: Quoniam per magnos ſumptus poſtulare uidebatur. Erant, qui uererentur, ne, ſi ibi bellum diutius trahi contingeret: Neapolitanos non ſatis conſtantes in bello futuri eſſent. Quod eam gentem uariare conſilia ad fortunæ mutationem fama erat. Re igitur ſuſpenſa, cum adhuc Rex incertus eſſet, quid ageret; præſertim cum legatus, quem Ludouicus iam ad eum miſerat; Triremium decem petendarum gratia, quas claßi, quam Genuæ parabat: adijceret, cognito Malitiæ aduentu, eiusq; cauſa ad eundem Regem profectus. Scire, inquit ſe legatum a Ioanna miſſum ab eo opem poſtulare: nec id diſsimulari poſſe. Cæterum exiſtimare, ſe nouam Ioannæ gratiam ueteri Ludouici amicitiæ prælaturum eſſe: neque ſibi ullam cauſam eſſe, ob quam iuſtè arma ſuſcipere aduerſus Lu-

douicum poſſit. Qui cum ſit, præter amicitiam, & affinitatem con iunctus, uocari Ludouicum a Neapolitanis ciuibus, & magnis quidem obteſtationibus ſolicitari ad Regnum: quod ſibi legittimo iure debebatur, quodque ab eiſdem ultrò offerebatur: armiſque, quando aliter non liceat, uendicare ſibi haud dubium eſſe. Deinde, ſi naues, quas petijt, eidem Ludouico conceſſerit: aut ſi aduerſarius hac in re non fuerit: Ludouicum ſperati, atque exoptati regni propediem compotem fore oſtendit: Atque id planè cum ueteris conſanguinitatis, tum amicitiæ uinculo deberi: nec committendum, ut imperandi cupiditate, à Ludouici amicitia diſceſſiſſe uideatur. Ad hæc Alphonſus, non negare ſe inquit, primum Ioannam ab eo auxilium implorasſe: cæterum ſe nihil adhuc ſuper ea re decreuiſſe. præterea cognationem, & amicitiam Ludouici, quam legatus com memorauerat; ſibi per caram eſſe, eamque magni æſtimare. Ad hæc ſe præſtiturum quod Ludouicus poſtulabat: modo ipſe, a Genuenſium, quibus cum idem Alphonſus bellum gerebat: amicitia diſcederet: fieri non poſſe, ut Ludouici amicitia cum Genuenſibus, cum eodem Rege conſletur, maneatque; illud adijcens æquum non omnino eſſe, neque committendum, ut Regia Claſsis cum hoſtili coniungatur. Legatus ab Rege hoc accepto reſponſo ad Ludouicum redijt: à quo omnia edoctus, utiliorem ſibi Ludouicus Genuenſium amicitiam, & ſocietatem, atque in celeritate uictoriæ ſpem repoſitam denique ratus, omiſſo Alphonſi auxilio, nihil ad expeditæ claſsis celeritatem ſibi reliquum fecit. Vicerunt igitur Regem Reginæ uehementiſſimæ præces. Quippè Regum miſeræ, & afflictæ fortunæ facilè alliciunt amicos ad miſericordiam. Hanc à ſe auxilium implorantem aſpernari non ſuſtinebat, ut potè qui Regio nomine, & maieſtate dignus haberi uellet: & ſi ſuorum omnium ſententias (ut ante dixi) contrarias animaduerterat. Accerſitoque ad ſe Malitia, inquit, ſe Reginæ ſuæ cauſam tueri conſtituiſſe; nec paſſurum ut illa Regno tot annos à maioribus ſuis poſſeſſo, eijciatur. Nec uerò ſe tam moueri pollicitationibus, & præmijs, quamuis per magna ſint, quæ illa mihi ultro offert ac pollicetur: quam eius incommodis, & periculis: præſertim cum ad ſe: prætermiſſis cæteris Regibus, certo iudicio poſtulatum auxilium intelligat: Miſſurum ſe igitur inquit in præſentia Raimundum Tyrilionem uirum præ-

ſtantem cum roſtratis quatuordecim nauibus, qui opē ferat: cōmeatuſque è Sicilia deportari curet. Quæ cū audiuiſſet legatus ſpe elatus plenusque, nuncium ad Ioannam mittere quam primum curauit: qui, illam, quæ egiſſet, diligenter certiorem faceret, ut ſpe auxilij oblata, fortius labores, atque incommoda toleraret, maximè quod Ludouicus magna cum feſtinatione claßis Genua ſoluiſſe ferebatur. Quam rem Alphonſus cum probaret: Paſcalem Ioannæ a ſecretis & qui Reginæ latus in eundo comes ſemper claudebat, cum biremi ad eam miſit, & quæ egiſſet omnia, quo ue tempore ſe affuturum cum regia claſſe ſperaret, ad Reginam quoque perſcripſit. Is autem acceptis literis à Rege idoneam ad nauigandum tempeſtatem nactus, in altum euectus eſt: & iam nauigando ad oppidum, quod urbem Veterem uocant; peruenerat, portamq; ingreſſus commeatuum habendorum cauſa in terram deſcenderat. cum fortè Ludouici claßis ſubitò, atque inſperatò apparuit. Erant enim in ea claſſe præter onerarias ſex, roſtratæ naues duodecim: cuius improuiſo aſpectu commoti, qui in biremi erant, relicto Paſcale, cuius expectandi ſpatium propter hoſtium propinquitatem non habebant: anchoris repente ſublatis, concitato remorum impulſu Neapolim contenderunt. Sed nihilo magis Ioanna ab his ordine ſcire potuit, quæ Malitia cum Alphonſo egiſſet, literæ enim omnes interceptæ, omiſſeq; fuerunt. Id tantum cognouit, propediem icto iam fœdere, ab Alphonſo uenturam in auxilium claſſem: Paſcalemq; apud ciuitatem ueterem relictum: eumq; ab hoſtili claſſe captum putare; cuius metu, quod iam in propinquo erat, eo relicto, effugiſſe. Quibus cognitis, quamuis claßis hoſtium uehementer aduētus terreret: & Paſcalis captiuitas moleſta eſſet; non nihil tamen ſpe animi erecti fuerunt. Interea Ludouicus claſſe appulſa ad ciuitatem Veterem, ut accepit Paſcalem a ſuis deſtitutum, inuentum tandem ad ſe peduci iußit: inuentis literis, quas ad Reginam ab Alphonſo ferebat: cuncta, quæ cum eodē Rege tranſacta erant, cognouit. Poſt hæc Ludouicus, in claſſem impoſito Paſcali proſperum uentum nactus, paucis poſt diebus Neapolim peruenit: iactisq; ante urbem ancthoris, naualibusq; ſocijs ac militibus in terram expoſitis, quos ſecum adduxerat: Sfortiam ſibi obuiam in littus progreſſum, caſtra propius urbem metari iußit. Eius autem

aduentus uariè animos omnium affecit. Namque & Andagauinis longè erecti ſunt animi, Dyrachinis contra imminuti. In has enim duas factiones Neapolitana ciuitas, atque adeo omne Regnum diuiſum erat. Non omnino tamen Dyrachini deſpondere animos: quippe in claſsis Alponſi expectatione ſeipſos conſolabantur. Omnia imperata pro ſe quiſque impigrè ſpontèq; facere, ac deſtinata munera celeriter obire, exequiq;, alij muros, ac turres armati cuſtodire, alij urbem die noctuq; circumire, ac interuiſere, alij tela parare, ac tormenta muralia locis idoneis diſponere, nec occaſionem tentandi aliquid per negligentiam aduerſæ factioni dare, in eo maxime peccatum, in quo quis ceſſaſſet exiſtimantes, de officio certatim ſuo unuſquiſque contendebat. Cæterum Ludouicus hoſtium expectatione perſpecta, omnia prius tentanda ratus, quam claſsis hoſtilis appropinquaret; roſtratas ante urbem circumuagari iuſsit, tentaturos aliquid in urbe Andagauinæ factionis exiſtimans, quorum cognati ad Sfortiam in caſtra tranſierant. Verum eius ſpes atque opinio aliter euenit, atque putauerat. Quoniam & ſi complures in urbe erant, qui Regnum ad Ludouicum, Ioanna exacta, cupiebant: hoſtium tamen uis, atque diligentia omnem ipſis rerum innouandarum facultatem eripiebat. pugnabatur autem in hoc tempore utrinque leuibus prælijs, uariò, ut fit, euentu. Interea dum hæc Neapoli geruntur: Raymundus cum Malitia legato omnibus ad nauigationem rebus comparatis, e Sardinia ſoluit, idoneamq; ad nauigandum tempeſtatem nactus in Siciliam uenit. ibi iuſsis aliquot nauibus onerarijs cū frumento ſequi; confeſtim uelis ſublatis Neapolim petijt. Erant in ea claſſe naues longe ſexdecim: ad cuius proſpectum mira quædam animorum commutatio facta eſt. nam quantum Andagauini remiſerant animos: claſsis ſuæ uſu prope ſublato: tantum Dyrachini ſuſtulerant itaque tāta abijs lætitiæ ſignificatio edita eſt flammis per noctem tota urbe perlucentibus: quanta in dubijs rebus ab ijs fieri aſſolet: qui auxilio diu, ac multum expectato tandem potiuntur. Roſtratæ hoſtium, quæ quotidie in portu ante urbem excurrere ad concitandos ciuium motus ſolitæ erant: confeſtim ſub onerarias (erant enim pauciores numero) tanquam ſub tutam, & eminentem arcem ſeſe recepere: nec libere nauigandi: aut diſcurrendi tribus præſertim triremibus Ioāne

additis

additis: poſtea poteſtas fuit. Expoſitus in terram Malitias: quæ egiſſet cum Alphonſo: non uerbis modo: uerum etiam rebus ipſis edocuit. Freta hoc auxilio Ioanna & a mari omnis generis commeatus capiebat: & a terra hoſtium uim facile arcebat. Hæc autem geſta fuere anno à Chriſti natiuitate uigeſimo ſupra mille et quadringentis. poſtridie Raymundus naui egreſſus, in magna ciuium frequentia ad Reginam acceſſit. Qua conſpecta bono te inquit animo Regina eſſe Alphonſus iubet: cuius inte pietatẽ, atque animum, Malitia legato tuo referente ſatis ſcire potuiſti. Nullum tamen eius rei certius argumentum: aut clarius indicium hoc uno eſt. Simul enim ut ex legato tuò agnouit Ludouicum hoſtem tuum propoſitam expeditionem pertinaciter proſequi: ut ſaluti tuæ, ac dignitati conſuleret, me cum hac claſſe, quam uides: ad te accedere una cum legatò conſeſtim iuſſit: quam ſatis eſſe ad urbem tuendam: & ad commeatus inferendos his potiſſimum temporibus exiſtimauit. Quod ſi te haud aliter quam eius preſentia, atque ſuarum copiarũ aduentu tantò belli onere leuari poſſe cognouerit: ſe ſe cum reliqua claſſe: reliquiſue copijs mox tibi affuturum pollicetur; cuius rei (ſi uſus uenerit) ſentient profectò hoſtes, à te haud necquicquam eius opem imploratam eſſe. Itaque poſito metu, hoc uerum tibi perſuade; Alphonſum tuis rebus aduerſis nuſquã defuturum: qui quantum tibi auxilio eſſe poſſit, & milite, & commeatu; ſuperuacuum dictu exiſtimo. Ego uero, quod ad me attinet; tibi pro mea in regem fide Regina polliceor; me pro tua dignitate, ac ſtatu conſeruando, nulli diſcrimini, ac labori parſurum. Ad hæc Ioanna: nunquam equidẽ dubitaui, quin ab Alphonſo facile in tantis malis auxilium impetratura eſſem, eo quia nobis eius humanitas, atque animi ſpecimen haud inauditum erat, idque mihi unum in calamitatibus meis ſolatium; ea una ſpes relicta erat: & cum cætera omnia nihil ſperandum eſſe promitterent; ob eam cauſam omnes difficultates, ac pericula fortius tuli. Acceperam enim Alphonſum ijs maioribus ortum: qui nihil antiquius unquam habuere, quam ſemper laudi, & gloriæ uacare. Acceperam eo patre, & rege natum; qui conſilio, atque animo cunctis ætatis ſuæ regibus anteiſſet. De eius erga me uoluntate, ex Malitia legato multa accepi; ſed nullum habeo teſtem certiorem, quam tuum, cum hac claſſe aduentum;

quo hoſtes ipſos conterritos uidemus. Equidem dum ſciam eum eſſe, incolumen: nihil eſt: quod aut hoſtem metuam; aut priſtinam auctoritatem, ac regni poſſeßionem me recuperaturam deſperem. Ego uero eius auxilium hoc pluris facio; quod uenit in tempore, urgente mari, terraque hoſte; & quod te uirum phama præclarum claßi ducem datum eſſe conſpicio. Hæc ubi dicta, Primum Alfonſum in filium adoptauit, Deinde illum ingenti omnium aſſenſu, per præconem Calabriæ Ducem pronuntiari iußit. Poſtremo Raymundo, aureo torque regis nomine: (ut fieri conſueuit) coronato; ac per totam urbem cum ſumma Dyrachinorum lætitia circunducto, arcis maritimæ; quam Oui appellant; uti per Malitiam legatum pepigerat: claues tradi imperauit. Per eos dies, Auerſana, quæ amiſſo opido: nihilominus in fidem permanſerat, per proditionem in Ludouici poteſtatem uenit. Namque Franciſcus Gatulla, ſtudio partium ductus, eam petenti, & multa pollicēti Ludouico tradidit, quo poſtea opido tanquam horreo, ac belli ſede, propter ſitus opportunitatem uſus eſt. Neque enim à Neapoli octo milia paſſuū aberat, annona, atque omni frugum genere imprimis abundans. Inter hæc Baptiſta Fulgoſius, eius claßis præfectus, quia Ludouicus Neapolim traiecerat: neque aliquid mari moliri poſſe animaduertit, propter hoſtilis claßis aduentum: primo Surrentum; inde Genuam reuerſus eſt. Nec multo poſt, Ludouicus cum ſæpius uim, ac dolum necquicquam temptaſſet, cum omnibus copijs, Auerſam eſt profectus, ratus ſuo aduentu Auerſanos omnes facilius in fide contineri, & frumentum, ac neceſſaria omnia exercitui, multo commodius ſuppeditari poſſe. Inde quotidie in Neapolitanum agrum, & circa urbem præcurſationibus crebris, omnia infeſta faciebat. Cum hic eſſet rerum ſtatus, & profecta ab Alfonſo claßis: non finem præſentibus malis, ſed tantum reſpirationem quandam attuliſſe uideretur, maiuſque & grauius bellum id eſſe appareret: quā quod per præfectum confici poſſet, creſcentibus in dies Ludouici opibus, finitimiſque pleriſque rerum ſucceſſu ad ſe confluentibus, inualeſceretque quotidie magis, ac magis ciuilis ſeditio, quæ hoc grauior, ac periculoſior erat, quo hoſtis erat propinquior, rurſus Ioannæ, ac totius Dyrachinæ partis animi, in unum Alfonſum conuerſi ſunt: nullam ſalutis ſpem aliam ſupereſſe arbi-

trantes. Mitti igitur placuit ad eum legatos, qui docerent, quo ſtatu Neapolitana res eſſet: neceſſarium fore, utque ſi Reginæ ſtatum ſaluum uellet, eum confeſtim cum reliqua claſſe Neapolim trayce-re: omnia quæ Malitias, Ioannæ *nomine, ipſi Alphonſo ſpoponderit, Raymundo eius legato, præſtitiſſe. Inter hæc: qui Andagauinæ partis erant, per crebra hoſtium colloquia ſolicitati, de prodenda Ludouico urbe, Neapoli conſilium ineunt. Porta erat anguſta, in infrequenti uia, ac deſerta urbis parte, ad Carbonariam ſita, quam ſub Sfortiæ aduentum, cæmento, & calce raptim obſtruxerant, et terra deſuper congeſta, cumulauerant. Per hanc cum occultius, tutiusque intromitti hoſtes poſſe coniurati exiſtimarent, Compoſitis omnibus Ludouicum monent: uti quarta noctis uigilia, cum omnibus copijs, tacito agmine accedat; ſeſe, refractis portæ clauſtris, eius copias repente intromiſſuros. Hæc ubi Ioanna intellexiſſet propè conſternata, Ioannem Carazolum, cum omnibus externis copijs, atque urbana iuuentute, urbis mœnia circumire confeſtim iubet, ut nequid noui coniurati moliri auderēt. Quod ubi, qui in urbis excidium coniurauerant animaduertere, eorum conſilia patefacta rati, alij alios hortari cœperunt, uti correptis armis, rem exequi properarent, priuſquam inermes domi comprehenſi pecorum modo trucidarentur. Dum hæc utrinque molirentur, Ioannes Carozolus magno armatorum numero per urbem diſcurrere, ac ſuſpitionis ſigna edere. Mutuis itaque ſtudijs accēſi coniurati clam arma capiunt: et ad infringenda adulterinæ portæ clauſtra furtim contendunt. Quod ijs erat facilius, quoniam inter illos nonnulli erāt; quibus negocium datum fuerat; ut noctu uigilias in muris circumirent. Ad hanc aliquot Andagauinæ factionis profecti eam intercæptis cuſtodibus, refringere agreßi ſunt. Nam cæteri domi armati, ſignum expectabant. ad Ludouicum properè mittunt, haud procul ab urbe præſtolantem, qui moneat, uti copias confeſtim admoueat, ita facto opus eſſe. Cæterum cum iam perfoſſo, atq; eruto muro, patefactum hoſtibus ingreſſum putarent, Tigillus portæ ab interiori parte obductus, equites prohibuit ingredi: hunc uero ne ſonitu cædentes, proderet, ſecuribus cædere non audebant. Quod hoſtes conſpicati, equis repente delapſi, ingredi urbem cœpere: quorum ſtrepitu propinqui uigiles excitati, atque ad portam quāto*

citius poſſent tacite progreßi, ubi portam patefactam ſenſere repente ad arma conclamant, teneri ab hoſte urbem, plureſque iam intra muros eſſe. Tum trepidatio ſimul & pauor repente urbem inuaſit, ſed minor aliquanto fuit, quod haud omnino improuiſa res erat. Ignari primo ubi nam periculum foret: armati per urbem diſcurrentes, ne qui motus à coniuratis fieret, qua hoſtes ingreſſos acceperunt, eo cateruatim contendere. Primus omniū Franciſcus Bertoldus, uir animo, & conſilio clarus, cui ea pars mœnium tuenda data fuerat, cum paucis ſuorum ad eum locum equo prouectus, conſerto prelio, tam diu hoſtilem impetum ſuſtinuit, donec Ioannes Carazolus, ac Ludouicus Columna cum equitatu affuere. Hi non modo ingreſſos expellere, ſed & ne alij ingrederentur ſummis uiribus contendebant. Atrox certamen erat, præſertim quod in tenebris res gerebatur, nocturno tumultu terrorem augente. Simul duplex cura Dyrachinorum angebat animos, una eijciendorum ex urbe hoſtium, altera ne coniurati per noctis occaſionem, ſeſe hoſti adiungerent, tergaque eorum inuaderent, quorum plerique fortunæ euentum expectantes, ſe ſe Dyrachinis in miſcuerant. uerū utrinque pertinaciter pugnatum eſt, Sfortia contra maxime adnitente, ut tigni reſcindendi hoſtibus poteſtas non eſſet, ne cum equitatu liberius in urbem irrumperent. Inter hæc Raymundus Pyrilio tumultu excitatus, cum quingētis naualibus ſocijs: eodem contendit, quorū interuentu Dyrachini, adeo confirmati ſunt, ut hoſtes iam in fugam inclinantes, extemplo urbe, ac mœnibus expulerint. Obſtructa igitur rurſus porta, eaque urbis parte fidis cuſtodibus firmata, cæteri quique ad ſtationes ſibi delegatas diuertere. Poſt hæc de coniuratis, quorum nonnulli inter hoſtes pugnantes uiſi fuerant, habita queſtio eſt, quorum plerique grauioris pœnæ metu, e muro per funē delapſi, ſe ſe ad Ludouicum in caſtra recepere. horum bona publicata. De cæteris comprehenſis tres coniurationis auctores ſecuri percußi, reliqui pecunia mulctati ſunt: atq; ex ea, in aerarium relata, bellum, quod alioquin uix ſuſtineri poterat, aliquandiu protractum eſt. Poſtridie Ludouicus, qui ad mille paſſus ab urbe, equitatu fretus ſubſtiterat, ut nec motum ullum in urbe concitari, nec hoſtes ad pugnam prodire animaduertit, ad multam diem: cum exercitu Auerſam ſe recepit. Crebræ demū procurſationes uti conue-

uerant utrinque fieri, nec circa urbem pacati quicquam relinqui. Cæterum Dyrachini adeò animis elati ſunt patefacta coniuratione, depulſis urbe hoſtibus, frumenti & cæterorum commeatuum importatione, ut iam hoſtiles excurſiones, minaſque contemnerēt. Interea legati à Ioanna ad Alphonſum miſsi, in Corſicā peruenere, ubi per id tempus Alphonſus bellum gerebat, Bonifaciumque opidum, totius inſulæ ac gentis caput, caſtris ſub urbem poſitis obſidebat. Legatis ubi loquendi poteſtas facta eſt, pluribus uerbis Regi diſſeruerunt, cur Ioanna ipſius Alphonſi Neapolim profectionem perneceſſariam exiſtimaret, demū docuerunt eum, & Reginæ filium, & Calabriæ Ducem pronuntiatū, arcemque maritimam in Raymundi manu eſſe. Quibus accæptis Alphonſus, non defuturū ſe Reginæ, & matri optime de ſe meritæ cum reſpondiſſet, omnibus celeriter ad curſum comparatis, in Siciliā traiecit, inde ut primū ſibi commodum foret Neapolim petiturus, miſitque ad Ioannam, cum legatis, qui illam de aduentu eius in Siciliam certiorem facerent, eumque breui ad ſe uenturum ſignificarent. quo ad ſe præfecti Antonutius Aquilanus Calabriæ præſes, & Geracij terræ nouæ, ac Sinopolitanus, & alij quidam eiuſdem proceres cohortati ſunt. Poſtquam Calabriæ Dux à Regina factus eſſet, mitteret aliquem e ſuis, qui, pulſiſque inde aduerſarijs eam prouinciam tueretur, & regeret. Quorum conſilio probato, Ioannem Hixeritanum, Regiæ ſtirpis ſibi chariſsimum, inquo uiro multas, & ſingulares animi, ac corporis dotes, ineſſe cognouerat, cum imperio eò miſit. Qui in Brutios, quos nunc cum Calabris, uno nomine Calabros uocamus, cum equitatu progreſſus coniunctis copijs cum Antonutio, ac cæteris centurionibus primum Maletum petijt, quo opido ui capto, & in fidem recæpto, paulo poſt Neocaſtrum *petens, & ipſum quoq; opidum in Regis poteſtatē redegit. Deinde ingrati ad fluminis uallem, qui ab antiquis Acheron appellatus, & Alexandri Epirotæ nece nobilitatus Coſſentiam influit, progreſſus, multa præclara facinora, aduerſus Franciſcum Sfortiam, & Crotoniatem Regulum, alioſque Andegauinarum partium edidit. Interim dum arma, dum iuuentutem, dum pecuniam, & commeatus præparat, de ratione belli cogitare intentius cæpit. Iam enim cernebat animo, quāta eſſet futura eius belli moles, imprimiſq; cū animaduer*

teret ſibi turpem fore, proficiſcentem ſe, ad Reginam obſidione liberandam, in urbe Neapoli obſideri. Bracium, qui Sfortiæ opponeretur mercede conducere inſtituit. Erant hi duo clariſſimi, ac præſtantiſsmi eius tempeſtatis copiarum duces, Bracius quidem genere, opibus, rebuſque geſtis illuſtrior, cæterum ſcientia rei militaris, animi magnitudo, & auctoritas, in utroque prope modum pares, non ſolum emulationem inter ſe accēderant, ſed etiam graues inimicitias pepererant. adeo, ut non ſolum hoſtili animo, ſed ac ſi pro aris, & focis, inter ſe contenderent, bellū gerebant. Alter alteri ſemper auerſus, infeſtuſq;. Vna re diſpares erāt: quod Bracius ingenio præſertim, atque animi tantum uiribus; Sfortias non animi modo, uerum etiam corporis robore pollebat. Bracius enim uno latere debilitatus, armis uti non poterat. His de rebus exiſtimauit Alfonſus, nullum a ſe copiarum ducem, Ioannæ rebus utiliorem conduci poſſe. Miſit igitur ad eū, & Ioannæ nomine nuntios, qui hac de re ſecum agerent. Bracius cum intelligeret, ſi Ludouicus, pulſa Ioanna, regno potiretur Sfortiam emulum, poſtea Ludouici fauore, atque opibus ſubnixum, multo quam ſe potentiorem fore, oblatam conditionem lætus accepit. Cæterum dum profectionem parat, complures dies interceſſere, cuius more duæ fuerunt cauſæ, una quod ſtipendium ad eum ſerius miſſum eſt, altera quod non ſatis tuto relinqui ſua exiſtimabat. Is: n: Martino Pontifici infenſus, aliquot ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ opida armis occupauerat, quam quidem rem ſibi poſtea exitio fuiſſe exiſtimatum eſt, quaſi cum ſuperis bellum gerenti. Verebatur ſimul, ac in Campanum cum copijs tranſiſſit, ne Pontifex emiſſo exercitu, recæptis ijs, quæ amiſerat ſua inſuper oppugnatum iret. Interim Alfonſus ordinandis Siciliæ rebus, præparandiſque: quæ ad bellum gerendum opus eſſe uidebantur, omnē curam, ac ſtudium adhibebebat, frequenteſque nuntios, ad Bracium, mittebat, uti eius aduentum maturaret. Itaque Bracius compoſitis domi rebus, opidiſque præſidio firmatis, e Peruſia tandem mouit, ac per Pelignos Sulmonem deuenit: quinquagintaque milibus paſſuum uno die confectis, celerius opinione omnium, Capuam eſt profectus; fruſtraq; tendente Sfortia; qui de eius profectione accœperat, ne in Campanum trāſgrederetur, cumque celeritate aduentus ſui phamam præ-

ueniſſet, fallendorum hoſtium, & opportunitas data eſt. Nam cũ poſtridie equites, quos præſidij cauſa; ad Mariæ maioris uicum Ludouicus miſerat (ut ſolebant) haud procul à Capua excurſionem feciſſent, & ij qui obuiam exierant, è compoſito cæderent: ut perſequentes, in inſidias illicerent, Bracius cum equitatu ex urbe repente egreſſus, tantum ijs terroris iniecit, ut primum impetum nõ tulerint, nec prius fugiendi finem fecerint, quam ad uicum unde diſceſſerant peruenerunt. Hic uero, confirmatis paulum animis, loci fiducia conſiſtere, ac ſub templum, quod in arcis modum emunitum erat ſe ſe recæperunt. Inſignis ea pugna pro numero equitũ fuit, quos, cum Bracius diutius præter ſpem reſiſtere intueretur, exhortatus milites, eos intra muros precipites repulit, templumq; eodem impetu, præter turrim cœpit, cuius expugnatio eo difficilior uidebatur, quod in eam cõfugerant Peruſini quidam eius factionis, quæ Bracio auerſa erat quos mortis metus audentiores ad reſiſtendum faciebat. hij uerum, à Bracio uenia data, arce exceſſerunt, ipſo uico in Ioannæ poteſtatem redacto, omnique hoſtium equitatu propè capto. Poſt hæc Bracius Capuam reuerſus, nullo iam obſiſtente, quod equitatu ſuperior erat, Neapolim profectus eſt, & quod tam diu aduentum eius diſtulerat, prius propè in conſpectu urbis fuit, quam de eius aduentu nuntijs fides haberetur. Interea dũ Bracij aduentus expectabatur, quod multi ciuium ex coniurationis reliquijs, ad Ludouicum inclinare uidebantur, & pecunia in ſtipendium militibus deerat, legati ſex ad Alfonſum denuo miſsi fuerũt, oratum nequid amplius eorum ſpem differret, ſi ſe ſaluos eſſe cuperet. Ludouicum enim undique copias cogere, omnia quæ ad bellum traducendum neceſſaria, ſumma cura prouidere; periculum eſſe nequa noua coniuratio, ſi diuturnior obſidio foret, in urbe rurſum excitaretur. Braciũ ſcribere, ſe ſe omnibus rebus domi conſtitutis, mox affore, non eſſe humanitatis ſuæ, quibus tantã de ſe expectationem prebuiſſet, eorum ad extremum poſitam ſalutem negligere: multos quotidie ciues, nec infimos quidem, ſed qui & genere, & gratia, inter ciues ualeant, in hoſtium caſtra confluere, atque ad res nouas hos ſollicitare, quibus cum aliqua neceſsitudine iuncti ſunt; quibus omnibus malis ipſe unus mederi poſſet. Profecto Neapolim Bracio, colloquioque cum Ioanna habito, literæ quam primum

ad Alphonſum de ea re date ſunt. ut ſi quid eius uiri expectatio aduentum eius moraretur, quæ uulgo increbuerat opinio, omnem penitus moram reſcinderet. Hæc cũ Alphonſus cognouiſſet profectionem maturare inſtituit. At Ludouicus poſt Braciı aduentum, quod erat impar uiribus nihil temere agendum ratus, à ſolitis excurſionibus, ac populationibus ſuos continebat, illumque magis angebat Alphonſi expectatio, quem ſciebat maiores, quam ſe uires ad alendum bellum habere, & ſuſceptam ſemel expeditionem non deſerturum. Qua de re, ad Martinum Pontificem, qui in eum pronior, quam in Alphonſum erat, legatos mittere decreuit. Iiq; legati ad eum profecti, hunc in modum locuti ſunt. Exiſtimamus non ignorare te Summe Pontifex, Alphonſum Aragonum Regem à Ioanna Neapolim in dies expectari: eumque auxilij nomine Neapolitanum Regnum inuadere conari, cuius rei haud ambigua argumenta ſunt, quod ſe à Ioanna in filium adoptari, & Calabriæ Ducem, ac ſucceſſorem inſtitui per legatos uoluit, priuſquam e Corſica ſolueret. quæ omnia ſibi, illa haud repugnanter conceſſerit, ut ea, quæ uiribus diffiſa metuit ne regno ſpolietur, quamlibet conditionem ferre haud renuens, modo quam diu uiuat regno frui, aut certe Reginæ nomen retinere poßit. Nec illud ignoras, Braciũ acerrimum inimicum tuum, ab eodem Rege mercede conductum, cum multo equitatu in Campanum agrum tranſiſſe: mox his opidis bellum illaturum, quæ Ludouico portas aperuerant, cui uni, cum reſiſtere uix poßit, quod is plus ualet equitatu quam Sfortias, accedentibus nouis Alphonſi uiribus, quid arbitraris fore? cedat ſanè & ab incæpto abſiſtat oportet, quod ſi quo pacto acciderit non debet apud te dubium eſſe, quin id iuris, & auctoritatis; quod ſacroſancta Romana Ecchleſia, tuque eius Princeps in eo regno habes, tibi breui tẽpore ſit ablaturus. Rex ſublimi animo, dominãdi cupidus, ex longinquis Hiſpaniæ oris, ac gentibus færis profectus, omnia ſuæ poteſtatis faciet arbitrio, pro lege utetur, nec tributum debitum pendet, nec regni coronam, quæ tui iuris eſt à te accipere dignabitur. cuius exẽplum ſecuturum poſteri, Pontificibus deinceps auerſi, atq; infeſti, aut certe contumaces erunt. Quæ cùm ita ſint ſumme Pontifex tuarũ partiũ fuerit, in id ſumma ope eniti, ne Ludouicus bello ſuccumbat. Nam cum ſis Apoſtolicæ ſedis Dux & moderator,

derator, omni à te ratione prouidendum eſt,ne quid detrimenti eius ſtatus capiat. Bracio,haud quãquam Regi comparando, tibi bellũ inferente, magnam exiſtimationis tuæ partem amiſiſti. Quid igitur cenſes fore,ſi à Rege tam opulento, tibi tollatur auctoritas,quod quidem facile tibi contingerit, (utinam falſus uates ſim) ſi ad prouidendum ijs malis tardior fueris. Neque enim eas habet Ludouicus copias, quibus Alphonſi,ac Ioannæ uim ſubſtinere diutius queat. Tu uero, cum per Bracij tranſitum in Campanum agrum magno belli onere læuatus ſis, poteris commode ſi uoles Ludouicum addiuuare, cui ſi opem tuleris facile amiſſa recuperabis. Quod ni feceris, & Ludouicus Neapolitanum regnum, & tu de Pontificia maieſtate, atque auctoritate, non parum profecto amiſeris. Quod ne euenire patiaris te, per ſummam bonitatem tuam, ac per omnes ſuperos obſecramus. facto dicendi fine. Ea ſibi curæ fore Pontifex reſpondit, ſpemque auxilij præbuit, quod ut præſtaret. Duo illum potiſſime impellebant. primum quod Bracium,quem maxime oderat, ulciſci cupiebat, alterum quod Ludouicum Apoſtolicæ ſedis obtemperatiorem exiſtimabat fore. Cum hac ſpe dimiſſi legati, Ludouico certiore facto, inde ad Florentinos, ac cæteras Italiæ ciuitates, & ad Philippum Mariam Mediolanenſium Principem, profecti, docuere, quanto in periculo uniuſcuiuſque ferè Italiæ Principis ſtatus eſſet:ſi Alphonſum regni Neapolitani compotem fieri paterentur. Nam tanti Regni opes,uel moderatũ Regem necdum imperij,ac gloriæ cupiditate flagrantem, ad occupandum Italiæ Imperium allicere, atq; incitare ſatis poſſent. Singulos Populos,ac Principes, ei poſtea,parto Regno,non futuros pares, qui nunc coniuncti, & ad bellum conſentientes: illo haud dubie ſuperiores futuri eſſent. Deteſtabile profecto cuiuis, debere eſſe, qui ſit in Italia natus, Hiſpanos habere dominos,& opulentiſſimam, atque amœniſſimam Italiæ partem pati, Catelanorum prouinciam eſſe. Simul ſummis precibus orabant, atque obteſtabantur, uti Ludouico auxilium ferrent, ac bellum id omnino ad ſe pertinere cogitarent,nec ſinerent regem amicum, in quem maxime Neapolitani Regni pars conſentiret eo regno extrudi, unde maximos fructus capere conſueſſent. His atque huiuſmodi uerbis, ciuitatum, ac Regulorum animos concitã conatire,benignis modo reſpõſionibus accæptis,ad Lu-

douicum redire. Haud multo poſt, Tartalias inter militares Duces ea tempeſtate celebris, cum equitibus mille à Pontifice ad Ludouicum uenit, quo equitatu auctus, hoſtibus propè par effectus eſt. At Alphonſus dignitatis ſuæ arbitratus eſſe priuſquã è Sicilia ſolueret, legatum ad Ludouicum mittere: qui illum ab incœpto reuocaret, aut ſi id non poſſet, ei bellum indiceret, quod matri opem ferre cogeretur. Itaque Ioannem Ferdinandum magni conſilij uirum, Neapolim mittit, qui eum perbreui aduenturum Ioannæ ſignificet, ſimul, qui Ludouico denuntiet, niſi è Neapolitanis finibus cum exercitu abſcedat, ſe ſe auxilio Reginæ uenturum, & inuitum equidem aduerſus eum arma ſuſcipere, quo cum ſibi conſanguinitas, & amicitia ſit: ſed eos, qui ſe ſe in eius fidem, & tutelã dederint: deſtituere, non uideri id humanitatis ſuæ. Quod ſi antiqua iura repetantur: intelliget Ludouicus, ad ſe magis: quam ad eum id Regnum iure pertinere. Quod per Aragonum Reges, quibus ipſe ſucceſſerit, ad quos Regnum id per Conſtantiam, Manfredi Siciliæ Regis filiam, quæ Petri Minoris Aragonum Regis uxor fuit, ad ſe perueniat. Carolumq; illum, qui primus, pulſo Manfredo, Regnum inuaſit, nullo iuſto titulo Regnum tenuiſſe, quod ante eum Henricus Imperator Rogerij primi Siciliæ Regis gener, regnũ illud hæreditarium legitimo iure tenuerit. Se tamen, quamuis hæc ſciret, noluiſſe Reginam uexare, exiſtimantem maximè iniquum eſſe, quæ Ladiſlao fratri legitime ſucceſſerit, hanc Regno exui, ipſius Reginæ obitum ab eo expectari ſatius fuiſſe, qua mortua, fortaſſe Regnum ſine certamine ad ſe rediiſſet. Monere, ac rogare ſe, uti ab incœpto deſiſtere in animum inducat, eiuſque amicitiam retinere, quã inimicitias experiri malit, quod ſi fecerit perpetuam ſibi cum eo gratiam, atque amicitiam fore, ſin aliter animatus ſit, bellum paret. Cum his mandatis legatus Neapolim profectus, poſtquã Alphonſum breui uenturum Ioannæ ſignificauit, confeſtim ad Ludouicum acceſſit, & cum illi regis mandata expoſuiſſet: irritatus his multo magis Ludouicus, Alphõſum iniuſte facere ait, qui ipſum eo regno expellere conetur, quod Carolo auo ſuo legitimo iure, à Sacroſancta Romana Eccleſia conceſſum ab eo iuſte repetatur. Non eſſe ſibi obſcurum, Alphonſum non tam ferre auxilium Ioannæ in animo habere, quã eius regnum occupare. Quod autem inquit

poſſeſſionis antiquitatem ſpectari oportere rem ita non eſſe, ſed quo iure, quoue titulo quis poſſideat. Nam quæ uel iuſto bello parta, uel ab eo, qui dandi poteſtatem habeat tradita ſunt, hæc iniuſte poſſideri quis arguat? Non debere Alphonſum ignorare, id regnum à collegio Apoſtolico ſummo omnium conſenſu, Carolo eius auo traditum olim fuiſſe. Coeterum illum dominandi libidine, omnia humana, ac diuina iura negligere. Se tum ſperare, deum æquum iudicē. unde ius ſit, inde uictoriam daturum. Se uero neque denuntiationibus belli, neque terroribus ullis, ſuſceptam expeditionem deſerturum. Inter hæc, Ioanna de Caſtromaris recipiendo cogitare cœpit, quod opidum a Ludouico tenebatur, & nimis propter propinquitatem Neapoli imminebat. Itaque eò Bracium mittere cum copijs ſtatuit. Iſque prima noctis uigilia cum exercitu clam hoſtibus profectus, ante lucem ad opidum peruenit. Cuius inopinato, atq; improuiſo aduentu, perculſis opidanis, antequam ijs ſui colligendi, aut arma capiendi facultas daretur, irruptione facta, opidum, præter arcem, primo impetu cœpit, ac diripuit. Nonnullos præterea uicos circumiectos expugnauit, preda militibus conceſſa. Quod ſimul atque Ludouico renuntiatum eſt, Sfortiam cum equitatu, atque eo delectu, quem raptim cogere potuit, eò confeſtim mittit, qui opidanis auxilium ferat, & Bracium, ſi poßit, reditu intercludat. cuius cōſilio Bracius per exploratores cognito, in his locis ſibi haud diutius morandum ratus, quod undequaque omnis ager hoſtilis eſſet, quodque ea loca adhuc militi ſuo erant incognita, antequam Sfortias cum exercitu appareret, relicto opido, atque ommiſſa arcis expugnatione, confeſtim abire conſtituit. Itaque ſecunda noctis uigilia, inſtructo agmine, quaſi ubique hoſtibus eſſet occurſurus ſecus mare iter faciens, Sarni fluminis hoſtia propinqua opido primum tranſgreſſus eſt, atque inde ad opidum Turrim, quod alij Octauij, alij Græci uocant, à uini copia, ſuos incolumes Neapolim reduxit. Qua re cognita Sfortias, cum nihil amplius poſſet proficere, in Auerſanum, unde iam mouerat, reuerſus eſt.

LIBER SECVNDVS.

DVM HAEC Neapoli aguntur, Alphonſus cognito Ludouici animo, è Sicilia digreſſus, ad Aenariam inſulam, quam Iſclam uocant, claſſem appulit, iactisq; anchoris in portu ſubſtitit. Quod poſtquam Ioannæ nuntiatum eſt, Ioannem Carazolum, cum nonnullis optimatum ei obuiam quamprimum miſit, qui ſibi uerbis ſuis de incolumi eius aduentu gratularetur, deinde gratias ageret, quod ſe non deſerendam in tantis laboribus exiſtimaſſet, ac demum rogaret, uti ad Arcem maritimam, quæ in ipſius poteſtate eſſet, cum claſſe proficiſceretur, atque ibi tantiſper morari non grauaretur, donec quæ pro eius aduentu celebrando decreta eſſent pararentur. Quæ cum accepiſſet Alphonſus, ad eam arcem ſubito conceſſit, ibiq; conſtitit. Mouit maxime Ioannam inſigne quoddam uirtutis ſpecimen, quod & uultu, & uerbis Rex præſeferre uidebatur, atque illuſtrium uirorum comitatus, ſi quidem, præter milites, ac naualeſ ſocios, quorum ingens erat numerus, ipſe Alphonſus, ad mille & quingentos, tum equeſtris ordinis uiros, tum regulos quos è Catalonia, & ex cæteris Hiſpaniæ prouincijs, atque è Sicilia ſecum ad id bellum uexerat, Neapolim ſecum introducere curauit. Quæ tanta potentia conſpecta, & ſi ipſi Ioannæ nonnihil moleſta erat, quoniam eius opes eleuatura, aut certe obſcuratura uidebatur, tamen ipſi Reginæ renuntiata, ingenti eam ſpe, atque lætitia repleuerunt. Poſtridie paratis omnibus, Alfonſus, cum ex arce maritima in Regiam accerſeretur, Neapolitanis ciuibus obuiam progreßis, ſchaphiſque cõpleto portu, claſſem expedire, exercitumq; inſtructa acie in aduerſum littus prodire iußit, ſimulachra quædam naualis, terreſtriſque pugnæ inuicem edentes, rem profecto dignam ſpectaculo edidere. colluſtrato per hunc modum portu, puppibus ad litus conuerſis, in terram ſub urbem deſcenſum eſt. Ad quem mox Bracius progreſſus: Vehementer, inquit, Rex optaui poſteaquam ad me nominis tui phama peruenit, aliquod tẽpus accidere,

quo mihi, amicitiæ tuæ conciliandæ opportunitas aliqua daretur. Verum cum ea mihi occaſio & facultas data fuerit, nihil profectò habui antiquius, quam ut ad te confeſtim proficiſcerer. Conſtitutiſque quam celerrime fieri potuit domi rebus, in Campanum, quo me uocaſti, acceßi. nulloque periculo, aut labore declinato, Neapolim contendi, meorumque militum uirtute, hoſtium ferocitatē ita repreßi, ut qui prius ante Neapolitana mœnia quotidie excurrentes, omnem agrum, & ſuburbia incendijs, ac populationibus uaſtabant, nunc uix intra Auerſæ mœnia ſe tutos exiſtimant. Ad ea paucis Alphonſus, eius gratiam illum iampridem conſecutum, ob egregiæ uirtutis phamam, hanc uero non parum eius in matre merita auxiſſe, pro cuius ſalute, quos labores, quæue diſcrimina ſubierit, ſe ſatis ſciſſe. Pergeret modo, maioraque præmia quam ſibi animo proponeret, ſi belli exitus proſperè foret, expectaret. Simul his dictis, ad eam portam, quæ recta Capuam tendit, ire pergit. Intranti urbem uniuerſa ciuitas uiſendi ſtudio, eſt obuiam effuſa. Admirabantur autem non regalem corporis ornatum, ſed in tanto ætatis flore, uirtutis tantā opinionem. Hac multitudine circumfuſus, præeuntibus longo ordine ſacerdotibus, ſacrumque carmen canentibus, per ſingulas nobilium ſeßiones, inter Pſalteria, & cantus, ad arcem Regiam peruenit. Quo ſimul atque eum ingreſſum Ioanna accepit, ad palatij limina obuiam progreſſa, poſtquam eum exoſculata eſt, claues portarum ipſius arcis ei illico, inſpectantibus omnibus, tradi iußit. Deinde gratias ago, inquit, ſuperis, qui dedere, ut te præſentem in hoc regno meo præſens intueri poßim, & qui mihi abſens decori ac ſaluti fuiſti. Fatebor namque ingenue, me hanc urbem, atque hoc regnum, quod mihi reliquum fortuna fecit, beneficio tuo poßidere. Nam poſtquam Raymundus cum claſſe auxilio uenit, ea meditari atque agere non deſtitit, quæ mihi proſpera, hoſtibus aduerſa exiſtimaret. Nam ut cætera omittam, qua nocte coniurati Ludouico urbem prodere conati ſunt, tam diu anceps certamen cum hoſte intra muros fuit, donec Raymundus eodem tumultu excitatus, cum naualibus ſocijs occurrit. Bracius uero primo aduentu, non ſolum à procurſationibus ſolitis Sfortiam prohibuit, ſed etiam Caſtrum maris, & alia quædam loca circumiecta uno impetu cæpit. Quæ beneficia niſi maiora exiſtimem, quam poßim uerbis

perſoluere, ingratiſsimam profectò ſim, ut autem me, hiſce auxilijs, grauiſsimo obſidionis periculo leuaſti, ita profectò aduentu tuo omnem belli metum ſubſtuliſti. Nam qua grauitate, quo conſilio, atque animi magnitudine præditus ſis, certe nobis quoque Italicis ignotum non eſt. Hunc ego certe diem, omnium, qui mihi ad hoc ætatis illuxerint fauſtum, ac fœliciſsimum duco, habeoque, quo te ſalutis, ac dignitatis meæ defenſorem acerrimum in hac urbe mea, meoque regno conſpicio, cuius uel aduentu ipſo ciues meos haud me diocriter recreatos uides. Ad hæc Alphonſus. maxime, inquit, Regina lætor, ſubſidium meum, non ſecus atque optabam, rebus tuis fructum attuliſſe. Namque ut primum legatus tuus ad me in Sardiniam profectus, mihi labores, ac diſcrimi na tua narrauit, nihil profectò mihi potius fuit, quam ut miſſa claſsis parte, te quãprimum obſidione uindicare. Quod per iniquum cenſebam, me, in quem unum ſalutis tuæ ſpem ieciſſes, diſcrimina tua negligere. Poſt quam uero res tuas arctiori loco poſitas eſſe cognoui, prætermiſſa expeditione Corſicæ, ut te è tanto belli incendio eriperem, nulla interpoſita mora, ad te aduolaui. Quod ut præſtare poſsim, mihi ſpõdet cauſæ tuæ æquitas, quam rem multum in bello ualere, comper tum eſt. qua propter confide, me prius animam hanc, quam huius obſidionis finem eſſe deſerturum. Facto orationis fine, intra tecta conceſsit, regali opulentia, atque apparatu inſtructa. Sub meridianum tempus, poſtquam quieti indultum eſt, ad Ioannã ſe contulit, quæ, uniuerſa ciuitate in lætitiam effuſa, poſitis per mœnia cuſtodibus, nequid ab hoſtibus detrimenti per dolum acciperetur, eius aduentum, fœſtiuis uirginum, ac nuptarum choris celebrauit, unaque cum Regina ipſa uarijs ſermonibus diẽ exegit. Dehinc animum ad belli curas conuertit. exiſtimans eſſe dignitatis ſue, aliquid dignum aduentus ſui initio gerere, ne in expectatione, quam de ſe haud mediocrem concitarat, Reginam, & Dyrachinos fruſtra adduxiſſe uideretur. Simul neu terror hoſti de ſe iniectus, in fiduciam mox, atque in contemptum uerteretur, ſi per ſegnitiem tempus terrert. Itaque cum ei nuntiatum eſſet hoſtes ex Auerſa pabulandi cauſa egreſſos, Bracium eo cum copijs repente miſit, Sfortiam opprimi poſſe arbitratus, ſi quam primum obuiam iretur. Cæterum horum nihil Sfortiam fefellit. Namque id ueritus, ſpecula-

tores procul in diuerſa miſerat, ne qua uis in cautum circumueni-ret, uti palantes per agros milites colligendi ſpacium eſſet. Itaque ut primum Bracius iјs locis appropinquare cœpit, ſpeculatores citatis equis, hoſtem adeſſe Sfortiæ referunt. Quo nuntio accæpto, ſtatim ut rei, ac temporis ratio poſcebat, pabulatores uagos, dato ſigno, in unum coegit, acieque ut erat inſtructa conſtitit. Bracius, ut ſenſit uiſos ab hoſtibus antecurſores, Sfortiam minime falli poſſe, ſubito tranſuerſis itineribus, ad Auerſam agmen uertit, eo conſilio ut illos reditu intercluderet. At Sfortias ut aduertit non apparere hoſtem, ratus id quod Bracius cogitauerat, ſe facile Auerſa excludi poſſe, citatọ agmine ad Auerſam iter rapit, pabulatoribus in mediam aciem coniectis. Procedenti, mox nuntiatum eſt, Bracium haud procul inde abeſſe; protinuſque conſpectum eſt agmen. Conuerſus igitur ad ſuos Sfortias, uidetis inquit commilitones, in quem nos caſum fortuna perduxerit, pugnandi neceßitas iniecta eſt, feſtinat hoſtis, ut iter noſtrum occupet, nec reditus nobis patere iam uidetur, niſi quē ipſi ferro aperuerimus. Quamobrem id animi, ac roboris, quod ſæpe ante hac in uobis expertus ſum, hodie in hoſtem oportet repreſentetis. Militum animis hac breui oratione confirmatis, iter perſequitur. Bracius, ordine Sfortiani agminis proſpecto, quo denſiorem Sfortiæ aciem æquaret, quatuor acies confeſtim in unam conuertit, hoſteſque aſſecutus à latere inuadit. Hi uero, recæptus propinquitate freti, & pugnabant ſimul, & procedebant. Iamque in conſpectum Auerſæ res gerebatur, cum clamore excitati opidani, captiſque repente armis, iubente Ludonico, laborantibus ſuis occurrerunt. Quorum acceſſu audentiores factos, Bracius ad mœnia perſecutus eſt, & poſtquam nihil profici poſſe animaduertit, recæptui cecinit. Neapolimque copias reduxit. Poſt hæc Bracius à Ioanna cœpit contendere, uti urbem Capuam, quam ei ante aduentum in ſtipendiј conditionibus pepigerat, traderet. Quæ haud ſatis tutum arbitrata, tam ualidum opidum, tamq; opportunè ſitū, externi Ducis imperiј, preſertim aui di poteſtati cōmitti, eius poſtulata in dies differebat. Q̃ đ cū Bracius animaduerteret, eā rē per quā ægre ferens, ad Alphonſum querelā detulit. Is non, & ſi Ioanna haud temere in eā ſuſpitionem incidiſſe

iudicabat, ueritus ſi ea res pertinacius negaretur, ne Bracium à rebus ſuis abalienaret, idque ad fidem ſuã pertinere arbitratus, ut Regina, Carazolo clam contra nitente, quod Bracio promiſerat, præſtaret. Capuam urbem peruetuſtam: agri fertilitate, & ſitu nulli Campanarum ſecundam, ab occidente Vulturnus amnis, altus atq; prærapidus abluit. hæc duabus egregiȷ̃ operis, e ſaxo quadrato turribus, ponte deſuper poſito ab oriente, qua ferè parte ad Neapolim ſpectat, manu, atque opere munita conſpicitur. Eò profectus Bracius nullo prohibente urbem in ditionem, præter arces, accæpit. Cæterum arcium præfecti (Nam due ſunt, una contra urbem, altera ad exitum pontis ſita) tradere arces renuebant. niſi pæcunia, quæ ijs pro cuſtodia debebatur, ſibi primum numeraretur. Iniectaq; eſt ob eam cauſam nonnullis ſuſpitio, eam arcium præfectorum tergiuerſationem, a Ioanne Carazolo ortam eſſe, indignante (ut dixi) eam urbem Bracio tradi. Qua de re, cum certamen, & altercatio orta eſſet, ijs pecunia perſoluta, Alphonſi opera, quam poſtulabant, arcium præfecti cum præſidio, arcibus exceſſere. Ea æſtate nihil ferè memorabile geſtum eſt. Namque omne id tempus, aut excurſionibus, aut leuibus prælijs, aut comportandis in hyeme neceſſarijs conſuptũ eſt. Exacto autẽ Autumno, quamuis media hyẽs inſtaret, quod anni tempus in hiberna militibus dari ſolet, cum accæpiſſet Alphonſus Aceras, propter propinquitatem (neq; enim plus octomilia paſſuum ab Neapoli abeſt) ingentis rem momẽti, ad propulſandum bellum, uexandoſque hoſtes eſſe, eò exercitum ducere inſtituit. Præparatis itaque omnibus oppugnationi neceſſarijs, contractis undique copijs, ad Aceram profectus eſt, biniſque caſtris poſitis urbem obſedit. Acerani, quanquam ſubito, atq; improuiſo eius aduentu perculſi, clauſis portis illico in muris apparuerunt, ſtationibuſque idoneis quibuſque locis diſpoſitis, propugnaculiſq; interiectis, ſubeuntes hoſtes, & ſcalas muro admouere conantes, fortiter ſummouebãt. Quod cũ Alphonſus Animaduerteret, tormenta, & machinas admoueri iuſſit, & magno militum labore urbem circumuallare agreſſus eſt, iactoque uallo, duplicem foſſam obduxit, ut ijs omnis auxiliȷ̃ ſpes adimeretur, crebris inter utramque foſſam turibus excitatis. Cæterum oppugnatio omnis fruſtra erat, opidanis fortiter cõtra tẽdentibus. Tandẽ tormentis, muri parte quaſſata,

egre

reſiſtebant; cui tamen malo ſic occurrebant, quod quantum interdiu prociderat, tantundem munimenti noctu ſufficiebant. Hos autē labores eo conſtantius ferebant, quod Auerſæ opido propinqua, ſe ſe à Ludouico deſeri non poſſe confidebant. Qui eorum diſcrimine cognito, ne opidum ad bellum gerendum tam oportunum amitteret, ijs auxilium ferre ſtatuit. quibus cum iam non aliter quam ui, & armis ſubueniri putaretur, opido circumuallato Sfortiæ imperat, uti cum omni exercitu, niſi quantū Auerſæ præſidio ſat eſſet, eò per noctem proficiſcatur. Sfortia confeſtim ad milites profectus, diſsimulato itinere, nequid hoſtes præſentirent corpora curari, & aliquantum quieti dari iubet, nequid in his moræ ſit, ubi facto opus fuerit. conſilium itaque cū paucis primorum ordinū communicat. Paratis igitur omnibus, tertia noctis uigilia, Aceras uerſus compoſito agmine, quaſi hoſtis in conſpectum eſſet iter facit, & ad tria milia paſſuum ab opido conſtitit. Quod poſtquam Alphonſus ex ſpeculatoribus agnouit, confeſtim Ioannem Vintimilium, fortem atque impigrum uirum cum parte peditatus, & equitatus ad Pontem, quem Caſullæ uocant, ei obuiam mittit, qui illum tranſitu Elanij fluminis prohibeat. Iſque celeriter profectus, reperit duas hoſtium cohortes, occupato iam ponte flumen tranſiſſe. Miſsiſque qui Alphonſo renuntiarent, Laceſſere hoſtes cœpit, ut ſi qua poſſet, uel eos qui tranſierant trans flumen repelleret, uel tranſire conantes arceret. Quibus Alphonſo renuntiatis, ille peditatum, quem egregium nauibus uexerat, ſtatim ad Vintimiliam, ſummittit hiſq; aliquot equitum acies addidit. Has itaque copias Nicolao Picinino, iam tū in re militari claro, qui magnus poſtea, & ſingularis copiarum Dux euaſit, attribuit. Ipſe interim opera cuſtodiri, & nequid omnino detrimenti ab opidanis accipi poſſet obſeruari præcepit. Omnibus pro tempore prouiſis, relicto in caſtris Bracio cum parte copiarum, ipſe cum ad pontem contenderet, ſuaſit Bracius, ut ipſe potius in caſtris, aduerſus opidanos maneret. ſe ad pontem ire ſineret. Quod conſilium cum ab omnibus probaretur, dimiſſo Bracio, ipſe in caſtris perſtitit. Iamque interuentu Picinini perculſi hoſtes, ponte deſerto, terga dare cœperunt. Cum interim Bracius ſuperuenit, ſimulareque fugam ſuos præcepit, ut hoſtes cis flumen illiciat. At Sfortias ut primum uidit temere hoſtes cedere,

D

inſidias ueritus ab ijs perſequendis ſuos continuit, ac fortiſſimo quo que in poſtremo agmine collocato, Auerſam iter rapit. Quod cum Bracius animaduerteret, & ipſe inſidiarum metu emittere noluit, qui perſequerentur abeuntes, & iam mille paſſus citatim Sfortias contenderat, Cum Ioannes Vintimilia cum ualida equitatum manu pontem tranſgreſſus, eum inſequi cepit, nouiſſimoſque aſſecutus, agmen moratus eſt. Quo uiſo Sfortias ſuos ut (quo ad tuto poſſent) & dimicarent, & progrederentur, exhortatus, nunc agẽdo, nunc impetum hoſtium ſubſtinẽdo, cum aliquantum proceſſiſſet Ioannes recæptui cecinit, ac citra pontem ſuos reduxit. Dum hæc ad Pontem gerebantur Xanctus Acerani præſidij præfectus, rei bene gerendæ opportunitatem ſibi datam arbitratus, cum ſubito eruptione facta in opera impetum feciſſet, haud magno negocio intra moenia ab Alphonſo repulſus eſt. atque res ita utrobique fœliciter geſta. Acerani, Sfortiæ fuga comperta, & ſi rebus ſuis diffidere cœperunt, nihil tamẽ animos remiſſerunt, & qua murus diiectus erat, materiam atque agerem continuo ſufficiebant. Cæterum obſidio ad extremum, & obſeſſis, & obſidentibus pariter grauis erat, Italico preſertim militi, qui hac noſtra tempeſtate ſub tecto hibernare conſueuerat, nec ſolum propter hyemis acerbitatem, ſed quod tum Clanij uicinitate, tum naturali ſitu circuniecta regio plurimum aquoſa eſt. Quod cum Alphonſus intelligeret ne ibi diutius tẽpus tereretur, opidũ undique ſumma ui nouis operibus adiectis oppugnare inſtituit. Dum hæc pararentur, Martinus Pont. Max. Cardinales duos Legatos, alterum ad Alphonſum, alterum ad Ludouicum mittit. quorum aduentu inſtituta oppugnatio dilata eſt, ac de concordia inter Alphonſum, & Ludouicum, per eos agi cæptum. Cumque opidum ob eam rem obſideretur negligentius, Ludouicus ſe nactum opportunitatem arbitratus, qua Aceranis opẽ ferret, quia intermiſſæ cuſtodiæ erant, pleroſque in opidum clam immiſit. Quo facto euenit, ut Aceranis iam nihil amplius oppugnationem metuentibus, Ludouicus, quod Legati decreuerant, opidum in eorum poteſtatem tradere renuit. Qua de re permotus Alphonſus totis uiribus oppugnare, uti iam conſtituerat, decreuit. Nec legati diſſuadebant, rei nouitate animaduerſa, Ludouico quia id fas eſſe non exiſtimabant, neque dum de compoſitione per ipſos

agebatur,in obſeſſam urbem,preſertim intermiſſa oppugnatione,militem tranſmittere. Et quanquam multis à prelio abſtinendum uidebatur,quod cum antea oppugnatio difficilis foret, ea auxilij acceſsione,haud dubie difficiliorem futuram exiſtimabant. Fortunam tamen experiri conſtituit, quo ſe non impune luſum Acerani ſcirent. Accedebat alia ratio, quod obſidionem, quæ iam prope ad extremum per magno militum labore perducta erat, in æſtate produci nolebat. ne autem plus negocij poſtea haberet,aut ſi re infeſta diſcederet, ea expeditio fruſtra à ſe ſuſcepta uideretur. quod exiſtimationis ſuæ plurimum referre cenſebat. Itaque paratis omnibus, opidum undique oppugnari, premique ſumma ui cœptũ eſt. Quod cum opidani animaduerterent, ad opidi tutelam haud ſegniter concurrunt,ingenteſque lapides,atque omnifaria tela, muro in ſubeuntes iaciebant. Precipua tum ijs propugnationis cura circa muri ruinas erat, quod ab ea parte opidũ facilius poſſe ſuperari uidebatur. Quod Xantus cum futurum præuidiſſet, opidanis per ſtationes diſpoſitis, ad eius loci defenſionem fortiſsimum quemque militem collocauerat. Alphonſus ſic exercitum diuiſerat, Equitatus, & ſagittariorum magnam partem muri ruinis oppoſuit. Iiſque Bernardum Centuliam præſtantem uirum præfecit. Gugliemo Moncatæ pars opidi, quæ ad meridiem ſpectat cum parte copiarum oppugnanda eſt data. Equites diſilire equis iuſsi, partim ad Bernardum, partim ad Guglielmum acceſſere. reliqui cum Bracio in equis conſiterunt ut quocunq; opus eſſet,ſine mora aduolarent. Cœteræ pedeſtres copiæ,ubi expedire uiſum eſt,p uaria ante opidũ loca diſtributæ, uti uno tpe ſigno dato,opidani undequaq; præmerẽtur. Fortè ea nocte, quæ anteceſſerat,ingens imber,campos inundauerat, ſolumque ſuapte natura aquoſum adeo labefecerat, ut nec milites,nec equites ueſtigio poſſent inſiſtere. quæ res magno incommodo oppugnãtibus cœcidit. Xanctus in medio pugnæ ardore per opidum diſcurrens, cum opidanorum mànnu, & laborantes adiuuabat, & ſegnius pugnantes accendebat. Maiore tamen ui ea pars oppugnabatur, quæ muro nudata erat. Sed tanta fuit eorum uirtus,quibus ea tuenda cõtigerat, ut nulla ui munimenta ſuperari poſſent. Multi in foſſam ruentes grauiter ſautiati, pedem referre coacti ſunt. nec ullum fruſtra telum, in tantam multitudinem ab opidanis de muro conijci poterat. Dum acriter pugnatur, Guglielmus Mon-

cata foſſa, ac uallo tranſgreſſus ad monimenta auidius progreſſus, lapidibus pæne eſt obrutus, cum armorum grauitas, & ſoli lapſus ueſtigium non recipientis, regrediendi facultatem adimeret. Blaſcus quoque Paſſaniti Comes, graui uulnere accepto, cum prælio exceßiſſet, paulo poſt mortem obijt. Cuius uiri interitus Alphõſus grauiter commotus, maiore conatu opidum ira percitus, cum debellaret, ne in opidanos plus æquo ſæuiret, Legatus eum orare uehementius cæpit, ut prælio finem imponeret, ſuorumque labori ac periculo parceret. Non dubitare ſe, inquiens, ſimul atque reſponſio à Pontifice allata eſſet, & quam expectabat, quin Acerani, cum bona Ludouici uenia, Pontificis imperata facerēt. Quod ſi fortaſſe abnuerent, nullam ſe pro ijs ueniam amplius petiturum. His uerbis demolitus Alphonſus, ut erat natura mitis, & ſi rem eo deductam uidebat, ut opidani diutius eius uim ferre non poſſent, receptui cani iußit. pleriſque opidanorum uulneratis. De Alphonſi quoque exercitu plures ſaucij, nonnulli etiam interfecti, inquis Franciſcus Panormitanus ſtrenuus eques, fortiter pugnans cecidit. Poſt hanc pugnã nonnulli dies abſq; certamine exacti fuere, id modo obſeruatum, nequid ſubſidij, aut annonæ, ab hoſtibus clam deferri in opidum poſſet; donec à Pontifice nuntius cum literis redijt. Quibus allatis, quod id Pontifici placebat, Ludouicus ex opido præſidium ſine certamine euocauit, atque in Legati poteſtatem tradi iußit. Quo recepto, Alphonſus Bracio cum copijs in hibernis Capuam dimiſſo, Neapolim reuerſus eſt. Haud multo poſt, Tartalias, cuius fides Sforitæ ſuſpecta erat, quod ab Alphonſo equos quoſdã dono acceperat, & à Bracio diligi uidebatur, permittente Pontifiee, ut quidam aucthores ſunt, à Sfortia comprehenſus eſt, ac ſecuri percuſſus. Interim cum de componenda regum controuerſia ageretur, induciæ factæ. Qua re Legatis, Pontificis iuſſu, permiſſa, Ludouicus e Caſtromaris, cuius arcem adhuc tenebat, atque ex Auerſa, præſidijs deductis, ea opida in Legatorum manu depoſuit. Sfortiæ quoq; ; & ſuorum ſaluti conſultũ. Iſque etiam Bracij opera in Ioannæ, atque Alphonſi gratiam Beneuentum quod tenebat, accæpta fide ſe recæpit. Ea tempeſtate Aquila ciuitas in Marſis opulenta, ac bellicoſa, quæ ad Ludouicum defecerat, Ioannæ ad huc imperio rebellis erat. quam cum ſibi Bracius ex fœdere depoſceret, Ioanna ſimul atque Alphonſus (neque enim quicquam

amplius a Ludouico metuebant) ut ad eam capiendam proficiſceretur permiſere. Qui cum copijs profectus, pleriſque circa opidis, caſtelliſque. partim ui, partim uoluntate recæptis, comméatibuſq; interclusis, caſtris propius admotis, urbem ipſam arctiſſime obſedit. Et iam nihil propè hoſtile in omni regno uidebatur, præterquam Mathæloni. id opidũ haud procul ab Aceris ſitum ab Octino Carazolo tenebatur. Erant in eo pedites tercenti, qui nihil Campanis quietum, aut pacatum relinquebant. ipſe quidem Octinus Ioannæ infenſus, uel ob eam maxime cauſam ferebatur, quod illa Ioannem Carazolum ſibi honore, & dignitate prætuliſſet. Erat is quidem magna prudentia, atque elato animo, magnas etiam opes habebat. Quapropter multos & ciues, & populos, auctoritate ſua, ad Ludouicum traxerat. Itaque cum Alphonſus animaduerteret Campanum agrũ ab ea parte incurſionibus uaſtari, ut eos à maleficijs, atque excurſionibus deterreret, quicunque ex ijs capiebantur, in naues longas, in remigum ſupplementum dari imperauit. Quo cognito Octinus, captiuos omnes qui in eius poteſtatem ueniebant, exectis manibus, ac naſo mutilato, dextroque eruto oculo, dimittebat, atque ita contingebat, efferratum, atque nefarium bellum, utrinque geri. In hoc rerum ſtatu, peſtilentia urbem Neapolim grauiter uexabat, Ioanna, atque Alphonſus, qui urbi præeſſent cum preſidio relictis, ſe ſe in Caſtrum maris receperunt. Erat aũt omnis ea regio, quantum à Caſtromaris, ad ſummum Mineruæ promontorium pertinet, Ludouico amica. Necdum enim ad Ioannæ Imperium, fidemq; redierat, quamuis è Regno Ludouicus abſceſſiſſet, Proni ne quid inde incõmodi rurſum aliquando ſuboriri poſſet. Statuit Alphonſus in ea loca cum claſſe proficiſci. Id tempus maximum idoneum exiſtimans, ijs populis expugnandis, quo omnis auxilij ſpes ijs ſublata uidebatur. Ludouico enim ſummoto, non habebant qui eos milite, aut commeatu iuuarent. Itaque accerſita claſſe cum parte peditatus, primum obſidere uicum cæpit. Id enim opidum Caſtromaris proximum eſt, eo quẽ haud magno labore eſt potitus. Quo recæpto, & præſidio firmato, ad Surrentum caſtra mouit. Quod opidum non plus quinque milibus paſſuum, à uico abeſt. Cæterum ſitu, atque opere multo munitius, idque machinis, & tormentis adhibitis circunſedit. Interea Maſſei, quorum

opidum Surrento propinquum eſt, ueriti, ne ad ſe poſtea duceretur exercitus, legatis miſsis, deditionem fecerunt. Quibus rebus cognitis, Amalphites, quæ eſt altera pars eiuſdem promontorij, abſq; certamine, & ipſi in deditionem uenerunt. ad quindecim milia paſſuum promontorium in mare protenditur. ab oriente qua eſt Amalphis, & alia quædam opida, uites, oleæ, citri ſunt, atque omnis generis cultarum arborū, & frugum ferax eſt: fontibus, prætere rea ſitu, cæli ſalubritate, atque amœnitate, omnis Italiæ ore primum celeberrimumque locum obtinet. Ab altera parte, qua eſt Surrentum opidū, uina ſuauiſsima atque omnis pomorum generis, copia identidem memorabilis uiſitur. Mineruæ promontoriū appellatum eſt, quod in eo olim templum eſſet Mineruæ ſacrum. Huic promontorio appoſita eſt Caprearum inſula, montana plurimum, in cuius penè medio ſurgit mons editus, undique præruptus, & præceps, in mare deſpectans, ſeceſſu olim Tiberij Cæſaris clara, in quo ſitum eſt opidum, eiuſdem nominis munitum. Quod cum audiſſet Alphonſus, ſitus fiducia ab opidanis negligentius cuſtodiri, nocte intempeſta, parte claſsis eo miſit. Hi nacti locum cuſtodibus uacuum, admotis ſcalis, in murum primo pauci euaſere mox ut tutum, ac liberum aſcenſum cognouerunt, certatim plures eodem conſcenderunt, atque opidum, opidanis ſono ſepultis, ingenti clamore ſublato, inuadunt. quo caſu tam ſubito, ac tam inopinato conſternati opidani, cum arma capere conarentur, hoſtium multitudine celeriter opreſſi, armis poſitis, præſidium admiſere. ſimul omnis inſula ſine ui, repente deditionem fecit. Interea Surrentini, quos obſideri diximus, omni ſpe auxilij deſtituti, cum eorum res in dies uehementius coartaretur, & ad obſidionē fames accederet, conditionibus, quas poſtulabant, impetratis, præſidio intromiſſo, in deditionem uenerunt. Recæpto Mineruæ promontorio, quod adhuc peſtilens morbus Neapolim affligebat, Ioanna, atque Alphonſus ſeſe Caietam recæpere. Artale Luna, cuius opera forti, in oppugnatione Surretina uſus fuerat, cum parte claſsis, eius ore præſidio relicta, tot fortibus factionibus, proſperiſq; fortunæ ſucceſsibus, Alphonſus ad gloriæ incrementa natus, omnium Regulorum animos in ſe conuertit. Itaque, qui prius Ludouico fauerāt, ſuis rebus deſperatis, fortunam ſecuti, ad Ioannæ, atque Alphonſi

Imperium breui redierunt. Per eos dies Alphonſus Legatos ad Pōtificē miſit, qui, ius ſucceſsionis, Ioannæ rogatu peterent. quo Impetrato celeriter reuerſi ſunt. Per idem quoq; tēpus Sfortias, ad Alphonſum ſalutandi gratia Caietam eſt profectus. Idem fecere Reguli; qui Ludouicum ſecuti fuerāt, erroris ſui ueniam poſtulantes. ijsque omnibus uenia perbenigne ab Alphonso data. Quanquam Ioanna egre ferente, tā facile ijs ignoſci. In id. n. maxime ſtudebat, ut ſibi clementiæ, atq; humanitatis phamā compararet. Idq; ad cōciliandos ſibi Regulorū, atq; Populorū animos uehementer conducere exiſtimabat. Ad hoc uſq; tempus Ioanna, atq; Alphonſus, cōi amborū ſententiā res omnes bellicas atq; urbanas adminiſtrauere, ſummuſq; inter ſe conſenſus omniū rerū fuit. Cæterū cōmunis regnorū peſtis, atq; pernities inuidia, eā, quæ inter ſe erat, charitatē labefactare paulatim cœpit, fideq; mutua ſublata, in ſuſpitiones, atque exinde in graues ſimultates uētū eſt; huiuſmodi fermè cauſis. Auerſani, Acerani, Surrētini, Amalphites, cæteriq; populi, qui uel ui, uel uoluntate, deſtitutis Ludouici partibus, deditionē fecerāt, in Alphonſi uerba iurauerāt. Quod grauiter ferens, atq; Indignās Ioānes Carazolus, quoniā quantū auctoritatis ad Alphonſum acceſſerat, tātū eius auctoritati, atq; opibus detractum exiſtimabat, Meditari cœpit, quoniā mō dignitatē ſuā tueri poſſet. Erat hic uir ingētis ſpiritus, nec ei cōſiliū in omnia uel pacis, uel belli munera deerat, nec ferre æquo animo poterat quenquā, ſibi apud Ioannā auctoritate, et gratia præferi. Ipſe. n. cunctis regni Regulis nō anteire mō dignitate, uerū etiam imperare cōſueuerat, eratq; omnibus maxime formidoloſus. Itaq; inter Ioannā, & Alphonſum cœpit ſuſpitiones, & inimicitiarū cauſas ſerere. Facile enim ei Ioanna fidē adhibuit. Muliebris namq; ſexus ut natura imbecillior, ac timidior, ita ad credendū pronior eſt, cumq; in dies augeſcerēt ſuſpitiones, & uereretur Ioanna, neu ſe in Cateloniā miſſa, Alphōſus ſibi regnū arriperet, Diſsimulata cauſa, è Caieta Prochitā profecta eſt, quæ Inſula perbreuis, haud procul puteolis ē ſita, quaſi ibi animi recreandi cauſa manſura. ibiq; aliquot dies cōmorata, Puteolos petijt, ut inde Neapolim traijceret. Quo audito Alphōſus Neapolim reuerti ſtatuit (iam enim pæſtilentia reſtincta erat) terreſtrique itinere ire maluit, ut Capuam, atque Auerſam urbes inuiſeret, nondum à ſe ui-

ſus: Cumque Capuam ueniſſet, quo magis, omnem Ioannæ de ſe ſuſpitionem, ac metum adimeret, ad eam ſalutandam Puteolos profectus eſt. Cæterum eius profectio, eam potius ſuſpitionem auxit. Quapropter eo Capuam reuerſo, Ioanna mox Neapolim pedibus petyt, eius maxime celeritatis cauſa fuit, quod uerebatur, ſi illam Alphonſus Neapolim præueniret, ne integrum ſibi eſſet in arcem Capuanam, uti conſtituerat ſe recipere, ne ue in arcem Regiam, præter eius uoluntatem ſe conferre cogeretur. Neapolim ingreſſa, cum ſecus arcem Regiam iter faceret, præfectus arcis occurrit, ſibique claues obtulit, cui illa aduerſa ualetudine detineri ſimulans, uelle ſe aliquot dies in arce Capuana eſſe inquit, mox ubi conualuiſſet receſſura. Alphonſus tam repentinam eius profectionem admiratus, ſe preſertim inſcio, & ne quid illa noui machinaretur aduerſus ſe ueritus, confeſtim Neapolim profectus, in arcē regiam ſe recœpit. Tum diſsimulate ad eam diem ſuſpitiones, ac ſimultates, paulatim detegi cœptæ. Nonnunquam tamen Alphonſus, ut ſuſpitiones, ſi poſſet, eleuaret ad eam uiſendam ibat. Inter hæc Franciſcus Dannio, quem Alphonſus Romam miſerat, ad eū ſcribit, ſe comperiſſe uitæ eius inſidias parari, eumque diem neci ſuæ deſtinatum eſſe, quo ad Ioannam ſalutandā proficiſceretur. His permotus Alphonſus aduerſariorum cōatibus obuiam ire inſtituit. Et quoniam Ioannem Carazolum eius conſilij auctorem fuiſſe accæperat, ſperabat, eo comprehenſo, omnia proſpere ceſſura, ut primum in regiam accederet, quo Senatus die ire conſueuerat, diſtinere hominem conſtituit, nec prius amittere, quam ſibi Capuanæ arcis poteſtate facta, Ioanna, que uellet efficeret. Exiſtimauit enim Ioannam eo uiro abſente ac uelut pignore fidei retento, quæ æqua forent, haud repugnanter facturam, quod in eo ſciebat eſſe omnem Reginæ conſiliorum ſummam. Itaque hunc haud multo poſt, in Regiam profectum, iuſsit in ſenatum ire, quaſi magnum aliquid de regni ſtatu conſulturum, ne ue ipſe, aut quiſquam e ſuis ex arce egrederetur obſeruari præcepit. hac de cauſa, ne Ioanna illum detineri ſcire poſſet, antequam ipſe ad eam perueniſſet. His compoſitis ad Ioannam citatim proficiſcitur. Sed nihil horum Ioannam latuit. Quidam enim Bracij ſcriba ad Alphonſum profectus, rem ad eam detulit, ſimulque arcem Capuanam à Rege peti, & animo, quantum

tum coniectura conſequi poſſet, ut eam, arce capta, in cuſtodiam traderet. Hoc nuncio propè examinata, quid ageret neſciebat, præſertim omnis conſilij eius amiſſo auctore. Neque enim dabatur in re tam ſubita, tamque inſperata, ullus conſilij locus. Id tamen ijs, qui eam circunſtabant, in tanta rerum perturbatione imprimis ſalutare uiſum eſt, portam aduenienti claudere. Protinuſque omni arce tumultu completa, alij ad alia officia, prout cuique uel ratio, uel animus ſuppetebat, ſine ordine, ſine imperio diſcurrebant. In tanta rerum trepidatione, cum Alphonſus medium iam pontẽ tranſgreſſus eſſet, deiecta repente cataracta excluſus eſt. Tum qui muros inſcenderant, eum ſuperne lapidibus inceſſere ceperunt. Quod ubi animaduertit conſilia ſua prodita ſuſpicatus, preuerſo celeriter equo pedem retulit. atque extra teli iactum ſubſtitit, parumque abfuit, quin lapidis ictu, qui in tergum equi incidit, occubuerit. demum ciuilem montũ ueritus, preſertim in uiarum anguſtijs, in forum Boarium ſe recœpit. Is enim locus uiſus eſt maxime idoneus, quod erat late patenti campo, in quo magna uis hominum explicare ſe poſſet, ac ſi uis fieret, & manu rem gerere, quoniam ad huc erat ambiguum, quonam id ciues animo laturi forent. Inter hæc Hiſpani, Catelanique, cognito regis ſui diſcrimine, correptis armis eò aduolarunt. Conſternata tanto malo ciuitas, Dyrachina preſertim factio, Nam Andegauinis id letum acciderat, nec pro eo, nec aduerſus eum arma ſummere audebãt. Magna pars domi ſedentes urbis caſum ingemiſcebant. Leuatos ſe externi belli metu, in domeſticum, atque inteſtinum incidiſſe. Nec ignorabant id mali ex inuidia, atque ex ſuſpitione ortum. quod nullæ iniuriæ extarent, quæ tam graues inimicitias inter Regem, ac Reginam parare debuiſent. Plerique tamen officij cauſa, ne quid plus æquo Rex fortaſſe per iram faceret, eodem inermes conuenere. Hi neque ſaluti, neque excidio propiorem unquam ciuitatem ullam fuiſſe aiebant. Si enim ipſe ac Ioanna conſentirent, nullam urbem fœliciorem fuiſſe. uerũ ſi diſſentirent, nullam citius periſſe. futuram inter ipſos Dyrachinos ſeditionem. reuocaturos e Roma Ludouicum aduerſarios, ſimulque omne regnum belli incendio conflagraturum, cum utrique ſuos exercitus, ſuoſque Duces habituri ſint. In his colloquijs, reliqua diei parte conſumpta, cum nulli apparuiſſent, qui uim facerẽt

in regiam ſe recepit. Poſtridie de reconciliatione per cõmunes amicos agi cœptum, & Alphonſus quidem rem componi cupiebat, quod bello domeſtico in Hiſpaniam reuocabatur, ut Henricũ fratrẽ, è Ioãnis Hiſpaniæ Regis poteſtate liberaret. Ioãna ab ea re prorſus auerſa, & ſi ſimulabat placere ſibi de concordia agi, tamẽ continuo ad Sfortiam miſit, qui eum in gratiam receptum oraret, uti ſibi circumuentæ atque opreſſæ quam primum opem ferret. Cuius conſilio cognito, Alphonſus quicquid militum, equitumque habebat, extra urbem, qua Sfortias uenturus erat, exire iubet. ne ex arce Capuana Ioannam educeret, aut in urbem irrumperet, naualibus ſocijs per uarias urbis ſtationes diſpoſitis. Bernardinum Centiliã ijs copijs præfecit. Non ignorabat Alphonſus tutius eſſe conſilium copias in urbe contineri. Sed uerebatur, ſi Ioanna, cum Sfortia abire pateretur, ne grauius in ſe bellum concitaret. Cognito Sfortiæ aduentu, Bernardus, in quattuor acies copias diuiſit. Iſque ſingulis ad eas uias, quæ ad urbem ferunt, diſpoſitis, ut libera non eſſet hoſti procurſatio, tranſuerſis tignis uallum obiecit. Ipſe in primã progreſſus aciem, uiam Aceranam, qua Sfortiam aduentare ac ceperat, tenuit. Qui dimicandi auidior, appropinquante Sfortia, priuſquam ſibi ſatis ſpectate hoſtium uires eſſent, audacter congreſſus, cum impetum ferre non poſſet, in ſecundam aciem ſe recepit. Hic paulum retardato hoſtili impetu, prælium redintegrare cœptum. Quod cum Sfortias animaduerteret, ipſe cum paucis, in propinquos hortos clã digreſſus, perfracto, qui uineæ imminebat, muro, ſubito hoſtibus apparuit, qui cum à tergo præmerentur, teliſque præterea, & tormentis ex arce Capuana peterentur, ſe ſe in fugam coniecerunt. Ea re conſpecta, tertia acies, & ipſa mox terga dedit, quos hoſtes perſecuti, prope omnes ceperunt. Quarta item acies, ut ſuos profligatos ſenſit, ſaluti fuga conſuluit. horũ alij Capuam, in Regiam arcem, citatis equis, ſeſe receperunt. In eo prælio prope omnis nobilitas capta eſt; quæ Alphonſum officij cauſa ſecuta fuerat, atque omne inſuper militum robur. Sfortias deinde uictoriam ſecutus, eodem impetu Capuanam arcem, ac protinus urbem ingreſſus; Catelanos, Hiſpanos, Siculoſque omnes expulit, eorum hoſpicijs direptis. Poſt hæc de expellendo Alphonſo cum Ioanna conſilio habito, eaque primum parte præſidio fir-

mata, quæ regiam arcem urbi iungebat, ad Auerſam obſidendam copias ducit, ex hoſte amicus, & dux factus, ibique caſtra ponit. At Alphonſus clade ſuorum cognita, cum neque pæcuniam haberet, unde nouos exercitus compararet, neque claſſem paratam, qua acceptam iniuriam ulciſceretur, preſertim inimica ciuitate, angi animo cæpit. Spes reliqua erat in ea claſſe poſita, quam a Barchinonis, ad Corſicæ expeditionem comparari ſciebat, & iam iuſtructam eſſe exiſtimabat. Muniendæ arci intentus, ad frumenta conuehenda, pæcuniamque conquirendam in Siciliam mittit. ſimul qui claſsi occurrant, ſi ea forte in curſu eſſet, iubeantque confeſtim Neapolim petere, & quinam rerum ſuarum ſtatus ſit edoceant. Opidani ueriti, ſi qua claſsis aduentaret, ne per arcem in ſe immitti hoſtes poſſent, quæ arci oppoſita erant loca, muro obducto, firmauere. arcis ipſius oppugnationem haud quanquam tentare auſi. quod ea res propter naturalem ſitum, ac monumenta adiecta, non unius diei, ſed longi temporis obſidio uidebatur. Leuia tamen prælia nonnunquam ex occaſione conſerebantur. Cum hic eſſet rerum ſtatus, claſsis è Catelonia quintodecimo die, hac clade accepta, profecta eſt. Triremes decem, & onerariæ ſex fuere. Eius præfectus erat Ioannes Cardona, uir fortis atque impiger, qui audita modo apud Caietam rerum nouitate, & his, quæ Regi acciderant, ſolutis continuo è portu nauibus, in altum euectus eſt. Et primo onerariæ (erat enim uehemens uentus) inter Capreas, Enariamque conſpectæ, Baias petierunt, ut qui nam eſſet rerum ſtatus, diligentius explorarent. Deinde triremes ſecutæ, repente Cardona Neapolim petyt. Expoſitisque ſub arcem naualibus ſocijs, regis iuſſu caſtra poſuit. Eius aduentus ut aduerſarÿs triſtis, ita Alphonſo perquam lætus fuit. Itaque acceptam iniuriam ulciſci poſſe confiſus, caſtra confeſtim muniri, nequis in ea hoſtium equitatu impetus fieri poſſet, iuſsit. Locus eſt pro arce regia, quem Corrizias uocant, latè patenti campo, & ob id equis maxime oportunus. Hunc Neapolitani ad primum claſsis aſpectum diſpoſitis, per mœnia armatorum militibus occupauere, quod eum equitatu teneri poſſe exiſtimabant. caſtriſque ob

equitantes hoſtem laceſſebant. Non audebant primo Regij extra munimenta prodire, ut pote maritimis rebus aſſueti, atque equeſtrium præliorum rudes. Sed tantum ſagittis, ac lapidibus ſubeuntes arcebant. Pauci tamen, quibus audacia maior erat, munimentis paululum egreßi, congredi ceperunt. qui cum equitum Impetum non ſubſtinerent, ſæpiuſque in caſtra repellerentur, Ioannes Cauus, qui inter primos ordinem ducebat, ingenti audacia, Quid eſt, (inquit) commilitones quod ita patiamur noſtros ab hoſtibus pelli? An uero uſque adeo animus, uireſque noſtræ, tam breui tēpore conſenuerunt ut tam paucorum equitum incurſum ferre nequeamus? Si nemo eſt qui ſequatur, uel ſolus in hoſtes ibo, neque patiar (quod in me fuerit) hoc dedecus nomini gentique noſtræ impingi. Hæc ubi dicta, confeſtim è caſtris exilijt, ſeque hoſtibus obycit. Hunc primo pauci, mox plures ſecuti non ſolum hoſtes ſummouerunt, uerum etiam toto campo præcipites in urbem compulerunt. Poſt hæc, dolijs pleriſque lapide repletis, hiſque pro muro obiectis, aduerſus equorum incurſus, per uitem, quæ domus cuiuſdam parieti ab exteriori parte adiuncta erat, quaſi per ſcalas in muros aſcenſum, portaque, quā Petruciam appellant, deiectis propugnatoribus, quos timor inuaſerat, ob effuſam ſuorum fugam, eodem impetu capta, continuoque exciſa trabe patefacta eſt. Tū certatim è caſtris ad eandem portam concurſum, quæ cum præter ſpē repente contigiſſent Alphonſus naualium ſociorum partem claßis incedere, præfectumque à maris parte urbē adoriri imperat. Iſq; cum claſſe celeriter profectus (nondū enim urbs quæ à pelagi parte abluitur mœnibus cincta erat) & maior ciuium pars clamore excitata, ad portam Petruciam contenderat. Paucis fruſtra renitentibus, facile in terram deſcendit, hoſteſque inde propulit. Petrusque regius frater ab alia parte urbem aggredi iuſſus, ut à diuerſis partibus, uno tempore, laceßiti, opidani facilius opprimerentur, Diui Nicolai templum aduerſus arcem ſitum, & item Turrim, quæ moli imminebat admotis ſcalis occupauit. Ingreſſuſque urbem pauorem, ac trepidationem perculſis auxit. Ita quantum urbis patet ab arce Regia, ad Petri martiris templum, una propè excurſione captum eſt. Ad hæc, proximis tectis iniectus ignis, reliqua deinceps ædificia extemplo corripuit. Longiuſque effuſus, magnā urbis

partem uento addiuuante hauſit. Tum tota ſimul urbe trepidari, cõcurſarique ceptum, nocturno tumultu terrorem augente. Et alius ut quiſque periculo proximus erat, aut clamore excitabatur aut alio excitatus concurſabat. omnia paßim fugientium puerorum, aut fœminarum fletibus perſonabant, paulum tamen ſuppreßit impetum Franciſci Mormini interuentus, qui cum nõnullis equitibus inuectus, regios repulit. Quod cum Petrus Regius frater animaduerteret, repreſſa ſuorum fuga, pugnam redintegrauit, paruoq; certamine hoſtes in fugam uertit. Quibus ad cliuum uſque pulſis, reliqua pars noctis, quieti data fuit. huius autem procellæ tanta, ac tam repentina uis extitit, ut ei reſiſtere Ioanna nulla ui, aut conſilio potuerit. Prius enim irruptionem in urbem hoſtes fecere, quã Sfortias, quem confeſtim appulſa claſſe, accerſiuerat, ex Auerſa ueniendi ſpatium habuerit. Neque enim tam ſubito obſidionem deſerere, & copias adducere potuerat. Illa tamen ad eum continue nũtios mittebat, ut nihil more faceret ad ferendam opem captæ urbi, ſibique propè iam obſeſſæ. Iis nuntijs permotus Sfortias, omiſſa obſidione, Neapolim profectus eſt. primaque luce urbem ingreſſus, ad Diuæ Claræ templum cicato equo aduolat. Iam enim prælium, quod interuentu noctis ſublatum fuerat, renouari ceperat, eiuſque aduentu primo, hoſtilis impetus paulum retardatus eſt. Cæterum equorum uſus, uel nullus, uel exiguus erat. Regij enim continue perfoßis intrinſecus domibus, facile equites lapidibus, & omni telorum genere, è tectis ſummouebant, præcludebantque uias trabibus eiectis. Quod cum Sfortias animaduerteret, confeſtim equites deſilire equis iubet, pedibusque rem gerere. Nitebatur eques clauſtra perfringere, Cæterum urgente poſt munimenta multitudine, omnes conatus fruſtra erant. Pugnabatur eodem tempore diuerſis urbis partibus. Et iam quicquid à portu ad cliuium pertinet, in Alphonſi poteſtate redactum erat. Itaque Sfortias cum nihil ſe proficere pugnando animaduerteret, timeretque, nequo ciuili motu atergo exorto, reditu intercluderetur, Quod pauci admodum ciues eum ſecuti fuerant, aliquot paucis in pugnantium ſpetiem relictis, ne eius diſceſſus ſimilis fugæ uideretur, ad cogendam reliquã ſuorum manum proficiſci ſimulauit. Regreſſuſque ad Capuanam arcem, Ioannã rebus ſuis diffidentẽ, atque è periculo ut eriperetur

orantem, Pomilianum uicum primo, deinde Nolam traduxit. Sfortia digreſſo, equites quos relinquerat, paulatim cedere cœperunt quibus pulſis, reliqua pars urbis, præter arcem Capuanam, nemine iam reſiſtente, una modo excurſione capta, & direpta eſt. Optimates, ad quos incendium non peruenerat, conſternati in tecta diffugerant. ibique abditi, communem calamitatem deplorantes, ultimum patriæ caſum expectabant. Cæterum Alphonſus, & ſi iuſtam eius iram exiſtimabat, tamen antiquæ urbis caſum miſeratus incendijs parci iuſsit, ultioni ſatis datum arbitratus ut aduerſarij ſcirent, ſibi cum Rege non ignauo rem eſſe. Deinde, ne Sfortiæ pro arbitrio euadendi in urbem poteſtas eſſet, arcem Capuanam obſideri, atque oppugnari præcepit. Huic arci præerat Xanctus, de quo ſupra in Aceræ obſidione mentionem feci, uerum hunc multa incommoda circunſtabant, materiæ inopia, qua turres muroſque contabularet, arci propinquæ domus, in quibus diſpoſiti ſagittarij propugnatores in muro conſiſtere non ſinebant, tum frumenti inopia, quod tanto præſidio uix paucis diebus ſuffecturum uidebatur. Namque repentinus, & improuiſus caſus, nec munimenta ulla, nec rem frumentariam prouideri permiſerat. Itaque egre reſiſtebat oppugnantibus. Cognito eius diſcrimine, Sfortias, paucis poſt diebus, Nola regreſſus, ad mille paſſus ab urbe caſtra poſuit, ut ſi qua ratione poſſet commeatus in arcem importaret. Cæterum paucitati ſuorum diffiſus, quod munimenta arci obiecta erant, auxilij tantummodo ſpem dabat. Cum hic eſſet rerum ſtatus, quidam ad Sfortiam in caſtra uenit, ſpemque Auerſæ recipiendæ præbuit. Itaque prope Auerſam caſtrametatus, arcem à Iacobo Pertuſio eius præfecto, per proditionem recepit. Quod conſilium ciuitas, ſequi mox coacta eſt: Neque enim aliter facere poterat, quia Alphonſi equitatus cum Sfortiæ copijs opponi non poterat. Eius urbis amiſsio, per magno incommodo Alphonſi rebus acceſsit ob propinquum maxime aduerſariorum receptum. Sfortias urbe, atque arce præſidio firmatis, ipſoque ſucceſſu acrior factus, cum Neapolim reuerſus fuiſſet in eodem, quo prius conſederat loco, caſtra poſuit. ubi cum cerneret, ſe fruſtra tempus terere irrito incœpto, Auerſam redijt. Quod poſt-

quam Xanctus animaduertit, & iam non commeatus modo, ſed etiam tela deeſſe cepiſſent, ſciretque Alphonſum decreuiſſe totis uiribus arcem oppugnare, ac deſperaret propter arcis infirmitatem poſſe reſiſtere, ſuam, & ſociorum ſalutem pactus, deditionem fecit. Ioanna interea Auerſam conceſſerat, primum ut ſpem obſeßis daret, demum quod urbs, nouandis Neapoli rebus, propter propinquitatem opportunior uidebatur. Multa illam ſimul angebant, amiſſam urbem, ac patriæ caſum miſerantem. Sed imprimis, Ioannis deſiderium, illam angebat, cuius conſilio, atque opera forti, & fideli, in rebus ſummis, maximisque utebatur. Itaque de captiuorum commutatione agere ſtatuit, in eas ſe calamitates prolapſam exiſtimans, quod eo uiro caruiſſet. Nec renuit permutationem Alphonſus, Recæptisque Bernardo Centilia, ac Raymundo Pirilione, qui pro uno Ioanne offerebantur, cæteriſque captiuis, qui in Sfortiæ manus erant paruo pretio redemptis, Ioannem dimiſit. Poſt hæc Michael Coxa Ioanni Carazolo inimicus, ad Alphonſum uenit, eique Enariæ occupandæ ſpem attulit. Aenaria inſula, quam Iſclam uocant, duo de uigintipaſſuum milibus a Neapoli abeſt, à continenti quattuor. opulentior quam pro paruitate, quiſq; opinari poßit in eius penè medio ſe attollit mons miræ altitudinis, qui olim (ferunt) ad Aethnæ ſimilitudinem terrificos in cælum ignes, per noctem euomere ſolebat. Reliqua pars plurimum plana eſt. incolas habet piſcatoriæ, ac maritimæ arti aſſuetos. Contra hanc inſulam ad teli ictum mons eſt, mille fermè paſſus in altitudinem, eminens, ac circuitu ambiens tantundem, paruo ponte inſulæ coniunctus, ille quidem præruptus, & confragoſus, atque uno tantum & eo quidem peranguſto, atque arduo calle peruius. In eius faſtigio ſitum eſt opidum, totam montis planitiem occupans. ad radices ſitus eſt uiculus, unde per obliqua, & anfractus opidum aditur. in eo ſpatio tres turres interiectæ aditum claudunt, domus opido pro mœnibus ſunt. Opidani in duas factiones & ipſi diuiſi erant, quarũ altera Coxia, altera Manotia appellabatur. Coxiæ factionis princeps erat Michael, quẽ mõ nominaui. Iſque multum apud Aenarienſes poterat, non modo propter clientelas, uerum ẽt propter Prochitæ, quam tenebat uicinitatem. Hic Regem docuit,

id opidum ſubito, atque improuiſo aduentu opprimi poſſe, quod opidani naturali ſitu freti circa opidi cuſtodiam negligētiores eſſent. Pontem, quo iunctum eſt inſulæ opidum, noctu clam occupari facile eſſe. quo occupato, ac reciſo, omni auxilij ſpe, quam opidani in inſulæ accolis haberent ſublata, mari circunſeſſos, aut ferro, aut fame, ſuperari poſſe. Alphonſus homine collaudato, eiuſque opera impenſius poſtulata, ea, quæ ſecuta eſt, nocte cum triremibus miſit qui pontem occuparent. ſimul qui, quanta foret maris altitudo ad ima rupis explorarent, ut ſciret, an onerariæ naues, ſaluis carinis, eo uſque ſubire rupem poſſent. ut nauales ſocij, ac milites in ipſam non incommode exponerentur. Iique intempeſta nocte, ut iuſsi fuerant, profecti, non ſentientibus opidanis, pontem ſubito occupauere. Alij explorato fundo, ad Regem quam primum reuerſi, pontem occupatum atque interciſum, & cum onerarijs ad rupem tuto accedi poſſe renuntiarunt. His rebus cognitis, & ipſe paucis cōſcijs ad inſulam profectus eſt, ut eadem, quæ accœperat, oculis ſpectaret. Indeque celeriter reuerſus, omnibus ad oppugnationem opidi comparatis, inſulam repetit, onerarijs quibus opera bellica uehebantur ſubſequi iuſsis. Opidani, ut pontem occupatū, claſſemq; adeſſe conſpexerunt, aliquandiu attonitis ſimiles conſtitere. Recœptis deinde animis, idoneis quibuſque locis armatos, ac tormenta per opidum diſpoſuere. Profectis nauibus, Alphonſus prius quam pugnæ ſignum proponeret, per præcones pronuntiari iuſsit ſe opidanis poteſtatem facere mittendi ad ſe quos uellent de ſuis, ſi forte res ſine ui, ac certamine componi poſſet. Itaque opidani duos, accepta fide, ad ſe miſerunt. ijſque in mandatis dedere, ut tantum modo Regem audirent, audita ad ſe referrent: Hos ad ſe profectos pluribus uerbis ad deditionem hortatur: ac docet nō ita ijs loci ſitu, confidendum eſſe, ut uim eius, quam benignitatem experiri magis debeant. Satis ſibi exempli eſſe debere, depulſum modo Neapoli Sfortiam, & ipſam Neapolim ui captam. Quæ tanta ciuitas, ſi eius uiribus obſiſtere non potuit, qua tandem ſpe freti Aenarienſes ei reſiſtere poſſe confidant? Non eſſe ei cum Regina bellum, quam pro matre haberet, & coleret, ſed cum ijs, qui inuidia ſtimulati, aduerſus ſe Reginam concitauerint. Nec deſtitutos eos à Regina, ſi cum eo conſenſerint. Sed ab ijs, qui priuati commodi, & ambitionis

cauſa,

cauſa, eam à ſe abalienauerint. nihil ſe eorum uiribus detracturũ, tantum petere, ut poſitis armis eius præſidium in opidum ac arcem reciperent. His dictis, ad hæc legati cum nihil reſpondiſſent, ſed tantum poſtulata ad ſuos perlaturos dicerent, Senatu coacto, quæ ab Alphonſo acceperant retulere. Quæ cum Chriſtophorus Manocius audiſſet, aduerſæ factionis ſuæ homines iubet ſecedere, & eos, qui ſuaderent pro hoſtibus habere, atque interficere. Quo terrore adacta Coxia factio, cum aduerſari non auderet, & ipſi ad opidi tutelam, ommiſſa pacis mentione coierunt. Alphonſus cum nemo reſponderet, & per clamores diſſonos rem aduerſæ parti non placere coniectaret, frequentioreſque ad defenſionem opidanos conueniſſe animaduerteret, experiri uim ſtatuit. Itaque extemplo Ioannem Cardonam ad Mariæ aedem, quæ è regione opidi ſita erat, cum nauium, & copiarũ ducibus conuenire iubet, una cũ ijs de ratione oppugnationis conſilium capturus. Nam inſulæ cæteri incolæ, ut pontem interciſum cognouere, haud cunctanter deditionem fecerant. omnibus, uti ab Alphonſo imperatum erat, eo profectis, opidanorum primo pertinaciam deteſtatus, prælium ſic inſtituit. Nauium unam cæterarum maximam ad eam, quæ orientem ſpectat, quatuor reliquas ad eam rupis partem, quæ in meridiem ire precepit. Roſtratas duas maiores, cum totidem minoribus, ad ſuburbium, quod ad imam rupis partem ſitum eſt oppugnãdum miſſit. Hiſque ita conſtitutis, & comprobatis, ad ea paranda, quæ reliqua erant, continuo diſceſſum. Interea opidani ea loca, quæ minus difficulter oppugnari ab hoſtibus poſſe uidebantur, munierunt. fœminis, atque ijs qui imbecillioris ætatis erant, procul à prælij tumultu in arcem miſſis. Ad ſuburbium quoque qui turres interiectas tuerentur, miſſi ſunt. Reliquum diei, ac noctis tempus, quieti datum eſt. Vbi altera dies illuxit, propoſitum pugnæ ſignum datum eſt ad quod tantus hominum clamor in cœlum ſublatus eſt, quantum uix opidanorum aures ferre potuerunt. Tum naues ad loca propoſita remulco agi cœptæ. Primaquè omnium Generij nauis, ad præſtitutum locum puppim appulit, pontemque in rupem expoſuit. Cumque intueretur Alphonſus Campi rotundi nauem, quia ad Septentrionem mare æſtuoſius erat, non poſſe in rupem põtem ſiſtere, tres expeditos iuuenes ad ſe uocat, atque ijs mandat, uti in rupem

tranſgreßi, funem, quo pons alligatus erat, ad uirgulta quædã procul uiſa deligarent. Quo facto duo ex ijs, quibus audacia maior erat, per abrupta, atque auia montis quærere aditum ad opidum cepere. Multi namque anfractus erant, quibus furtim ad faſtigium niti poſſe uidebãtur. Ii poſtquam paulum proceſſere in rupem adeo rectam atque ſuſpenſam inciderunt, ut egre tentabundi manibuſque murices & uirgulta circa rupem extantia amplexi ad cacumen euaſerint. Forte tum euenerat, ut e duobus cuſtodibus, quibus ea pars cuſtodienda contingerat (Nam quia locus ipſe munitißimus erat, iccirco minus ſuſpectus de hoſte habebatur) alter ad eum locum perrexiſſet ubi Chriſtophorus Manocius laborans pugnabat. Hoc igitur uno intercepto, & cæſo, locum clam opidanis capiunt, tacitique ſubſiſtunt, donec alij quidam eorum audatiam imitati, eodem conſcenderunt. Interea nauales ſocij ſtrenuo ſaltu in rupem exilientes, obiectis clipeis contra lapidum ictus, ad opidum ſcandere contendebant. Cæterum ea uis hominum fuit, qui ſimul è nauibus exiere, ut Generiæ ac Cæſar auguſtanæ nauium, nimio pondere efractis põtibus, complures in mare prolapſi interierint. Ex quo contigit reliquos, non aliter, quam per propinquas naues exilire in rupẽ poſſe. Nam quoque Piſane naui cum eadem fortuna accidiſſet, quinque ex ea aquis enecti ſunt. At qui in Campi rotundi naue erant, & cæteri, qui ad eandem partem ſe contulerant in terram egreßi, ad opidum per ardua & confragroſa montis loca enitebantur. At opidanos natura loci adiuuabat, quod rupes adeo procliues erant, ut non emiſſa modo tormenta, ſed etiam ſaxa pondere ſuo prolapſa grauißime in hoſtes inciderent. Itaque multos audacius ſubeuntes uulnerabant. Quod quidem Alphonſus cum intueretur, ut eos inde auerteret, ad Suburbium opido ſubiectum celeriter contendit. oppugnabatur nauali prælio opidum ſumma ui, nec minus ab his, qui in planicie inſulæ expoſiti erant, omni tormentorum genere adhibito. Opidani ut uidere ſuburbia ab hoſtibus peti, ad eam partem tuendam haud ſegniter ierunt. Quo uiſo Alphonſus confeſtim ſcafam ingreſſus propius acceßit, quo ſuos adpugnandum alacriores rederet Regis conſpectum multum ualere non neſcius. Inter hæc ſimul qui opidum clam introierant, ſimul qui tecta proxime ſubibant, contempta hoſtium paucitate, clamores tollunt. Itaque

opidani ancipiti caſu conſternati, cum ſtationes deſeruiſſent, palatium quod pro muro erat primo captum, deinde per opidum diſcurſum fuit cum autem Alphonſus ſuburbia petens inſcapham deſcendiſſet, præ multitudine conſcendentium conuerſa in latus ſcapha, ipſe in mare armatus excidit. adijſſetque in tanto tumultu uitæ periculum, niſi quidam nandi periti, eum fundo obluctantem confeſtim ex undis excepiſſent. Vicum deinde defenſoribus uacuum nactus, nullo repugnante cepit. Et iam regij caſus phama, quæ ſemper in peius offerri ſolet, pleroſque iam opidum ingreſſos ad curam ſalutis ſuæ reuocauerat. Quem poſtquam incolumen ſubeuntem opidum uidere, confeſtim reuerſi, opidanos arma ponere coactos, diripuere. Per hunc modum infra horam ferè quintam, ex quo pugnari cœptum fuerat, debellatum eſt opidum. Reſtabat arx, in quam multi ſe opidani ſalutis cauſa receperant, munitior, quam quæ uno impetu, ac prælio capi poſſe uideretur. Stationibus itaque circa eã diſpoſitis, neque inde eruptio fieret, cætera diei, ac noctis pars, quieti data fuit. In eo prælio multi utrinque deſyderati ſunt. plures etiã uulneribus affecti. Poſtridie Alphonſus cum clementia ſua in uictos uti ſtatuiſſet, captiuos omnes liberari, ijſq; domos reſtitui iuſſit. Qua re cognita, qui in arcem confugerant, ſalutem pacti deditionem fecerunt. Recepta igitur arce eaque præſidio firmata, Neapolim redijt. è tam muniti naturali ſitu opidi expugnatione, ingens nomen, & gloriam adeptus.

LIBER TERTIVS.

IAM hyems inſtabat, cum literæ ad Alphonſum delatæ ſunt, quibus in Hiſpaniam acerſebatur. Namque inter Ioannem Hiſpaniæ Regem, ac fratres eius oborta contentio, ac diſcordia eò uſque creuerat, ut à profectione abſiſtere nullo modo poſſet. Inimiciciarũ cauſa fuerat, quod Ioannes, Henricum Alphonſi fratrẽ, cui Galliciæ principatus ob-

tigerat,in cuſtodia tenebat,propterea quod is Chaterinam ſororem, ſe inuito uxorem ceperat. quæ,cum exiſtimaret non paſſurum fratrem, ut illi nupta eſſet,cui maxime cupiebat, magnis itineribus in Aragoniam clam fratre,contenderat. Itaque conſtituit in Cataloniam quamprimum traijcere. conuocatis igitur quorum conſilio utebatur profectionis ſue neceßitatem pluribus uerbis diſſeruit. Poſt hæc ad res ordinandas conuerſus,Petrum fratrem ſummæ rerum præfecit multis ſumma nobilitate & animi ſenſu uiris, quorũ conſilio in rebus adminiſtrandis uteretur ei adhibitis. Et quo non minus armis, quam conſilio partum regnum firmaret, non exiguum peditum atque equitum numerum ei attribuit. Inſuper ne duces deeſſent,per quos res bellicæ, ſi opus foret gererentur, Iacobum Caudolam,ac Berardinum Cardam, ex illuſtri, ac peruetuſta Vbaldinorum familia, & Franciſcum Bertoldum, homines rei militaris peritißimos, mercede conductos, (Hi ad mille & quingentos equites ducebant) apud eum reliquit. Ciues ut in fide, & officio permanerent,fratrique obtemperarent exhortatus eſt. Imprimis uero palam profeſſus eſt, non eſſe ei in animo Reginam regno ſpoliare, ſed tantum efficere, atque eniti,ne per inuidiam, atque odium eorum,qui apud illam gratia, atque opibus pollerent, ex eo regno pelleretur. quod à ſe fugato Reginæ hoſte, pacatum eſſet quodque ſibi poſt Reginæ mortem ſucceßionis iure deberetur, tantumque abeſſe ut eam uellet regno exuere, ut nihil æque optaret, quã ut poſitis certaminibus atq; inimicitijs, cum illa in gratiam redire.Simul ſpe celeris reditus facta, omnibuſque diligenter prouiſis, Caietam traiecit, eique Antonium Lunam cum præſidio præfecit confirmatiſque ciuium animis cum duo de uiginti roſtratis, ac onerarijs duodecim in altum euehitur. Vix è Caietæ conſpectu claßis abſceſſerat, cum ſubito exortus Aphricus naues diſpulit,ipſe cum paucis roſtratis ſummo remigium labore,retro ad Caietæ portum delatus eſt. Cæterum aliæ Pontiam, aliæ propinquas inſulas tenuerunt. Poſt ſedatam tempeſtatem ſolutis nauibus, Pontiam, quo reliquam claſſem curſum tenuiſſe ſuſpicabatur,petijt. ibi totam nactus claſſem, (nulla enim nauis perierat) onerarias, quæ triremium curſum ſequi non poterant, ad Stichadas inſulas conuenire iubet. Maßiliam oppugnandi cauſa. Quia Ludouicum, qui Romam petierat

cum Ioanna amicitiam renouare, nouaque belli conſilia agitare ac cœperat. Itaque Ioanni Cardonæ onerariarum præfecto imperat, uti ad Stichadas cum nauibus proficiſcatur, ibi ſe cum roſtratis præſtolaturum monet, ſi eo prior aduenerit. aut ſi inde diſcederet: non expectatis onerarijs: ſe ſe literas arundini alligatas: demonſtrata quadam inſulæ parte relicturum, quibus quid ſe agi uellet ſcire poſſet. Sin uero ipſe prior uenti beneficio præueniret cum onerarijs, uti eum ibidem iactis anchoris expectaret, neque pronuntiaret uelle ſe Maßiliam oppugnare, nequid de eius conſilio Maßilienſes præſentirent. Ipſe altum petens cum triremibus, ad eaſdem inſulas contendebat. Et iam ad Planuſiam peruenerat, cum iterum oborta mari tempeſtas, claſſem diſiecit, onerarijſque altum tenentibus, roſtratæ in Niceæ portum delatæ ſunt. Proſperum deinde uentum nactus, ad deſtinatas inſulas curſum contendit. Ibi, cum onerarias eodem conuenire iuſſas non reperiſſet, ſuſpicatus eas uento iactatas Cateloniam petijſſe, ne Maßiliæ oppugnationem differret inſtitutum curſum perſequi decreuit accitiſq; ad ſe triremium ductoribus, quod conſilium ad eam diem occuluerat eis aperuit, hortatus, uti præſentibus animis rem ſuſciperent: quæ ingentem gloriam prædãq; omnibus eſſet allaturã, nec uererẽtur quod onerariæ abeſſent, facile enim Maßilienſes inopinato eorum aduentu opprimi poſſe, uerum quando res ex ſententia non ſuccederet, abſque detrimento diſcedi poſſe. Cunctis operam ſuam ſtrenue pollicentibus poſtridie idoneam ad nauigandum tempeſtatem nactus, ſub quartam noctis uigiliam ad paruam admodum inſulam, quæ in conſpectu Maßiliæ eſt, claſſem appulit ibique agere de tota oppugnandæ urbis ratione cœpit. Difficilem faciebat oppugnationem loci ſitus, non natura modo, ſed etiam permuniti. Namque Maßilia à tribus ferme partibus mari abluitur, pars reliqua altis mœnibus circundata eſt. quæ pars auſtro opponitur hanc rupes ingentes inexpugnabilem faciũt Sinus introrſus recedit, qui portum efficit peranguſtis faucibus, & duo excelſa templa cum prææltis, hinc atque hinc turribus, portum claudunt. Inter quæ, ſyrtis quædam poſita, eas faucium anguſtias coartat, ad cuius extremum ſita eſt Pharus manu facta, quæ cum altera parte, qua altius eſt mare, ferrea Cathena iungebatur. hac loci natura freti Maßilienſes, conſpecta claſſe, de cuius aduentu per

quoſdam Nicienſes cognouerant, Regios conatus contemnere uidebantur, & ob eam rem nulla ex circumiectis agris auxilia acerſierant. Sed multis ſæpe urbibus hominum negligentia exitio fuit, ſæpiusque contemptus hoſtis ingentem calamitatem attulit. Erat forte in ipſius portus faucibus nauis quædam oneraria, hæc uiſa regia claſſe confeſtim mali faſtigium ad turrim, quam proxime appulſa religauit. quam regij agreſſi cum triremibus quatuor, cum eam inde ui diuellere nequirent, Alphonſus turrim ipſam a terra oppugnare primum conſtituit. Huic uero turri (ut oſtendi) cathena iuncta erat. Itaque triremium quatuor cohortes confeſtim interram deſilire precipit, ac turrim oppugnare. nec multo poſt ipſe cum paucis eodem profectus eſt. Dura erat eius turris oppugnatio quia illi, quibus turris cuſtodia demandata erat, in præſidio erant et grandinis modo lapides, atq; omne telorum genus inijciebant. quod ubi Alphonſus animaduertit, exterioris circuli portæ ilico ignem inijci imperat. Miraculum rei adijciunt; ſubito coborto imbri, flammam eſſe extinctam. cumq; iterum iniectus ignis portam denuo corripuiſſet, rurſus imbris caſu incendium obrutum fuit. Quæ res cum eſſet à pleriſque in religionem uerſa, & ob id abſiſtendum ab oppugnatione cenſerent, iuſſit Alphonſus ut tertio ignem conijcerent. non paſſurum ulterius conijci ignem, ſi tertio ab imbri defenderetur. Itaque cum tertio faces iniectæ eſſent, cõfeſtim, nullo iam obſtante imbri, flammæ uis, portam hauſit. Quo caſu qui in turri erant conterriti, Regi polliciti ſunt, ſe nullam inde uim facturos. Si ab ipſius turris oppugnatione abſiſteret, & ac ſi accideret ut urbe potiretur ſeſe in eius poteſtate fore. Quibus auditis Alphonſus ne ibi diutius tempus tereret, ſatis ſibi eſſe arbitratus modo eos non haberet aduerſos. Ita ſe omiſſurum oppugnationem reſpondit, ſi propugnacula turris deijcerent. quod cum illi haud cunctanter feciſſent, ad triremes regreſſus, Ioannem Coruerium cum triremi tecta, ad ſecundam cathenam cum dolabris anteire imperat. Itaque celeriter profectus cathenam ex undis in Lembos tectos extractam cedere aggreditur. ex altera turri atque ex urbe tormenta ac ſaxa in triremem proiecta ſunt. Lembi etiam plerique hoſtiles, aduerſus regios Lembos tela iacientes, cathenæ ſectionem impedire cona-

bantur. Cæterum triremes reliquæ turrim, quo ad tuto poterant ſubeuntes, propugnatores ſagittis inceſſabant, nec in muro apparere patiebantur. Inter nauales milites quidam Alphonſo detulit eſſe Lembum remigio carentem intra portum in cuſtoditum eſſe qui facile capi poßit. quo comprehenſo, atque armatorum militum repleto, terror iniici opidanis poßit. Quod ubi accepit, eum confeſtim arripi, remoſque inferri, atque armatis hominibus compleri imperauit. Id cum ſtrenue feciſſent, duos opidanorum Lembos in ſe concitæ uenientes inuadunt, capiuntque, & quadraginta lectos uiros in iis imponunt. quibus nauiculam quandam adorti comprehenderunt. qua capta, & armis munita, reliquas omnes onerarias, quæ in portu erant cepere re Hic tantus rerum ſucceſſus Alphonſo ſpem attulit, quando ipſa cathena quæ portum claudebat ſecari non poſſet, urbem ab ea parte, cum nauibus captis, capi poſſe. ingens uero certamen ad cathenam erat, contendentibus ſumma ui hoſtibus, ne clauſtra perumperentur, Quæ tandem reſciſſa fuit. Tunc ſententiæ diuerſæ fuerunt (iam prima noctis uigilia aderat) utrum recta in portum uno agmine irrumperent, urbemque oppugnarent, an oppugnationem in poſterum diem differrent. Suadebat Ioannes Cardona, ut in poſterum diem certamen extraherent, nec pernoctem in urbe militibus ignota prælia conſererent. Rem magni diſcriminis eſſe affirmans, noctu cum opidanis pugnare, quorum tela certiora futura eſſent, præſeferentibus regiis per urbem faces, quæ quidem ſequentes proderent. Contra Coruerius, ne reſpirare territos ſinerent, dum nox terrorem augeret, ſatius fuiſſe dictitans, portus clauſtra non perfregiſſe quam ab iis prelium differre. Futurum facile opidanis auxiliis extrinſecus accerſitis, eos orta ſequenti luce ingreſſu urbis prohibere. cuius conſilio approbato, Alphonſus confeſtim triremes importum magno impetu inuehi præcipit, atque in molem pontes exponi. Ipſe inter primos proceßit, contemptis iis, qui de turri pugnabant. In hoc ingreſſu ſaxum tormento æneo ab opidanis excuſſum, Mirabile dictu, cum ſupra eius triremē deferretur, nauali cuidā ſocio umbonē qui ab eius baltheo pendebat, toto corpore intacto, atq; illeſo, diſtractū abſtulit. Et iā opidā

conglobati in molem concurrerant, ac ne deſcenderent in terram contendebant. difficile erat hos loco pellere propter loci anguſtias, eo quia multi ſimul pugnare non poterant. Quod cum Alphonſus animaduerteret, roſtratas quatuor eam partem circum ire iubet, expoſitiſque in terram militibus, deſuper cum clamore ſe oſtendere, ut metu iniecto hoſtibus illos inde auerteret. Quod cum Alphonſi milites ſtrenue feciſſent, tantus opidanis pauor, & trepidatio cepit, ratos urbem captam eſſe, ut deſerta ſtatione in fugam ſe coniecerint. Quibus terga dantibus, regij è nauibus certatim deſilientes, eos inſequi, atque agere tota urbe cœperunt. Et quoniam multi ſuper tecta exiſtentes pugnabant, proximis domibus ignis iniectus eſt. qui paulatim uento ſuffragante & mutato cum mox eum uicum cõprehendiſſet (namque omnia propè ædificia extrinſecus contabulata erant) mutato uento, in aliam urbis regionem deferri cœpit illamque totam hauſit. Poſt hæc non ſine omnium admiratione cum uentus in contrariam partem reflare cœpiſſet totam regionem oppoſitam abſumpſit, atque ita uariante flamma, nulla penè opidi pars ab ignis uiolentia integra permanſit. Fugabantur interea tota urbe opidani, diripiebanturque domus, ad quas incendium non peruenerat, Multique eorum in uijs fugientes cadebant. Fœminarum, puerorumque ploratus per urbem fugientium, atque ad portas diſcurrentium, regiorum aures complebant. Itaque opidani deſperata ſalute, exportatis, quæ pro tempore potuerunt, urbe protinus exceſſere. Tũ regij milites, in omnibus urbis partibus excurſione facta, eam continuo in Alphonſi poteſtatem redegere. Vrbe capta, Alphonſus matronalis decoris haud quaquam oblitus earum fœminarum, quæ in templa confugerant, iniuriæ parci iuſsit. eaſque ſpectatæ integritatis uiris, ne à militibus probro afficerentur ſeruandas tradidit. quæ cum ad eum pro cõſeruata pudicitia magnũ auri, pondus, & gemnarum numerum quæ omnia, ſecum detulerant miſiſſent, ultra libertatem, & ea omnia ſe ſe ijs Condonare iuſsit, poteſtatemque fecit, ut ad ſuos mitterent, qui eas ex urbe deducerent, atque illis, omnes res, ab incendio conſeruatas exportarè permiſit, ſequenti die fortè duo nauales ſocij ueſtem, quã diui Ludouici corpus induebatur, & calicem, quo in ſacris uti ſolebat (Corpus magna cura in ipſo prelij ardore conquiſitum, inuentum non fuit) ex

preda

preda ad naues deportabãt. Quæ res ut à Maſſiliẽſibus cognita fuit illico Alphonſo detulerunt, cui primo corpus à ſe inuentum non negarunt, Cæterum dum naues repeterent, ut ſocios atque adiutores uocarent, quod ipſi ſoli onus ferre non poſſent, Loculum interea, ubi corpus reconditum inerat, igni hauſtum fuiſſe quibus, cum creditum eſſet, dimiſſi. Alphonſus tamen nequaquam animo conquieuerat, eius corporis inueniendi percupidus (putabat enim id quod euenerat) corpus ipſum metu occultatum, ne ab inuentoribus aurum loculo circumpoſitum reddi oporteret. Itaque cum audiſſet præfectum triremis, qua illi uehebantur una cum ijs affuiſſe, hominem ad ſe confeſtim accerſi imperat. hunc quidnam de ipſo corpore factum ſit percontatus eſt, qui cum pertinacius affirmaret crematũ eſſe, ſuſpenſa ad malum triremis antenna, terrorem mortis iniecto, ueritatem expreſſit. atque ubi nam corpus celaſſent confiteri coegit. Quod ubi agnouit, è ueſtigio eo profectus, corpus ipſum cum ſumma ueneratione in roſtratam, qua ipſe uehebatur, deportari curauit. Per id tempus Maſſilienſis ſenior quidam referebat, rem dictu miram, quendam ſpectatæ ſanctitatis uirum, iam ab inde annis quinquaginta, ea Maſſilienſibus euentura prædixiſſe. His actis poſt diem tertium omnibus urbem deſerendam cẽſentibus, quod copiæ propter bellum Hiſpanum iam deſtinatum animo, imminuendæ non eſſent, quoniam ad eius præſidium multo milite opus erat, Alphonſus nauem ingreſſus urbem reliquit. Ea clade Maſſilienſium, in Galliam perlata, octingenti fermè è Burgundia equites, ad Alphonſum profecti ſunt, qui ſtipendia ſub eo iã diu meruerant, quibus terreſtri itinere Barchinonem profectis, Alphonſus Cateloniam, uti conſtituerat, ire perexit. Necdum multum proceſſerat, cum ſubito exortus in aduerſum uentus adeo mare concitauit, ut diſpulſis nauibus pretioſarum rerum iacturam fieri opportuerit. tamen poſt longam iactationem, Palmoſam, nulla omnino amiſſa, delatæ ſunt. Ibi paucos moratus dies dũ iactatas naues, & triremes reficeret, tranquillo uectus Barchinonem traiecit. Laetus ijs ac maxime iucundus eius aduentus, ut diu deſiderati regis, & glorioſi uictoris fuit. Iam enim ad eos, atque adeo in omnem Hiſpaniam tot rerum à ſe proſpere ſimul, & magnifice geſtarum phama peruagata fuerat. quibus Catelonicum atque omne Hiſpanum no-

men non mediocriter illuſtratum eſſe animaducrtebat. Itaque quã maximo honore potuerunt eius aduentum celebrauere, nullare pretermiſſa, quam ad id munus pertinere exiſtimarent. Nec minus cætere Cateloniæ, atque Aragoniæ ciuitates, ac reguli eius ſalutandi, & congratulandi gratia Barchinonem profecti inter ſe de officio certabant. Fuit autem hic annus ab aduentu eius in Italiam tertius. Interea Ioanna, ob Alphonſi diſceſſum, occaſionem ut ſibi uidebatur, nacta, qua amiſſam urbem Neapolim reciperet, quia magnum militum numerum ab Alphonſo tranſuectum in Hiſpaniam ſciebat, de reuocando Ludouico, quem antea hoſtem regni foras expulerat, conſilium cœpit. Cumque ſciret Martinum Pont. Max. illi amicum eſſe, nulliuſque opera facilius reconciliari poſſe, Legatos ad eum miſit, qui ea de re agerent. Nec fuit Pontifici difficilis ea reconciliatio. Ludouico eam rem ultro, & maxime expeten te. Renouata igitur amicitia, ac fœdere, Ludouicus ex hoſte hoſpes repente factus, Auerſam ad Ioannam profectus eſt. Ea coniunctio maxime uoluptati fuit Andegauinæ factioni, cui prius, Ludouico expulſo, omnis prorſus ſpes ſibi exuta uidebatur, recuperandæ in perpetuum dignitatis. Itaque clam inter ſe occulta conſilia agere, atque illius rebus quoad tuto poſſent fauere cœperunt. Multique etiam ad eum ſeſe Auerſam contulerunt, operam, ſtudiumque omne pollicentes. Cum autem Ioanna, & Ludouicus, ſeſe Neapolim, cæterumque regnum priuatis uiribus recuperare poſſe diffiderent, externa auxilia poſcenda cenſuerunt. ea maxime, quæ mari poſſent. Ea tempeſtate Philippus Maria Mediolanenſium Princeps, cuius opes omni Italiæ formidoloſæ erant, urbem Genuam propter ciuium diſsidiũ tenebat. erat que ingens eius auctoritas, tũ propter equeſtris copias, quibus abundabat, cum propter Genuenſes, quorum in rebus maritimis magnæ opes erant. Huius itaque amicitiam imprimis ſibi petendã duxere. Nam cum ſibi claſſe ante omnia opus eſſe animaduerterent, eam haud aliunde commodius, quam e Genua ſe conſequi poſſe intelligebant. præſertim cum ſcirẽt Genuenſes, ob ueterem amicitiam in utrumque pronos eſſe. Quod conſilium cum Pontifex comprobaret, Legati ad Philippum, ac deinde ad Genuenſes miſsi ſunt. Iique ſuadendo perfecere, uti bello adiuuarentur. Alphonſus per id temporis Genuenſibus infenſus,

erat, propter Corſicam à ſe bello petitam. Itaque facilius in ea re Philippo obſequti, onerariarum duodecim, ac triremium quinq; claſſem effecerunt. Huic claßi Philippus, Guidonem Taurellum Mantuanum unum è copiarum ducibus præeſſe uoluit. patientibus æquiore animo Genuenſibus, alienigenam hominem, aduerſum fœderis formam claßi Prefectum dari. quod eos pecunia in claßis ſtipendium Philippus adiuuerat. In eam claſſem, præter nauales ſotios lectißimos pedites, equitesque complures miſit. qui tereſtri prælio, hoſtium impetum ſubſtinerent. Ad decem milia hominum, qui pugnare poſſent, in ea claſſe fuiſſe accepimus. Dum ea parantur, Ioanna ac Ludouicus, de recipienda primum Caieta agere cœperunt. Cuius rei facultatem claßis beneficio ſibi oblatam uidebãt. Erat enim ea urbs, & ad claßis recœptum portu tutißimo, peropportuna, & propter uicinitatem ad bellum Neapolim, atque uniuerſo agro campano inferendum maxime idonea, neque enim abeſt à Neapoli plus ſexaginta milibus paſſuum, egitque Ioanna, cum Chriſtophoro, ac Rogerio e Caietana ſtirpe regulis, quibus in ea urbe magnæ clientelæ erant, propter opida, quæ tenebant, ut Caietani aduentũ claßis expectarẽt, & ad omnia neceſſaria ſuppeditãda, ſe ipſos pararent. Poſtquam uero Petrus, Alphoſi frater certior factus eſt Genuenſes, pro Ioanna, & Ludouico Philippi iuſſu, claſſem moliri, coacto in urbem frumento, omnibuſque ad obſiſtendum neceſſarijs attentiore cura præparatis, ad Bracium nuncium miſit, qui illum moneret ſi Alphonſi ſtatum ſaluum eſſe cuperet, uti Neapolim quam primum cum exercitu contenderet. Bracius per id tempus urbem Aquilam obſidebat. ſtatueratque non prius ab obſidione diſcedere, quam eam cepiſſet. Quod intelligebat, urbe illa ditionis ſuæ facta, poſtea in manu eius fore, cui uellet Neapolitanum Regnum tradere. Regeſque, qui de regni poſſeßione certabant, amicitiam eius magno empturos eſſe. Qua propter irrita ad eum legatio fuit. Aduerſus quem aliquanto poſt, ita poſtulante Pontifice, ac belli ſocijs, cum Sfortias, à Regina cum exercitu mitteretur, in tranſitu Aeterni fluminis, quem nunc Piſcariam uocant, ab opido uicino, dum periclitanti armigero opem ferre conatur, uerticibus rapidis, cum equo in profundum abſortus, nuſquam poſtea apparuit. Nec multo poſt, Iacobus Caudola cum Imperio, & apud

quem totius rei moles erat, ac Franciſcus ipſius Sfortiæ filius adoleſcens, iam tum magnæ expectationis, cum copijs eodem miſsi, cum per montana ſupra Aquilam ueniſſent, ipſum Bracium per contemptum hoſtium patientem omnis prius copias in plano deſcendere, quam pugnam inciperet, primo uirtute Imperatoris, Bracianorumque militum ſtrenuitate, hoſtes in diſcrimen adducti. deinde uero acie uicerunt, aquilanorum omni effuſa turba maxime preſtolante. Bracio cæſo totoque exercitu prope capto. Inter hæc Genuenſium claßis parata atque inſtructa Genua ſoluit. Eaque: cum ad Caietæ conſpectum perueniſſet, ijs, qui Alphonſi partibus fauebant, magno terrori fuit. nec ob id, quod urbis munimento diffiderent, ſed quod magnam ciuium partem Ioannæ, ac Ludouico affectam, rerumque nouandarum cupidam eſſe intelligebant, & Ioannæ, & Ludouici conatus pertimeſcebant. Et quanquam eorum conſilium Antonio Lunæ præfecto urbis non obſcurum eſſet, tamen dißimulanter id ferebat. nec punire ſontes, nec expellere urbe auſus. quod uerebatur ſimul ac queſtionem de ſuſpectis habere cœpiſſet, ne illorum uim ſubſtinere poſſet. Appulſa igitur ſub urbem claſſe, expoſitiſque in terram naualibus ſocijs, militibuſque Guido claßis præfectus, uti monitus fuerat, terra marique Caietanos circunſedit, multique ad eum à Ioanna equites cum Chriſtophoro Caietano in caſtra acceſſere. Antonius quod potuerat urbem munierat, diſpoſitis per muros uigilibus, & nequid noui aduerſæ partis homines moliri poſſent obſeruabat. quorum nullus primo claßis aduentu ſe ducem ad arma capienda profiteri auſus eſt. ſed triduo poſt ceptam obſidionem, cum non auderent uim facere præſidij metu, terrorem inijciunt docent tam grauem obſidionem fruſtra tollerari. Nam neque ab Alphonſo Hiſpano bello occupato, neque à Petro eius fratre, cui nulla ſit claßis ſubſidium ullum expectari poſſe. Stultum autem uideri, ubi auxilium deſperes, quod tueri nequas, id tum pertinaciter ob cupiditatem uelle defendere. Mare à claſſe clauſum, terra ab exercitu teneri, nec iam ullum obſeßis effugium patere. Vrbem præterea non uſque adeo munitam eſſe, ut tantæ claſsis, tantique exercitus ſimul Ioannæ, ac Ludouici uim ſubſtinere poſsit. quapropter ſuæ & præſidij ciuitatiſque ſaluti con-

ſulendum, antequam hoſtis muros quatere incipiat. His per tremefactus Antonius, quod in ijs, qui amici Alphonſo erant parum opis intuebatur, cedendum neceſsitati ratus, conſilium ſalubre magis, quam honeſtum arripuit, pactuſque ſuam, & præſidij ſalutem, Neapolim ad Petrum abijt, quo digreſſo haud mora, Caietani deditionem fecere. Vrbe Caieta præſidio firmata, Guido tranquillum nactus mare, Neapolim petijt, extraque telli iactum anchoras in portu iecit, quod poſtquam Petrus animaduertit ſtationibus per muros tormentiſque diſpoſitis omnibus diligenter effectis, quæ ad muniendam, tuendamque urbem pertinebant, nequid eum falleret, circumſpiciebat. Poſtridie haud procul à templo Mariæ Carmelitanæ Guido, copijs in terram expoſitis, caſtra ponit. Leuia dehinc prælia inuicem committi cœpta. Dum autem Petri equitatus in Auerſam excurſionē facit, Raymundus Anechinus, qui ſub Iacobo Caudola militabat, capitur atq; ad Ludouicum perducitur. Quem cum ſciret Iacobo impri mis carum eſſe, peridoneus ei eſt uiſus, per quem cum Iacobo de reci pienda urbe Neapoli ageret. Itaque hominem ſeorſum placide affatus, quid ad Iacobum præferri uelit, edocet, ſpe & promiſsis in gentibus oneratum à ſe dimittit. Ille confeſtim ad Iacobum reuerſus, remotis arbitris, ei Ludouici mandata aperit. Quæ ubi audiuit renuntiari iuſsit. ſe ſe ad id quod peteret, paratum eſſe reſpondere & quo pacto id exequi poſſet meditaturum, in hoc conſilio aliqui dies conſumpti. neque enim abſque magno diſcrimine & aſtu tanta res agi poſſe uidebatur. Erant enim & apud Petrum & alij quidem præſtantes copiarum duces, præter Catelanos, & Hiſpanos, qui cum ijs cautiſsime agi oportebat. Cæterum claſsis præ ſentia eius animum ad rem perficiendam confirmabat. atque magnam Ciuitatis partem ad Ioannā inclinare animaduertebat. Hæc quanquam ab eo occultiſsime agebantur, tamen Petrū non latebāt, ſed ueritus hominis potentiam, diſsimulādum exiſtimabat. Erat .n. in Iacobi manu portarum claues, ut periculū eſſet, ſi qua uis aduer ſus eum pararetur, ne uno momento propter auxilij propinquitatem cuncta euerteret. Molliendum igitur potius, & uincendum omni officio eius animum, ſi forte à propoſito reuocari poſſet, quam irritandum putabat & quoad ſine ſuſpitionis ſignificatione fieri

poſſet, nequid noceret præcauendum. Itaque nec urbis cuſtodiam immittebat, nec omnis uno tempore copias in hoſtem educi ſinebat. Sed poſtquam Iacobus conſilia ſua palam facta cognouit, maturandum ratus, priuſquam ei uis afferretur, Ludouicum monet, ut Guidonem poſtero die in armis paratum eſſe iubeat. ſimul quidnam conſtituerit, edocet. Poſtridie hoſtes inſtructa acie ad urbem ſuccedũt, ueluti mœnia oppugnaturi, Quod cum Iacobus animaduerteret ijs obuiam cum equitatu, & magna peditatus parte repente prodijt. Cæterum paulo poſt primum congreſſum quaſi eorum uim ſubſtinere nõ poſſet ex compoſito ceßit, hoſteſq; fugientem conſecuti, una cũ eo in urbem inuecti ſunt. hinc tumultus & trepidatio repente totã urbem peruaſit. Hiſpani, Catelanique cognito dolo, ut quiſque potuit in tanto, ac tam inopinato caſu, alij in arcem regiam, alij alio effuſa fuga ſe ſe receperunt. Quæ cum Petrus animaduerteret cedendum fortunæ arbitratus & ipſe in arcem conceßit. Catelanorum, Hiſpanorumque, & Siculorum domus direptæ. & ſi qui comprehẽſi pro captiuis habiti, totaque urbe cum ingenti clamore diſcurſum eſt. Nec quicquam præter arces ſuperfuit, quod non una modo excurſione captum fuerit. Qui arcem Capuanã tenebant, paulo poſt ſalutem pacti, deditionẽ fecerunt. Obſidebatur arx Regia, cui res frumentaria deeſſe cœperat. Magnus enim hominum numerus in ipſo tumultu captæ urbis in ea confluxerat. Sed eam inopiam unius nauis interuentus ſubleuauit, quæ uiolentiore uento de induſtria expectato, pleno uelo ad arcem delata, frumentum, quo erat onuſta inuitis hoſtibus expoſuit. Alphonſus per id tempus in habendis delectibus contrahendiſque copijs occupatus erat, cui poſtquam renuntiatum eſt, amiſſa Neapoli, arcem obſideri, dignitatis ſuæ ſtatuit eſſe, fratrem quamprimum obſidione liberare. Itaque Artalem Lunam, cum parte claßis, quã Cateloniam uectus fuerat, Neapolim confeſtim proficiſci iubet, & illi exponit, quæ fratrem imperet efficere. Iſque ſecunda tempeſtate uſus, paucis diebus Neapolim profectus eſt, frumento in arcem illato. Iam enim Genuenſiũ claßis abierat, & arcem famis periculo & Petrum obſidione liberauit. Ad eius claſſis conſpectum Neapolitani confeſtim armati mœnia compleuere, ſtationibus opportunis quibuſque locis diſpoſitis. At Petrus cum ſe ciuitatem ea claſſe recipere poſſe diffide-

ret, omni ex arce turba inutili inde ſublata, claſſem conſcendit, ac Siciliam repetijt. Inter hæc Alphonſus cum copijs, Ioannis Hiſpani regis fines ingreſſus, ei tentabat magis quam inferebat bellū, quo, finitimis populis terrore iniecto, Henricum eius fratrem dimitteret. Ioannes quoque frater Nauariæ Rex, qui antea Henrico non nihil aduerſus fuerat, ab Alphonſo perſuaſus, mutato repente conſilio, ſuadere Ioanni cœpit, uti fratrem abire pateretur, ſeque niſi id faceret, Alphonſo auxilio fore profeſſus eſt. quod ſibi turpe duceret fratrē diutius diſtineri. Itaque Ioannes, & ſi eas parauerat copias, quibus Alphonſo obſiſtere ſe poſſe confideret, tamen omißis belli conſilijs dimittere Henricū ſtatuit. quo dimiſſo, pax facta eſt, moxque Alphonſus reductis copijs in Aragoniæ fines redijt. Dum hæc in Hiſpania aguntur, Thomas Fulgoſius principatu Genuæ expulſus ad Petrum mittit, qui auxilium ab eo poſtulet aduerſus Philippi uim, ac dominationem quique doceat, quos Populos in Italia amicos, quas clientelas in urbe Genua, atque in reliquis Genuenſium opidis habeant. Nec dubitare ſi ſe ab eo claſſe adiuuetur, fore, ut eiecto Philippi præſidio urbe potiatur. debere illum meminiſſe accæptæ à Philippo grauißimæ iniuriæ, à quo & ipſe ex urbe Neapoli expulſus fuerat, & Alphonſo fratri omnis prope ſpes. adipiſcendi regni adempta. Non placuit Petro, & ſi atque indignatio animum eius ad ulciſcendam iniuriam ſtimulabāt, quicquam ſuper ea re decernere, antequam Alphonſi uoluntatem cognoſceret. Itaque continuo ad eum miſit, qui eius animum cognoſcerent. Quo ad ſe profecto Alphonſus animo reputans, nullam ferme aliam gentem ſibi, Neapolitanis in rebus aduerſari poſſe, ac facile fore, ut Thoma Genuæ Principatum obtinente ipſe cum claſſe proficiſcens, Reginam, quæ promiſerat præſtare compelleret, placere ſibi auxilium Thomæ ferri renuntiari iuſsit, cuius uoluntate cognita, Petrus ſumpto commeatu, cæteriſque neceſſarijs, in claſſem impoſitis, ad portum Piſanum curſum dirigit. ibi Baptiſta, & Habraamus Thomæ fratres, cum duabus Florentinorum roſtratis, eius aduentum operiebantur. Cum hac claſſe quatuor, & uiginti naues longe erant, Baptiſta & Habraamo ducibus. in liguſticum ſinum profectus opida mari uicina circumire, terroremque ingentem aduerſarijs inferre cœpit, & modo Clauarum, modo Genuæ portum.

modo Sauonam petens, omnia infeſta faciebat, nec niſi inſigni magnitudine naues commeatus importare in opida patiebatur. Si quando in hominum Fulgoſæ factionis naues incidebant, has abſque detrimento, atque inuiolatas dimittebat, aduerſariorum uero capiebat. Quod cum inimici animaduerterent, quæ potuerunt, ex amicorum delectibus præſidia in opida ſuſpecta, aut minus tuta confeſtim dimiſerunt. Inter hæc in ſpem Baptiſta, Sigeſtri potiundi adductus, quod opidum a Genua triginta milibus diſtat, Petro perſuadet, uti cum claſſe eo ſe conferat, multos amicos ſibi in eo opido eſſe, qui ingreſſum pollicerentur. Horum Principes eſſe Laurentium, Federicum, & filios ſuæ factionis homines. quo opido capto, reliquos illius oræ Populos aut uoluntate, aut metu deditionem facturos. Hæc cum dixiſſet. Petro conſilium approbante, Sigeſtrum profectus eſt. Situs opidi huiuſmodi erat. Locus eſt accliuis, clementer ſeſe à littore in montem attollens, inſula ac ſi eſſet undique. mari circundatus. una tamen littoris pars continentem attingit. non latior fermè paſſibus centum, utrinque ſtationem habet Lembis ac triremibus tutã. ipſa montis natura maris impetum coercente, ſed non utraq; ſtatio eadem tempeſtate tuta eſt. Namque ſæuiente procellis Noto, eam partem, quæ Aphrico expoſita eſt, naues petunt. Rurſum flante Aphrico, ad eam partem, quæ ad Notum uergit, mutata ſtatione ſe recipiunt. Ipſorumq; uentorum impetus magnam in utrũq; littus harenarum molem uehunt. Qua de re, & ſi tellus ipſa foſsione facilis eſt, tamen opidum in inſulam redigere difficilimum foret, ac penè impoſsibile. Extra hanc Peninſulam, in qua opidum ſitum eſt, uicus erat, nullis mœnibus circunſeptus aduerſæ factionis hominibus frequentior. Namque in opido Fulgoſa factio plus poterat. Laurentius cum ſuis continue intentus ſtabat, ut cum primum claſsis acceſsiſſet, Baptiſtæ opidum traderet. Itaque ad primum eius aduentum, pulſa aduerſa factione Baptiſtam intromiſit. Quo caſu, qui contrariæ factionis erant conterriti in montes propinquos, mox Centuriam, incolæ ita appellant, amicis frequentẽ, qui mons inter Sigeſtrum & Clauarum eſt, ſeſe fugientes receperunt. Ea re à Genuenſibus Philippo nuntiata, Nicolaum Guereriũ Parmenſem cum peditatu, equitatuque pauciore, quia in montanis locis peditum uſus maior erat, confeſtim eo proficiſci iuſsit

(Ad ſex milia hominum hi fuere) Ad hæc Genuenſes onerarias quatuor ingentes , quibus opidum uexarent miſere. Nicolaus primo Compianum cũ exercitu profectus, quod opidum in Apennino eſt ſitum in ultimis agri Genuenſis finibus , priusquam ulterius progrederetur, eius regionis peritos aliquot conſuluit . quanam ſibi tranſeundus Apenninus eſſet. Duo enim erant itinera , per quæ ad Sigeſtrum aditus patebat . Denis ferme paſſuum milibus inter ſe diſtantia, utrumque porrò difficile, ac periculoſum . unum per Vallem , quam Sturlæ uocant, alterum haud procul à Variſio opido . Cæterum id remotius, & multo minus tutum uidebatur . Propterea quod in ijs locis Habraamus magnam agreſtium manum ex amicis comparatam habebat . Namque Ioannes , Ludouicum , ac maiorem Fliſcorum partem , ſummæ nobilitatis uiros, quorum dominatu ea loca tenebantur , amicos atque adiutores habebat. Itaque Nicolaus aſtu utendum ratus , callidum pro tempore conſilium capit . Ligures complures expeditos, quibus ea regio nota erat, confeſtim delegit . hoſque ante lucem ſequenti die Variſij iter ingredi præcepit. longoque agmine pleriſque militaribus ſignis interiectis, quo maioris multitudinis ſpeciem, atque opinionem hoſtibus præberent incedere . qui ut erumpente luce in collibus apparuere , confeſtim ij, qui montem, quem Satam uocant inſederant , uti erat conſtitutum , fumo ſignificare cœperunt . Qua re Habraamo nuntiata, extemplo cum ea manu, quam coegerat, montem petit, hoſteſque citato agmine perſequitur . his geſtis uallis Sturlæ incolæ , depulſum à ſe periculum opinati fuere . Deſertisque collibus quos inſederant, Variſium uerſus contenderũt. Ea re cognita Nicolaus, præmiſsis leuis armaturæ hominibus, cum agreſtibus pleriſque , qui colles ab hoſte deſertos occuparent , ipſe cum reliquo exercitu per Vallem Sturlæ iter facit , Viciſque paſsim direptis , atque incenſis, colles, per quos eundum erat gradatim occupat, ne hoſtes a tergo urgere poſſent . At ea manus , quam per Variſij iter miſſam demonſtrauimus , ut uidit à Variſio motos hoſtes , ſeſe citatim inſequi, effuſo curſu per montes ferri cœpit, inſtantibuſq; iam à tergo hoſtibus, plerique è ſubiecta rupe ſe diſiecerunt . Interea nuntiatum eſt Habraamo, hoſtes Sturlæ uallem ingreſſos eam late populari, atque uaſtare . Et primo uiſus fuit fumus ardentium tectorum , mox fœminarum , &

puerorum clamor opem poſcentium auditus, maiorem ſuorum partem ad ſua defendenda reuocauit. Ipſe quoque Habraamus, intellecto hoſtium dolo, cum ijs omnibus, qui ſecum erant, cumque equitatu, quem à Florentinis accæperat, eodem accurrit. hoſteſque iam longe progreſſos inſecutus, ut uidit ſe aſſequi non poſſe, recta Segeſtrum petit. Nicolao, nullo iam obſiſtente, per Lauaniæ amnis uallem diuerſa uia Clauarum profecto, ibi, donec delectus imperati à Genuenſibus conuenirent conſiſtere iuſſus eſt. Interim Baptiſta, & Habraamus ante Segeſtrum opidũ caſtra in littore poſuere. foſſamq; & uallum ad utrumque littus (Nam à tergo opidum munibat) à fronte perduxerunt. Petrus cum claſſe ad littus ſtabat, alterumq; caſtrorum latus tuebatur. Poſtquam Nicolaus profectis nauibus ac delectibus, ſe ſatis firmum, atque inſtructum cognouit, Segeſtrum petere inſtituit. (Abeſt autẽ Segeſtrũ ab Clauaro non plus quinq; milibus paſſuum) cæterum plurimum confragoſum ac preceps iter. In medio fermè Centuria mons eſt, quem paulo ante nominauimus, quem aduerſarij magno præſidio communierant. Supra Segeſtrum collis eſt, qui Saltus ab incolis dicitur, qua breuis ad opidum deſcenſus eſt. Hunc cũ ſciret Nicolaus per ſpeculatores ab hoſtibus teneri magnã popularium, atque agreſtium manum, per ſuperiores montes circummiſit, qui deiectis mole hoſtibus continuo collem occuparent. Quod poſtquam Baptiſta animaduertit, confeſtim ſummiſſa peditatus parte, que collem tueretur, ipſe reliquas copias in aciem producit. Petrus quoque ſub eundem collem quam proxime poteſt claſſem admouet. Nicolaus compoſito agmine iter faciebat, Cum interea qui circummiſsi ab eo fuerant, è ſuperiori parte magno impetu in hoſtes inuecti ſunt. Quod poſtquã conſpicatus eſt, peditatũ confeſtim ſummiſit, qui hoſtes laceſſerent. Ita ſupernè ſimul, & à fronte pugnabatur. Non tamen uſque adeo animos remiſerunt, ut collem ſubito deſeruerint, multaque uulnera & intulerunt ſimul & accæperunt et è claſſe multi eorum manu baliſtis ac tormentis uulnerabantur. In uiarum anguſtijs, par utrumque uirtus erat. Sed cum fortius præmerent, qui ſuperiori loco pugnabant, cedere coacti, ſenſim deſerto colle ſe ſe ad equites, in planum receperunt. Occupato ſaltu, Nicolaus celeriter in ſubiectos campos deſcendit. Namque ante opidum duum milium aut amplius eò, planities pa-

tebat, traductoque omni exercitu eòque ſaltu, & circuniectis collibus obſeſsis, ac præſidio firmatis, haud procul ab hoſtium caſtris caſtra poſuit. Baptiſta quod equitatu inferior erat, iu caſtra copias reduxit, præliaque inuicem quotidie conſerebantur. Non tamen, ut in uniuerſi certaminis fortunam deuenirent. plurimum Nicolaus equitatu ualebat, ſed claſſe ab latere circumfuſa, multi ſuorum tum militum, tum equitum manu baliſtis icti cadebant. At naues tres Genua profectæ, tormentis & omni telorum genere caſtra infeſta faciebant. In hoc rerum ſtatu, Nicolao nuntiatum eſt, Ioannem Ludouicum, de quo paulo ante mentionem feci, cum magna popularium manu, e Variſio per Sturlæ uallē in auxilium Baptiſtæ proficiſci, breuique ſupra caput ijs affore, deiectiſque, qui colles tenebant uallis fauces occupaturum. Quapropter ueritus ne reditu intercluderetur, ipſe confeſtim cum parte equitatus diſsimulata fuga, ad eum ſaltum progreſſus, quaſi uenturos hoſtes tranſitu prohibiturus, reliquas copias compoſito agmine ſequi iusſit. Cæterum qui in caſtris manſerant, ut ſe deſertos à duce conſpexerunt, tumultuoſius, ac ſine ordine abeuntium ueſtigia ſecuti ſunt. poſtremosque adorti in fugam coniecerunt. Horum fuga conſpecta, qui anteceſſerant, & ipſi deſertis collibus fugere effuſius cœperunt, nec ullius ui, aut imperio retineri potuerūt. fugientibus per ſaltum, (is uero eſt mons, quem ſupra memoraui:) claſsis, quæ ad radices ſuberat, terrorem augebat. Latera enim nuda manu baliſtis præbentes, multa inde uulnera accipiebant. Ad tria milia mercenariorū militum capta, reliqui ſeſe effuſo curſu Clauarum, unde uenerant, recœperunt ijque nauibus inuecti, quod terra tuto reuerti in Galliam Ciſalpinam non poterant, Genuam traiecerunt. hæc pugna proſpere facta Petrus, ac Baptiſta, Rapallum opidum profecti, ex poſitis in terram naualibus ſocijs, una cum Habraamo, primo impetu opidum cepere: Magna enim pars opidanorum Fulgoſis fauebant. Ingresſi deinde uallem, ad cuius exitum opidum ſitum eſt, inſectari agreſtes cœperunt, qui gregatim in colles conuenerāt. Erat autē per id tēporis Antonius Fliſcus Fulgoſis inimicus. Is igitur cō tracta popularium, & clientum non parua manu, præter delectus è Genua ad ſe miſſos, in eam uallem deſcendit, hoſteſque repertos ad naues reppulit. Poſt hæc Petrus cum claſſe Liguſticum ſinum

circumire rurſus cœpit, multaque detrimenta ijs præſertim, qui ad uerſæ factionis erant, inferebat. Nec frumentum, uel aliud commea tuum genus importari patiebatur, ſed hæc mala minus grauia ciui tati erant, quam reliquæ prouinciæ, quoniam onerarijs, quæ magnitudine excellebant, roſtratæ nauigationem inhibere non poterāt. Ad cœtera uero opida, terreſtri itinere è Gallia Ciſalpina interdum mari maioribus nauibus deferebatur. ſed ſumptu maximo, ex quo nauigatio ac mercatura apud eos, qui maritimam oram incolebāt, omnis conquieuerat. quotidieque ad Senatum Genuēſem, & ad eos, quos Philippus R. P. præfecerat grauis querelas deferēbant, atque ut eorum calamitatibus conſuleret, precabantur. Quibus rebus cognitis Philippus, ueritus, ne Alphonſi bellum Genuæ rebus diſcrimen ob Fulgoſam factionē afferret, ſi claßis eius in liguſtico ſinu diuturniorem moram faceret, de pace cum Alphonſo agendum cenſuit. Mißis igitur ad eum in Cateloniam legatis, Bonifacium Corſicæ caput, quod pax aliter impetrari non poterat, ei ſe traditurum inſcijs Genuenſibus pactus fuit, Cū exoluere promiſſum non poſſet, Genuenſi ſenatu renitente, Venereis portum, atque Ilicem, duo in portu Lunæ caſtella, naturali ſitu munitißima, Bonifacij loco ei tradidit. atque ita pax conuenit, Fœduſque ictum. digrediens è Liguſtico ſinu cum claſſe Petrus, ad Ceruiam Aphrorum inſulam profectus eſt. expoſitisque in terram naualibus ſocijs, primo impetu eam cepit, ac diripuit, incoliſque omnibus utriuſque ſexus, præ ter eos, qui in ſyluis delituerant in ſeruitutem adductis, in Siciliam redijt eo uidelicet conſilio, ut Neapolitani Regni oras uexaret, atque hoſtes à nauigatione arceret. Dum hæc geruntur, Ioannes, & Henricus Alphonſi fratres, qui poſt factam pacem in priſtinum ſtatum apud Ioannem, Hiſpaniæ Regem reſtituti fuerunt, cuncta rurſus adminiſtrare, atque agere cœperunt. Aluarum Lunam, cuius conſilio Ioannes omnia geſſerat, donec inter ſe & Alphonſi diſcordia uiguit, quod is ſibi potenti æquari, atq; eorū auctoritatem eleuare nitebatur, è medio excedere, et in opida ſua abire coegerunt. Erat hic uobili quidem loco natus, Cœterum propter ſcientiæ rei militaris opinionem, ſummum apud regem dignitatis gradum adeptus, omnia ſeu belli, ſeu pacis munera, per ſe geri uolebat. Eo igi tur à Rege diſtracto, & à regni negocijs in ocium coniecto Ioannes,

atque Henricus (ut dixi) cuncta agebant. Cæterum commune regnorum malum inuidia, rurſus eam fidem, quæ inter eos, ac Ioannem Regem renouata erat, è medio ſubſtulit. Quidam enim è Regni Principibus, quibus ipſorum fratrum potentia inuiſa erat, uarijs ſuſpitionibus iniectis, denuo inter ſe ac Regem diſſenſionem pepererunt. atque (ut eorum opes euerterent) Ioanni perſuaſere, uti Aluarum qui iam tum alterum annum iacebat, & à ſpe recuperandæ dignitatis priſtinæ longè aberat, ad capeſſendas una ſecum regni curas reuocaret. Qui haud cunctanter profectus, ut uidit ſe priſtinam auctoritatem adeptum, Ioannis, & Henrici ſtatum demoliri, ac labefactare cœpit. breuique fautorum ope atque opera effecit, ut utroque à regni curis amoto, cius conſilio, ac uoluntate, ut conſueuerat, cuncta Rex gereret. Ea uero res maxime Alphonſum mouit. Anno igitur poſt initum fœdus fermè quarto, tantam iniuriam minime ferendam diutius exiſtimans, cum intelligeret, non poſſe fratres, niſi Aluari potentia imminuta, ammiſſam dignitatem recuperare, ad Ioannem ſcribit, uelle ſe aliquot dies regni curis uacuum, una cum eo agere. Simul ad mille equites lectiſſimã iuuentutem, quorum pleroſq; è nobilitate Hiſpaniæ ad ſe ſtudio partium traxerat, confeſtim conuocat, ſub ſpecie ludorum equeſtrium, quos agere inſtituiſſet. cum ad eum perueniſſent armaque multa ijs certaminibus apta, parari iubet. Eius profectio Aluaro imprimis ſuſpecta fuit, ne in eius detrimẽtũ inſtituta eſſet. Quapropter minime ceſſandũ ratus ad artes ſe conuertit quando aperte ui uti nõ poterat. adducto igitur in ſuſpitionẽ Alphonſo, quaſi uellet Ioanni regnũ adimere, coactis raptim quas potuit Regis iuſſu copijs, Alphonſo iã regni fines Hiſpani ingreſſo, cũ Rege obuiã proceſſit. Quod ubi Alphõſus agnouit, delectu raptim habito, quando cõſiliũ nõ ſuccedebat, ui agẽdũ aperte ratus, tria milia peditũ equitatui addidit. progreſſusque ad Aegyptã opidũ, plano ac patẽti loco caſtra poſuit. Ea re cognita, Ioannes cũ Aluaro citato agmine iter facientes, in colle edito, unde Alphõſi caſtra cõſpicere poterãt conſedit. In hac caſtrorũ propinquitate quotidie, ac magis irritabãtur utriuſq; partis animi, paruaq; prœlia quotidie inuicẽ cõmittebãtur. Iiſq; Alphõſus qđ equitatu plus poterat, ſuperior euadebat. Cæterũ alijs ſuper alios in dies aduenientibus, poſtquã Aluaro uiſum eſt Ioannem ſatis inſtructum

ad certamen eſſe, fortunam prelij experiri, quod ad eam diem recuſauerat, ſtatuit. Et iam uterque exercitus conflicturus erat, cum Maria Alphonſi uxor, eademque Ioannis ſoror, interuenit: ſeq; uiro, & fratri mediam obiecit, precibuſque ſimul & lachrymis, impia, atque nefaria arma e manibus utriſque eripuit. Deinde una cum Pontificis maximi Legato, ob eam cauſam in Hiſpaniam profecto effecit, ut Alphonſus factis indutijs, in regnum recederet. Cæterum hæ indutiæ non belli finis, ſed aliquanti temporis requies fuere. Namque Aluarus, Ioannem quotidie ſtimulare, in Alphonſi odium non deſinebat. Itaque Regem rurſus impulit, ut contractis ingentibus copijs bellum renouaret. Quod poſtquam ad Alphonſum perlatũ eſt, confeſtim ex delectibus ad uiginti milia peditum coegit, opidaque hoſtili regno oppoſita, quæ haud ſatis tuta uidebantur ſolo equari, incolaſque cum bonis in tutiora loca tranſmigrare, pabula præterea & ſtramenta, ne iumentis hoſtium iuſſu eſſent, igne corrumpi iuſſit. Paratis deinde contractiſque omnibus copijs, ad regni fines proceſſit, & iam Ioannes, equitum milibus circiter triginta, peditum quadraginta, Aragoniam ingreſſus eſt, & inter Sertinum & Fœriciam opida caſtra poſuit. Fœriciamq; primum oppugnare aggreſſus eſt. Eius opidi præſidio miſerat Alphonſus complures uiros fortes, ac ſtrenuos italico bello expertos, qui non tantum in muris pugnare, ſed etiam extra opidi munimenta prodire, & aperto marte manus cum hoſte conſerere audebant. Triduo id opidum totis uiribus a Ioanne nequicquam oppugnatum eſt, pari animo audaciaque reſtiterunt, qui Setinum tuebãtur. Alphonſus ut Ioannem ex Aragonia abſtraheret, proxima regni eius uaſtabat. quod ubi Ioannes agnouit, decimo poſtquam uenerat die, irrito incœpto in regnum ſe recepit. Cuius diſceſſu comperto, Alphonſus quinque peditum, tribus equitum milibus ex omni numero delectis, Deciam opidũ petijt, quod quidẽ et Boroniã, ac ſeptem præterea opida Aragoniæ finitima intra paucos dies expugnauit. Iiſque præſidio ualido firmatis, quod per anni tempus res geri non poterat, in Aragoniam in hiberna copias reduxit. Ineunte uere, ne hoſtis poſſet pro arbitrio regni ſui fines penetrare, omnem undique aditum firmis præſidijs ſepſit. Conſtitutiſque domi rebus, Taraconam profectus eſt, copijs eodem conuenire iuſſis. Nã quod

ea urbs ſitu permunita, atque opulenta erat in confinio hoſtium poſita. Is locus omnium commodiſſimus ei eſt uiſus, quo potiſſimũ copiæ contraherentur. Ea re Ioanni renuntiata, non minori & ipſe cura, omnis in fines ſuos aditus præcluſit, copiaſque quas potuit con uocauit, concitatis in mutuam pernitiem utriuſque regis animis. Namque ita natura comparatum eſt, ut ſi qua inter neceſſarios ira intercidat, acerbiora inde odia, grauioreſque inimicitiæ exoriantur. Verum priuſquam iuſtæ conuenirent acies, multæ excurſiones, ac populationes ultro citroq; factæ, ac pleraq; opida hinc inde debella ta. Inter hæc Petrus Alphonſi frater, qui iam cum claſſe in Catelo niam redierat, Alborcherium, quod opidum eſt in confinibus portus Galliæ ſitum, cum magna popularium manu profectus eſt, ut ab ea quoque parte Ioannis regnum uexaret. erat eis ſumma amici tia uetuſque hoſpicium cum Cantare magiſtro, ita enim appellatur, eius religionis Princeps, namque Ferdinandus Rex ſapientiſſimus, filiorum adoleſcentiã, et uiro huic, propter grauitatẽ, & integritatẽ uitæ regendam dederat. iique ab eo liberaliter inſtituti fuerant, qua neceſſitudine confiſus Petrus, cum Alborcherium, quod opidum ab ipſo Cantare magiſtro tenebatur, profectus eſſet, ut inde auxilia in bellum accerſeret, eius nepos à Ioanne Hiſpaniæ rege magnis pollicitationibus perſuaſus, adempta patruo opidi poſſeſſione, Petrum in Ioannis poteſtatem tradidit. Quem Henricus frater, cum aliter liberare non poſſet, niſi eò opido Ioanni tradito, fraterna pietate ui ctus, opidum haud cunctanter tradidit. Iſque dimiſſis ad Henricum uenit, atque inde ambo, cum nihil aliud in ea prouincia aduerſus Ioanuis opes haberent, ad Portus Galliæ Regem, cui ſoror nu pta erat, ſeſe receperunt. belloque inde renouato, Ioannis regnum multis cladibus affecerunt. Alphonſus copiis omnibus coactis regni hoſtilis interiora ingreſſus, longe lateque terrorem incuſſit. Ioã nes quoque identidem excurſiones multas in Aragoniam fecit. Nu ſquam tamen collatis ſignis prælium commiſſum fuit. belli fortuna uaria fuit, Magiſque tempus in procurſationibus, atque alterius populationibus tritum, quam ut uno prælio bellum finiretur. Sed trahendo bellum ex aſperatis odiis, tandem in conſpectu caſtra poſue runt. uniuerſi certaminis fortunam ſubituri. Cum hic eſſet rerum ſtatus, nonnulli ex regni optimatibus, quibus regũ diſcordia moleſta

erat, antequam prælio decernerent, reges adeunt, quanta hominũ cædes, quanta regni utriuſq; calamitas conſecutura eſſet, ſi omnibus copijs decertarent, docent. quamque præterea Sordidum ad phamam tanta neceßitudine deuinctos reges inter ſe gladios ſtringere. Iiſque & huiuſmodi uerbis utrumque regem perpulere, ut omiſſa pugna, per Legatos & communes amicos de pace ageretur. Itaq; indutijs per quinquennium factis, delecti arbitri, qui cognita rerũ controuerſia pacis condictiones dicerent, ut penitus omnis diſcordiæ cauſa tolleretur. Iis conſtitutis non prælium modo, quod haud dubie cruentißimum futurum uidebatur, ſed etiam tam atrox, tãq; impium bellum, ſublatum eſt.

LIBER QVARTVS.

FINITO bello Hiſpano, Alphonſus ut aliquid inſigne pro Chriſtiana Religione ederet: aduerſus Aphros bellum facere inſtituit. Itaq; Barchinonem profectus, ſex & uiginti triremium claſſem comparauit. hiſque onerarias nouem adiecit, quæ commeatus, & bellica opera ueherent. Omnibuſque diligenter prouiſis: Kalarum inſignẽ in Sardinia Catelanorum Coloniam, ut inde ſumpto commeatu, Aphricam peteret. primum profectus eſt. Cæterum cum iam inde diſceſſurus eſſet, biremis quædam, è Sicilia celerrime ad ſe nuntiatum uenit. Turpiam Brutiorum opidum, quam, in Hiſpaniam proficiſcens ualido præſidio firmatam relinquerat ad Ludouicum defeciſſe, arcemque in periculo eſſe, niſi ei confeſtim auxilium feratur. quod Ioannes Rota eius præfectus deditionem pepigerit, niſi intra dies uiginti ei ſubſidium mitteretur. ob eamque rem maturandum eſſe, ne ſerò, ac nequicquam poſtea opem ferret. Quæ ubi hæc accepit, nihil ad nauigandi celeritatem ſibi reliquum fecit. Neq; enim ignorabat quantum detrimenti rebus ſuis afferret eius opidi amißio, quod & ad claßis receptum in ſumma portuum paucitate,

& ad

& ad uexandā Brutiorum eius hoſtium regionē percommodè ſitum uidebatur. Alluitur enim magna ex parte mari. Eſtque non tantū ſitu, ſed etiam opere permunitum. Iam ad Carbonariam Sardiniæ promontorium ſecundo uento uectus peruenerat, cum ſubito atrox et turbulenta uis tempeſtatis coorta claſſe in portum reiecta, duodecim dierū curſum morata eſt. quod quidē impedimento fuit, quo minus Turpianæ arci in tempore ſubueniri potuerit. Poſtquam uentus deſiit, placato mari claſſem rurſum ſoluit, atque inde in Siciliam traiecit. Inde uix duabus horis in Panormi portus commoratus, eo animo ut ſciret, an ad huc Turpiana arx eius præſidio teneretur Brutios uerſus celeriter contendit. Ea uero uenti uis fuit, ut ante horam uigeſimam octauam, in Turpiæ conſpectum acceſſerit. Cæterum inde uentus, qui uenientibus proſperè fuerat deſcenſionē in terram facere uolentibus aduerſus fuit. adeo enim ad litus undas concitauerat, ut triremes pontes exponere nullo modo poſſent. nam ipſa uenti natura & uis efficit, ut quemadmodum primo ingreſſu maria placat, ita ad exitum perturbat, ac ciet. Iſque forte dies erat, in quo Arcis præfectus deditionē pactus fuerat, niſi auxilium accepiſſet. Qua de re Alphonſus, & ſi ſciebat ſibi cum Ludouico dimicandum eſſe, propterea quod arx ducentos fermè paſſus à mari diſtabat, nec ad eam niſi per medios hoſtes, ſtrictis gladijs euadi poterat, omnino tamē obſeſsis opē ferre ſtatuerat. Cæterū dū ad terram fertur, Præfectus arcis ſiue obſidentium metu, (Nam filios fidei pignus Ludouico dederat) ſiue quod putarit ſe perfidiæ notari poſſe, niſi arcem ad præſtitutam diem dederet, ſiue deſperarit nauales ſocios propter maris tempeſtatem in terrā exponi poſſe. Educto inde præſidio, arcem Ludouico dedit, eam ſibi continuo dedi uiſa claſſe depoſcenti. Namque is pertinaciter inſtabat, ut eam in poteſtatē ſuā redigeret, priuſquā claſsis propius accederet. Qua re cognita Alphonſus ſuperuacuā dimicationē ratus, in Siciliā, unde uenerat, ut propoſitā, & iā acceptā cōtra Aphros expeditionē exequeretur redijt. Fuit autē hic annus ab ortu Chriſti uigeſimus ſextus et quadringēteſimus ſupra milleſimū. fuere in ea claſſe onerariæ quatuordecim, biremeſque, & ſpeculatoriæ ſeptuaginta, machinarū omnis generis & cōmeatuū uis magna cōparata fuit, peditū atque equitum non paruū munerū Alphonſus ſecū habebat. atque hæc

intra quinquaginta dies, tantus omnium ardor, & ſtudiũ erat pe tendæ aphricæ, effecta fuere. Interea Reguli, & copiarũ duces, quemadmodum ijs mandatum fuerat, cum imperatis militibus, & commeatibus ad diem conuenere. Quibus profectis Alphonſus ad inſulam Gerbim, quam ueteres Lothophagiten appellabãt, curſum dirigi imperat. ſuperos præcatus, uti ea expeditio ſibi, ſuiſque bene, ac fœliciter uerteret. Abeſt autem Gerbis à continenti circiter quatuor milia paſſuum, inſula cultoribus frequens. Qua ad occidentem uergit, ſinuata propius continenti iungitur. nec plus ferè mille paſſus ab ea diſtat. pons lapide ſtructus, Inſulam continenti iungit. Hic pons erat ante omnia occupandus, ac reſcindendus, aduerſus Barbarorum incurſum. quo Gerbini auxilÿ ſpe ſublata, facilius ad deditionem cogerentur. Alphonſus itaque cum appropinquaret inſulæ, onerarias primo ad eum portum, ſupra quem turris eſt ſita, quam à nomine conditoris Valguarneriam appellant, petere iubet. quod propter Syrtes propius pontem accedere non poterant. Deinde roſtratis bifariam diuiſis, æquam partem Gutteriæ attribuit. Cumque ſtatuiſſet à duabus partibus pontem occupare, Petijt ab eo Gutterias, uti ſe ab occidente pontem adire ſineret arbitratus ab ea parte ſeſe pontem anteuenire, & præoccupare poſſe. Cuius poſtulatio quorſum tenderet, & ſi non fallebat Alphonſum, tamen id ei facile conceſsit. Erat autem Gutterias rei maritimæ ſcientiſsimus. Itaque Alphonſus ab oriente, Gutterias ab occidente pontem petunt. Sed dum Gutterias proficiſcitur uadorum haud ſatis gnarus, multis flexibus ac reflexibus tardius iter facit. Alphonſus prior in pontis conſpectum uenit. Nonnullæ, etiam nauium, quæ Gutteriam ſequebantur uadis implicitæ, eius curſum demoratæ ſunt. Cæterum cum Alphonſus propius ad pontem ferretur, triremes quædam ex ijs, quæ eum ſequebantur præeundi cupiditate cum citatius agerentur, in uadis hæſere. Quod ubi conſpicatus eſt, illico agmen antegreſſus oẽs ex ordine ſequi ſe iubet, ne ue in uada ignota & ipſe incideret, ſpeculatoriam præmittit, quæ fundum exploret, ac ſic tuto ad pontem ſucceſsit. Iecerant autem barbari utrinque iuxta pontem magnam lapidum uim, eius claſsis ſuſpitione, ne naues pontem ſubire poſſent. neque in eum armatos exponere. Hos igitur lapides primum exau-

riendos curauit, dato quibuſdam negocio, qui in mare ſubito. ſe ſe cõ iecerunt. At Gerbini, qui ad primum claſsis conſpectum ad arma conclamantes, magnam iam hominum vim coegerant, ut uiderunt aceruos lapidum detrahi, claſſemque ponti puppes appellere, conati ad prohibendos deſcenſione noſtros, cucurrere. inter hæc tres uiri fortes, contemptis hoſtibus pontem ingreſsi, tam diu Barbarorum impetum ſubſtinuere, donec purgato fundo regia triremis ad pontem perueniret. Namque è claſſe, & ſuorum ſtudijs clamoribuſq; & manu, baliſtis, quas Barbari maximè formidabant adiuuabantur. Sed tanta lapidum congeries erat, ut non omnes naues ponti puppes admouere poſſent. Itaque per proximas triremes, ueluti per ſcalas naualibus ſocijs expoſitis cum Barbaris prælium conſerere cœperunt. qui cum primo impetu fortiter reſiſterent, mox pluribus in pontem tranſgreſsis, cum uim ferre non poſſent. in fugam coniecti, pleriſque uulneratis, & cæſis, in inſulam refugerunt. Poſt hæc Alphonſus continuo ea parte operibus munita, quæ ad inſulam uergebat, ne qua irruptio a terra fieri poſſet, pontem à tergo reſcidit. Interea Gutterius ingenti labore è uadis elapſus, cum pontẽ uerſus ferretur, et illũ armatis plenũ proſpiceret dubitare cœpit, eæ ne hoſtiũ copiæ, an Regis eſſent. Cæterũ propius accedẽs, ut ſigna regia cognouit, arbitratus id, quod erat, pontem à Rege occupatum eſſe celeriter inuectus & ipſe ab altera parte nauales ſocios in pontem expoſuit. Nocte, quæ inſecuta eſt, Aphri, qui parati in armis erant (Nam ob claſsis huius metũ Boſerius Aphricæ Rex multa hominũ milia coegerat, atq; in diuerſis locis diſpoſuerat) ignarus quẽ nã potiſsimũ locũ Alphonſus cũ claſſe petiturus eſſet, in cõſpectũ inſulæ conuenere. Boſerius uero ut cognouit per ignes in diuerſis promõtorijs excitatos, Alphonſi ad ipsã inſulã aduentũ, ad duo milia equitũ auxilio cõfeſtim miſit. qui ut põte occupato, iterq; ad inſulã interruptũ uidere, haud procul inde conſtiterunt, ac ſtatim Boſerius ad Alphõſum uenit, Camelo quẽ à uelocitate appellãt Dromada inuectus, literas que ad Alphonſum dedit in quibus ſcriptũ erat, ſe mox cũ copijs affore, pugnãdiq; poteſtatẽ facturũ. Regẽ cũ Rege certare magis decere, lõgeq; laudabilius eſſe, quã cũ unius paruæ inſulæ cultoribus, Neq; .n. ex Gerbinis deuictis tantum ſi gloriæ adepturum, quantũ ſi Regẽ prælio uicerit. Erat is quidẽ & animi magnitudine,

& prudentia ſingulari, atque ob id à Barbaris uehementer colebatur. Alphonſus & ſi ob terrorem Gerbinis iniectum inſulam à ſe capi poſſe confidebat, nec ignorabat quorſum Boſerij ſcripta tenderent, tamen ne detrectaſſe certamen uideretur, abſtinere ab inſulæ oppugnatione, ac præſtolari eius aduentum decreuit. renuntiarique iuſsit, oblatā ſe ſe conditionē læto animo accipere. ueniret modo quam primum, nec rem in dies traheret. Paucis poſt diebus Boſerius cum ingenti peditum atque equitum numero affuit. Caſtriſque in conſpectu hoſtium poſitis, ipſe cum robore, ac flore totius exercitus, ante pontem conſedit, ac pro mummento, qua hoſtiū caſtra urgebant, grandes palmarum truncos hoſtium telis ac tormentis oppoſuit. quorum tanta durities erat, ut etiam tormentis reſiſterent. Is dies in muniendis utrinque caſtris conſumptus eſt. Nam que prælium in ſequentem diem ex compoſito dilatum fuerat. edixerat.n. Alphonſus ne quis ante eam diem munimenta tranſiret, et ſi quis ſecus feciſſet id ei capitale fore, idque negotij dederat Ioanni Vintimilio atque Eximino Corelle, quos munimentis, quæ Boſerij caſtris proximè erant, præfecerat. Biremes, ac lembos ſagitarijs inſtrictos, partim à pontis dextra, partum à ſiniſtra, poſtero die mittere ſtatuerat. qui utrumque hoſtes laceſſerent, quiue uno, atque eodem tempore, in terram egrederentur, & dum ipſe à fronte urgeret, ipſi à tergo hoſtes aggrederentur. interiectis raptim munimentis quæ ex dolijs in continenti parauerat, ne illi qui transpontem erant regi ſuo opitulari poſſent. Qui ordo ſi ſeruatus eſſet, haud dubie Boſerius cum ijs omnibus, qui una cum eo in ponte tetenderant eo die capi potuiſſent. Cæterum paucorum quorundam temeritas pugnam, quæ in poſterum diem extracta fuerat, eo die repræſentari compulit. Namque ij à Barbaris quibuſdam munimē to proximis, ad ſingulare certamē prouocati, neglecto imperio, atq; edicto regio, per aſſerem interiectam tranſmiſſere, qui mox cum prouocantibus congreſsi, cum eos pellerent, barbarorum plures in ſe ſe conuerterunt. Tum qui noſtris propiores erant monumenta tranſgreſsi ad opem ijs ferendam confeſtim iere. Quod ubi Alphonſo nuntiatum eſt, indignatus confeſtim miſit, qui & cæteros tranſitu inhiberent, præliū q; committi non ſinerent, ac tranſgreſſos reuocarent. Cæterum utrorumque iam uſque adeo incenſi ad pugnam

erant animi, ut nec tranſgreßi reuocari, nec qui in caſtris erant ullius imperio retineri poſſent. Quod cum Alphonſus animaduerteret, fortunæ euentum experiri ſtatuit, caſtrorum utrorumque munimenta diſtabant, quantũ modo pontis interuptio patebat. exercitusq; extra teli iactũ ſubſiſtebat, atque ad extrema munimentorum ligneæ tures, ac propugnacula excitata erant. Ab Inſula quoq; proſpectũ ẽ, nequid inde detrimẽti in ipſo pugnæ ardore caperetur. ingentibus deinde animis utrinque concurſum. Namque & ipſe Boſerius lectißimam ſuorum manum totiusque exercitus robur in pontem (ut dixi) traduxerat. Sed is tumultus magis, quã iuſtum prælium erat. Nam neque acies inſtrui, neque copiæ diſtribui, nec quicquam ex diſciplina, & more militari ſeruari potuit. Atrox uero, quoniam in auguſto res gerebatur, certamen erat. Stetitque aliquandiu utraque immota acies, ſed minus ſua damna ſentiebat pœnus, quod multitudine abundabat, quæ continuo à caſtris in pontem procurrebat. Quod ubi Alphonſus animaduertit, Lembos quoſdam ut inſtituerat circa pontem dimiſit, ipſe inter primos progreſſus tantam alacritatem ſuis iniecit, ut cum primum prælium inijſſe uiderentur, tum hoſtes loco moti ad regis tabernaculum paulum ſubſtiterunt (reges ſuos Barbari pro dijs habere colereque conſueuerunt) Hic fortißimus quiſque eorum dum acrius pro regis ſalute decertat interficitur. Denique uerecundiam metu uincente in fugam uerſi, toto ponte ceſſerunt. Ipſe quoque Boſerius deſperatis rebus, equo repente ab equite, qui circunſtabat oblato in altera caſtra ſe recepit. in eo prælio Barbarorum multi uulnerati, complures etiã cæſi, in quis regis nepos, ſigna ſex regia, ac tormenta aenea duo de uiginti capta fuerunt. Ex Alphonſi exercitu nonnulli quoque uiri fortes deſiderati ſunt. Inquis Ioannes Hæredia honeſto loco natus, qui pugnæ initio, reſcißi pontis interuallum ſtrenuo ſaltu tranſgreſſus, cum fortiter pugnaret, lancea iugulum traiectus, è prælio ſemianimis exceßit. Ea uictoria, & ſi grata Alphonſo fuit, tamen hoc minus iocunda extitit, quod ante conſtitutũ pugnæ tempus dimicatum fuerat. Cupiebat enim collatis ſignis iuſto prælio cum rege dimicare. Idque ſibi maiori exiſtimationi & gloriæ ducebat fore, ſi ex propoſito congreſſus ipſe Rex Regem fudiſſet. Poſt hæc quia breuem eſſe traiectum in inſulam dixi, Ioannem Calategeronem id

ei cognomen fuit, cum biremi mittit, qui barbaros equites, qui per uada cognita in Inſulam euadentes, cum ſe aeſtus in mare refudiſſet, tranſitu arceret. Nãque ea loci natura erat, ut nec pedibus, nec equo in inſulã adiri ex cõtinẽti aliquis poſſet, cũ ſe ex alto æſtus inuexiſſet, quod ſexta quaque hora, quemadmodũ in Oceano, contingit. neq; nauibus tuta ſtatio erat, quod rurſus decedente æſtu naues in uadis deſtituebantur. periculumque à terra incurrebat. Sed Ioannes mox uel prædandi cupiditate, uel commorandi tedio demandatam ſibi à rege ſtationem deſeruit. Eius diſceſsione barbaro nuntiata, nocte quæ ſecuta eſt complures equites in inſulam tranſmiſit. Quibus cognitis Alphonſus et ſi omnẽ propè ſpẽ expugnãdæ inſulæ abiecerat, haud tamen inchoatam obſidionem deſeruit. Quin etiã cum omni exercitu (niſi quantum caſtrorum præſidio ſat erat) in inſulam tranſgreſſus eſt. ibique caſtris poſitis incolas in maximum metum, ac diſcrimen adduxit. Cumq; populationibus, & incendijs uaſtare inſulam ſtatuiſſet, interea pacis conditio à Boſerio orta eſt. eaque punica fraude tractata, factiſq; aliquot dierum indutijs, copiæ in pontem reductæ ſunt. Redimere ſe uelle grãdi pecunia eius pacem ſimulabat, ne inſulã uaſtaret. Sed dũ in cõditionibus dandis, & accipiendis tempus teritur, commeatus claſſi deeſſe cæpit. quod tempus de induſtria Boſerius expectabat, ut inopia commeatuum compulſus Rex abſcederet, pluresq; etiam in inſulam ab eo interim furtim tranſmiſsi, ut iam oppugnatio omnis uana atque irrita uideretur. Quibus neceſsitatibus adductus Alphonſus, ſoluta inde claſſe in Siciliam reuerſus eſt, paucoſque dies Meſſanæ commoratus agitare animo cœpit, quonam modo Neapolitanũ Regnum, quod amiſerat recuperare poſſet. Itaque Enariam inſulam, quæ adhuc eius præſidio tenebatur, adire primum ſtatuit, uti Reginæ erga ſe animũ exploraret. Profectuſque agere de reconciliatione & pace cum illa per internũtios cœpit, & Ioanna quidẽ ſimulabat ſe ſe pacem eius non aſpernari. Cæterum uti eius exitus docuit ab ea re longe auerſa mens erat. Iam enim multorum perſuaſionibus, ad Ludouicum inclinauerat. In his agendis quod reliqum æſtatis fuit, ne quicquam conſumptum pace tamen nomine, magis quam re facta, in Siciliam redijt, eo animo, atque conſilio ut inde in Cateloniam reuerteretur ſatius ducẽs tempori cedere, dum moliretur Reginæ durities ſi forte

moliri poſſet. Aut ſi ea conſiliũ non mutaret, & ſi uaria & mobilia, ſint mulierum ingenia, ne certãdo illius inſe animum magis odio ex aſperaret iamque ob eam rẽ naues aliquot et milites miſſos fecerat, qui iam in Cateloniam abierant. Commeatu igitur in Claſſem impoſito, inſtante iam hieme Drepanum petit. inde ut primum per maris tranquillitatem poſſet, claſſem ſoluturus. Cum igitur omnia ad curſum parata eſſent, nec aliud reſtaret negotij, quam ſoluere Claſſem res dictu mira, ac penè incredibilis cecidit. Tres circiter mẽſes tota claßis in anchoris ſtetit, uentum modo proſperum fruſtra expectans, ut fato quodam datum eſſe uideretur, non eſſe fas ei ex Italia diſcedere, cui regnum Neapolitanum deſtinatum eſſet. Inter hæc Ludouicus apud cõſentiam Brutiorum oppidũ febri correptus mortem obijt. Quo audito Alphonſus rurſus in ſpem potiundi Regni Neapolitani, quam quidem illo uiuo poſuiſſe uidebatur uenire cœpit. obſeruabat igitur ſiqui motus in eo regno illius morte conſequerentur. Nec multo poſt nuntiatum eſt ei, Ioannam quoq; defunctam eſſe. Qua re cognita, quã ex Ludouici morte ſpem conceperat, uehementer confirmauit. Cæterum hæc tam magna erant, ut uix nuntijs fides haberetur. Quis enim crederet, tot adipiſcendi regni opportunitates, ſibi tam breui ſpatio contigiſſe? Exceſſerat primum è medio Ioannes Carazolus inimicorum conſpiratione noctu fœde interemptus, cuius & magnæ opes erant, & acerbißima in Alphonſum odia. Exceſſerat, etiam Ludouicus maximam iam apud populos, ac regni principes auctoritatẽ adeptus, quo uiuo, regni poſſeßio ei prorſus deſperanda erat. Demũ Ioanna deceſſerat, quæ una eius uotis obſtare poterat. Hæc omnia reputanti ſibi longe profecto maiora uidebantur, quã ut ijs fides haberetur. Apparebat .n. à ſuperis datũ eſſe, ut omnibus qui ei obſiſtere poterant, è medio ſublatis, ipſe unus abſque controuerſia Neapolitano regno potiretur. Itaq; confeſtim Caraſſellum Caraſſam, cuius opera fideli ac forti, multos iã annos uſus fuerat, ad Raimũ dum Buillum, Cui Neapolitanæ arcis, & Italicarum rerum curã mandauerat, miſit, qui quorſum inclinarent ciuiũ, ac Regulorũ animi, quantum tuto poſſet ſcrutaretur. quẽ potißimum deſpicerent, cui regnum tradere uellent ipſe interea tantis opportunitatibus adiutus, de repetendo regno meditabatur. res igitur ad conſilium delata fuit, qui cenſuit intermißis rebus

Italicis, ſibi in Cateloniam uti conſtituerat abeundum eſſe. quod ei pecunia ad bellum gerendum deeſſet. reparandas uires, inſtaurã dam ualidiorem claſſem. Interea ſciri poſſe in quem nam Regem Neapolitanorum, ac Regulorum ſtudia conuerſa eſſent quod prius ſciri neceſſum eſſet, quam eò arma rurſum conferrentur. Ad hæc Petro fratri fortiſſimo uiro claſſis, & copiarum partem relinquen dam eſſe ſtatuit, qua in orã Neapolitanã uectus aduerſus eos, qui im perium detrectarent bellum gereret. In quam ſententiam quum liberius pro ingenio petita à rege uenia Gutterias loqutus eßet, dixiſſetque ſeſe tanquam hominem haud ſobrium loquutum ſubridẽs reſpondit Alphonſus. Tu certe tamquam homo ſuper cenam loqutus es. At ego iccirco ne hominis temulenti ſententiam ſequtus uidear, ſtatui non diſcedere. Dimiſſoque conſilio, quo magis magiſq; rerum ſtatum, & temporum animo uoluebat, hoc magis in propo ſito permanebat, omniaque quæ ad eam rem pertinerent attentiore cura cogitabat. Inter hæc, ex Carrafello, quem auidiſsime expe ctabat ad ſe reuerſo de Neapolitanorum uoluntate, atque animo, quantum ille ſciſcitando conſequi potuerat cognouit. Quem ſecreto cum percunctatus eſſet quidnam de ea expeditione ſentiret, uideri ſibi inquit eam arripiendam eſſe fortunam, quæ ſeſe ultro offerret, nunquam poſtea maiorem illi opportunitatem adipiſcendi re gni, quod tãtis laboribus, & periculis quæſiſſet, fortunã ipſam allaturam eſſe. cuius uerbis haud mediocriter confirmatus, nonnulos.n. regulos ad ſe inclinare acceperat, cum è Catina Meſſanam traieciſſet conciliare ſibi primum Regulorum animos inſtituit. & imprimis Ioannis Antonij Vrſini Tarentini Principis, qui ut magnitudi ne ditionis, ita dignitate, & auctoritate inter regni optimates eminebat. hic uero, cũ olim eius fides apud Joannam ſuſpecta fieri cœpiſſet, ob inimicitias quæ ſibi cum Ioanne Carazolo erant, à Ludouico cum exercitu fines eius ingreſſo, cui Iacobus Caudola præerat prope omni agro, atque imperio exutus fuerat. ſeptem modo oppida tutatus, ſitu atque opere munitiora, cæteris aut ui aut metu ad deditionem compulſis. Hunc itaque Alphonſus ſibi primo conciliandum, & ad ſua recuperanda enixe addiuuandum exiſtimauit. Sperabat enim ſi ille beneficio ſuo, quæ amiſerat receipiſſet, nõ illum modo, ſed & alios nonnullos Regulos, qui illum, aut propinquitate,

aut

aut beneuolentia contingebant, auctoritate eius uiri, & gratia in ſe Regem abſque controuerſia conſenſuros eſſe. Accedebat ſumma commoditas, propter breuem traiectum tranſportandarum in Neapolitanum Regnum, copiarum bellique ab ea parte gerendi. Cõtracta igitur cum eo amicitia, Ioannem Vintimilium, acrem, & impigrum uirum, cum mile equitibus ad eum miſit, ac paulo poſt Minicucium Aquilanum, cum pari equitum numero, quorum opera forti, quæ amiſerat opida breui recepit. Ludouico enim & Ioanna mortuis, ingens rerum perturbatio in Neapolitano regno conſequta eſt. Res enim arbitrio multitudinis, magis quam optimatum conſilio gerebatur. Siquidem nullo conuentu principum acto, Renatum Ludouici fratrem, e Gallia quamprimum accerſendum in regnum decreuere. Interim uero qui ſummæ rerum præeſſent, Octinum Carazulum, Georgium Alemanum, & Balthaſarem Rattam (id ei cognomen erat) Andegauinæ factionis principes delegerunt. octingentisque equitibus, è Neapolitana iuuentute conſcriptis, Iacobum Caudolam, Tarentino principi maxime infeſtum, pecunia è Reginæ loculis deprompta, cum duobus milibus equitum mercede conduxere. his paratis ad Renatum legatos miſerunt, qui illum ad Regnum capeſſendum accerſerent. In hoc rerum ſtatu dum expectat Alphonſus quorſum primi motus euaderent, Ioannes Antonius Marzanus Sueſſanorum dux, Franciſcus Aquinianus, Chriſtophorus Caietanus, ac Rogerius frater, ijs qui Neapolitanam rem adminiſtrabant infenſi, ad Alphonſum reſpicere cœperunt. Atque ut eum facilius in bellum traherent, cum ſcirent Capuam urbem, quæ ab aduerſarijs tenebatur, ingentis ad uictoriã momenti eſſe, ſpe ijs oblata, illam per proditionem occupari poſſe omnes in id unũ curas, & cogitationes intendere. Præerat Arci intra urbem ſitæ (nã duæ ſunt) Ioannes Caramanicus, Ioanni Antonio, quod is ditioni ſuæ ſubiectus erat amicus, ac fidus, & ob eam cauſam ijs ſuſpectus, per quos Neapolitana Res Publica gerebatur. Huic magnis præmijs per internuntium Ioannes Antonius ſuadere clam cœpit, uti ſibi arcem traderet, cui ille uelle ſe quidem annuit. Cæterum eam rem fruſtra tentari, niſi turres ad pontem ſitæ, quæ eſt altera arx, uno atque eodem tempore occuparentur. quod ciuitate inimica, cuius præſidio quadringenti equites miſſi forent, nullus

ijs pateret aditus qui arci ſubſidio uenturi eſſent. tentaturum itaq; ſe propè diem, ſi forte quidam è præſidio, quo amico utebatur propo ſito præmio adduci poſſet, uti turres ipſas traderet, cuius rei efficiun dæ nõnullam ſpem haberet, ſignificaturum uero quid agi poſſet con ſideret, poſtquam illius uoluntatem cognouiſſet. Nec dicto fides ab fuit, confeſtim enim cum amico agerede ea re & multa & magna pollicẽdo, perfidum hominẽ cepit: nec difficile fuit id perſuadere, pe tentique aliquot ad ſe uiros ſtrenuos per noctem ab exteriori parte mitti, quos in turrim per funẽ admitteret, quos ſibi fideliores puta- bat delegit. ſeque qua hora cõmodũ foret eorũ aduẽtũ, ſe ſignificatu rũ monuit. ſequenti die cũ ſibi alterius turris cuſtodia proxima no- cte eueniſſet, patrandæ rei tempus arbitratus, cornu ſignum dedit. Tum qui parati erant ſtrenui uiri, taciti turrim ſubeũtes, per demiſ ſum ab eo funem conſcendere, atq; admitti cœperunt. Sed tam dif- ficilis erat aſcenſus, præſertim armato militi, in tanta muri altitudi ne, ut uix tres ex omnibus in turris faſtigium euaſerint. Hos in ſe- cretiorem partem adductos, confeſtim occuluit. Et quoniã propter ſociorum paucitatem rem exequi aperte non audebat, ad dolos ſe con uertit. Primumque ſocios ſingulos, quaſi aliquid operis facturos ad ſe uocat, comprehenſoſque, & loqui uetitos, adiuuantibus ijs quos in tromiſerat, ſeorſum diſponit. Denique ijſdem artibus, & ipſo arcis præfecto intercæpto, Ioanni Caramanico per cornu uti conuenerat ſignum dedit. Ille ut intellexit Arcem in amici poteſtate eſſe, letus die in ſequenti ſummo mane Citatinum, (id ei nomen erat) præſi- dij urbani præfectum arte capere inſtituit. cum quadringentis enim equitibus, præter urbanas copias, ijs dimicandum erat, qui arci au- xilium laturi forent. Adiuuitque fortuna eius conſilium. Forte.n. per eos dies Citatinus, duos campanos ciues, è primoribus ciuitatis uerbis altercando ad rixam progreſſos, ipſarum turrium præfecto in cuſtodiam tradiderat. Mittit igitur ad eum præfecti nomine, qui ei ſignificet, uelle ciues illos qui in cuſtodia tenebantur, poſitis inimiti- tijs in gratiam reuerti, & ob eam rẽ petere, ne ad ſe uenire in arcem grauaretur. Hoc nuntio accepto Citatinus, nihil inſidiarum, aut fraudis ueritus, confeſtim ad turres profectus eſt. Mox uero ut pri mum portam introijt excluſis comitibus comprehenſus, ac protinus in carcerem coniectus eſt, Tunc pauor & trepidatio ingens urbem

peruaſit, celeriterque equites duce ſuo orbati armis captis per urbẽ diſcurrere cœperunt. Poſtquam uero Caramanicus Citatiuum interceptum comperit, haud amplius differendum ratus, cornu ſignũ dat, quod cum Ioanne Antonio Marzano conſtituerat. is uero haud procul, cum magna popularium manu paratus ſignum expectabat. Itaque repente profectus & per patefactam turrium portam ingreſſus ponte tranſmiſſo urbem inuaſit. tum equites cogni to dolo perterriti, & conſilij inopes, per ciuium domos diffugere cœperunt, Mox uero ut cognitum eſt Caramanicum ad Ioannem Antonium defeciſſe, eique arcem deditam, qui aduerſæ factionis erant, domos quiſque ſuas trepidi petierunt. Atque ita ſine ſuorum cuiuſpiam cæde Capua in Ioannis Antonij poteſtatem redacta eſt. Poſt hæc expulſo aduerſariorum equitatu, Ioannes Antonius ac ſocij ac cerſendum confeſtim Alphonſum cenſuerunt. Neque enim tantum belli onus ſuis duntaxat uiribus ſubſtinere ſe poſſe confidebant. præſertim cum aduerſarijs magnæ copiæ eſſent, hæque aliena pecunia ſuſtentarentur, quas non dubitabant ad urbem obſidendam quam primum acceſſuras. Ad hæc ciuitatis partem ſibi inimicam eſſe non ignorabant, itaque Renaldum Aquinatem Meſſanam, ad Alphonſum quam primum mittunt, qui moneat, uti ad paratam ſibi fortunam, & exoptati regni poſſeßionem aduolet. Capuam opulentã urbem, per magnum haud dubie momentum, ad totum regnum uendicandum in eorum manu eſſe. Multum uero periculi morã importare, quod aduerſarios coactis copijs ad urbis obſidionẽ breui profecturos non ambigerent. cuius rei iam apparatus fieri ſentirent, quorum auctoritas, non eos modo ciues qui ſibi aduerſi eſſent, uerumetiam eos quibus amicis uterentur trahere ad ſe poſſet. Letißimus is nuntius Alphonſo fuit, eoque per benigne accepto, ac dimiſſo, in celeritate ſpem omnem uictoriæ poſitam arbitratus, quo aduentus ſui famam preueniret, cum ſeptem modo triremibus, quas paratas, inſtructasque habebat, e Meſſanæ portu ſoluit, Petro fratre in Sicilia relicto, qui, quæ bello gerendo opus foret curaret. annonamque, & commeatus ſummitteret. Quoque eius aduentus occultior foret, ut Neapolitani metu poſito ſegnius capuam obſidere aggrederentur, procul ab ris regni, ad Pontiam inſulam altum petens contendit. Atque inde ex templo Caraſellum Capuam mittit, qui Ioannẽ

Antonium, ac ſocios de eius aduentu certiores faceret, nuntiaretq; uideri ſibi hoc rerum initio, eum montem occupandum eſſe, in quo ſita Caieta eſt, antequam hoſtes eius aduentum cognoſcerent. quo capto uel uoluntate, uel metu Caietam in poteſtatem eius uenturā breui ſperaret, quæ quam commode ſita eſſet, ad bellum Neapoli in ferendum, nemini obſcurum eſſe: duo oppida firma, & per opportuna alterum terra, alterum mari habiturum ſe, ſi urbe illa potiretur. Cuius potiunde ſpes ei nō abeſſet, ſi dū montis ipſius cuſtodia negligeretur, illi à terra ipſe à mari improuiſos noctu aggrederetur. Hoc ſibi ſuſcepti belli nimirum caput uideri, & in eo rerum ſummam uerti. Inter hæc aduerſarij Capuæ defectione percepta uehementer attoniti, copias ad eius urbis obſidionem ſummo ſtudio parabant, atque in agris delectus habebant. Carafellus non ſine diſcrimine, per iter haud pacatum Capuam profectus, Ioanni Antonio ac ſocijs eius Alphonſi mandata expoſuit, & imprimis de occupando Caietæ monte pluribus uerbis diſſeruit. Ad quem Reguli magna ſe ſollicitudine ſubito regis aduentu leuatos eſſe, ſibique eam rem ſummæ letitiæ, ac uoluptati accidiſſe. Copias uero à ſe, ſine ingenti periculo è Capua educi non poſſe, quod aduerſæ factionis ciues, qui pre metu in officio continerentur, ijs digreßis, metu ſoluti, noui aliquid ſtruere in ſe poſſent. qd ciuitas, ſi quo ſiniſtro fato eorū manu elaberetur, ſummam inde rerum cæptarum deſperationem, haud dubie conſequturā. Præſtare igitur ſibi uideri de Capua conſeruanda, quam de Caietę colle capiendo cogitare. quod Capua conſeruata, regni reliquum facile ſuperari poßit, propter annonæ, & pabuli copiam, illa autem amiſſa, nullam ferme ſpem reliquam fore. Multa contra à Carafello dicta, cur ſatius duceret regis ſententiam ſequi ſed cum illi in ſententia permanerent, ne Alphonſum adire grauarentur, petijt, de ea re, & de tota belli ratione una cum eo conſilium capturi. Quod cum illi ſe facturos reciperent, conſtituta die, & loco, ad quem uenturi eſſent, ad Alphonſum celeriter reuerſus, quid egerit refert. Quibus auditis, comprobato eius conſilio, eundem rurſus cum triremi Sinueſſam, quo Reguli poſtridie conuenturi erant mittit. qui illos eius aduentum præſtolari Sinueſſæ iuberet. ſe ſe eò ire decreuiſſe. quod ſit mare tolerantior erit, quoue propior ſit ſe proxima nocte Enariam inſulam aditurū. Cogitauit

ſanè id quod euenit regulorum animos, nulla re magis quam humanitate, & facilitate ſibi conciliari poſſe. Profectus igitur Caraſellus poſtridie mane, uti conuenerat Regulos Sinueſſe repperit. præter Franciſcum Aquinianum quem mole corporis grauem, urbis Capuæ cuſtodiæ reliquerant: ſibique Alphonſum eò uenturum nuntiauit, ne iis à Capua longius abeundum eſſet, ne ue mare pertimeſcerent. Ea regis humanitas audita, in eius deſiderium accenſos Regulos, multo etiam uehementius inflammauit. Tertia fere noctis uigilia, Alphonſus per ſummum ſilentium Enaria ſoluens, prima luce Sinueſſe adfuit. Reguloſque quam humaniſſime excepit. paucisque uerbis interſe habitis, ad prandium uocatos in triremen perduxit. Poſt epulas de re communi conſultari cœptum. oſtenderunt primum Reguli, quos principes auctoritate ſua in belli ſocietatem traxiſſent, ſe tamen aduerſus hoſtes haud ſatis firmos eſſe, quod illi, & copiis, & pecunia in belli ſumptum, & re frumentaria ſuperiores eſſent. Accerſendum ſibi uideri Ioannem Antonium Vrſinum cum ſuis copiis, cuius opibus adiuti, ſperarent bellum à ſe tantiſper, dum maiores copias pararet, ſuſtineri poſſe. Copias autem quas haberent, ſine ſummo periculo à ſe diuidi nan poſſe, nec Caietæ magis quam Capuæ rationem habendam eſſe. Quorum ſententia collaudata, miſſurum ſe ad Ioannem Antonium quam primum inquit; qui hortaretur, ut cum exercitu celeriter in campanum proficiſceretur. Vel ſi uenire ipſe grauaretur Franciſcum Bertoldum qui poſt Petri Alphonſi fratris diſceſſum, è Neapolitana Ciuitate, ad eum reuerſus fuerat, & Ioannem Vintimillium, ſumma amicia illi coniunctum, & Minicucium Aquilanum cum copiis mitteret, ſperare ſe atque confidere, pro eius uiri erga ſe beneuolentia, nullam interceſſuram uoluntati ſue moram. Interea omnis ſe uires ſuas terra, marique contracturum, quibus ſuſceptum bellum tueri ſe poſſe non diffideret. Hac oratione confirmati Reguli, quo ſibi regis fidem uehementius ad ſe tuendos obſtringerent, in ipſius Alphonſi uerba iurauere. Cum autem cogitaret Alphonſus quem nam è ſuis ad Ioannem Antonium mitteret, nec temere idoneus quiſquam occurreret, quoniam periculoſum per hoſtes iter erat, & res præſtantem ac grauem

uirum poſtulare uidebatur, Caraſellum operam ſuam impigre pro-fitentem miſit quem quæ ad eum perferri uellet edocuit. Poſt hæc Rege Enaria ſoluente repente reguli Capuam reuerſi ſunt: totò iã animo in bellum proni, intentique. Caraſellus ſimulque exploratis itineribus mutato habitu ad Ioannẽ Antonium peruenit. facile ei perſuaſit, uti cum omnibus copijs Capuam proficiſceretur. Duobus milibus equitum, ac propè, pari numero peditum coactis, ſeſe ipſe Cum Caraſello itineri repente commiſit. Profectuſque per Caudinam uallem, inquam olim Romanos Conſules ſubiugum miſſos à Samnitibus legimus, cum accepiſſet Belingerium Caudolam ad eas fauces occupandas per quas tranſeundum erat acceßiſſe, ipſe per agrum Cæritanum, ſic enim appellant, iter in Campanum, flexit, & ad Limatam uulturno amne traiecto inter Cales & oppidum Francoliſium, quæ loca ab hoſtibus tenebantur, caſtris poſitis conſedit. relictiſque qui exercitui præeſſent, ad Alphonſum Caietam ſe contulit. conſtitutiſque inter ſe quæ ad bellum gerendum pertinere uidebantur Capuam profectus eſt. interea eius copiæ, ad Cales relictas in Capuam ſe receperant: quod & oppida illa egregie munita erant, & commeatus non facile è Capua per hoſtilem agrum in caſtra ferebantur: ciſque amnẽ Vulturnum caſtra poſuerant, eo con ſilio, ut hoſtes tranſitu fluminis, & pabulationibus arcerent. Aduerſarij cognito prius regis aduentu, & Ioannis Antonij ad ſe pro fectione minimè ceſſandum rati Belingerium Caudolam, Antonium eius fratrem, Micheletum Cotiniolam, ac Riccium, nonnulloſque alios copiarum duces (ad triamilia equitum ducebant) mercede conduxerunt. hijſque ex Neapolitana iuuentute haud contemnendam manum cum multo peditum numero adiecere, atque ad uicũ quem Mariæ maioris uocant, caſtra haud procul à Capua poſuerũt. inter utraque caſtra uix duo milia paſſuum intererant. leuiaque quotidie prælia ex oportunitate commitebantur. In hoc rerum ſtatu nuntiatum Belingerio (nam is ſummæ rerum præerat) Antonium Pontadereum quem aduerſarij mercede conduxerant, cũ equitibus tercentis aduentare. Itaq; quo tutius proficiſceretur ad quingentos equites leuis armaturæ præſidio cõfeſtim miſit. Quos ubi Ioãnes Antonius amnẽ trãſiſſe, ac accepiſſe, populari agros Minicuciũ Aquilaum Ac Franciſcum Bartoldum ilico eis obuiam iußit con-

tendere, hique hoſtes nacti leui certamine magnam eorum partem capiunt. reliquis fuga per agros diſsipatis. At Belingerius ut per exploratores agnouit Minicuciũ, ac Franciſcum ab eſſe à caſtris cũ magna equitatus parte, oportunitatem ſibi datam exiſtimans, quà hoſtium caſtra oppugnaret, conuocatis repente copiarum ducibus, deque eius conſilio certioribus factis, confeſtim acies inſtituit. atq; aduerſus hoſtium caſtra contendit. Qua re per ſpeculatores quam primum cognita, Ioannes Antonius ſimulato metu, quo hoſtes audacius, contempta paucitate caſtra ſubirent, partem copiarum intra urbẽ inſtruxit, reliquis ante caſtra diſpoſitis, nec alius, atq; opinatus eſt, rei ipſius exitus fuit. Nam cũ hoſtes caſtra metu deſeruiſſe rati, ea alacriter inuaſiſſent, atque oppugnare paucis obſiſtentibus cœpiſſent, patefacta confeſtim urbis porta, quæ ad caſtra uergebat, equitibus peditibusq; immiſsis hoſtes perturbati illico pedẽ refferre cœperunt. Mox uero ut paulum ſeſe collegere haud ſegniter reſtiterunt. Pugnatum eſt diu, atque acriter ancipiti euentu. Ad poſtremum cum uim diutius ferre non poſſent, iam enim Micheletus redierat, ſe ſe in fugam coniecerunt. nec prius finem fugiendi fecerũt. quam in caſtra peruenerũt. his peractis Belingerius Vulturnum copias traducere inſtituit, ratus ab ea parte, maiora Campanis detrimenta inferri poſſe, & Andegauinæ factionis ciues, facilius noui aliquid in urbe molituros. Sed ponte opus erat propter fluminis altitudinem, ac rapiditatem qua traduceretur exercitus. Itaque pontem in Vulturno facere ſtatuit, cuius efficiendi magna commoditas offerebatur. Turris erat trans uulturnum ſita, ad ſex ferme milia paſſuum infra urbem Capuam, quam uallo ac foſſa munitam præſidio inſuper firmauerat. Præterea & materie copia ſuppetebat. Is locus ei maxime idoneus eſt uiſus, in quo pontem efficeret. Itaq; accerſitis fabris, & magna præterea agreſtium manu, eò copias ducit, caſtriſque poſitis, pontem incohauit. eiuſque extrema, ne poſtquam copiæ flumen traductæ forẽt ponte ab hoſtibus reſciſſo reditu intercluderetur, caſtello muniuit. Quod poſtquam Ioannes Antonius accepit confeſtim cum exercitu ad ipſam turrim profectus eſt, eo conſilio ut uel opus diſturbaret, uel ſi id non poſſet, hoſtem tranſitu prohiberet, caſtraque haud procul à turri, in conſpectu hoſtiũ metatus eſt. Sed quo minus opus incœptum perficeretur efficere non

potuit. Tentatum ſi quo quo modo & igni corrumpi poſſet, nauiculis tectis ſecundo amne aduerſus pontem demisſis. Cæterum hoſtes grauium ſaxorum deiectu, longuriſque in ſumma aqua expoſitis, ad tignos, quibus pons ſuſtentabatur deligatos, eorum conatus omnis uincebant. Multiſque periculo ea res fuit, nauiculis modo in hanc, modo in illam ripam, quo impetus fluminis propellebat raptis. turris quoque nō ſemel modo dum pons efficiebatur fruſtra oppugnata fuit. Namque ex caſtris nauiculis, ac lintribus inuecti hoſtes, in eam commode tranſibant. Ponte perfecto Belingerius copias Vulturnum traducere conabatur. Quod cum Ioannes Antonius animaduerteret, & exercitu extemplo in aciem educto, ad turrim quo ad tuto potuit ſucceßit, hoſtique euadendi facultatem ſuſtulit. Neque enim multi unà, propter pontis anguſtias tranſire poterant, & qui euadebant hoſtium oppoſitu, ijs erumpendi facultas non erat, equiti maxime. Erant enim caſtra adeo exiguo interuallo à turri ſeparata, ut propemodum turris uallum contingerent. pediti aliquanto facilior eruptio erat. Itaque cum per ſingulos dies pedeſtria prælia conſererentur, multi ex utriſque caſtris equites pugnandi cupidi, omißis equis pedibus rem gerebāt. Ex quo inſignia prælia crebro edi contingebat. Melior tamen hoc uno erat Neapolitanorum conditio, quod multos hoſtium ſub turrim illectos, ipſi muro tecti impune uulnerabant. In hoc rerum ſtatu dum hi prerumpere, illi reſiſtere conantur, multi dies conſumpti ſunt. Dum hæc ad Capuam gerebantur, Alphonſus montē Caietæ imminentem, cui maximè animum adiecerat hoc modo cepit. Ea namque urbs ſibi quoquomodo rerum initium tentandā uidebatur, in eo ſcilicet belli cardinē uerti exiſtimanti, eius loci natura hæc eſt. Mons eſt propemodum excisſus & præruptus undique, tribus enim ferre partibus mari alluitur. Reliquam partem, qua eſt Capuam aditus mons alter excellentior, ac circunquaque procliuis communit. Hæc quoque pars muro cincta eſt, eam plurimum incolebant agrorum cultores, atque infimæ ſortis homines. Murus interius ductus, hunc montē ab urbe diuidit. In eo turris ſita erat, quam Suſinlam appellabant. Iuxta diui Iuliani ædem. forte autem turris cuſtodia, eo tempore, quo Alphonſus eò profectus eſt quibuſdā contigerat qui ſtudio partium ſibi affecti erant. Hi uero cognito regis aduentu, quem prius

Enariam

Enariam) ueniſſe acceperant, confeſtim ad ſuæ factionis homines miſere. qui illum adeſſe cum claſſe nuntiarent, quique eos in armis paratos intra tecta iuberent eſſe. ne ab aduerſarijs, ſi forte præſentirēt regis aduentū, eorum conſilia opprimerētur. quoſdam etiā ſuorum diſcedere ad eum in claſſem iuſſere, qui omnia parata eſſe ſignificarent, monerentque ut ſocios nauales in terram exponeret qui ad muros per montem aſcenderent. His conſtitutis, cum ignem in turris faſtigio excitare ſtatuiſſent, quod ſignum eis cum Alphonſo conuenerat, quo ſciret tutum ſuis aſcenſum dari. Forte Goras Pica homo contrariæ factionis eò profectus, ut uigilum ſtationes circumiret, ad eam turrim acceſſit. citatiſque cuſtodibus, cum nemo reſponderet, primum ſopitos ſomno exiſtimauit. Poſt ijs ſæpius uocatis cum nemo nomen daret, reſponderentque perplexa, atque incerta, magis ſubeſſe dolos ſuſpicari cepit. cumque iam minacius inclamaret, & pertinaciter eorum nomina requireret, nec ij poſſent diutius conſilium tegere, Aragoniam clara uoce clamitantes, eum inde lapidibus ſubmouerunt. Inter hæc Alphonſus ſignum intentius expectabat. Neque enim exiſtimabat milites ſuos periculo capitis temere committendos eſſe, neque ijs ſatis credendum, qui ut aſcenſum maturaret hortabantur. Forte autem Goras in tanto periculo trepidus, cum intra interiorem urbis murum feſtinaret, in duos è coniuratis incidit, qui ab Alphonſo reuertebantur, per anguſtum foramen, loco neglecto, atque abdito, ad turrim quā dixi, properantes. Comprehēſoſque illico ad Franciſcum Spinula, et Octolinum Zoppum præſidij duces perducit, ſimul quæ uiderit refert, ijque mox in queſtionem dati, metu grauioris ſupplicij, rem omnem uti ſe ſe habebat confeſſi ſunt. Tunc milites, ac ciues quibus confidebant celeriter arma capere iuſſi, parſque uigiles in mœnibus colluſtrare, pars ad prohibendos aſcenſu hoſtes contendere. Cæterum id fruſtra fuit. Iam enim à coniuratis è turri ſigno dato, regiorum plerique in montis faſtigium euaſerant. eaque turri, ac proximis turri mœnibus occupatis, dilapſi, intra interiorem murum ſeſe cum ijs qui montem incolebant conglobauerunt. Hoſtibus itaque paruo certamine intra interiorem urbis circulum repulſis, Alphonſus toto monte potitus eſt. Oppidani perterriti, quæ ad urbis tutelam pertinere uidebantur ſummo ſtudio, & celeritate parare cœperunt. &

quos aduerſæ factionis homines res nouas moliri poſſe ſuſpicabãtur, ad triginta comprehenſos, in cuſtodiam tradidere. Erat uero ea urbs præter naturalem ſitum præſidio imprimis munita. Nam multo ante Alphonſi aduentum & Octolinus Zoppus, unus è copiarum ducibus Philippi Mediolaneſium Principis, qui ab illo ad Ioãnam, cum adhuc uiueret Legatus mittebatur, cum illam mortuam repe riſſet, rogatus à Caietanis, apud eos manſerat. ac paulo poſt, Fran ciſcus Spinula genere, fama, dignitate, omnium ciuitatis ſuæ ea tempeſtate longe Princeps, ijs auxilio uenerat. quem Caietani nominatim ſubſidij Ducem depopoſcerant. Is ad quadringentos ſagitarios, totidemque pedites, in quis Placentinum impigrum uirum, à Philippo miſſos nauibus uexerat. Multoq; ante, ſub Reginæ mor tem, quod ſumma Regni perturbatio ob Principum diſſidia futura uidebatur, cum Caietani ad eos qui Neapolitanæ Reipub. præerant legatos miſiſſent, qui ſeſe in eorum fide, ac poteſtate manere uelle ſignificarent, præſidiumque poſtularent, Sorleonem Spinulam uirum fortem, cum aliquanto peditatu, uti ad ſe mitterent impetrarant. Quibus auxilijs confiſi, fortiter Alphonſo reſiſtebant. Crebræ itaque eruptiones ab ijs fiebant, quotidianaque inter ſe prælia in ea caſtrorum propinquitate conſerebantur. Caietani, præter ueteris urbis circulum nihil tenebant. Ad hæc Alphonſus tormentis æneis miræ magnitudinis aduectis, murum, ac tecta urbis quatiebat. Iamque ijs turribus, quæ ad caſtra ſpectabant quaſſatis, oppi danos in ſummum diſcrimen adduxerat. Namque propugnatoribus conſiſtendi tuto in muro poteſtas non erat, totamque eam murorũ partem defenſore nudaſſet, niſi Genuenſes, ſolers in tuendis urbibus hominum genus, ſumma ui reſtitiſſent. Namque pro muro diruto munimenta ex aggere intrinſecus noctu ſufficiebant. ſaccoſque lana repletos præminentibus tignis religatos, tormentorum ictibus opponebant. quod id tegmenti genus multis in locis deprehẽſum erat, nullo tormento, aut telo perfodi poſſe. Sed procedente obſidione, rei frumentariæ penuria, omni bello, ac calamitate grauior urgere obſeſſos cœpit, præſertim clauſo mari. magnus namque numerus non uirorum tantum, ſed etiam fœminarum, ac puerorum, penè quicquid frumenti publici, priuatique è uicinis regionibus conuectũ fuerat, atque omne inſuper pecus conſumpſerat. Cumque id malum

quottidie magis ingraueſceret, nec ulla reliqua ſalutis ratio ſuccurreret, Franciſcus, omnem inutilem bello turbam (quod in extremis rebus fieri conſueuit) ex urbe eijciendam curauit. Miſerabilis horum facies erat. Macie ſimul ac pallore confecti, manus ad cœlum ſuppliciter tendentes, flebili uoce humi procubuere. Quos ubi Alphonſus conſpicatus eſt, quamuis penè omnes in urbem reijciendos cenſeret, nec eſſet neſcius facere ſe contra militarē diſciplinam, quod protraheretur obſeßis in aliquod tempus fames, magis tamen naturæ, & conſuetudinis ſuæ, quam quid hoſtes de ſe meriti eſſent rationem habere uoluit. ueniaque ijs data, caſtra adeundi, & cibo, ac potu refectis abeundi quo uellent poteſtatem fecit. Ea uero regis humanitas, ut audita eſt, incredibile dictu eſt, quam multos, tum populos, tum Principes adhuc incertos quid agerent, utramue partem ſequerentur, ſibi conciliauerit. Neque enim propè ulla res eſt, quæ magis mortalium animos capiat, quā eorū, qui calamitate aliqua premuntur, malis cōmoueri. Poſt aliquot dies arctioribus rebus, Franciſcus, omne reliquum frumentum per ciuiū domos cura conquiſitū, atq; in panē redactum, quo diutius ſubſtentarentur, parce paulatim per dies ſingulos uiritim diuidebat. præterea quicquid Saccari (utar enim uerbo nouo) erat, condiri iuſſum, & in paruula fruſta deſectū identidem diſpertiebat. Cæterum hæc non tam præſentis mali finē, quā exigui mō temporis leuamentum pollicebantur. Deniq; conſumptis penè omnibus humanis alimentis, cum grauior fames urgere obſeſſos cœpiſſet, herbis ac radicibus teneris ueſcebantur. ad hæc mala accedebat, q̄d quæ genuæ gererentur pro eorū ſalute, clauſo mari, ſcire nō poterant. Claſſemq; ingentē à Petro Regis fratre in Sicilia cōtractam mox uenturā acceperant. Quibus incōmodis oppreßi decreuerant, Franciſcus atq; Ottolinus omni præſidio, ac pleriſq; ciuibus non mō Andegauinæ, uerumetiā Dirachinæ factionis in nauē impoſitis, ante hoſtilis claßis aduentum urbēm deſerere. Erat tum forte adhuc Caietæ nauis una Genuenſium ingens, ex ijs, quas Frācīſcus cū præſidio adduxerat, à triremiū ui, ob magnitudinē tuta. Hāc uero, cū iā eſſet ad curſum parata, ſorte quadā, ingens ſaxum è regijs caſtris tormento æneo excuſſum ſumma mali parte perfracta inhabilē ad nauigandū reddidit. ex quo conſilium immutare obſeſſos cōpulit. Neq; enim ijs materiæ copia erat, unde malum reficerent. Poſtquā

autem cognouerunt Petrum cum claſſe aduentare, nec iam nauim ipſam à ſe defendi poſſe, et iuuentutem in ipſa exiſtentem urbis præſidio maximè neceſſariam, eam quanti ualeret cum domino cauiſſent quam proxime potuerunt ſub murum depreſſere.. eo uidelicet conſilio, ut regijs nauibus ſubeundi oppidi facultas adimeretur. extractumque prius malum, ad eam partem quam infirmiorem exiſtimabant pro munimento ſtatuerunt. Maximè uero eo caſu iudicatum eſt rerum humanarum euentus incertos eſſe, ſolereque plerunq; mortales futurarum rerum ignoratione falſo letari, atque angi. Namque Regij deiecto nauis malo gaudebant, quod hoſtibus importandorum commeatuum facultas ſublata uidebatur, aduerſarij uero mutilatam armamentis nauim dolebant, quod eorum nauigatio impedita eſſet. Cæterum rei exitus, utroſque iudicio deceptos docuit. Nã ni ita cecidiſſet, nec Caieta, digreſſo inde præſidio, Alphõſo reſtitiſſet, nec poſt eadem nauis undis obruta, regijs nauibus muros ſubire conantibus impedimento extitiſſet, nec porro tanta clades conſequta eſſet. Tot, tantiſque erumnis adacti Caietani à Franciſco atque Octolino ſummis præcibus poſtularunt, neu ſe diutius afflictari paterentur, ac ſi tolerabiles modo deditionis conditiones proponerentur, eorum ſaluti conſulerent. malle ſe ferro, quam fame interire. nullum ſe periculum recuſaſſe, quam diu de ſubſidio ſperauerint, & quoad aliquid cõmeatus in urbe fuit unde uitam producerent. Nunc ſe omni humana ſpe, atque ope deſtitutos, tot mala diutius ferre non poſſe. Franciſcus per id temporis eger erat. Nam dum pauloante pugnaretur, acrius ſagitta phemur traiectus fuerat. Itaque oppidani utrunque ſeparatim alloquuti, demum utriuſque animum ad miſericordiam flexere. Miſit igitur Octolinus ad Alphonſum qui peteret ad ſe mitti quenquam ex ijs, quorum fideli opera uteretur, qui cũ de deditione ageret, & nominatim Antonium Panormitam, quem Poetam non inſuauẽ Mediolani apud Philippum in magna gratia & dignitate cognouerat. eumque non tantum propter prudentiæ, ſed multo etiam magis propter equitatis opinionem, & quod illum ab Alphonſo apprimè diligi acceperat. Hic præter eximiam doctrinam, excellenti ingenio præditus, & carmine, & ſoluta oratione quod eſt per rarum propè eque ualuit. In ſuadẽdo, aut diſſuadendo per facundus habitus, iudicio quo-

*que acerrimus, atque imprimis facetus & qui iacentem tempeſta-
te noſtra Elegiam excitauit. Eo nuntio accepto Alphonſus, tam &
ſi confidebat oppidanos, aut ui, aut fame breui ad deditionem co-
gi poſſe. tamen ad humanitatem eius pertinere arbitratus, quæ illi
dicere uellent non aſpernari, Antonium miſit. Iſque in ſenatum in-
troductus, audiente Octolino, nam Franciſcus propter uulnus ſe ſe
domi continebat, Hunc in modum, cum illi pauca prædixiſſent, diſſe
ruit. Videre uos non dubito Caietani in quonã uos diſcrimine fortu-
na, & pertinacia ueſtra perduxerit, ab Alphonſo terra, marique
uos non obſeſſos modo, uerum etiam circumſeſſos eſſe, nec ullum iã
effugio locum patere. Eſſe uobis rem cum rege opulentiſſimo & ma
ximo, cui non modo Sicilia, Sardinia, Baleares inſulæ, Catelonia,
atque Aragonia, regna ampliſſima, uerumetiam magna huius uber
rimi regni pars pareat: ex quibus & immenſam pecuniã, & mili-
tes in belli uſum neceſſarios, comparare facile poſſit. Videtis, ut ur-
bem premat, & muros armis circumſonet, caſtra urbe coniuncta
ſunt, uel in ipſa urbe potius. Vnus tantũ muri circulus interiectus,
& is quidem adeo quaſſatus, & diſiectus, ut ruinæ magis quã muri
ſpeciem prebeat. Fame urgemini omnium malorum maximo, &
grauiſſimo. Nam cæteræ quidem calamitates aliquo modo tollera-
ri poſſunt. Sola fames ad extremum ferri non poteſt. Satius eſt uel
iniquas quaſcunque conditiones & leges ab hoſte accipere, quã ine-
dia maceratos uitam finire. Auxilia præterea nulla habetis, eaq;
deſperare omnino iam poteſtis cum ad hunc diem nulla uenerint. In
telligit Philippus, intelligunt Genuenſes Alphonſi uires, terra, ma
rique maiores eſſe, quã uos poſſint ab obſidione ueſtra depellere. Co
gitate quantas copias terra, quantas mari habeat, quantas præte-
rea parare queat cogitate. Nolite obſecro expectare extremum
urbis caſum, nolite committere ut uideatis patriam ueſtram, quæ
uobis debet eſſe cariſſima, ferrc excidi, domus cremari, fortunas
diripi, uxores, ac liberos, quod omnem exuperat calamitatem, in
oculis ueſtris rapi, & diſtrahi. Sapiẽter nimirũ ille, quis quis ſit, ait,
aut uince, aut uincenti pare. fortis namque animi eſt ſi poſſis, uince
re, ſi uero non poſſis, potentiori obtemperare, & fortunæ, tempe
ſtatique cõcedere. Alterum iam experti eſtis. uidetis enim uos nec
uincere, nec libertatem ueſtram tueri poſſe. Erit igitur prudentiæ*

ueſtræ, alterum ſequi potentiori ſcilicet obſequi. quem profecto ſi deditionem feceritis, & clementiſſimum, & manſuetiſſimum agnoſcetis. Et qui, uos obſeſſos, & potius circumſeſſos, non modo obſidione liberabit, ſed in priſtinam libertatem, urbem ueſtram in priſtinum candorem reſtituet. Pecuniam ad utilitatem ueſtram irrogabit, uos fame confectos, macie ſqualidos, ubertate fluentes, dite copia, prædiuites faciet. Et quæ à Philippo Mediolanenſium Principe à Genuenſi Senatu auxilia, in dies, & ut potius credendum eſt in caſſum præſtolamini, oblata, & in manibus ueſtris poſita ab uno Alphonſo accipite. ipſius copijs fortitudine, ipſius nauium, ſiue claſſis robore, quas circumquaque intuimini, & ante urbis portum in anchoris ſtare cernitis, ad uſum ueſtrum, ad commoda ueſtra, utimini. Id quod in patria ueſtra, aut ferro, aut igne conſumptum eſt, reficite, una cum uxoribus ueſtris, cum liberis ueſtris, in ſinu ueſtro poſitis, ſemoto metu, ne rapiantur, ne diſtrahantur prouidete, & intra lares ueſtros Tuto uitam ducite. Potentiori obtemperate, Fortunæ, tempeſtatique concedite, & dum uictori paretis, uos uictores eſſe ac uiciſſe cognoſcite. Alioquin de patria ueſtra, de fortunis, de focis, de coniugibus, de liberis, de parentibus, de libertate, de uita denique ueſtra (ſi quicquam mihi creditis) actum exiſtimate. Ad hæc Caietani non ignorare ſe in quibus difficultatibus uerſarentur, ſed nec fortaſſe eas eſſe quas exiſtimaret, nec uero ſe prorſus de ſubſidio ſpem omnem abieciſſe. Neque enim aut Philippum, aut Genuenſes paſſuros eſſe, uti eorum præſidium, uti tot ſibi cariſſimi ciues, & milites, ut denique eorum amici fideles, in hoſtium poteſtatem ueniant. Se tamen, ſi ijs dentur triginta dierum induciæ, quibus liceat Philippo, ac Genuenſibus denuntiare, quinam ſit ſuarum rerum ſtatus, ut niſi interim auxilium mittatur, cum bona illorum uenia poſſent deditionem facere, poſt eam diem, ſeſe abſque controuerſia deditionem facturos. Cum hiſce poſtulatis Antonius ad regem reuerſus, quid Caietani uellent retulit. Quæ cum audiſſet, ueritus nequa interea claſſis Genuæ pararetur, quam parari fama erat, inducias nullo pacto concedendas cenſuit. Itaque confeſtim renuntiare ijs Antonium iuſsit, aut con-

tinuo deditionem facerent, aut ſe ad extremum certamen compararent. Qua ſpe deſtituti Caietani, cum nihil omnino ſcire poſſent, quidnam genuæ ageretur, (iam enim Petrus è Sicilia cum reliqua claſſe uenerat, & aliæ naues in dies aduentabant) famen enim diutius ferre non poterant quia non ſolum omnia eſu commoda conſumpſerant, uerum etiam iumenta inter ſe partiti, famem tollerabant. militibus tantum paulo copioſior, tametſi ad penſum uictui neceſſaria ſuppeditabantur. Rurſus per Antonium ab Alphonſo petierunt ut ijs ſaltem eas inducias daret, quibus Philippum ac Genuenſes tantum, quo ſtatu res eorum eſſent certiores redderent. Sed quoniam maris tempeſtas incerta eſſet tridui (haud amplius) ſpatium poſtquam nuntius Genuam perueniſſet, quo Mediolanum proficiſci poſſet, uti Philippo & Genuenſibus conſcijs, deditio à ſe fieret, requirebant. quæ ut Rex ſciret ſe præſtare uelle optimatum liberos obſides polliciti ſunt. Sed nec id quoque impetratum. quod ne Alphonſus concederet: duæ cauſæ erant. una quod intelligebat eos diutius famen tollerare non poſſe, altera quod interea auxilium ijs ab hoſtibus mitti poterat. Reuerſus itaque ad eos Antonius negauit id ab Alphonſo impetrari poſſe, ac niſi extemplo deditio fieret, ſeram poſtea pœnitentiam eorum fore. deditionem uero à ſe honeſte iam fieri poſſe, quod difficilima quæque perpeſſi tam diu à ſuis auxilium nequicquam expectaſſent. Putare ſe, Philippum ac Genuenſes grauius laturos ſiquid in ſe ipſi crudelius conſulerent, quam ſi ſe conſeruatis Caietanis, amitterent. His atque huiuſmodi uerbis cum Octolinum, atque opidanos ad deditionem inclinaſſet, petijt Antonius ut Octolinus ad Regem proficiſci non grauaretur. Sic facilius poſſe de deditionis conditionibus, quæ uellent, eo petente tranſigi: exiſtimauit enim rem ipſam per mutua colloquia, & melius, & commodius tractari poſſe. ſeque eo onere leuatum iri. Hijs poſtulatis Cæteris omnibus aſſentientibus unus Pica exurgens, negauit æquum eſſe, eum qui Philippi perſonam gereret, ad Alphonſum proficiſci. Quem cum reprehenderent, non illepide inquit Antonius, non eſſe uidelicet conſiderandum quidnam ille diceret. Morbo enim affectum) nam is

aliquot dies male ſe habuerat) in, freneſim incidiſſe. atque ideo deli- rare. Itaque cognita ſenatus uoluntate ſtatuit Octolinus, Franciſco in conſulto, ad Alphonſum ſe conferre. acceptaque in id fide regia, cum Antonio ad Regem profectus, lõgo, ſermone ſuper deditionẽ ne quicquam habito, in urbem rediјt. Cuius profectionem cum Franci- ſcus ægre ferret, maiorem ciuium partem ab eo alienauit. Poſt hæc inter Genuenſes & Octolini cohortem exorta diſſenſio, omnẽ dedi- tionis mentionem ſuſtulit. Longè enim amplior apud Caietanos Frã ciſci, quam Octolini auctoritas erat. Quod cũ Alphõſus animaduer teret, conſtituit obſeſſos terra marique omnibus copiјs oppugnare. Iam enim præter roſtratas, ad ſexdecim onerarias coegerat. Itaq; ſcalas, & coruos, per quos in murum è nauibus euadi poſſet, cæte- raque machinamenta bellica confeſtim parari iuſſit, atque expedi- ri. ad hæc turrim ligneam mobillem, non modice altitudinis, quæ muros ſuperaret machinæ antiquæ genus effecit. cuius conſilium cum oppidani ſenſiſſent continuo eam partem, quæ ad mare ſita erat, ſumma ope munierunt, eaque raptim, ac certatim effecere omnia, quibus machinarum uiolentiam, & coruorum, maxime de clinari poſſe exiſtimabant. Poſtquam paratis omnibus Alphon- ſus ab omni parte oppidum adoriri inſtituit, terra ita copias diui- ſit. ad diui Theodori templum, Henricum fratrem, cum parte co- piarum, nec procul inde Ioannem Alterum fratrem cum lecta ma- nu ſtatuit. ipſe aduerſus portam ferream, ſic enim appellabant, quæ ad caſtra ferebat, reliquas copias habuit. Petrum minimum natu fratrem, cuius uirtuti confidebat, à portu claſſe oppugnare urbem præcepit, in qua erant præter onerarias quindecim, triremes decem. Aduerſus hoſce apparatus, Franciſcus, atque Octolinus tormentis uariæ magnitudinis per muros diſpoſitis, alios Regiјs ca- ſtris, alios claßi opponunt, alios ubi plurimum periculi immineret, iubent occurrere. fœminis, imbellibuſque, qui ſupererant negocio dato, ut pugnantibus lapides, & tela miniſtrarent. Signo pugnæ propoſito, regiј pars eminus lapidibus atque omni mißilium genere certare, pars mœnia ſubire, ac ſcalas admouere cõtendebant. Simul lignea turris, ſimul naues remulco agi cœptæ. At oppidani in eos qui propius ſuccedebant, lapidibus, atque omnifariam telis conie- ctis muro ſcalas applicari non ſinebãt. cubitalibuſq; trabibus, quæ

crebræ

crebræ in muro ob id factæ erant, pleroſque hoſtium ſagittis, ac mi noribus tormentis ex occulto uulnerabant, nec ullum fruſtra telum, in tantam multitudinem emittere poterant. Et primo quidem turris contabulata, cum rotis ad muros ageretur, terrori oppidanis fuit, poſt ubi propius perducta, partim tormentorum ictibus, partim ſua mole diſsipata eſt: multique in ea pugnantes cecidere. ab ea parte uehementer hoſtibus animus creuit. A mari quoque atrociter pugnabatur. Namque naues ſimul atque ad teli iactum appropinquarunt, tormentis opidanos laceſſere cœperunt. Coruiſque ad malos religatis, ingentem iis terrorem intulere. Stabant intenti oppidani, namque ea pars fortioribus, tuenda data fuerat. cum Longuriis, & furculis in id factis, in quas ſi forte corui incidiſſent neceſſario procumbebant. Inter hæc Alphonſus quo magis hos à portus defenſione auerteret, acrius urgeri à terra imperat, alios hortando, alios nominatim appellando, præmiaque pollicendo, atque ad portam, ferream, facto impetu, ſuccedens milites in pugnam alacriores reddebat. multoque acrius pro ſe quiſque ubi curabat niteba tur. Pudor enim ſimul atque auiditas gloriæ militum animos longè acuebat. pugnantium clamor ad cœlum ferebatur, exhortatione, letitia, uarioque affectu permixtus. Et quo magis nitebantur, quoue propius ad muros ſuccedebant, eo plures aut cadebant, aut ſauciebantur. quod cum aduerteret Gratias quidam medimicus regius ſignifer, uir fortis, & ſtrenuus ſigno quod manu gerebat in foſſam urbis illato, ſocios ut ſe ſequerentur uociferans, cum auidius progreſſus, ſcalas muro admouere contenderet, Letali uulnere accepto, uix inde retractus eſt. In hoc prælij ardore, naues ad oppidum ſuccedebant, laxatis funibus coruos dimittere in muros paratæ. Primaque omnium ea nauis qua Petrus ferebatur, coruum muro inijcere conata eſt. Sed cum eius extrema, nimio interuallo in murum peruenire non poſſent, diſtractus ſuo pondere, rotarum axibus, coruoque comminuto, qui ſuper ſteterant in mare præcipites collapſi ſunt. iique omnes, quod armis grauati erant enecti, præter duos Drepanitanos, qui ſub aquis (dictu mirum) diſloricatis thoracibus, & reliqua armatura, incolumes euaſerunt. Eo caſu Petrus, & qui in nauibus erant, totam penè uictoriæ ſpem depoſuere. Ad hæc nauis altera cum corui exponendi cauſa propius ſubiret,

crebris tormentorum ictibus repulſa eſt; nec poſtea nauis ulla inijciendi corui facultatem habuit. Namque ob rerum ſucceſſum creſcentibus hoſtium animis, eam partem acerrime tutabantur. Quæ ubi Alphonſus agnouit ſuorum ſaluti parcendum arbitratus receptui cani iuſſit. quo uiſo Petrus extra tormentorum iactus naues reduxit, nec poſt eam diem uniuerſa oppugnatio temtata, ſed tantum in obſidione perſeueratum. Interea Genuæ cum eſſet auditũ Caietanos obſeſſos, fame inſuper laborare, tres onerarias ingentes (nec dum regia claßis Caietam conuenerat) armare decreuerunt. Iiſque fauentibus quibuſdam ciuitatis optimatibus, Blaſius Azaretus præfectus eſt, maxima nobilitatis, & populi parte egre ferente, nouo homini eam præfecturam dari. quod eum honorẽ quaſi polui hominis illius nouitate exiſtimabãt. Erat is quidẽ humili genere ortus, Cæterum uigilans, callidus, lingua celeri, & expedita, animoque ſupra dignitatem, ac præter quam par erat honores publicos affectante. Dum hæ naues pararentur, Genuam perlatũ eſt; plures iam naues ab Alphonſo Caietam conueniſſe. cumque ob id ampliori claſſe opus eſſe cognoſcerent, naues undecim confeſtim ijs tribus addidere. Verum optimates qui prius uix tulerant trium nauium præfecturam ad Blaſium deferri, aperte niti cœperunt, ut eo a præfectura amoto, alter ex clara gente crearetur. Quod cum Blaſius animaduerteret, mox ad artes conuerſus, cum Philippo, penes quem ſumma rerum poteſtas erat, per amicos, qui apud Philippum poterant, inuitis aduerſarijs perfecit, ut ſibi is honos ratus eſſet. Eaque re impetrata, claſſem maturari, & quæ uſui eſſent parari confeſtim curauit. Dum ea parãtur, Genuenſes de ſuis qui obſidebantur uehementer ſolliciti, anxijque Benedictum Palauicinum, qui ſeſe Alphonſi amicitiam habere profitebatur ad ipſum mittere ſtatuerũt. antequam aliquid de claßis apparatu ad illius aures perueniret eique in mandatis dedere, uti ad Regem ſe miſſum ſimularet, ut cum illo de conditionibus deditionis obſeſſorum ageret. Cæterum oportunitate colloquendi cum Franciſco, atque Octolino data, quanta claßis decreta eſſet doceret. hortareturque, ut eos fortiter labores tolerarent, quia finis eorum obſidioni appropinquaret. & quæ eſſent regis opes terra, marique exploraret. Cum ijs mandatis Benedictus Caietam profectus, ad Regem (accepta fide) ſe

contulit, ac de deditione agere (uti inſtituerant) cœpit factaq; poteſtate oppidum intrandi, ut eadem illa quæ cum rege egerat communicaret, quæ Genuæ pro eorum ſalute pararentur edocuit, ſeque ob id ueniſſe, ne quid præter Philippi, & Genuenſis nominis dignitatem ipſi deſperato ſubſidio conſulerent. Cæterum ſilentio opus eſſe ne Rex ſe ſe ab eo eluſum ſuſpicaretur, quæ quidem res ſibi pernitiem eſſet allatura. Eius oratione Franciſco, atque Octolino, confirmatis ad Regem reuerſus non poſſe obſeſſos ad deditionem flecti reſpondit. Cognitiſque quæ uoluerat de regijs copijs, & claſſe, Genuam redijt. Quibus rebus Philippo nuntiatis, qui Genuenſem Remp. gerebant claſſem confeſtim expediri. frumentumque obſeßis deferendũ conuehi, iuſſere. eo uero parato; atque inſtructa claſſe, Blaſius idoneam ad nauigandum tempeſtatem nactus, Caietam uerſus contendit. Quod poſtquam Alphonſus comperit extemplo undique copias accerſit. Fratribuſque, & cæteris primoribus conuocatis, Quouſque tandem uiri fortes Genuenſium inſolentias, atque iniurias patiemur. Nullum bellum ſuſcipimus, quin continuo amicitiam, ac fœdus cum hoſtibus noſtris ineant, eoſque claſſe, ac pecunia addiuuent: nobis ſemper aduerſi, infeſtique; ob inuidiam ſcilicet, & uetus in gentem noſtram odium ferre non poſſunt, opes noſtras mari coaleſcere. Nam ut ommittam quas prioribus Aragoniæ regibus iniurias intulerunt, quotque modis, & quoties illos bello perſequuti ſunt: non ne ingenti claſſe comparata, cui Guido Torellus prefuit, occupatis nobis bello Hiſpano, præſidium noſtrum, cũ nihil ab eis hoſtile metueremus, ex urbe Neapoli eiecerunt. Sed hæc quanquam grauia ſunt, tamen aliquo modo ferri poſſent, ſi quem iniurijs modum ſtatuiſſent. Verum genus hominum inquietum, in pernitiem noſtram quotidie magis ex ardeſcit. Quid autem iuris in Neapolitano Regno habent? in quo ne uicum quidem aut exiguum opidum tenent? Qui Caietam, quæ noſtra eſt, humani iuris obliti, rupto fœdere occupauere? claſſem quoque (ſi dijs placet) effecerunt, qua Caietanos ab obſidione uindicent. eaque iam inſtructa in curſu eſt, quantum accepimus. Simulanteſque Caietam dedi uelle, Benedictum Palauicinum nos eluſum miſere. Quis hæc tot, & tam indigna ferat? aut quis non maxime commoueatur, & in ulctionem concitetur? Nullum eſt animal tam in becillum, quod

non conetur illatam uim repellere, nos, quibus propulſandæ iniuriæ facultas eſt, hoſtes aduerſus nos proficiſcentes ocioſi, ac ſegnes expectabimus? nulla gens tam inbellis, aut tam ignaua unquam fuit, quæ uel minima pro parte occupati agri certare non ſuſtinuerit. Nos pro tanti, ac tam opulenti regni poſſeßione, qua ſpoliare nos ſtudent, non depugnabimus? Quod autē pars ueſtrum rudis eſt rei maritimæ, haud equidem referre multum puto, uir fortis terra ne pugnet, an mari, utrobique uim eandem animi, atque idem robur fortibus uiris eße compertum eſt. Romanus miles primo bello punico nunquam antea ingreſſus mare, non dubitauit cum Pæno in maritimis rebus exercitatißimo claſſe confligere. uictoriamq; primo prælio adeptus eſt. & nos certè longè ampliores quam romani naues habemus, in quibus tanquam in ſtabili ſolo dimicatur. Quod ſi uiri eſtis, ſi eam animi magnitudinem retinetis, quam ego in uobis pluribus prælijs expertus ſum, nihil dubito quin ultro obuiam hoſtibus eundum exiſtimetis. nec paſſuri ſitis, ut hunc Caiete portum aſpiciant. Onerarijs nauibus pares ijs ſumus; triremibus uero etiam ſuperiores, quarum turmis ſupplere naualium ſociorum numerum poſſumus. Habemus lectißimam iuuentutem, totius Italiæ ac citerioris Hiſpaniæ, & quod plurimum in prælio ualet, armis egregie inſtructā. At in hoſtili claſſe, magna pars ſine armis, nautarum miniſteria fungentes. Eminus pugnando lapidibus, ac manu baliſtis ualent. At ſi propius congreßis manubaliſtarum uſum ademeris, noſtrorū certe impetum non ferēt. Quapropter cenſeo uiri fortes, relicto in caſtris idoneo præſidio, conſcenſis quamprimum nauibus, aduerſus hoſtes, contendamus. quos ſi uicerimus (quod fore ſperamus dijs bene iuuantibus) tantum, ac tam difficile bellum, uno die haud dubiè confecerimus. Eius conſilium cum penè omnes pugnandi cupiditate approbarent, confeſtim copiarum duces parari cum cohortibus ſuis iubet. atque in ſingulas naues diuidi, telaque & arma in claſſem imponi, quæ temporis breuitas pro uideri paſſa eſt. Ante omnia uero ne quis impetus interim dum abeſſet ab obſeßis fieret, ualida in caſtris præſidia reliquit. Fratribus, qui tum Fraterna pietate, tum gloriæ auiditate ducti, eum ſequi ſtatuerant, partem nauium & copiarum attribuit. His conſtitutis claſſem conſcendit, idem cæteri fecere. Inde altum petens

te, inquit, Deus qui cunctis rebus praes, quique ius, atq; æquum colis oro, obteſtorque, ut mihi hoſtium meorum, qui contra fœdus, me armis petunt, ulciſcendorum, ſi iuſta poſtulo, poteſtatem facias. Atque ut hoſce milites meos, ijs deuictis incolumes, prædaque onuſtos mecum reducam. Itaque in altum progreſſus, eo die nulla Genuenſium claßis conſpecta fuit. ſequenti die cum apparuiſſet, magno exultantium clamore Rex, ad eam curſum dirigi imperat. Cæterum noctis interuentu, mox illius conſpectum abſtulit. Tertio uerò die, cum rurſus ſuper Pontiam inſulam uiſa eſſet, & tantus omnibus ardor iniectus eſt, ut non ad ancipitem pugnam, ſed ad certa uictoriæ præmia, proficiſci crederes. O fallaces hominũ ſpes, & incerta rerum futurarum iudicia. Nam qui ſibi uictoriam pollicebantur, mox ab illis, quos deſpexerant, uicti ſunt. Dum naues aliquãto propiores factæ eſſent miſit Alphonſus qui ſpecularetur, quo ad tuto poſſet, cum naui longa, hoſtilium nauium ordinẽ, quam ue inſtructæ naualibus ſocijs forent. Proficiſcenti Lembus quidam occurrit, qui à Blaſio claßis præfecto, ad regem mittebatur, qui cum procul extra teli iactum ſignificaſſet, uelle ſe colloqui, uexillo in mediam triremem tranſlato, quod fidei pignus maritimo bello eſſe conſueuit. accendendi propius poteſtatem fecit. Eo ſigno proſpecto, celeri remorum pulſu Lembus ad triremen uenit. In eo uehebatur tubicem quidam, qui à Blaſio mittebatur, ut regi nuntiaret, ſe cũ claſſe, à Philippo, & Genuenſibus Caietam mitti, ob eam rem modo ut frumentum obſeßis deferret. quod importari pateretur rediturum ſe continuo cum claſſe, nec interceſſurum, quominus (ſi uellet) in urbis obſidione perſtaret. Interrogatus Tubicem, quidnã noui apportaret, pacem ſe inquit, bellumque afferre, in arbitrio Alphonſi fore utrum malit deligere. Cæterum monere ſe, atq; conſulere, ne cum Genuenſi claſſe decertet. naues enim illas egregie inſtructas eſſe. Itaque petere ſe uti ad Regem quam primum deducatur. Hæc ubi dicta ad Alphonſum perductus, cum eadem nuntiaſſet, res ad conſilium delata eſt. Erant quibus quietis conſilia tutiora, & meliora uidebantur. Alij dimicandum cenſebant, nonnulli etiam per contemptum, ut mediam ſententiam ſequi uiderentur, reſpondendum uideri dixerunt. placere Alphonſo frumentum Caietanis tradi. Cæterum quo certo ſcire poſſet Blaſium haud amplius

quippiam moliturum, quod obſidioni incommodaret, ſe nauium ue-
a interim petere, cum hoc reſponſo tibicem remiſſus. & cum eo ab
Alphonſo monitus, qui denuntiaret à Genuenſibus contra pacis le-
ges fieri. His uerbis Genuenſes irritati, continuo armis decernēdum
una uoce ſucclamarunt. omnibuſque confeſtim ad pugnam paratis,
Blaſius regiam claſſem peti infeſtiſsimis proris imperat. nunquam
fermè alias nauali prælio, tantis animis concurſum eſt. Quippe, nil
aliud quam unius certaminis uictoriam utrique reſpiciebant. Al-
phonſus ut fuſis, ac deuictis hoſtibus Caieta atque omni Regno Nea
politano potiretur. Genuenſes ut uendicata ſibi maris poſſeſsione,
regnum finibus ſuis propinquum in Alphonſi, & Catelanæ gentis
poteſtatem uenire non ſinerent: Ante pugnæ initium, tres hoſtium
naues quo Regias fallerent, à reliquo agmine diuiſe, altum peten-
tes ſpeciem fugæ prebuere. Id autem eò conſilio factum, ut poſtquā
reliquæ naues conflixiſſent, Regias pugna implicitas, à tergo cir-
cumuenirent. Quas Henricus fugere opinatus, cum inſequi prope-
raret, uetuit Alphonſus ſatius eſſe exiſtimans parte illa uirium ho-
ſtibus detracta, cum tota, atque integra claſſe reliquas hoſtium na-
ues adoriri. omneſque uno loco uires contrahere: id quod à rei naua
lis diſciplina non abhorrebat. reliquas hoſtiles naues à ſe prius
ſuperari poſſe ratus, quam tres illę, à reliquo agmine longo inter-
uallo ſequeſtratæ, opem ferre circumuentis poſſent. Idque ſibi hoc
magis perſuadebat fore, quod uenti propè uis ceciderat, nec habe-
bant hoſtes roſtratas, à quibus, naues remulco agi aduerſus ſe poſ-
ſent. Itaque cum tota claſſe in hoſtes inuectus, unam ex omnibus
præfecti nauem petit. Quam ſimul ac Blaſius in ſe uenientem aſpe-
xit, flexa in girum naue tanto impetu puppim eius inuaſit, ut di-
ſiectis munimentis, magnaque ui lapidum, ac telorum, in creber-
rimæ grandinis modum, coniecta propugnatores omnes in nauis ta-
bulata præcipitarit. Forte autem nauis ipſa Regia ante congreſſum,
ſaburra in alteram partem prolapſa, nulla ui, aut arte, in tantis
anguſtijs erigi potuerat. cuius rei cauſa fuerat, malo onus adiectū.
Namque præter ſummi mali propugnaculum, alterum ad mali
medium extruxerant. Ex quo contigit, uti prætoria hoſtilis, quæ
minor erat, ſibi altitudine exequaretur. faciliorque aſcenſus ho-
ſtibus in eam foret. Tum protinus reliquæ naues, quæ cuique obuia

fuit agrediuntur, ferreiſque uncis iniectis, hoſtilem nauem à ſe diuelli non ſinebant. cogebantque iunctis inter ſe proris, ex propinquo dimicare, nauibuſque peruijs factis, ueluti in ſolo pugnaretur. uix ullum telum in mare decidebat, plerique tamen uiri ſtrenui priuſquam naues inter ſe coirent, in hoſtilem nauem tranſilire aggreßi, cum armati in mare cecidiſſent, enecti ſunt. altitudinem nauium proræ, puppeſque contabulatæ, ac ſolidis tignis intextæ, adaugebant. proculque ſpectantibus montium ſpeciem præbebant. Regia nauis, & ſi primo congreſſu graue detrimentum acceperat, tamen naualibus ſocijs impigre rem gerentibus fortiter reſiſtebat. donec alia ſe à latere, alia a prora circumfuderunt. Cæterum eo maximè prælio intellectum, & iudicatum eſt, (quod & ſepæ alias) inter naualem, & terreſtrem militem, nauali prælio, quid interſit. Genuēſis, maritimis rebus belliſque exercitatus, facile omnia nautæ, ac militis munera obibat. At terreſtres Alphonſi copiæ, oneri, magis quam adiumento erant. cum alij nauſea afficerentur, alij ueſtigio uix inſiſterent, alij alios metu præmerent, & inſolito pugnæ genere perturbarent. Ad hæc qui Regiæ nauis malum tuebantur, ab ijs qui prætoriæ hoſtilis malo imminebāt ſubacti, in ſuos de ſuper tela iacere cogebantur. quorum quo certiores ictus, hoc grauius incidebant. & quanquam ubique acriter pugnabatur, ſummum tamen in eo uno certamen erat, ut regiam nauim expugnarent, qua ſuperata confidebant, facile uictoriam fore. Maiore itaque ui nixi, in perturbatam amiſſo mali propugnaculo nauem, è prora, atque è media naui ſummouere hoſtes. egreque regij puppem defendebāt. Alphonſus & dimicabat ſimul, & hortabatur ſuos, ſeque ubi plurimum periculi erat, intrepidus offerebat. non tamen eadem prælij fortuna ubiq; erat. Iam .n. ab alia parte duæ hoſtiū naues captæ fuerant, cum interim tres illæ, quas ante pugnæ initiū à ceteris distractas altum petiſſe diximus flexo curſu, regias adortæ, renouato prælio, ingentem terrorem ac ſtragem intulere. Et iam regiæ claßi tela deſſe cœperant nec ſagittariorum præterea is numerus, qui hoſtibus erat. Namque in genuenſi claſſe, penè omnes manu baliſtis utebantur. quarum arte, & uſu, ea gens excellebat. Ad hæc mala accedebat, quod regiæ naui, cum triremibus ſuccurri, ob circumfuſas hoſtium naues, fas non erat. à quibus propter iniectas ferreas

manus, nullo modo diſſolui poterat. Et iam undique in eam tranſgreßi hoſtes, regem ad deditionem urgebant. Quod cum pertinaciter abnueret, nuntiatum eſt, et nauim carina fatiſcente, aqua compleri. eamque ſtatim peſſum ituram. nec amplius ullo humano conſilio ſeruari poſſe. Quibus periculis adactus, Philippo quanquam abſenti dedere ſe dixit. Maluit enim Philippo, quam Genuenſibus, quos ſibi infenſos ſciebat eſſe, ſalutem ſuam committere. Tarentinus ac Sueſſanus Reguli & ſe ſe dediderunt, qui una ſecum eadem naui uehebantur, deditione facta. Mox uictores conclamant Regiam nauim cum ipſo rege captam, quæ protinus uox per omnes naues diffuſa, ut hoſtes haud dubiè pro uictoribus, Regij pro uictis haberentur effecit. In eo tumultu, Petrus Alphonſi Frater, cum duabus modo onerarijs (nam cæteræ captæ fuerant) triremium beneficio, atque interuentu noctis, uim hoſtium effugit. Pugnatum eſt ab hora ferè quarta, ad occaſum ſolis multis utrinque, cæſis, & ſaucijs. Quo uno prælio, bellum Neapolitanum haud dubie confectũ eſſe uidebatur. Nam cũ ipſo Rege duo eius fratres, multi reguli, equeſtris præterea ordinis quam plurimi capti fuerant. Ad hæc naues propè omnes magnitudine inſignes, quas ab initio belli coegerat, eodem prælio amiſſe. Ea uero clades, & ſi committendum non fuit, ut non aſſuetus maritimis bellis miles, cum exercitato dimicaret, fortunæ tamẽ plurimum adſcribi poteſt. Nam & ſubeunda neceßario dimicatio fuit; alioquin cõmeatus Caietanus deferebatur, quorum importatio haud dubiè ſpem omnem regi auferebat, Caietæ potiundæ, & temporis anguſtiæ, de ſocijs naualibus cõmode prouideri non permiſerant, & uiros fortes ac ſtrenuos, quorum per magnum numerum habebat Alphonſus, & in quibus ſibi ſatis præſidij conſtitutum putabat, ubique bene pugnaturos credibile erat. Sed quis credat, eam cladem tantum poſtea felicitatis Alphonſo allaturam fuiſſe. Angimur miſeri mortales, ſi quod nobis contingat aduerſi, exitus rerum ignari. quos ſummus deus ſibi uni præſcitos eſſe uoluit. cum omnia, quæcunque accidant, in potiorem partem accipienda ſint. Siquidem ea clades, qua Alphonſus omni ſpe potiundi regni ſibi orbatus eſſe uidebatur, ad poſtremum eius uictoriæ cauſa extitit. Cum Philippo enim, quo hoſte, uoto ſe ſuo potiri poſſe ſperare uix poterat, amicitiam, ac fœdus

contra-

contraxit. quo poſtea & fautore, & amico uſus, Neapolitanū Regnum adeptus eſt. Ea clade ſubito clam in caſtra perlata, milites, qui in caſtris manſerant conſternati, cum ſarcinis abire properabāt antequam oppidani uictoriam ſentirent. quos, Caietani irruptione facta ſubito adorti, caſtris captis, & direptis, in fugam coniecerunt, magnaq; preda parta (namque ibi regiæ ſupellectilis, et principum, maxima pars relicta fuerat) multi eorum capti ſunt, reliquis in proxima quæquæ loca, per deuia, & occultos tramites, dilapſis. Hoſtes deinde cum uictrici claſſe Caietam profecti, expoſito commeatu, biduo ibidem ſubſtiterunt. Interim, Blaſius cum accepiſſet id agi à ductoribus nauium, uti eo comprehenſo (quod is omnia facturus uidebatur, quæ Philippus imperaret) Franciſcus Spinula (erat enim Genuenſium Armiraglio, ita imperatorem rerū maritimarū uulgo uocant) claßis præfecturam arriperet, abire inde quam primum ſtatuit. Hi enim cogitabant, rege Genuam miſſo, præter Philippi uoluntatem, atque imperium, (quando is aduerſaretur) Siciliam, & Sardiniam oppugnatum ire. Quoue magis Blaſius conſilium ſuum tegeret, ſe Enariam inſulam oppugnatum ire uelle, mox reuerſurum ſimulauit. Ad eam namque inſulam Petrus cum claßis reliquijs ſe receperat. Velis itaque in altum datis, cum ab Aenaria uix mille paßibus abeſſet, oborta ſubito mari tempeſtas, claſſem in diuerſa pepulit. ipſe ad portum, quem Herculis uocant, nonnulli ad pontiam Inſulam, alij alio quocunque uenti uis impulit delati ſunt. Sedato mari, cum omnes incolumes pontiam conueniſſent, Blaſius præter ductorum opinionem, qui Enariam repeti, deinde Caietam credebant, Genuam curſum dirigi præcepit. proſperumque uentum nactus, paucis diebus ad Veneris portum in Liguriam (quod oppidum adhuc regis præſidio tenebatur) peruenere. Appropinquantibus oppido, Lembus quidam citatim obuiam uenit, quo quidam à Philippo nuntius inuehebatur. Philippus enim metuens, ne Genuenſes Regem Genuam perducerent, fretique uictoria ſibi urbis Imperium adimerent, hunc cum literis confeſtim eò miſerat, claßiſque aduentum ibidem præſtolari iuſſerat. is nauim ingreſſus, remotis arbitris, Blaſio literas tradidit, cumque monuit, ne regem Genuam perduceret, ne ue illum Genuenſium poteſtati permitteret. ſed Sauonam quam ueteres Sabatiam appella-

pant, deportaret. Miſſurum Philippum, qui eum, cum cæteris captiuis, Mediolanum ad ſe deducerent. Quo nuntio accepto Blaſius confeſtim callidum pro tempore cõſilium capit. Nam quo reliquas omnis naues à ſe dimitteret, prædam ſe partiri uelle pronuntiat. atque ob eam rem omnes nauium uectores poſtridie mane adeſſe. prædamque quam egiſſent de hoſtibus comportari iubet. Prapoſito edicto, nauium Duces, nè eorum quæ adepti fuerant rationem reddere cogerentur, abeundi conſilium capiunt. confeſtimque, eo relicto, uela faciunt. Ipſe de induſtria aliquantum commoratus, ſublatis anchoris ſubſequitur, iubetque gubernatorem nauis curſum ita moderari, ut ijs, quæ præibant, nauibus ingrediendi Genuæ portum ſpatium eſſet. antequam nauis eius in conſpectum urbis ueniret. Quibus portum ingreſſis, cum iam ciues nihil tale ſuſpicantes eius ingreſſum læti expectarent, uniuerſa ciuitate tanti regis uidendi ſtudio ad portum effuſe tranſmiſſa, omnium expectationem fruſtratus eſt. nec ullis Genuenſium iuſſis ab inſtituto curſu inhiberi potuit, quominus Regem, uti Philippus mandauerat, Sauonam deportarit. Joannes uerò regis frater, alia naui uectus Genuam perductus eſt. ibique honeſtè, citra libertatem, habitus. Alphonſus deinde in Arcem perductus, non captiui modo habitu, ſed ueluti Rex peregre proficiſcens, à Franciſco Barbauaria, qui tum prætor Sauonã, pro Philippo obtinebat ſuſceptus eſt. Nec quicquam de Regio, priſtineque dignitatis faſtigio, ab eo, quo captus eſt die, in ea captiuitate ſibi deeſſe, præter libertatem ſenſit. Si quidem, uti in priore fortuna, & ſalutabatur, & uenerabatur. Paucis poſt diebus, Bernardinus Carda, & alij quidam copiarũ duces à Philippo miſſi, eum Mediolanum deduxere, eique domus, in qua Philippi coniux habitare conſueuerat, extra arcem ſita, pro diuerſorio data eſt. ibique in omnium rerum copia triduum egit. Hunc deinde Philippus in arcem uocatũ, in maxima principum frequentia, & celebritate perinde, ac hoſpes & amicus ueniſſet, eò deduci iuſſit. Conceſſerat autem Philippus in eam arcis partem, unde tranſeuntem Regem uidens, ipſe à nullo uideri poterat. Non ab re fuerit, hoc loco de Philippi natura, ac moribus, paucis dicere. Erat in primis ingenio peracri, ac callido, in largiendo profuſus, in parcendo facilis, in colloquio mitis, cultus corporis, ac munditiarum, omniſque

Lenocinij negligens, uenandi cupidus, Cæterum quietis impaciens, ac imperitandi auidus. in pace bellum, in bello pacem quærebat. Simulandi, ac diſsimulandi egregius artifex. In milites, quam in ciues indulgentior, copiarum duces maxime extollebat. Ad hæc ſiue ſolitudinis amore, ſiue periculi metu, ſe ab omnium conſuetudine ſequeſtrauerat. præter quam quorundam paucorum, quos ille ſibi ſolitudinis ſocios delegerat. Legatos ad ſe miſſos, per ſuos plurimum audiebat. Quin & Sigiſmundum Imperatorem Romanum, Mediolanum aliquando profectum, ut inde Romam peteret, uidere non ſubſtinuit. Et tamen in tanta ſolitudine uitam agens, omnem Italiam armis territabat, concutiebatque ut non inſcite quidam dixerit, Philippus ſedendo uincit. Poſtquam in arcem uentum eſt, in domum regali cultu exornatam deductus, perliberaliter eſt habitus. Deinde Philippus cum eum uellet inuiſere. Premiſit qui admoneret, ne quod omnino pro ijs quæ ceciderant deprecandi gratia uerbum faceret. non placere de re triſti ſermonem conſeri. uelleque ab eo exiſtimari, ſe non ut captiuum, ſed ut hoſpitem, atque amicum ſua uoluntate acceßiſſe. Atque ut ad eum profectus eſt, poſt mutuos complexus, de re uenatoria mox ſermonem iniecit, nec quidquam niſi letum, ac iocundum in omni colloquio dictum, reſponſum ue eſt. Eadem quoq; comitate, in Henricum fratrem, ac Regulos uſus eſt. Poſt hæc digreſſus uenaticas aues, & canes, cæteraque id genus, quibus Regem delectari cognorat, ad eum miſit. ac ne quod omnino captiuitatis ueſtigium in eo relictum uideretur, uenandi cum uellet in ſeptis ſuis ſub arcem, in quis uaria ferarum genera incluſerat, ei poteſtas facta, equiſque & comitibus datis, nonnunquam, & ipſe ſe ſe illi comitem uenationis exhibebat. Ioannem quoque Nauariæ regem, petente Alphonſo fratre, è Genua Mediolanum adduci (quanquam Genuenſibus idægre ferentibus) iuſsit. atq; eque liberaliter habuit. poſt de amicitia, deque fœdere renouando agi cœptum: Philippus enim cognita eius ſingulari uirtute, amicum illũ, & ſocium habere cupiebat. Nec minus Alphonſus Philippi amicitiam expetebat ſimul ut ſe ſe in libertatem uindicaret, ſimul ut eum fautorem in Neapolitano bello poſtea haberet. quem rebus ſuis plurimum prodeſſe, atque obeſſe poſſe periculo ſuo cognouerat Nec multi dies interceſſere, cum fœdus, hiſcæ legibus, ſancitũ eſt

ut ſcilicet Alphonſo Fratribus, Reguliſque, & cæteris captiuis, quos Mediolani, quos Genuæ in poteſtate habebat, ſine precio dimiſſis, ſocietas eo iure ſtaret, ut Philippus Alphonſum, Alphonſus Philippum, pace, ac bello addiuuaret. atque amicos eoſdem, atq; inimicos uterque haberet. Deinde cum cogitaret Alphonſus repetendum regnum eſſe, priuſquam accepta calamitate conſternati populi, quos ante amicos habuerat ad hoſtes deficerent. Ioannem, atque Henricum fratres, Philippo permittente, ad comparanda noua, in bellum, auxilia in Cateloniam dimiſit. Tarentino, ac Sueſſano Regulis, qui interim, dum ipſe proficiſceretur, renouato bello aduerſarios laceſſerent. abire domum iuſſis, Cumque ex fœderis formula, Genuenſium naues Alphonſus, à Philippo poſtularet, quibus in Neapolitanum traijciens, ad recuperandum regnum uteretur, ſcripſit ad Ludouicum Crotum Philippus, quem Genuæ præfecerat, uti naues armari, atque inſtrui Regis ſumptibus quamprimum curaret. Qui cum ſenatu conuocato, imperatas naues armari iuberet, reclamatum eſt ab uniuerſis, rem periniquam poſtulari. protinuſque Legatos ad Philippum miſere, oratum, neu ſe cogeret pro inimico claſſem comparare. præſertim aduerſus eos, quos ſemper amicos habuiſſet. Sed cum Philippus nihilominus in propoſito perſiſteret, Genuam reuerſi, ſenatum docuere, claſſem omnino parari oportere, ita Philippo iubente. Quo audito, claſſis extemplo decreta, indignantibus omnibus, ac permoleſte ferentibus, omnia tamen lentè, & gelidè (ut pote ab inuitis) adminiſtrabantur. Dum ea parantur, Alphonſus, ſub Philippi nomine, grandem pecuniæ ſummam, in ſtipendium miſit. cumque optimum factu ſtatueret, ea ad Veneris portum præſtolari (ſic enim maiorem ſpem Regulis eius amicitiam ſecutis afferri poſſe, quando eum propiorem regni finibus factum audirent) approbante eius conſilium Philippo, ſibi haud repugnanter abeundi poteſtas facta fuit. Memorabilis profecto, atque omnium ſcriptorum monumentis celebrãda Philippi liberalitas fuit, & quæ omnium regum, populorum, ac principum, qui unquam fuerunt benignitatem, conſtanti omniũ iudicio, anteceſſerit, qui duos fratres excellentiſſimos Reges, quam plurimos regio faſtigio ac dignitati proximos, tot præterea principes, tot equeſtris ordinis uiros, gratuito dimiſerit. Abeuntem in Li-

guriam Alphonſo nõnulli clari copiarum duces comites à Philippo adhibiti fuere, à quibus per Placentinum, deinde per Parmenſem agrũ ductus, Pontremulũ, quod oppidũ in radicibus Apænini ſitũ eſt, atque inde Spediam, unde mihi origo eſt, emporium, portu, ac mercatu nobile, peruenit. Poſtridie Lembis ad ſe accerſitis, Veneris portum mari petijt. At Genuenſes, ne claſſem pararent, ne ue captiuos quos reddi Philippus cogebat dimitterent, coniuratione facta, interfecto Opicino Alzate, qui pretor urbem Genuam obtinebat, & Ludouico, atque Araſino Triulcio, qui ipſi Ludouico ſucceſſurus ueniebat, in arcem receptis, aſſertore, ac Duce Franciſco Spinula Philippi iniurijs laceßito, ſe ſe in libertatem uindicarunt. Catelanis omnibus, Hiſpaniſque captiuis in cuſtodia retentis, atq; ut ſe ſe auro redimerent coactis. cũ Siculis mitius quã cũ cæteris actum, qui propè omnes pro amicis habiti, propter uetuſta hoſpitia, atque commertia, ſine precio dimißi ſunt.

LIBER QVINTVS.

RERVM ordo poſtulat, ut que poſt cladem ab Alphonſo mari acceptam, in Neapolitano regno geſta ſunt, prioribus libris annectam. Iacobus Caudola, cui ſumma rei bellicæ demandata fuerat, dũ Caietã uerſus cum exercitu contenderet, eo conſilio, uti Alphonſum cum copijs in terra diſtrueret, nec claßi hoſtili obuiam ire pateretur, haud procul ab amne lyri certior factus, u ictũ nauali prælio Alphonſum, caſtraque inſuper capta, & direp ta, quanta maxima celeritate potuit, cæptum iter proſequtus eſt. reliquiasq; exercitus fugientes nactus, fudit ac cepit præter paucos, quibus equorum pernicitas. aut uiarum anfractus ſaluti fuit. Inde Sueſſani Principis agrum ingreſſus, complures uicos, & caſtella una pro pe excurſione debellauit. Ipſamque Sueſſam, totius regionis caput, domini ſui captiuitate conſternatam expugnaturus uidebatur, ſi in

obſidione permanſiſſet. Cæterum ſpe potiundæ Capuæ in tanta fortunæ mutatione obſidionem ſoluit, cauſatus ſe, ab Octolino iuſſum è Sueſſani Reguli agro exercitum deducere. Namque Octolinus, tum ſolus Philippi nomine Caietam tenebat, & Sueſſani, atq; omnis ea regio, quo tuti eſſent à Iacobi iniuria, Philippi inſignia in manibus erexerant. Deductis igitur inde copijs, ad obſidionem Capuæ profectus cis amnem Vulturnum ad quingentos paſſus procul à Capua caſtra poſuit. Pontemque in ipſo flumine aduerſus caſtra coniectis ſcaphis quam pluribus, hunc in modum curauit facere. ſcaphas proris in aduerſum flumen ſpectantibus, quæ impetum amnis exciperent, quantum ipſius fluminis alueus patebat, modico interuallo diſpoſuit. Has contabulatas, & à lateribus aduerſus hoſtium tela munitas terra cõſtrauit. neu tranſeuntibus per tabulata equis, pedum ſonitus conſternationem incuteret. Ponte perfecto, præſidioque ualido ad extrema collocato, Michelettum Cotiniolam, & Antonium Pontadereum, qui ſe cum eo iunxerant, cum nonnullis Neapolitanæ nobilitatis equitibus tranſpontem, non longius à Capua mille paßibus caſtrametari præcepit. Atque ita binis caſtris obſidere Capuam cœpit. Quod cum Ioannes Vintimilius præfectus urbis animaduerteret, prouiſis ut potuit omnibus, quæ ad tuendam urbem, & ad obſidionem tolerandam, ualere cognoſceret, in omnem rei benegerendæ occaſionem intentus ſtabat. prælio abſtinendum propter ſuorum paucitatem exiſtimans. præſertim cum ea pars ciuium, quæ regi aduerſa erat, rerum nouarum cupida, ob acceptam calamitatem uideretur. Summa tamen Iacobo tuendi pontis cura erat, uti ijs, qui in caſtris trans Vulturnum erant, ſi qua hoſtilis uis eos præmeret, in ea caſtra tranſeundi libera facultas foret. Simul utriſque utrique cum res poſceret, mutuum auxilium ferre poſſent. Parua tamen interdum certamina ſuccedentibus ad portas, & muros, hoſtibus, conſerebantur. Multum uero adiuuit Alphonſi parti Nicolaus Datia Campanus, homo impiger, ac manu promptus, magnaque inter populares ſuos gratia. In hoc rerum ſtatu Iſabella Renati coniux hortantibus his, qui Neapolitanam R. P. gerebant, cum triremibus quattuor, Neapolim petitura Maßilia ſoluit. Namque Renatus per id temporis, à Ioanne Burgundiæ Duce diſtinebatur. Is enim bello Britanico, in eo prælio, quo omnis Gal-

lia prop? concidit,captus,in ipſius Ioãnis poteſtatem uenerat (is.n. regijs copijs præerat) cumque ab eo poſtea dimitteretur, militari, more,atq; inſtituto,fidem dedit,ſe ſe ad eum cum uellet, & quo iube ret reuerſurum. quanquã is ſibi pecuniæ ſummã,redẽptioniſq, nomi ne impoſitam,data tantum fide,ſoluturum. ſe eſſe promiſiſſet.Hunc igitur,cum Ioannes ſciret Neapolim proficiſci ſtatuiſſe,inter apparatus rerũ,ut Alphõſo gratificaretur,qui cum ſibi amicitia erat,ad ſeſe reuocauit. Qua ſpe legati deſtituti,ut Iſabella,interim dum Renatus ab ipſo Burgundiæ Ducæ dimitteretur,Neapolim peteret poſtulauere. nam eam præter ſingularem modeſtiam, prudentia, & grauitate, ſupra muliebre ingenium præditam acceperant. Cum duobus igitur paruis liberis naues ingreſſa, ad urbem Caietam primum contendit, quam ad huc Ottolinus Prætor obtinebat. Et quia Philippi fides Caietanis aduerſæ factionis ſuſpecta eſſe cœperat qua propter Iſabella hortatu eorum, qui regnum ad Renatum deferri cupiebant, ipſum Ottolinum cum præſidij parte, ſub honoris prætextu, quod eius conſilio in rebus gerendis uti uellet, Neapolim tra duxit. Caietaque nouo præſidio firmata extemplo Neapolim profe cta ingenti letitia ab Andegauina factione ſuſcepta eſt. Ad huc Capua à Iacobo obſidebatur, nec tam cito finem ea obſidio habitura uidebatur. Itaque cum eſſent qui exiſtimarent Campanos obſidionem diutius non laturos, aut etiam ſeditionem,propter diuerſa par tium ſtudia facturos, ſi ipſa in caſtra proficiſceretur,aut in loca Capuæ uicina, confeſtim coactis, quas potuit ex urbana iuuentute copijs, Capuam uerſus profecta, ad ſexmilia paſſuum ab urbe conſti tit. cuius aduentu cognito Ioannes Vintimilius, alios orando, alios terrendo, alijs præmia pollicendo, omnes illius conatus irritos fecit, totamque ciuitatem partim uoluntate, partim metu, in officio con tinuit. Iſabella cum præter ſpem,& opinionem eorum,qui profectio nem eius ſuaſerant, tempus ibi nequicquam teri animaduerteret, Neapolim redijt, equitatu quem ſecum adduxerat apud Iacobum dimiſſo. Sed nulla res obſeſſos magis fatigabat,quam rei frumentariæ inopia, quæ in dies, propter urbanam multitudinem, arctior fiebat. Erat in Neapolitanorum exercitu, ut ſupra demonſtraui, Antonius Pontadereus, copiarum dux, uir & conſilio, & audacia ſingulari. Hunc Ioannes Vintimilius promiſ-

ſis oneratum miſſis ad eum clam nuntijs ad transfugium ſollicitabat, ſperans multum hoſtibus illius diſceſſu detractum iri. Qua de cauſa, cum ſuſpectus in caſtris trans Vulturnum diuerteret à Iacobo Caudola in citeriora caſtra accerſitus eſt. profectus obiectum crimen pertinaciter negare inſtituit. Fuerunt qui ſuaderent illum comprehendi, atque interfici debere. nec ſinendum ullo mõ, uexatum hac queſtione hominem, in ulteriora caſtra regredi. Cæterum Iacobus ueritus, ne tumultum in caſtris excitaret, ſeu ne Michelettum offenderet, cui amicus, & ſocius erat, ſeu falſũ exiſtimarit crimen, ipſum incolumen abire paſſus eſt. Tentatum etiam à Campanis eſt, ſi forte ſublatis in muro, Sueſſanorum exemplo, Philippi ſignis ſe, ea obſidione leuari poſſent, cæterum id fruſtra fuit. Reuerſus deinde in caſtra Pontadereus, quod incohauerat de transfugio exequi, perrexit, aliquanto liberius, pactus ſe abiturum cum copijs, ſi ei tria millia aureorum exhiberentur. Quod ſentientes Neapolitani, qui in ijs caſtris tendebant, ueriti, ne irruptione ex oppido facta, improuiſo caperentur, ſeſe in citeriora caſtra, ad Iacobum recepere. Et iam res eo perducta erat, patiente Micheletto, cui id perſuaderi non poterat, ut haud amplius Pontadereo manus inici aut furor eius coherceri poſſet. Denique & ipſe Michelettus, re comperta, in citeriora caſtra, eo relicto, transgreſſus eſt. Qua re animaduerſa, Iacobus, qui intelligebat ſe ſe parte illa uirium detracta, ibi tuto conſiſtere non poſſe, obſidionem ſoluit. Protinuſque partito exercitu, Michelettus in Calabros, & Brutios, ipſe in Pelignos profecti ſunt. Namque eo tempore Soranus, & Lauretanus Reguli, qui pro Alphonſo bellum gerebant, Iacobi oppida bello uexabant. Eò igitur profectus (namque equitatu plus poterat) hos non modo è finibus eius pepulit, uerum etiam in ſummum diſcrimen rerũ ſuarum adduxit, Multis enim excurſionibus in eorum agros factis, magnaque inde copia pecoris, atque hominum abducta, uniuerſam regionem illam, tumultu, ac terrore inuoluit. Eadem quoque Micheletti in brutijs fortuna fuit. Nam & Conſentinos, qui à finitimis Regulis infeſtabantur graui bello liberauit, & Regulos illos, tota prouincia pacata, in Iſabellæ poteſtatem redegit. Inter hæc, Antonius pontadereus, accepta pecunia uti pepigerat, è regni finibus diſceſſit. Hæc fuere, ad Tarentini, ac Sueſſani regulorum reditum,

in

Neapolitano Regno geſta. qui ad Petrum Regium fratrem acceſſere, à quibus ipſe Petrus certior factus, præſertim à Tarentino Regulo qui triremi Panormũ, ubi ipſe Petrus erat, uectus, per Meſſanæ frctum apuliam petierat & Alphonſum à Philippo liberatum eſſe intellexerat, id quod antea ipſe Petrus multorum ore acceperat, cum quinque nauibus longis, in Liguriam, eius tranſportandi cauſa, traijcere quam primum ſtatuit. onerariaq; frumento onuſta, quod ad Veneris portum deferret, proſperum uentum nactus, è Sicilia ſoluit. Iamque Enariam inſulam prætergreſſus fuerat cum ſubita uenti mutatione, intumeſcens mare, ſublatis in cælum fluctibus, onerariam à roſtratis diſpulit. Sed ea re maximè patuit, quantum fortuna in rebus humanis poßit. Namque ea tempeſtas, quam Petrus deteſtabatur, ei multo magis profuit, quam ulla maris tranquillitas prodeſſe potuiſſet. Nam ſi eodem, quo, uti cœperat, uento diutius uſus eſſet, nec Caieta tunc in eius poteſtatem ueniſſet, nec ita ſubito oneraria nauis, in Liguriam cum frumento perueniſſet. Si quidem & illa uehementiore uento impulſa, ante diem tertium, ad portum Veneris, quo intenderat delata eſt. frumentumq; quo, & præſidium, & oppidani maximè indigebant, tuto expoſuit. & dum ipſe in Caietæ ſinum, qui ei in conſpectu erat, procul ab urbe, cum roſtratis ſe ſe recepiſſet, nonnulli Caietani, inimicorum iniurijs pulſi, clam ad eum uenere, ſpemque ei dederunt, Caietam, ſubito eius aduentu per noctem capi poſſe. quod in ea urbe multi eſſent, ad quos eorum iniuria pertineret. quibus præſens rerum ſtatus inuiſus eſſet, & quod, ab aduerſarijs partim præſidio fretis, partim nihil hoſtile metuentibus urbis mœnia negligentius cuſtodirentur, atque in id, operam ſuam, ultro polliciti ſunt. Quibus collaudatis, & magnis inſuper promißis oneratis, Petrus tantam fortunam minimè negligendam ratus, ac ducibus iiſdem uſus, ſub noctem inde ſoluit, ac præire iußis, qui rem cum ſuis ordirentur, ipſe ſummo ſilentio molliter ſubſequutus eſt. Illi ſtatim Caietã profecti, & cum quibuſdam ſuorum tacite collocuti, uti Petrus reciperetur. facile perſuaſerunt. Occupata igitur repente ea urbis parte, cuius cuſtodia negligebatur, complures nauales ſocij ſubito per ſcalas intromißi ſunt. captaq; turri proxima, portâque patefacta, cætera multitudo uno impetu ingreſſa eſt. Quo caſu, tanquam

attoniti, aduerſarij arma cepere totius ad huc rei ignari. Verum ubi cognouerunt Petrum cum claſſe adeſſe, armis poſitis ceſſere. Quod ubi Petrus accepit, præmiſſo, qui ſe, urbemque dederent, ingreſſus, à præda, & cædibus ciuium abſtinere ſuos iuſsit. pulſoque aduerſariorum præſidio, nouo eam ipſe præſidio firmauit. Conſultare deinde cœpit, de inſtituta in liguriam profectione. Variæ erant ſententiæ, alij eundum ſibi, propter peſtilentiam, quæ Caietam uexabat, relicto qui urbi præeſſet exiſtimabant, alij uero cum diceret, non ſe de ſalute ſua, ſed de profectione, & Regia utilitate impræſentiarum conſulere, & imprimis, Antonius Panormita, alium quempiam cum nauibus mittendum, ſibi uero manendum aiebat. quod Rex non ipſo Fratre, ſed nauibus egeret. Periculum enim eſſe, ubi is abſceſsiſſet, ne ea urbs, propter ciuium diſcordiam, rurſum in Renati poteſtatem rediret, quam, eius præſentia tueretur. Quorum conſilio probato, Raimundum Pirilionem, cum iiſdem roſtratis, ad Alphonſum miſit. Iſque ſecunda tempeſtate uſus, ad Veneris portum, quarto poſtquam ſoluerat die, peruenit. Ibi & onerariam, quæ frumentum oppidanis aduexerat, & regem è Mediolano recēs profectum reperit. Caietamque captam nuntiauit. Quo nuntio letus admodum, maiorem rurſus animo, in id bellum incubuit. Mox que Caietam petiturus erat, ni more cauſam Philippus inieciſſet. Per eos namque dies Genuenſes ſe ſe Philippi dominatu, ut dixi, liberauerant, cuius rei cauſa Philippus, ad Alphonſum miſit, qui illum rogaret, uti cum roſtratis, quas haberet Sauonæ arci, quam ad huc præſidio eius teneri acceperat, quam primum ſuccurreret. Quod cum Alphonſus pro officio facere inſtituiſſet ſubito in aduerſum cohortus uentus, tantam uim procellæ concitauit, ut toto triduo è portu exire non potuerit. Interim ea arx amiſſa eſt. Quod ubi Philippus agnouit, ad Alphonſum miſit, qui gratias ageret, diceretque, licere ſibi cum uellet, abſcedere. itaque Alphonſus illico aſcenſis nauibus, primo portum Piſanum, atque inde Caietam tranquillo mari uectus petijt. Exceptus eſt autem eius aduentus ſumma letitia, uniuerſa ciuitate gratulabunda, ſibi obuiam cum cõiugibus, & liberis effuſa, per paucis diebus quieti datis, de renouando bello, meditari intentius cœpit. Caieta enim præter eius ſpem capta, ſibi haud dubiè totius regni poſſeſsionem portendere uidebatur. cõ-

fractis, itaque quas potuit per æſtatem copijs Tarentinoque et cæteris partis ſuæ Regulis accerſitis, ineunte hieme, Capuam eſt profectus, eo uidelicet conſilio, ut inde hoſtes laceſſeret. Hoc belli principio, rei benegerendæ ſpes illi ingens affulſit, namq; ad eũ ueniens Ioannes Antonius Vrſinus Tarentinus Princeps, Raimundũ Nolanum Regulum, ex patruo natum, ſibi conciliauit. Quæ quidem res, magna uictoriæ cauſa fuit. Abeſt enim Nola à Neapoli, non plus duo de uiginti milibus paſſuum, urbs antiqua, & Hanibalis clade celebris, ad uexandos Neapolitanos perquam opportuna facta. Nolani Reguli conciliatione, ipſe Tarentinus Princeps Nuceriam, in Lucanis aggreſſus, eam præter arcem, cum aliquot caſtellis circumiectis cepit. Et quoniam Nucerinæ arcis expugnatio longè ob ſidionis uidebatur fore, his geſtis, ad Alphonſum acceſſit. cuius copijs auctus Alphonſus, primum Mazaniſium, quod oppidum, ab hoſtibus tenebatur, exercitum ducit. idque oppugnare adortus, cum tormenta muris admouiſſet, uno modo iactu, oppidanos adeo conterruit, ut cõtinuo deditionẽ fecerint. Inde Scapha exercitũ ducit caſtellum in agri Campani confinio ſitum, idque in inſulæ modum ambit amnis Sarnus, non tam aquarum magnitudine, quam ipſo ortu mirabilis. Si quidem nullis adiutus aquis, ex Apœnino intra ſarnum oppidum cui nomen dedit, propè tantus oritur, quantus in mare effluit, ſex milia paſſuum à fonte prouectus, hic exiguam inſulam, in qua arx ſita eſt, efficit, ipſe anguſtis cohercitus ripis, uno tantum ponte iungitur, nec plus dena milia paſſuum decurrit. Ad ſubitos caſus incolæ ſe ſe in eam arcem recipere aſſolent. Itaque Alphonſus, quo ſibi liber pateret in Lucaniam tranſitus (neque enim uado tranſiri poteſt) ut hoſtes ab ea parte annona, & commeatu reliquo intercluderet, Lucanosque, & Brutios infeſtaret, accerſitis naualibus ſocijs, eò proficiſcitur, incolaſque in arcem primo impetu cõpullit. Iique interciſi pontis præſidio freti ſe ſe primo egregiè tuebantur. Sed poſtquam è ponte, atque è ripa infeſtis ſe telis peti uiderunt, tantæ multitudini reſiſtere ſe poſſe diffiſi, præſertim cum ijs rei frumentariæ parua copia eſſet, admiſſo præſidio deditionem fecerunt. Deinde Caſtrum Maris infeſtis ſignis petit. quod oppidum duo de uigintimilibus paſſuum à Neapoli abeſt. idque primo certamine deturbatis è muro propugnatoribus,

præter arcem cepit. Ea uero arx in colle ſita, difficilem habebat oppugnationem, cum ea res obſidionis magis, quam oppugnationis eſſe uideretur machinas & tormenta adhibuit, quibus magna muri parte diſcuſſa, oppidani, qui in eam confugerant ſalutem pacti, deditionem fecere. Poſt hæc Alphonſus, ſimul quod res proſpere ibant, ſimul quod eo tempore aduerſarijs copiæ, nõ erant, quæ obſiſterent, fortunam ſequendam ratus, caſtra in Nolanum mouit, atque inde per Caudinam uallem, factis in aliquot dies cum Marino Boſſa, qui eam uallem tenebat indutijs, ad Montem Sartium, ac Cepalonum quæ caſtella in amicitiam eius nuper uenerãt, profectus eſt. Cauſa uero profectionis fuit, ſpes ſibi iniecta Troianum, Ioannis Carazoli illius filium, qui magnus apud Reginam, fuerat, cuius in ea regione magnæ opes erant, poſſe in eius amicitiam aduentu ſuo allici. quo ſibi cõciliato, intelligebat ei tutũ poſtea, & expeditum iter in Beneuentanum, atque inde in Apuliæ agrum fore. Compluribus igitur diebus in ea re agẽda fruſtra conſumptis, relicto ad Montem Fuſculum Ioanne Antonio Vrſino, & Franciſco Bertoldo equitum duce quod per anni tempus res geri non poterat, & aliquid militibus quieti dandum uidebatur, eo conſilio ut Capuam repeteret inde mouit. Rediens uero in Apœnini tranſitu, non parum detrimenti accepit. Brumæ tempus erat, cum ſubito frigoris inſueta uis Cœlum complexa eſt. tum coactis uento nubibus, ingens procella niuis effuſa, terram alte opperuit. tantuſque rigor milites inuaſit, ut nec membris uti, nec arma ſuſtinere ullo modo manibus poſſent. atque ita multi ob id in graues morbos inciderunt. Augebat frigoris ſæuitiam uentus niui immixtus, qui oculos atque ora diuerberans, uix ſub tentorijs militem conſiſtere patiebatur. Hanc aeris immanitatem, ueteranorum nemo quam Alphonſus fortius tulit. Quippè ita ab adoleſcentia per crebras uenationes, & aſsiduos labores obdurauerat, ut nec frigus, nec calorem pertimeſceret. Mitigato Cœlo niuibuſque Africo ſolutis, per Caudinam Vallem, qua uenerat compoſito agmine iter faciens, Artolam, quod caſtellum in ipſa ualle ſitum, à Marino Boſſa tenebatur, primo impetu arce expugnata, debellauit. Nec multo poſt Ioãnes & Bertoldus cũ equitatu in Apuliã in Hiberna rediere. Inter hæc Iſabella cũ Alphonſi opes in dies creſcere animaduerteret, eumq; è regni fini-

bus uiribus ſuis arceri poſſe deſperaret. ad Eugenium quartum qui tum erat Pontifex Maximus, et Martino ſucceſerat Legatos opē poſtulatum miſit. Cuius laboribus permotus Ioannem Vitelium, Patriarcham Aquilegienſem, cuius libido, & auaritia, atq; effrenata crudelitas, humanum modum exceſſerant, cum tribus milibus equitum, ac pari peditum numero, quæ ſequta eſt, æſtate, ad eam miſit. Iſque in Campanum profectus, primo impetu aliquot caſtella ui cepit. Cumque Capuam obſideri ſtatuiſſet, ad Iſabellam miſit, qui hortaretur uti quā poſſet uires cogeret, et ad ſe mitteret. Quæ haud morata ad octingentos equites raptim coactos, in Auerſanum ire iuſsit. & haud procul à Vulturno ipſum operiri. Alphonſus per id tempus, tria milia paſſuum à Capua caſtra poſuerat, nec eas habebat copias, quibus poſſet tantis aduerſariorum uiribus obſiſtere. Namque & Ioannes Antonius Vrſinus, & alij nonnulli Reguli, quos, cognito Patriarche aduentu accerſierat, nondum ad ſe peruenerant. Cæterum cum audiſſet Patriarcham appropinquare, cedendum interim fortunæ exiſtimauit, donec maiores uires contraxiſſet. Varia erat ſuadentium ſententia, Hiſpani Caietam ſibi eundum cenſebant, quod is locus ſitu munitior, & ab obſidionis periculo tutior foret. Italici Theanum potius, quod eius longior ſeceſſus ſi Caietam ſecederet deſperationem quandam Principibus, ac Populis ſuarum partium eſſet allaturus. Plurimum enim ad nominis ſui exiſtimationem conducere exiſtimauit, quam minimum à ſuis abeſſe. poſſe illum Theani tuto permanere, quod id oppidum mœnibus, & annona firmum eſſet. ſi quid longius abſcederet, alia potius de cauſa, quam quod non haberet ubi propius in tuto conſiſtere, tam ſuos, quam hoſtes id factum eſſe exiſtimaturos. Capuam quidem ualidam & permunitam urbem, ſed parum in ea frumenti eſſe, ſe que in ea facile commeatibus intercludi poſſe, quod trans flumen; omnia hoſtium incurſionibus quotidianis infeſta eſſent. Quorum ſententia comprobata, relictoqui copijs præeſſet Ioanne Vintimilio, Theanum ſe recepit. quo digreſſo, Ioannes motis inde propere caſtris, Capuam copias reduxit. Neapolitani equites, quos ab Iſabella in Auerſanum miſſos dixi, Sicinium, qui Vicus in Auerſano eſt conceſſere, ibi Patriarchæ aduentum præſtolantes. Quos, cum Ioānes per exploratores cognouiſſet, incautius in caſtris agere,

nulloque munimento obducto, paßim uagari, eos aggredi ſtatuit: exiſtimans ſi hos fudiſſet, nec permitteret Patriarchæ coniungi, eius uim facilius ferri poſſe. Neque enim fuſis Neapolitanis, illum ad Capuam obſidendam profecturum, uno modo prælio ſi fortuna adeſſet, ſeſe obſidionis periculo liberari poſſe. Non abfuit fortuna conſilio. Namque Capua profectus, ſpeculatoribus præmißis, prius penè in hoſtium caſtris uiſus fuit, quam eius aduentum cognoſcerēt. Imparatoſque, & inermes aggreſſus non ſui colligendi, non arma capiendi, non gladios ſtringendi ijs facultatem reliquit. captiſque propè omnibus ſe ſe confeſtim Capuam recepit. Hac clade audita Patriarcha de obſidenda Capua conſilium ommißit, Vulturnumq; circiter ſex milia paſſuum uado tranſgreſſus, nullo obſiſtente, per Caudinam uallem Montem Sartium petit, idque ex itinere oppugna re aggreſſus eſt. Quod ubi Ioannes Antonius Vrſinus, qui ad Alphonſum cum copijs proficiſcebatur agnouit, confeſtim ad montem Fuſculum, quattuor ferre milia paſſuum à Monte Sartio contēdit. ibique caſtris poſitis, auxilij ſpem obſeßis afferebat. Cæterum cum ſe imparem Patriarchæ uiribus ſciret, ſe ſe in caſtris continebat, Et iam Alphonſus Capuam redierat. Itaque audito Ioannis Antonij ad Montem fuſculum aduentu, Ioannem Vintimilium eò ire iußit, cum parte copiarum, ut ſi poſſet, ſe cum eo congiungeret. Ad quē cum tuto tranſire non poſſet, aliquanto procul inde loco tuto poſitis caſtris conſtitit, ut hoſtibus fiduciam adimeret, & Ioanni Antonio atque obſeßis ſpem daret. Patriarcha per exploratores cognito in hoſtium caſtris cuſtodias negligi, poſſeque opprimi incautos, eò celeriter profectus eſt, eoſque in oppinantes, atque improuiſos adortus, primo impetu fudit, caſtriſque expugnatis, magnam partem, & in ijs Ioannem Antonium, & Franciſcum cepit. Cæteri receptus propinquitate freti, captiuitatem effugernnt. Ea clade cognita, Ioannes Vintimilius, cum nullam ſe obſeßis opem afferre poſſe, atque in ijs locis cum ſummo periculo ſe diutius immorari cognoſceret, confeſtim Capuam cum copijs ſe recepit. Iam Alphonſus cum parte copiarum Sulmonetam contenderat, eo uidelicet conſilio, ut Patriarcham, à Montis Sarcij oppugnatione auerteret. arbitratus hoſtem iniecto domi metu, ab amicorum uexatione deter reri poſſe. totamque eam regionem, tumultu, ac terrore; comple-

uerat. Quod cum Patriarchæ nuntiatum eſſet, omiſſa Montis Sareij obſidione iter in Campanum flexit. Varranumque & Præſentianum, ac Venafrum, ſine certamine, in deditionem accepit. Inter hæc, ſimultate quadam, inter ſe, ac Iacobum Caudolam, qui una cum eo copias iunxerat exorta, cum ei haud ſatis fideret, diuiſo exercitu, Iacobo in Apuliam profecto, ipſe ad uicum, quem Sanctum Petrum uocant, ad mile paſſus à Scaphato ſe recepit. Alphonſus cognita calamitate ad montem fuſculum accepta, magno dolore, ob amici maxime captiuitatem affectus, prætermiſſa Sulmonetæ oppugnatione, confeſtim Capuam regreſſus eſt. Ibi cum accepiſſet, de diſſenſione inter Patriarcham, & Iacobum orta, diſtractiſque copijs, Patriarcham apud Scaphatum conſediſſe, eius opprimendi tempus idoneum ratus, celeriter in Nolanum profectus, primo ad Cancellum, deinde ſub Nolam ad mile paſſus ſubſtitit. Forte eo die magna equitum manus, Patriarchi exercitus regij aduentus neſcia, prædandi cauſa, Nolam uerſus profecta, in Alphonſi caſtra incidit, impetuque in proximos quoſque imparatos, & in oppinantes facto, quoſdam iam è regijs ceperant, quo cognito, Alphonſus illico arma expediri iubet, acieque celeriter pro tempore inſtructa, laborantibus ſuis accurrit. Cæterum ea uis pulueris fuit, mutuo concurſu excitata, ut uix armorum inſignia, quæ in prælijs, accommodari ſolent, inter dimicandum diſcernerentur. Ad hæc æſtus intollerabilis, grauem armis militem exanimabat, nec reciprocare anhelitum defatigatos ſinebat. Ad poſtremum hoſtes multitudine circumuenti, in fugam uertuntur. quos Alphõſi equites confectati, pleriſque uulneratis, complures ceperunt. nec quiſquam omnium ſuperfuiſſet, niſi puluere, atque æſtu defatigatis militibus, Alphonſus receptui cani iuſſiſſet. Hac clade nuntiata, Patriarcha perterritus, cum eum locum haud ſatis idoneum caſtris putaret, nocte quæ inſequuta eſt, relictis pro feſtinatione, equitibus, quos ad tercentos Neapolim miſerat inde in Sancti Seuerini agros citato agmine ſe recepit. modicoque ſpatio militibus ad quietem dato, per uallem Seruiam, ſub Montem fuſculum, tranſmiſſo monte profectus eſt. Quod ubi Alphonſus agnouit, eius itinere per exploratores cognito (iam enim reliquas fuſi ad Montem Fuſculum exercitus collegerat) cum propter locorum iniqui-

tatem, minimè perſequendum exiſtimaret, conuerſo itinere Eſerniam ac Varranum Patriarchæ metu liberata, ſine certamine recepit. Per id quoque temporis, Franciſcus Pandonius, Venafro oppido, quod præfectus obtinebat, ſibi ab Alphonſo in ditionem ut poſtulabat tradito, deditionem fecit. Inter hæc cùm Patriarcha per amicos agi cœptum, uti Ioannem Antonium, & Franciſcum Vrſinos, quos in uinculis habebat, accepta fide, & cautione dimitteret, ſibique eos uiros beneficio obſtringeret: quos ſi allicere in eius amicitiam poſſet plurimum opibus eius acceſſurum. Non diſplicuit Patriarchæ eius rei mentio, ſeque eos dimiſſurus, ſine precio eſt pollicitus, modo Ioannes Antonius ad ſeſe cum octingentis equitibus, reuerti uellet Pontificis ſtipendia facturus. Eam uero conditionem, quanquam eis permoleſtam, & grauem, quando ita neceßitas urgebat, ut ſe in libertatem uindicarent, accepere: ea tamen lege, ut dùm Ioannes Antonius Franciſcum pro ſe mitteret, ſibi domi liceret permanere. Idque eius factum Alphonſus haud iniquo animo tulit, quamuis conditionem propter eius uiri captiuitatem, cuius amicitiam ſibi fructuoſam ſenſerat, potiorem ducens. Poſt hæc Patriarcha Alphonſi in Venafranum profectione cognita, cum omnibus copijs Salernum petijt: eò uidelicet conſilio, ut ſibi obuiam contenderet: Quod poſtquam Alphonſo nuntiatum eſt, ſubito in Nolanum contendit. Iam enim ſibi Patriarchæ par factus, Iacobi ſeceſſu uidebatur. Cumque ad oppidum Sarnum perueniſſet, forte duo de Patriarche equitatu ad eum uenere, hortatiquæ ſunt, ut quempiam è ſuis ad Patriarcham mitteret, ſperare ſe ſibi cum illo de pace, aut certe de indutijs conuenturum, quod eum belli ſatietas cepiſſet. Alphonſus eam rem haud aſpernandam ratus, quod illo graui aduerſario ſublato, ſeſe hoſtibus ſuperiorem intelligebat fore. quoſdam è ſuis, una cum ijs ad eum miſit, qui de ea re illius animũ explorarent. ipſe nichilo ſegnius cœptum iter perſequutus, ad uicũ, quem Aquamellanũ uocant, cum copijs eſt profectus, quo, maiorem pacis neceßitatem Patriarchæ inijceret, ſimul quod uerebatur, ne illi à Patriarcha fallendi animo, ad ſe profecti eſſent. itaque ad ſex milia paſſuum à Salerno, in tumulo quodam, natura munito, caſtra poſuit. Forte autem eò proficiſcente, tercenti hoſtium equites, quibus præerat Paulus Alemanus è Monte Fuſculo, Salernũ

ad

ad Patriarcham ibant. Iique improuiſo, cum in hoſtes incidiſſent, paruo negotio fuſi, magnaque ex parte capti ſunt. Poſt hæc, qui Salernum ad Patriarcham ierant, ad Alphonſum rediere. hique indutias, in duos menſes, ſi ita uellet, Patriarchæ fieri placere retulerunt. Quod cum ille haud abnuiſſet, indutiæ factæ fuere hac lege adiecta. quod ſi qua Ciuitas, aut Populus, quatriduo, antequam ei indutiæ denuntiatæ eſſent, alterutri parti ſeſe dederet, accipienti fraudi ne eſſet. factis per hunc modum indutijs, Alphonſus inde in auerſanum cum copijs rediit, et ad Iulianum uicum, tria milia paſſuũ ab Auerſa, caſtris poſitis, ibi aliquot dies egit. ſtatuerat Puteolos petere, atque accerſitis triremibus quas tum Caietæ habebat, id oppidum oppugnare, ut inde commeatuum Neapolim importandorum, facultatem adimeret. aberat is uicus, non plus decem milibus paſſuum, à Puteolis. atque iccirco eum locum interea, dum claſſis accederet, ſtatiuis idoneum communiri exiſtimabat. Cæterum patriarchæ nouitas compulit Alphonſum, ut conſilium immutaret. Patriarcha enim per Archiepiſcopum Beneuentanum, qui tum Renati partibus fauebat, Iacobo Caudolæ reconciliatus, rurſus cum eo copias iureiurando, ab equitibus, ac ductoribus ultro, citroque exacto, ſeſe commune bellum, cum fide geſturum, eſſe nec iniuriam ducibus fieri paſſurum, Deinde cum ſciret Alphonſum ad Iulianum Vicum ſtatiua habere, locum haud ſatis tutum, opprimi eum poſſe ratus, ſi antequam de reconciliatione eius cum Iacobo reſciſſet, aduerſus eum contenderet inſtituit, & omnis humani iuris, ac diuini oblitus, punica fide, per omnes ſaltus, atque aditus, cuſtodes diſponi iuſsit, qui obſeruarent, neu quiſquam nuntius ad Alphonſum iret, à quo de eius conſilio, certior fieri poſſet. Quod cum Iacobus Lagunissa, unus è regni Regulis, fide in Alphonſum, & conſtantia ſingulari, cognouiſſet, plures ad Alphonſum confeſtim nuntios, per uaria itinera dimiſit. Cæterum ij omnes, à cuſtodibus deiecti, per transuerſos, ac deuios tramites, unus tantũ ad Regẽ profectus Patriarchæ dolum Alphonſo detegit. Qui primum admiratus, quod bona fide Patriarcham ſecum indutias feciſſe exiſtimarat, cum ſe loco haud ſatis tuto eſſe cognoſceret, hoſtes que copijs ſuperiores eſſe, cõfeſtim abeundi Capuam conſilium cepit. Atque haud mora milites cogi, arma expediri, & totius exercitus impedimenta com-

poni imperat, ſed dum hoſtes, qui apud Auerſam erant, auxilij pro pinquitate freti, ferocius inſtant, atque in con ultius, eorum pleriq; capti fuere. Nec dubium, quin intra urbem reiecti, omnes capti eo die fuiſſent, niſi Patriarcha, & Iacobus, citatis equis aduolantes pauorem, ac trepidationem regijs intuliſſent qui cum apud Caiuanum accepiſſent, Alphonſum à Iuliano uico iam mouiſſe, quanta celeritate potuere, Auerſam contenderunt, Hoſteſque partim pugna implicitos, partim abeuntes conſpicati, effuſo curſu petierunt. Quôs ut regij in ſe ſe concito gradu uenientes couſpexere, cedendum ratos, omnibus propè impedimentis amißis, ſaluti conſuluerunt. Palus erat propinqua, quam Clanius exiguus amnis efficit. Hec hibernis aucta imbribus, iter coharctauerat, ut facilè pauci, aduerſus multos locum tutarentur. Ea uerò ponte perangusto transmeabilis erat. Itaque ab initio, cum ab Iuliano moueret, prouiderat Alphonſus præmißis, qui tranſitum occuparent, ne ab hoſtibus circumueniri, & Capua iter claudi poſſet, ob eamque rem copias diuidere neceſſe fuerat, quod ni eſſet factum, ingens fortaſſe & detrimentum hoſtes accepiſſent. Namque & uigilijs ſimul, & itinere feßi, contempta hoſtium paucitate, incompoſiti pugnam inierant. Hoſtes ut pontem inacceſſum, ac occupatum uidere, primoſque iam longe progreſſos, ſigno receptui dato, Auerſam contenderunt. Quod ubi Alphonſus animaduertit, placide iter proſequtus, ſe ſe cum copijs Capuam recepit. Hunc exitum habuit Tumultuaria, ad Auerſam pugna, inde in aliquot dies, ab utriſque quies fuit. Poſt hæc rurſus inter Patriarcham, ac Iacobum Caudolam diſſenſio exorta eſt, hac maximè de cauſa. Patriarcha, quo tutum aliquem receptum, in Neapolitano Regno haberet, uti ſibi Auerſa, ab Iſabella traderetur poſtulabat. Iacobus uero, cum intelligeret, quorſum eius petitio tenderet, eum ſcilicet non tam pro Renato, quam pro Eugenio Pont. Max. bellum gerere, eius poſtulatis maxime auerſabatur. Quod cum Patriarchæ permoleſtum accidißet, haud dißimulatis inimicitijs, relicto Caudola Auerſa abijt. nec multo poſt, et ipſe in Pelignos, ad opida ſua conceßit. Per idē fere tempus, Tranienſes ad Alphonſum legatos miſere, qui deditione facta, opem implorarent; dicerentque urbem in poteſtate ciuium eße, cæterum Arcem ab hoſtibus teneri. eamque nec expugnatu facile,

nec abſque nauibus, propter mare circumfuſum, obſidioni obnoxiā. Cauſa uero deditionis fuit, quod uulgatum erat, Patriarcham, eò ire ſtatuiſſe, uti à Iudeis, ad Chriſtianam legem recens profectis, qui multi in ea urbe erant, grandem pecuniam in belli ſumptum exigeret. mouit ea legatio maximè Alphonſum, plurimum conferre rebus ſuis ratum, ſi tam opulenta urbe potiretur. Itaque Legatis benignè reſpondit, collaudatosque, quod deditionem ſua uoluntate feciſſent, ſpe plenos dimiſit, moxque Ioannem Caraffam, cum triremibus tribus, Tranium petere, & quæ ad arcis obſidionem neceſſaria cognoſceret, maxima cura gerere imperauit. At Patriarcha eius urbis nouitate cognita, Andrium, quæ ciuitas in Apulia eſt, ſubito profectus, copiarum duces, ac Regulos, quos in fidem acceperat, cum omnibus copijs eodem conuenire quam primum iubet. quibus ad diem profectis, obſeſſe arci opem ferre ſtatuerat. Inter hæc orta ſeditio fuit, quæ, maiore ducum, ac militum parte, ad Alphonſum inclinante, quod Patriarchæ impotentem ſuperbiam, atque inextinguibilem auaritiam, ferre non poterant, eum in maximum metum, ac diſcrimen adduxit. nec eſſet temperatum à cædibus, ni Ioannes Antonius Vrſinus, ac Franciſcus Bertoldus, eorum furorem interuentu ſuo, compreſſiſſent. Ii enim ad fidem ſuam id pertinere exiſtimantes, temerarijs aliorum ducum, & militum conſilijs ſe ſe obiecerunt. Itaque poſtquā tumultus conquieuit non mutato conſilio, contractis undique auxilijs ex Andrio mouere conſtituit. Ceperat Patriarcham ante ſuſpitio Ioannem Antonium rurſus cum Alphonſo ſentire, hanc autem ſuſpitionem uel ea res maximè confirmauit, quod Ioannes Antonius ualetudinem cauſatus, Tranienſem expeditionem detrectabat. accepta tamen ab eo copiarum parte, Tranium quo haud plus decem milibus paſuum aberat, repente profectus, caſtris poſitis, agrum hoſtiliter populatus eſt. Interea Tranienſes, Paulo Pelicano auctore, & eius factionis Principe, qui Alphonſo urbem dediderat, foſſam, qua Arx continenti, atque urbis edificijs coniungitur, uſque ad arcem perduxit, ne qua ab obſeſſis irruptio in urbem fieri poſſet. eamque foſſam aggere, crebriſque turribus communierat, ob eamque cauſam niſi ſuperatis monimentis, ex arce egredi, neq; ipſis obſeſſis ſubuenire ullo modo poterat. Cum igitur Patriarcha munimenta

oppugnare ſtatuiſſet, equitibus imperauit. ut omnes equis diſſilirent, Quibus præerat Franciſcus Bertholdus. Id enim cognomẽ acceperat, quia illi Abauus fuerat Bertoldus Vrſinus, à Nicolao eius Cõſobrino, è Pitiliano, aliyſque eius opidis ui eiectus, qui cũ Caprianam opidum, in agro Mãtuano ſitum, ut tutius uiueret ſe recepiſſet, illo mortuo, ab eius nomine, pro Vrſina, Bertolda domus Mantuæ nominari cepta eſt. Quapropter, cũ Patriarcha cognouiſſet, ipſum Franciſcum, Ioannis Antonij Vrſini opera, primum à Ioanna contra Ludouicum, deinde cum Alphonſo ſtipendia accepiſſe, & cum Petro Regio fratre, Neapoli expulſa Ioanna, relictum eſſe. poſtremo, cum neque eius equites ei parere uoluiſſent, nimirum ſi in Ioannem Antonium, iam diu conceptam ſuſpicionẽ ipſe Patriarcha firmauit. Quod cum intueretur Laurentius Cotoniola uir bellicis artibus clarus, affirmans quæ de illo ſuſpicatus fuerat, impulit ipſum Patriarcham, ut deſerta obſidione, Veſcillum opidum, ditionis eius Cotoniolæ, ſe reciperet. Ibi cum Patriarchæ etiam nuntiatum eſſet triremes ab Alphonſo mitti, quibus Arx obſideretur, ueritus ſi ueniſſent, ne ſibi integrum foret ex ea prouincia cum uellet excedere, quod Ioannis Antonij copiæ, tereſtræ iter occupare poſſent, triremes autẽ maritimũ claudere. ſtatuit ante nauiũ Alponſi aduẽtum, relictis copijs, dum liceret abſcedere. Lembum igitur quendam nactus, paucis conſcijs Patriarcha, qui paulo ante uniuerſum Neapolitanum Regnum terrore compleuerat, quaſi ad contrahendas maiores uires iturus, turpi fuga, intempeſta nocte digreſſus, primo in Picenum, mox terreſtri itinere ad Pontificẽ abijt. Poſtridie Duces, qui in Patriarchæ exercitu erant, & pedites, atque equites, cognita eius fuga, rebus ſuis diffidentes, cum nec ſupremum ducem, nec pecuniam haberent nec ſaltem unde commeatus habere poſſent ſe ſe ad Iacobum Caudolam contulerunt. Qui & ipſe Iſabellæ rogatu, poſita ſimultate eodem cum Patriarcha acceſſerat. huic enim ſalutem ſuam credere, quam hoſti maluerunt. Dura erat obſeſſorum conditio, namque Tranienſes nauiculis per uaria ante urbem loca diſpoſitis, nec commeatus inferri in arcem, nec militem quemquam ingredi ſinebant. Inter hæc Ioannes Caraffa, triremibus duabus uectus Barletam primo, mox Tranium uenit. Cauſa longioris moræ fuit, quod primum proficiſci in Siciliam ab Alphonſo iuſſus fuerat,

ut inde pecuniam in ſtipendium Ardironi, copiarum duci, qui tum Barletæ erat deferret, quia ipſius pecuniæ exactio ſerior fuerat. Huius aduentu Tranienſes uehementer confirmati ſunt, quod etiã in ea re minime dubitabant. arce igitur terra, marique circundata, præſidijs, ad deditionem cogi poſſe exiſtimabant maximè cũ centũ quinquaginta milites ijſdem triremibus inuecti eſſent. poſtquam Caraſſa ſuperuenit ante omnia colluſtratis munimentis, quæ ciues arci obiecerant, cum propter latitudinem hoſtes, nunc quinos, nunc denos errumpere, & ſimulata fuga regios ſub arcem illicere, in cautiuſque ſequentes à ſagittarijs, qui pro arce occulti ſtabant, excipi animaduerteret, iacto interiore uallo, ac foſſa, crebriſque turribus per interualla excitatis, munimenta coarctauit. Hæc in continenti prouiſa fuerunt in Pelago autem naues longas, quibus aduectus fuerat contra Arcem collocauit. & ne qua uis maior ſuccedere ad Arcem poſſet, quod ea maris altitudo erat, ut poſſent non incommode triremes arcem ſubire, ſcaphas quam plures præparauit. & ſaburra graues, & tignis ſolidis inter ſe compactis quas ante arcem, extra teli iactum, in ancoris tenuit, ut ſi qua fortè maior uis ingrueret, has continuo undis ſuppprimeret. His operibus perfectis, cum animaduertiſſet hoſtes, biremẽ in arce ſubductam habere, qua furtim, captata occaſione ad annonam deferendam uti poſſent, caſtellum aduerſus arcem edificauit, tanta altitudine, ut muros ſuperaret, in quo complures milites collocati, & infeſtabant telis obſeſſos, & ne biremis clam emitti poſſet obſtabant. Lembos præterea uiginti tectos præparauerat, eoſque intra opera, ac munimenta maritima collocarat, ut ſi forte triremes, hoſtilium nauium impetum ferre non poſſent, interiecta munitione, ſagittis hoſtem arcerent. per hunc maximè modum circumſeſſa arx, omni telorum, ac tormentorum genere, ſine intermiſsione quotidie oppugnabatur. Quam tamen oppugnationem fortiter ferebant. Poſtquam uero res frumentaria arctior fieri cœpit, nec quicquam opis ſibi in Patriarcha relictum eſſe perſpexerunt, obſidionem diutius non tulere. Impetratiſque triginta dierum indutijs, quibus liceret ad Patriarchã mittere, qui doceret ad extremam inopiam uentum eſſe, dedituros ſe arcem pacti ſunt, niſi intra eam diem auxilium afferretur. Quod cum ad tempus nullum ueniſſet, deditione facta, arce exceſſerunt.

Vix triduo poſt exacto, Ianus Fulgoſius (namq; Iſabella à genuenſibus id poſtulauerat) cum triremibus octo profectus, ad ſex milia paſſuum, à Tranio peruenit. Ibi cum de Arcis ipſius deditione accepiſſet, conuerſo itinere Tirenum rediјt. Recepta Traniј arce, & Patriarchæ copiјs ad Iacobum profectis Ioannes Antonius Vrſinus, & Franciſcus Bertoldus, cum ſe omni & fide & cautione propter Patriarchæ fugam ſolutus eſſe uiderent, ad Alphonſum, qui eos auidè expectabat, ſeſe contulere.

LIBER SEXTVS.

PER eos dies quibus hæc ad Tranium geſta ſunt, Renatus, cuius ſumma erat apud hoſtes opinio atque expectatio, à Ioanna Burgundiæ Duce dimiſſus, triremibuſque decem comparatis, è Maßilia Neapolim profectus eſt. Eius uero aduentus Andagauinæ factionis animos longè ſubſtulit. Si quidem magni animi uir, Britannico bello cognitus fuerat. Vt primum uenit, contrahere copias, & quæ ad bellum gerendum pertinere uidebãtur parare cœpit. Imprimiſq; Iacobum Caudolam ſibi accerſendum putauit, qui per id temporis in Apulia copias in hiberna habebat. Miſit igitur ad eum qui rogaret, ne cum copyjs eò uenire cunctaretur, de tota belli ratione, una cum eo conſilium capturus. Quo nuntio accepto, Iacobus, ut primum potuit conuocatis copiјs, ſeſe itineri commiſit, profectuſque Neapolim, & cum eo de ſumma belli colloqutus, primum hortatus eſt, uti Scaphatum oppugnatum iret, quo expugnato, in Lucanos, ac Brutios tranſire poſſet: atque inde, neceſſaria aduehere. cuius conſilio probato, confeſtim cum omnibus copiјs, Scaphatum petiјt accitiſque naualibus ſocyjs, arcem aggreſſus, oppidanos, qui in eam ſe receperant, adeo conterruit, ut deditione facta, uix primam oppugnationem tulerint. Interim Alphonſus Renati aduentu cognito, confeſtim quas potuerat copias contraxerat. Itaque ut

primum factus eſt certior, Renatũ ad oppugnandum Schaphatum iſſe, citato agmine, Capua in Nolanum contendit. Ibi cum accepiſſet arcem iam in hoſtis poteſtatem ueniſſe, cepto itinere abſtinuit, reuerſuſque Capuam, in Pelignos ire conſtituit. eo conſilio, ut Iacobi oppida uexaret, ſi forte is poſſet, ſolicitudine domi iniecta, à Renato diſtrahi. Conſtitueratque alio quodam breuiori itinere proficiſci. Cœterum Sulmonenſis Populus inter Pelignos, hoc etiam clarior, quod ex his Naſo poeta ortus eſt, uti per agrum ſuum iter faceret peruincerunt. qui ſi altero itinere, quo ire inſtituerat Alphonſus profectus eſſet. ipſa celeritate, totam eam regionem, depopulari, ac uaſtari potuiſſet. At Iacobus, eius itinere comperto, de rebus ſuis ſolicitus, cum Renati uenia, quam maximis itineribus potuit, per Beneuentanum, & ipſe in Pelignos eſt profectus. & ad Caſa Cantinellam (id ei caſtello eſt nomen) conſtitit. Haud procul hinc duo colles ſiti ſunt, inter quos, anguſta ualle, exiguus amnis excurrit. Sed eorum collium alter altero eminentior eſt, ac multo munitior. hunc ſibi cognitum Iacobus, primo aduentu occupauit, eoque multo peditatu firmato, ſub radicem caſtra poſuit. Cuius aduentu cognito, Alphonſus haud multo poſt, & ipſe eodem perrexit. Cumque eum collem, quem edoctus ab hominibus eius regionis peritis, occupare ſtatuerat, ab hoſte captum comperiſſet, altero colle, quem demonſtraui, occupato, & ipſe è regione ſub montem caſtra poſuit. amnis modo utroſque diuidebat, aquandi ex eodem utriſque æquæ poteſtas erat. Ea uero caſtrorum propinquitas, utriuſque partis, animos, mutuo clamore prouocantium, ac probra iactantium, longè ad certamen acuebat. Inter hæc, falſò in caſtra allatum eſt, Franciſcum Sfortiam, impigrum iuuenem, quem Renatus accerſierat, magno cum equitatu, ad Iacobum aduentare. atque haud procul inde abeſſe. Quo rumore permoti Regulorum ac ducum pars magna, ſuadere Alphonſo cœperunt uti priuſquam eæ copiæ ſe cum Iacobo coniungerent, quoniam is locus parum tutus eſſet, caſtra moueret, ne ue aut cum pluribus loco iniquo pugnare cogeretur, aut circumſeſſus commeatu intercluderetur. Quæ omnia cum Alphonſus circumſpiceret, & ſi dimicare in animo erat, mutato repente conſilio, caſtra mouit, atque in Celanum, & Albanum agrum profectus, totam regionem illam aduentus ſui fama

tumultuantem, una propè excurſione debellauit. Qua re cognita Iacobus inſequi non auſus (neque enim Franciſcus uenerat) diuerſo itinere Sulmonem contendit, ac non longè ab oppido caſtra poſuit, arbitratus Sulmonenſium diſcrimine, Alphonſum, à rerum ſuarũ oppugnatione reuocari poſſe. miſitque continuo ad Renatum, qui moneret ſi bellum cito finiri cuperet, uti quas poſſet ſubito, contractis uiribus, ipſe ad exercitum proficiſceretur. Regium nomen, in bello præſertim quod aduerſus Regem gereretur, plurimum ualere. Aquilanis, qui Alphonſo maximè aduerſi erant, ad quinque milia peditum, finitimisque cõmeatus imperauit, à quibus omnia impigre, & obedienter præſtita. Renatus approbato eius conſilio, coacto extemplo, ex urbana iuuentute, quem potuit, equitatu, Sulmonem petijt, eamque urbem oppugnare aggreſſus, irrito incœpto deſtitit. Namque & oppidi ſitu, & rei frumentariæ copia, tum Alphonſi exercitu Sulmonenſes freti, haud ſegniter oppidum tutati ſunt. Quod cum Renatus animaduerteret, excurſione per Sulmonenſem facta, multis populationibus, & incendijs, agros uaſtauit. Iam Alphonſus Albano, ac Celano agro ſubacto, ad Caſtrum uetus peruenerat. Id autem ſitum eſt in ualle, quam Subletiam appellant. Quod ubi Renatus agnouit, copijs fretus, quibus ſe ſuperiorem Alphonſo exiſtimabat, ad eum miſit, qui illum ad prælium, oblata Chyrotecha, militari more, prouocaret. cui Alphonſus, Chyrotheca ſtrenuæ accepta, pugnam ſe haud abnuere reſpondit. Cæterum ſciri oportere, utrum Renati ſententia ſit, ſingulari certamine cum eo dimicare, & utriuſque congreſſu bellum finire, an ſignis collatis cum toto exercitu, totis uiribus decertare. ſeque in utrunque paratum eſſe. Ad hæc nuntius placere ait Renato, exercitum, cum exercitu congredi, & uniuerſi certaminis fortunam ſubire. quod cum audiſſet, Renato renuntiari iuſsit (miſſo ad eum & ipſius Alphõſi nuntio, ut certior eſſet Renati ore, ne Greca fide, ut olim cũ Patriarcha ageretur) non renuere ſe oblatã conditionẽ, Cæterũ, quoniã eius ſit, ueteri more, qui prouocetur diẽ, ac locũ prælij dicere, ſe cum exercitu, inter Aceras & Nolam proficiſci. qui campus, lata planitie, utriſque idoneus ad pugnam eſſet futurus. ibique eum ad diem octauam præſtolaturum. His Renato renuntiatis, continuo de loci optione diſceptatio exorta eſt. Aiebat enim, loci, &

temporis

temporis conſtitutionem, ad prouocantem, non ad eum qui prouocaretur pertinere. Itaque ſe locum illum dicere, ubi ipſe Alphonſus impræſentiarum caſtra haberet. quem iccirco optare uidebatur, quoniã is locus, nec ſitu, nec opere munitus eſſet. Ita re infecta nuntius ad Alphonſum rediјt. qui iam in Nolanum (ut dixerat) iter arripuerat, ibi hoſtium aduentum in denuntiatam diem manſurus. At Renatus, ne non effeciſſe quod dixerat uideretur, in eum locum, ubi Alphonſus caſtra habebat exercitum traduxit. Ibi cum Alphõſum non repperiſſet, conuerſo itinere in Pelignos reuertitur, ductoq; primum ad Caſtrum Vetus exercitu, non id modo caſtellum, uerum etiam totam uallem, paruo certamine ſubegit. Poſt hæc Aquila Pelignorum caput, urbem præualidam, ſibique amicam, & fidam profectus, Iacobum Caudolam in Cœlanum atque Albanum agrũ dimiſit. Iſque intra paucos dies, Incolis ultro deditionem facientibus, amiſſa omnia recepit. Alphonſus ut uidit Renatum ad dictam diem non ueniſſe, in Vallem Caudinam, quæ à Marino Boſſa tenebatur, exercitum duxit. Idoneum tempus arbitratus, dum Renatus cum copijs procul abeſſet, eius uallis inuadendæ. Superatiſque anguſtijs (ibi enim uallis in arctum coit) quas olim anguſtias Furculas Caudinas appellabant, Romanorum ignominia nobilitatas, ad Arparium oppidum caſtra poſuit. naualibus ſocijs, quod eos in oppugnationibus perutiles ſciebat eſſe à nauibus accitis. Quod cum oppidani animaduerterent, ſubito armati, in muris apparuerunt. Et primum quidem impetum fortiter tulere, Sed mox compluribus eorum uulneratis, cum remiſsius pugnarent, ſcalæ muris admote ſunt. deiectiſque propugnatoribus, irruptio in oppidum facta, Marinoque comprehenſo, oppidani arma ponere coacti ſunt. Qui præſidio arci erant, ut Marinum captum cognouere, continuo arcis de ditionem fecerunt. Argentium, quoque oppidum (haud procul inde ſitum) Marino dedente, abſque certamine receptum. Namq, Marinus uenia à rege impetrata, confeſtim in id oppidum Alphonſi præſidium admiſit. quo facto, magnis poſtea honoribus ab eodem affectus eſt, reſtitutis ei, quæ tenebat, finito bello oppidis. Harum rerum ſucceſſu territus Caſertinus Regulus, cum accepiſſet Alphonſum ſtatuiſſe in eius agrum copias ducere, præmiſſo nuntio, qui deditionis ſpem faceret, confeſtim ad eum profectus, ſe ſe in eius fidem

dedit. Renatus per id temporis in Pelignis ac Marſis tempus terre bat. Itaque Alphonſus non deſerendam, quæ ſe tam leta offerebat, fortunam, Lucaniam inde profectus eſt, atque ad Anglum oppidum caſtra poſuit. Tenebat id oppidum Ioannes Zurdus, ubi cum aliquot dies, nunc in agendo, nunc ſolicitando ipſius Ioannis, & oppidanorum animos fruſtra exegiſſet, ad poſtremum oppidanos, in ſummam rerum omnium deſperationem adduxit. Præſertim cum ſcirent Renatum, Peligna expeditione occupatum, ſibi opitulari non poſſe. Inter hæc Franciſcus, Ioannis quem dixi, frater, qui urbi Nuceriæ præerat, quo rebus fraternis ſuiſque conſuleret, ad Alphonſum miſit, qui deditionem polliceretur, ſi ſibi, Nuceriæ urbis imperium relinqueret. Alphonſus, quod magni eſtimabat, urbem tam claram, in Lucanis aduerſarijs eripi, poſtulatis eius haud cunctanter annuit. ſibique urbem conceßit. ægre deinde Franciſcus cœpit, de re fraterna ſentire. cupiebat uero Alphonſus ne ibi diutius tempus terri oporteret, & Ioannem ad deditionem adigi. cui cum præter ſpem obſtinatius reſiſteret, duabus ei conditionibus, propoſitis, uidelicet ut urbis Imperio, & Principatu retento, ſeſe in Alphonſi fidem daret, aut urbis poſſeßionem, intra certam diem cederet. ſtudio partium, repente oppidum deſtituit, quod oppidanos deſperatione correptos, à belli conſilijs iam abhorrere intelligebat. quo digreſſo, porta ilico Alphonſo patefacta eſt, præſidiumq; eius intromiſſum. Nuceria, atque Anglo in fidem receptis, complura caſtella circumiecta, ſine ui deditionem fecere. His tantis rebus proſperis elatus Alphonſus ad Neapolim, belli caput, exercitum ducere inſtituit. Mouebant hæc regem primum, quod propè omnis iuuentus Neapolitana, Renatum in Pelignos, & Marſos ſequuta erat, deinde, quod Renatum ne rediret ad urbem intercludebat, tum quod eo tempore magnas copias nauales, ac terreſtres habebat, quibus de rebus in ſpem ueniebat, ſeſe aut ui, aut ſeditione, ea urbe potiri poſſe. Namque eo tempore in Alphonſi caſtris, ad quindecim milia hominum erant. & in Neapolitano ſinu, triremes decem, quæ & commeatus caſtris ſubuehebant, & minoribus nauigijs, hoſtibus importari quicquam non ſinebant. Iis igitur conuocatis, quorum conſilio utebatur, ſententiam eius aperuit. Cumque omnes conſilium eius approbaſſent, motis inde caſtris, Neapolim petijt. & ad

Magdalenæ templum, quod in litore eſt ſitum, ad quingentos ab urbe paſſus, Petrum fratrem, cum parte copiarum ſtatuit. Ipſe, paulo ſupra eum locum, cum reliquo exercitu caſtra poſuit. Ita ut inter ſe, utraque caſtra paruo admodum interuallo diſtarent. Quod ea uidelicet ratione effecit, ut ſi qua uis altera caſtra premeret, qui in alteris erant caſtris, ſubito adeſſe, atque opem ferre laborantibus poſſent. Neapolitani aduerſæ factionis, ſubito, & in opinato eius aduentu perculſi, poſtquam ſe collegerunt, tormenta & machinas, ubi expedire uiſum eſt adhibuerunt. contabulatiſque mœnibus, opor tunis quibuſque locis, uigiles diſpoſuere. Ingens autem deſperatio eorum animis obuerſabatur, quod Renatus ab urbe cum copÿs procul aberat, & per occaſionē aduerſarios aliquid intus miſcere poſſe cogitabant. Cæterum omnia circumſpicientibus, res una maximè ſalutaris uiſa eſt. Quatuor ingentes Genuenſium naues, quæ commeatus paulo ante uexerant, fortè, nondum è portu exceſſerant, in quis ſexcenti homines, aut eo plures erant. Harum ductoribus Nea politani, magnis præmÿs, perſuaſere, ut duabus ueteribus nauibus incenſis, reliquas, quo ad carinæ paterentur ſub mœnia ſubducerēt, ſociÿſque naualibus in terram dimiſsis, urbem defenderent. Caſtris communitis, Alphonſus ſcalas, atque alia machinamenta bellica, confeſtim parare præcepit, quibus breui perfectis, cum urbem oppugnare ſtatuiſſet, uti hoſtes ab eius partis, quæ ad caſtra uergebat defenſione auerteret, & pluribus, ac diuerſis locis occupatos uehementius perturbaret, ad mile homines è claſſe in terram, ſub arcem regiam iubet deſcendere, atque inter arcem Montanam, & urbis mœnia conſidere. templaque duo, quæ mœnibus imminebant ne qua à fronte, aut à tergo uis fieret, occupare. Dum hi proficiſcuntur, cæteraque ad prælium comparant, Fortuna, quæ in humanis rebus ludere conſueuit & proſperis aduerſa confundere, cuncta Al phonſi conſilia, uno momento euertit. Nam dum forte Petrus eius frater, paulum à caſtris ſpeculandi gratia progreſſus in litore uagaretur, è Mariæ Carmelitanæ templo, caput tormento ictus repēte occubuit. Cuius interitu conſternato exercitu, oppugnationis conſilium omiſſum eſt. Gratioſus hic apud omnes ordines, erat, homo ſanè ad rem militarem natus, ſi animi, ſi corporis dotes aſpicias. Is quidem erat ad omnia pericula ſubeunda impauidus, primus in

acie, poſtremus prælio excedebat. Animi magnitudini corporis robur reſpondebat. Acer & manu promptus, hoſtem ſemper in acie dimicans uicit. Eius mortem Alphonſus, & ſi grauiter indoluit, non ut homo in caſtris, ſed potius ut in ſtudijs ſapientiæ ab adoloſcentia uerſatus tulit. Ad primum namque tam atrocis caſus nuntium, obortis lachrimis, quas uis humanitatis profudit. cum paulum dolori dediſſet, tabernaculo egreſſus, Magdalenæ templum, quo corpus elatum fuerat, petit. eiuſque pectus, diſloricatis tunicis exoſculatus. Frater, inquit, laborum, & gloriæ noſtræ particeps, externum ualle. Simul his dictis, eo ampliſſimis uerbis collaudato, equeſtris ordinis florem eo die extinctum dictitans, milites tanto caſu exanimatos, eos præſertim, qui ſub fratre militauerant, pluribus uerbis conſolatus eſt. Iiſque omnia, quæ frater poſſidebat diſtribuit, hortatus nequid unius uiri interitu animos remitterent, ſed tantum de finiendo bello cogitarent. Deinde fratris corpus loculo, pice illito, reconditum, in arcem maritimam, quam Oui uocant, tranſportari iuſſit. exequijs in alium tempus dilatis, quo ſolutus olim belli curis, regali pompa funus faceret. Quas ego poſtea exequias uidi, uniuerſo regno perdomito, magnificentiſſimo apparatu, ac ſumptu in urbe Neapoli perſolui. Aliquanto poſt, cum rurſus oppugnare Neapolim pararet, ea uis imbrium aliquot diebus fuit, ut nec rem gerere, nec extra tentoria prodire miles poſſet. Quæ res cum in religionem, ac prodigium uulgo uerſa eſſet, neque is locus idoneus hibernis putaretur, & iam multi hiemis impatientia domum abijſſent, ſuadentibus regulis, & copiarum ducibus, trigeſimo ferè poſtquam uenerat die, ſoluta obſidione, Capuam redijt. Vix triduum à deſtituta obſidione interceſſerat, cum quædam non exigua muri pars, quæ tormentorum ictibus quaſſata ſubſtiterat, nulla ui adhibita, cum ingenti fragore corruit. quo tempore, ſi affuiſſent Alphonſi copiæ fortaſſe is dies belli finis extitiſſet. Renatus receptis oppidis, quæ in Pelignis & Marſis Alphonſus ceperat, cum Neapolim obſideri accepiſſet, flexo in Apuliam itinere, in Beneuentanum, ut ea Neapolim peteret uenit. quod poſtquam Alphonſum nuntiatum eſt, Ioannem Vintimilium, cum ijs copijs, quæ ſibi reliquæ erant (nam Reguli hibernandi gratia, cum copijs domum redierant,) ei obuiam, ad Furculas Caudinas ire iuſſit. qui, aut eum tranſitu

prohiberet, aut ſi qua occaſio rei benegerendæ ſe offerret, fortunæ non deeſſet. Qua re cognita Renatus, alio itinere in Nolanum deſcẽdit, atque ad hoſtes celeriter profectus, cum incautos offendiſſet, aliquot captis, eos intra mœnia Nolana compulit. moxque compoſito agmine Neapolim petijt. Poſt hæc, Alphonſus id tempus, quo res geri Cœli immanitate non poterat, ad præparanda in eſtatẽ neceſſaria, commodum ratus, Caietam ſeſe contulit. conſtitutiſq; omnibus, quæ bello opus eſſe uidebantur, Capuam redijt, aliquanto celerius, quod ei ſpes allata fuerat, Couianũ oppidum, militis cuiuſdã, opera, qui in præſidio erat, occupari poſſe. præmiſſoque cum copijs Ioanne Vintimilio, ipſe ſtatim ſubſequtus eſt. ubi oppido appropinquatũ, delectos aliquot milites, noctu clam ad eam partem miſit, quam miles demonſtrauerat. qui ſcalis muro admotis inſcenderẽt. Ipſe haud procul ab oppido cum copijs ſubſtitit. Profecti continuo, ſentiente nemine, præter militem quem dixi, mœnia tranſcendunt, uigileſque ſomno ſtratos obtruncant. Quod ubi rex agnouit, ſubito cum copijs aduolans, ipſo impetu effracta porta, in oppidum irrupit. Oppidani tanto, ac tã repentino caſu exanimati, correptis armis, cum ſe tueri conarentur, multitudine hoſtium oppreſſi fuere alij abiectis armis ſupplices ad uictoris fidem, alij in arcem confugerunt. Poſt hæc arx oppugnari cœpta eſt. ſed cũ ea ferro expugnari non poſſe uideretur, quod uallo, ac foſſa munita erat, & ualido præſidio firmata, ad obſidionem ſpectare res cœpit. Qua propter Alphonſus confeſtim, quas potuit è Campano, & Sueſſano copias contraxit. Si quidem hiememem, frigoris magnitudo exaſperauerat. nec facile erat eas copias, quæ in longinquis hibernis, erant, per id anni tempus cogere, deinde circumuallata arce, ne nocte quidem opere intermiſſo, adhibitiſq; tormentis, quatere muros cœpit. oppugnabatur quotidie ſumma ui, magnaque muri pars paucis diebus diſiecta eſt. Procedente uero obſidione, res frumentaria deeſſe obſeſſis cœpit. Nam pleriq; oppidani, ut dixi, in arcem confugerant. Quibus incommodis uicti, cum nullã ſibi amplius in Renato ſpem ſitam cernerent, cum ad eam diem nullam opem tuliſſet, ſalutem pacti, deditionem fecerunt. Alphonſus oppido, atque arce præſidio firmatis, cum exercitu profectus, nulla aeris acerbitate reformidata, Pomilianum petit. idque oppidum, ac ſeptẽ caſtella circumiecta Renato, per id tẽpus quieſcente, quod Iaco

bus Candola aberat, debellauit. Reuerſusq; Capuã, cõtra ſtis properè maioribus copÿs, miteſcente iam cœlo, nequid hoſtile in agro Campano à tergo relinqueret, ad pontem Coruum proficiſci conſtituit. Cumque iter ingreſſus iam ad diui Germani oppidum perueniſſet, Renatus Cauianenſium quorundam nuntÿs perſuaſus, miſſis eò confeſtim equitibus quingentis, ex Neapolitana iuuentute, oppidum, præter arcem cepit. Quod ſimul ac ad Alphonſum perlatum eſt, mutato conſilio reuerti ſtatuit. præmiſſaque ſuorum manu, ipſe maximis itineribus ſubſequtus eſt. Cumque iam primum agmen, ad amnem Clanium non plus tria milia paſſuum, à Cauiano perueniſſet, territi hoſtes, deſerto oppido, quod ſe tueri poſſe diffidebant, abiere. quo recepto, & munito, Alphonſus ſimulato ad pontem Coruum reditu, iter ad mare flexit, ut ſub rupem montis draconis, (ita incolæ uocant) relicto exercitu, ipſe cum paucis Caietam breui rediturus peteret. Interim ſacerdos quidam Puteolanus, magnis præmÿs à Renato perſuaſus, ſimulato exilio, ad hoſtes uenit. Iſque poſt quam dierum aliquot conſuetudine ſibi ſatis fidei haberi intellexit, ad arcem maritimam profectus, cum Iacobo, qaem Cecatum appellabant, eodem Puteolano, arcis præfecti genero, agere de proditione arcis cæpit. precio maximo propoſito, ſi rem ipſam exequeretur. Ille continuo ſimulare ſeſe eius ſermonem libens accipere, atque in id ipſum operam pollicitus, de modo tradendæ arcis conſideraturum ſe inquit. Cum hac ſpe regreſſus ſacerdos, Renato quid egerit remotis arbitris refert. At Iacobus eò digreſſo, ſtatim (ut fidelem hominem decuit) Petro arcis præfecto eius ſocero rem pandit, & quidnam à ſe ſuper ea re agi uelit percontatur. Ille re prius communicata cum Arnaldo arcis regiæ præfecto, hortatur uti quã maximè poßit Sacerdotem in ſpe detineat. ſimul & rem ſibi cordi eſſe, ſimul quidnam à ſe agi uelit edocet. Ille, cognita ſoceri uoluntate, reuerſo ad ſe poſtero die ſacerdoti, operam, ac ſtudium eius impenſius pollicetur. Atque ut ei fidem haberet, petit, uti duos nobiles Gallos, rei ordiendæ gratia ad Petrum eius ſocerum, ſub redimendorum captiuorum ſpecie, Renatus mittat. quibus cum captata occaſione, poſt hac colloqui de ea re poßit. ſic rem tutius multo, & tectius agi poſſe. Quæ cum ſacerdos Renato retuliſſet, duobus Gallis id negotÿ datum eſt. Iique ad arcem (accepta fide) profecti,

cum Petro, uti ijs mandatum fuerat, de redimendis captiuis, agere cœperunt. Seorſum uero oportunitate data, cum Iacobo de arcis proditione colloquti ſunt. Ingentibus eum promißis, ſi rem ad exitum perduceret onerantes. Reuerſique ad Renatum, quid cum eo egerint referunt. Quod ubi accepit letus, eoſdem poſtridie ad arcē reuerti imperat, ut qua nocte, quoue tempore ad arcem ſuos proficiſci uelit, conſtituant. uenturum & ipſum quo facilius res agatur. Profecti rurſum Galli, poſtquam cum Petro de captiuorum precio denuo loquti ſunt, data ijs de induſtria colloquendi occaſione, de tempore, atque ordine occupandæ arcis conſtituerunt. Quibus compoſitis, ad Renatum regreßi, quæ egiſſent docuerē. His cognitis, Petrus Arnaldi conſilio, atque hortatu, per fidelem nuntium Alphonſo rem ſignificat. ut cum exercitu, ſi ita ei uideretur propius accederet. Cæterum Alphonſus quod deſperabat propter uiæ longinquitatem ſe in tempore adeſſe poſſe, uti quemadmodum ijs uideretur agerent, permiſit, dummodo cauerent, ne quid per dolum detrimenti caperetur. Quod poſtquam ijs renuntiatum eſt, rem exequi liberius parant. quoque minori diſcrimine res effici poſſet, Arnaldus pridie ante conſtitutum diem, ad quadraginta lectos ex omni præſidio arcis regiæ uiros, per biremem ad Petrum miſit, qui per diem inſpectantibus hoſtibus, in longius abeuntium ſpeciem in mare prouecti, noctu ad arcem reuerſi, biremi ſub fornice abdita, arcem intrauere. Poſtero die Renatus ad conſtitutam noctis horam, cum ſuorum pleriſque, ſub arcem uenit, eosque Gallos, per quos de proditione arcis egerat, tribus additis, qui primi omnium ingrederentur, cum duobus tibicinibus præmittit. Conuenerat autem cum Iacobo uti Tibicines duo, cum Gallis quinque, primo introducerentur. ijque poſtquam uidiſſent arcem in Gallorum poteſtate eſſe, tuba canerent. Iacobus in ſtatione ſua paratus adſtabat, Petro ſocero, cum omni præſidio interius abdito. ad quem profecti Galli per portulam admißi ſunt. Cæterum ſinguli, ut primum in arcem euadebant, à præſidio comprehenſi, in uincula conijciebantur. Sequuti tubicines, ijque correpti, tuba ſignum dare coacti ſunt. Quod ubi auditum eſt, confeſtim reliqua multitudo rata, arcem à ſuis occupatam, cum temere ad muros concurriſſet, lapidibus, & omni mißilium genere, compluribus grauiter uulneratis, repulſa eſt. Saluti

pleriſque fuit, quod ad primum lapidum deiectum arcis muros quã proxime ſubierunt, qui primo iactu declinato, ſeſe mox ad ſuos illeſi recepere. Quæ ubi Renatus animaduertit, cognito dolo, cum ſuis in urbem rediјt. Paucis diebus interiectis, ut ſæpe contingit, ex leui cauſa ingens detrimentum acceptum eſt. Nam dum Nicolaus Fulgoſius, quem Genuenſes cum onerarijs quatuor Renato petenti miſerant, ut frumentũ Neapolim ueheret, cũ forte adhuc in portu eſſet, mox Brutios petiturus, quidam ex arce regia, magni ponderis ſaxum, in eius nauim tormento æneo contorſit. quo ictu, magno cum fragore, malo & magna pֲppis parte perfracta, eum ſaxum incubiculum, ubi forte pecuniam numerabat, cum ingenti terrore, ac trepidatione circumſtantium incideſſet, ira ſuccenſus, non abiturum ſe inde prius iuratus eſt, quam quinquagies ſaxa in eam arcem baliſta conieciſſet. Simul his dictis, impetrata à Renato uenia, baliſtam, quæ ad ædem diui Nicolai pro arce ſtabat componit. ſaxiſq; immanibus muros arcis quatere cœpit. Elidebantur pluribus locis arcis tecta, nec minus introrſus omnia infeſta erant. Plures enim & per graues lapides uno iactu emiſſi, quonam inciderent incertum faciebant. Nec locus ullus, præter imos fornices in tota arce tutus uidebatur. Quod cum Arnaldus arcis præfectus animaduerteret, Petrum arcis maritimæ præfectum oratum mittit, uti quinque illos gallos, quos noctu arcem ingreſſos interceperat, ad ſe mittat ſi forte, ijs Baliſtæ obiectis, hoſtium furor compeſci poſſet. Quos haud cunctanter ad ſe perductos, cum Baliſtæ ictibus oppoſuiſſet, Zampanias Renati Dux, natione Gallus, indignatus ſuæ gentis homines, tam fœde interfici, quid agimus Nicolae inquit, cur noſtros perditum imus, aut cur non potius cogitamus, quonam modo hoſtes honeſtè ulciſci poßimus. Oppugnetur turris diui Vicentij, qua capta, arcem regiam frumento, atque omni commeatu interclusam, breui tempore in Renati poteſtatem redigemus. Cumque id ſe libenter facturum Nicolaus reſpondiſſet, ſi ſe ſequi cum copijs uellet, non renuit conditionem Zampanias. eamque rem ad Renatum detulit. Renatus ea re[l]etus, æſtimatis eorum nauibus, qui eas temerre periculo exponere recuſabant, ijſque idonea cautione præſtita, quæ neceſſaria ad ipſius turris oppugnationem uidebantur parari quã primum iuſsit. Qua re cognita Arnaldus, cuius cuſtodiæ ea quo-

que

que arx demandata ab Alphonſo fuerat, milites uiginti, florem præſidij arcis regiæ, in turrim ſubito traducit. iiſque omnibus (nãq; ad triginta erant) Martinum, ac Bernardum fratres præpoſuit. quibus longa oratione confirmatis, magnaque ui lapidum ac miſſilium importata, cæteriſque omnibus prouiſis, quæ à ſe tam exiguo temporis ſpatio prouideri potuerunt, in arcem regiam rediit, Arx diui Vincentij undique mari abluitur, ab ea parte quæ ad mare uergit, murum latiſsimum, ad elidendos fluctus habet, à terra nullo munimento clauditur. In extrema parte, qua proprior eſt arci regiæ, turris ſita erat, ab interiori parte muro cincta, paulo ſupra hominis magnitudinem. cæterum ipſa adeo humilis, ut eius muri faſtigium maiorum nauiũ proræ æquaret. Ad hanc oppugnandam poſtridie Nicolaus, et Zampanias, cum nauibus, et Lembis compluribus uenere. Milites, zampania duce, lembis inuecti, ſine certamine, in extremam molis partem deſcenderunt, atque hoſtes laceſſire cœperunt. poſt ipſe naues contra ictus tormentorum, & machinarum munitæ, uno agmine ad ipſam turrim contẽdere. è quibus una inter turrim & arcem regiam ſe ut à multis ſimul partibus laceſsiti hoſtes, facilius expugnarentur, primoque congreſſu, ad turrim, magnitudine cæteras præſtantem, impulſa eſt, quæ lignis aridis, pice circumlitis, tigno, quod in prora præfertur, circumpoſitis, primo impetu, turrim accendit. nec extingui incendiũ potuit, tanta ſimul ex omnibus nauibus, tellorum, ac lapidum uis ingerebatur. Zampanias uero pedites, in plures acies diuiſerat, iiq; per uices magno cum impetu, & alacritate, exteriorem turris circulum ſubibant, piliſque, & manubaliſtis propugnantes ſummouebant. At qui oppugnabantur, quanquam cremata turris pinna, magno eſſent munimento nudati, fortiter tamen reſiſtebant, multoſque audacius ſubeuntes, uulnerabant. cæterum una res eos aliquanto ſegniores faciebat, quod tormentis, ob inopiam pulueris, cuius ui, id genus machinæ ſaxa iacit, ad uim propulſandam uti nequibant. nec ex arce regia, ob eandẽ cauſam adiuuari nec quicquã poterant. Namque Arnaldus, quantum ab obſidione urbis ſuperfuerat pulueris, duobus modo ictibus conſumpſerat. Siquidem, dum Alphonſus ad Neapolim caſtra habuit, totũ penè quicquid erat ad uſum tormentorum conſumptum eſt, ex ipſa arce regia deprompſe-

rat, huiuſmodi caſus per id temporis ſecutus. Itaque hoc grauior oppugnatio ijs erat. Sed quoniam tormentorum & pulueris, quo lapis emittitur, mentionem feci, non erit ab re, de ijs rebus pauca dicere, poſterorum gratia. Nam qui de re militari ſcripſere, de huiuſmodi machinamento, nihil literis mandauerunt, ex quo opinio apud omnes excrebuit antiquos, hoc tormenti genere haud uſos eſſe. Tormentorum alia ex ære fuint, alia ex ferro, ſed quæ ex ære, meliora ac præſtantiora habentur. Conficitur autem ex duabus fiſtulis, quarum anterior latior, atque amplior multo eſt, æeque longitudine propè pares. Conflantur autem aliæ ſimul, a liæ ſeparatim. ſed quæ ſeorſum poſtea compactæ, latiori anguſtæ inſeruntur, ita, nequid prorſus inde ſpiritus, ubi inſeruntur ac committuntur, ema neat. deinde trunco quercus cauato, quem cippum appellant, ut altius, ac longius lapidem iaciat, tormentũ includitur. Hæc eſt nu per inuẽti, & ab incerto auctore tormẽti forma, atq; uſus. Vis autẽ, qua tanto impetu ſaxum emittit, è puluere impoſito proficiſcitur. qui, è ſulphure, nitro, & ſaligno carbone conficitur. eiuſque inſtrumenti ratio ducta uidetur à fulmine, quod ex humore, atque igne, rebus natura contrarijs generari à phiſicis putatur. Is uero puluis, in anguſtiori phiſtula infuſus, uecte ferreo ad id facto condenſatur. Quæue ampliori fiſtulæ committitur, ſaligno cuneo obturatur. Poſt hæc ſaxum rotundum, ad amplioris fiſtulæ latitudinem exciſum, in ea imponitur. Demum, per foramen fabrefactum, in anguſtiore fiſtula, puluis incenditur, atque ita uiolento igni interius colluctante, atque exitum quærente, in morem fulminis, ſaxa contorquet. Nec eſt inuentum ullum tormenti genus, quod uehementiore impetu, aut longius lapides iaciat. hoc, ſolidiſsima mœnia, hoc amplas turres ſolo æquat. hoc, ad duomilia paſſuum, aut eo amplius ſaxa proijcit. Sed omnia iactu uincit, unum illud Alphõſi, quod generale appellabant. nam ab inſula, quæ eſt contra Maßiliam ſita, in ipſam urbem, ingentia ſaxa iaciebat. Eſt item aliud huius generis tormentum, quod uulgo Collubrinã uocant quod tenuæ ſit, & ob longitudinẽ longè pernitioſius ſuperiore, quod eius telum emiſſum, oculis hominum non pateat. Prius enim hominem extinguit, quam quem feriat ſcire poßit. Eius fiſtulæ continentes ſunt. Inſeritur aſſeri, pedum trium, eoque tanquam manubaliſta milites in prælijs utũtur.

nullum armaturæ genus huic poteſt reſiſtere. ſi quidem armatum equitem, quamuis graui armatura traijcit. execrabile profecto tormenti genus, eius tella è plumbo conflantur, Nucis Auellanæ craßitudine. Sunt etiam huiuſmodi tormenta, quæ uno iactu quinque, & quæ plures lapides iaciant. Sed de tormentis hæc ſatis. nunc ad propoſitum redeo. Oppugnabatur turris undique cominus, atq; eminus, ſimul è nauibus ſimul, è ſolo inſulæ, nec præ ſagittarum multitudine quiſquam extra munimenta prodire, aut apparere poterat, quin continuo in ea corporis parte, quam nudaſſet, uulnus acciperet. nec tamen quiſquam (tanta inerat animis uirtus) locum, in quo conſliterat deſerebat. murumque ſubeuntes, lapidibus, & pilis ſummouebant, complureſque uulnerabant. Procedente uero longius prælio, cum iam eorum nemo eſſet ſine uulnere, & ob id aliquanto remiſsius pugnare uiderentur, hoc Zampanias maiori nixu inuadi iubet, aſſeribuſque ſolidis muro applicitis, ſub quibus conſiſtentes milites, à ſuperno lapidum iactu protecti dimicabant, magna ex parte uectibus ſubruit. Quo caſu territus Martinus, & qui cum eo erant, deſtituta ſtatione, ſe ſe in turrim receperũt. dumq; per ſcalas ad portulam contendunt, nudatis ad uulnera corporibus, plures ex ijs ſauciati ſunt, in quibus ipſe Martinus duobus uulneribus, altero in dextro phemore, altero in ceruice acceptis. nec tamen eorum quiſquam remiſit arma, præter unum qui crure perfracto ſtare non poterat. Sed omnes continuo, obligatis uulneribus, ne hoſtes turrim conſcenderent, ſummis uiribus certabant. Maximè uero contendebant, ne quis ad portulam ſuccederet. Quoue omnes ſpem omnem ſalutis in una uirtute poſitam ſcirent, claues in mare proiectæ ſunt. Quæ quidem res pugnandi neceßitate iniecta, eos non nihil fortiores ad reſiſtendum effecit. Hoſtes exteriori turris circulo potiti, atque ipſo ſucceſſu acriores facti, tignis identidem muro turris admotis portulam incenderunt, turrimque ingreßi arma ponere coegerunt. Pugnatum eſt ad horam circiter ſeptimam, continuè, atque acriter. Poſt pugnam ob uirtutem uictis parſum. ijque in urbem perducti, & curari permißi. ex hoſtibus nonnulli deſiderati, plures uulnerati ſunt. poſt hæc uictores leti, ualido præſidio turre firmata, ac pro tempore refecta, abierunt. Haud multo poſt, captiuus quidam homo infimæ ſortis ex arce regia per funẽ delapſus,

atque ad Renatum profectus, docuit per paucorum dierum ſi umentum in arce ſupereſſe. ſeque id certo ſcire, è quibuſdam de præſidio ſocijs, inter quos de ea re ſermonē conferri audiuiſſet. breuique præſidium, ſi arx obſideretur, fame ad deditionem compelli poſſe. Eius oratione motus Renatus, cum in expugnatione turris diui Vincentij cognouiſſet tormentis æneis, puluerem in arce defeciſſe, ipſam arcem obſidere quam primum ſtatuit. priuſquam Tarentinus Regulus, cæterique, qui ad Alphonſum proficiſci ferebantur, aduentarent. Militibuſque, & naualibus ſocijs conuocatis, magna, ex Auerſa, & aliunde accita manu, extra lapidis iactum, ad arcem caſtra poſuit. ſeaque, occupatis Petri Apoſtoli, ac Mariæ Coronatæ, ædibus, quæ arcem claudebant, ne aut impetus à tergo, ſi eò Alphonſus accederet, aut ab obſeſſis eruptio fieri poſſet, duplici foſſa, ac uallo communiuit. A mari autem onerarias quinque, ac triremem unam maiorem, æquo interuallo diſtinctas, inter arcē diui Vincētij, ac molem in anchoris ſtatuit, tormentis, atque omni genere tellorum inſtructas. Ac ne qua omnino ullius generis nauis cum frumento, aut milite per portus fauces, quæ ſunt inter turrim diui Vincentij, ac molem alteram, quam prouincialium uocant, penetrare ad arcem poſſet, repletos ſaxis Lembos, quibus omnis ſepiretur ingreſſus, in imo fundo deſtituit. hoc maximè modo arx regia, omni tormentorum genere, terra marique obſideri cœpta, nullo ſpatio obſeſſis ad quietem dato. Arnaldus arcis præfectus Alphonſo quamprimum ea de re certiore facto, diſpoſitis per muros militibus, in omnia intentus erat. nequid hoſtes, aut ui, aut dolo in arcem molirentur. Alphonſus, ubi agnouit diui Vincentij turre amiſſa, arcem regiam obſideri cœptam, copias undique confeſtim accerſit, nec quicquā magis aduentum eius detardauit quam Ioannis Antonij, & Franciſci Bertoldi cunctatio, quos cum equitatu expectabat. quibus ad ſe profectis in caſtra uetera peruenit. eo conſilio, ut circumſeſſæ iam arci quamprimum auxiliaretur. ſed cum inde moturus eſſet, Fortuna aliam more cauſam iniecit. Namque in arce Perſicus homo, obſcuro genere ortus, ſimulato transfugio, ad eum profectus, ſe amici cuiuſdam opera, in eius poteſtatem traditurum Mariæ Carmelitanæ templum, quod aditum in urbem aperiebat, eſt pollicitus. Idque multis propugnaculis in arcis modum emunitū, magna

tormentorum ui impoſita, ingenti cura ab hoſtibus cuſtodiebatur. cumq; id tempus expectari oportere diceret, quo Luna minimè pernox eſſet, neu templum ſubeuntes, procul proderet, in plures dies de induſtria rem traxit. nouiſque ad extremum promiſſis Regem eluſit. Interea Renatus quæ Incohata erant operibus abſolutis, omnem à terra aditum obſeſſis clauſit, arcemque circumuallauit. ſimul ut à mari quoque omnis auxilij ſpes ijs præcideretur, è ſolidis trabibus inter ſe colligatis, catenam effecit, qua diui Vincentij turrim, ac molem iunxit. ac poſt eam onerarias depoſuit. At Alphōſus intellecta Perſici fraude, propere inde mouit, ac monte, in quo arx montana ſita eſt, circuito inter ipſam arcem, & hoſtium caſtra, cum exercitu conſedit. Atque ita contingit, ut utrique & obſiderent, pariter & obſiderentur. cæterum longè diſpar utrorumq; conditio erat. Namque Renati copijs tutus, ac liber in urbem acceſſus erat; & ex urbe abſque periculo commeatus inferebantur, caſtraque uiolari, munimenta interiecta prohibebant. Pugnabatur quotidie, non tamen ut in uniuerſam prælij fortunam deueniretur. ſed nihil erat infenſius Alphonſi caſtris, quam tormentorū ictus. quæ eò partim è caſtris, partim ex montana arce, die, noctuque ſaxa iactabant. multoſque uagantes perimebant. Perſtabat tamen Alphonſus, ſi qua arte, perrūpere hoſtiū munitiones poſſet circumſpiciens. Cum hic eſſet rerum ſtatus, hoſtes rati, tormentum æneum quod ſub imam arcem poſitum erat auelli poſſe, arcem repente ſubiere, diſpoſitis in mole, qui illud comprehenſum pertraherent. Quod cum Arnaldus animaduerteret, tantam contumeliam minimè ferendam ratus, ad centum, homines, manu promptos ex omni præſidio deligit, eoſque per portulam occultam, quæ ad eam partem ſpectabat, magna ui lapidum ſuperne prius deiecta, celeriter emittit. ijque tanto impetu in hoſtes inuecti ſunt, ut non modo eos ab arce repulerint, uerum etiam in molem tranſgreſſi, funem quo tormentum alligatum erat, gladijs deſectum, in arcem reportauerint. Ad hæc tres hoſtium naues ex ijs quinque, quas dixi è ſtationibus digreſſæ, trans molem conceſſerant. Quod cum Petrus, arcis maritimæ præfectus animaduerteret, occaſionem, ut ſibi uidebatur, nactus, Lembum cum triginta hominibus celeriter ex arce emittit. qui, ut ab Alphonſo uiſus fuerat arcem regiam peteret.

ijsque concito remorum pulſu, inter duas naues, quæ reliquæ erant, ſumma celeritate euectus, ad arcem nullo obſiſtente contendit. Cuius audaciam admirati hoſtes, qui circa arcem in ſtationibus erant, correptis armis repente obuiam eunt. atque in arcem ſcandere conantibus, obſiſtunt. Difficilis admodum erat aſcenſus, namq; & ad portulam contendere, & cum hoſte pugnare uno tempore neceſſe erat. ſi tamen deſuper à ſuis adiuti, uno dumtaxat excepto, ſeſe incolumes in arcem receperunt. & is quoque grauiter licet ſaucius, ad multam diem magno certamine introlatus eſt. Quare cognita, Renatus ad conſtitutum locum naues confeſtim reuerti iuſsit, ac ne quis omnino Lembus ad arcem penetraret accuratius obſeruare. Quæ cum in ordinem rediſſent iuſsit Alphonſus tormentum, quod ad mare ſub caſtris poſuerat, in eam nauim quæ propinquior erat dirigi, eiuſque ictu, malum effregit. Quo uiſo, tanta conſternatio, & ſtupor Renatum, & eos qui circunſtabant cepit, ut ſi tum Alphonſus caſtra hoſtium ad ortus eſſet, in maximum diſcrimẽ eos adducere potuiſſet. Poſt hæc Arnaldus fretus ſe poſſe catenam, quã dixi, perfringere, præſertim cum hoſtes nihil minus quam tale aliquid metuerent, ad Alphonſum miſit, nantem ſub aquis hominem, cum literis cera circum litis, quibus ei conſiliũ ſuum de catenæ ſectione ſignificabat. Quod poſtquam ab eo approbari cognouit, lintrem, quam ad eum uſum milites intra arcem excauauerant, extemplo emittit & in eam duobus præſtrenuis uiris impoſitis, quid eos facere uelit edocet. Iique catenam ferreo harpagonæ, ante diſiunxerũt, quam ab hoſtibus conſpecti ſint. Qui cum eam ſub aquis trahi procul intuerentur, miraculo quidem res fuit. nec prius fraudem cognouerunt, quam funem pertendi ad arcem uidere. Quod ubi conſpexerunt, certatim in ſcaphas deſilientes, ad excidendum uinculum cum dolabris, & ſecuribus contendere. partimque retinacula cedere, partim funibus iniectis catenam retrahere ad ſe conabantur. Quamquã utrique ex arce ſimul, & è ſcaphis ſummo certamine ad ſe traherent, catenæ ipſius ſoluta compage (neque enim harpagones reſcindi potuerant) bona pars eius, ijs duobus incolumibus, in arcem pertracta eſt. nec poſt eum diem hoſtibus, reficiendæ catenæ poteſtas, aut animus fuit. Verumtamen ea res obſeſſos nihil leuauit, quin etiam ob eam ipſam cauſam, omnes aditus, terra,

marique maiori cura cuſtoditi ſunt. grauis erat omni ex parte obſidio. Hinc arci circumfuſus hoſtis præmebat, illinc naues mare claudebant. Tormentorum æneorum, ob inopiam pulueris, nullus uſus erat. Ad hæc, tella, & miſsilia iam deerant, lapidum modo copia, ac Baliſtæ, quibus caſtra hoſtium infeſta faciebant. Sed grauior, duriorque his omnibus erat famis impendentis mentio, ſublata commeatuum ſpe, quod per paucorum dierum frumentum ſupererat. In tantis tamen malis, Arnaldus, ut forti animo obſidionem ferrent, hortabatur, aliquam haud dubiè uiam inuenturum Regē, qua eos tanto periculo liberaret, quo cum plus laboris, & diſcriminis paterentur, hoc ſe plus laudis, & gratiæ, apud Regem adepturos eſſe. Rurſusque ad Alphonſum eundem hominem mittit, quem paulo ante dixi, ſub aqua nantem, qui eum de frumenti penuria, et cæteris incommodis doceat. Quo nuntio permotus, (ut par erat) ſpe celeris auxilij, & annone facta, quo labantes ſuorum animos confirmaret, eundem mox remittit. ſed neque aperta uia, neque dolo, poterat iam obſeſsis opem ferre. Nam neque frumenti quicquam ex arce maritima, quod frumentum ex Caieta conuehi triremibus curauerat, clam, uel propalam ad arcem ſummitti poterat. nec hoſtium munimenta caſtris obiecta penetrari. Itaque omnes eius cogitationes, & conſilia de auxilio præbendo fruſtra erant. Poſtquam ad extremum uentum eſt, ſocijs deſperato auxilio, ſaluti conſulendum clamitantibus, Arnaldus, eundem hominem tertio ad Alphonſum mittit, qui ſignificet, ob rei frumentariæ inopiam, ob ſidionem diutius ferri non poſſe. Qua re cognita Alphonſus ad eum reſcribit, ut quoad fieri poſsit, ſine eius ſociorumque pernitiæ arcem tueri pergat. id cum minus poſsit, ſaluti ſuæ, præſidijque proſpiciat. ſibi fraudi non fore, quam conditionem ab hoſte acceperit. ſimul quod, nec hoſtes in uniuerſum certamen illici poſſe expertus fuerat. fruſtra ibi diutius tempus terri, inanis opere eſſe intuens, remenſo per quem uenerat monte, ad Caſtrum maris, eo uidelicet conſilio, ut inde Salernum peteret abijt. Cumque eò perueniſſet, mutato repente conſilio, nequid omnino intentatum relinqueret, antequam arx in hoſtis poteſtatem deueniret, cum duabus triremibus, ad arcem maritimam noctu regreſſus, procul à Neapoli ſublatis uelis nauigans, experiri ſtatuit, an poſſet inter hoſtium naues, ſi

forte eius diſceſſu aditus indiligentius cuſtodiretur, cõmeatus quicquam in arcem inferre. cæterum & id fruſtra fuit, namque hoſtes cognito triremium aduentu, ad arcem maritimam longè accuratius ad cuſtodiam intendere. itaque ibi relictis Gulielmo Moncata, ac Raimundo Buillo præſtantibus uiris, iiſque tradita poteſtate de arcis deditione, cum Renato agendi, ad Caſtrum maris reuerſus, compoſitoque agmine Salernum profectus, non longè ab oppido caſtra poſuit. Forte per id temporis, Carolus Gallorum Rex, legatos Neapolim miſerat, componendæ diſcordiæ gratia, quæ inter Alphonſum & Renatum erat. Is enim Renato non amicitia modo, uerum & conſanguinitate uinctus, eum eò regno pelli ægre ferebat. Sed Alphonſi inimicitias ſuſcipere, præſertim, cum bello Brittanico adhuc implicitus foret, non audebat. itaque arbitris de ea re his legibus conuenit. Petebat autem Renatus in annum inducias. itaque deditionis conditiones ſic dictæ. ſi Alphonſus inducias in annum petenti Renato, intra certam diem dederit, arx Alphonſi eſto. Sin eas dare recuſauerit, arcem liberam, in Renati poteſtatem Alphonſus concedito, interim arx ipſa, in Gallici regis poteſtate eſto. eiuſdem arcis poſſeßionem, ipſius Regis legatis præſentibus. Renatus ſinito. præſidium omne Alphonſus inde emittito. ipſumq; præſidium, cum rebus priuatis ſine fraude abire, quo uelint, Renatus permittito. His compoſitis, Arnaldus tradita arce Gulielmo, ac Raimundo, quos ſupra nominaui, ipſe cum omni præſidio, atq; eorum rebus, in arcem maritimam, atque inde ad Alphonſum abiit. Gulielmus ac Raimundus traditis clauibus Gallicis legatis, iiſque poteſtate arcis facta, ſe inde ad Alphonſum contulere. à quibus, de condictione deditæ arcis edoctus, Rex negauit uelle ſe cum Renato inducias facere, præſertim annuas, ſatius eſſe arbitratus, arcem amittere, quam pati, ut ille, iam propè belli ſumptibus exhauſtus reſpiret. Poſſe eum interea, nouis amicitiis, & ſocietatibus comparatis, eas uires contrahere, quibus ipſe poſtea obſiſtere non poſſet. Itaque arcem liberam in Renati poteſtatem tradi permiſit. Dum hæc agebantur, Alphonſus Salernum, ducto exercitu, ipſam urbem præter arcem cepit. caſtelloque è regione excitato, quoniam ui capi non poſſe uidebatur, Scapatum petiit, idque paucis diebus præda militi conceſſa, expugnauit. Poſt id Paucinum profectus,

Georgii

Georgij Alemani, cuius id oppidum erat, uxorem, filio obſide accepto, ad deditionem breui compulit. Eo rerum ſucceſſu conterriti Lucaniæ Reguli, omnes Alphōſi fidē ſecuti, abſq; certamine ſe ſe dediderunt. Namque eo tempore Renatus ſibi, equitatu par non erat. magna item Brutiorum pars metu perculſa, ultro deditionem fecit. His rebus geſtis in Cāpanum copias reduxit, ueritus ne aliquæ nouæ copiæ, è Pelignis, Marſiſque, ad Renatum accederent. Cumque accepiſſet in itinere Iacobum Caudolam cum copijs proficiſci ad oppidum quod Sanctam Agatam appellant, atque inde Ducentam (id ei caſtello eſt nomen) qua tranſiturum Iacobum audierat, contendit. ne ille prius cis Vulturnum amnem copias traduceret. Vix cò peruenerat, cum Iacobus preſtò adfuit, caſtraque è regione in aduerſa ripa poſuit. Iiſque in ſpetiem ibi diutius manſuri exercitus communitis, ſecundo flumine è caſtris magnam ſuorum partem, noctu ad quatuor milia paſſuum à caſtris miſit, qui funibus ad utramque ripam deligatis, aſſeribuſque iniectis, pontem extemplò fabricarent, ut traductis copijs, ea loca, ad hoſtium impetum deprimendum oportuna occuparent. Qua re Alphonſus per ſpeculatores cognita, equitatus partem, celeriter ad eum locum citra flumen mittit, ijque tercentos pedites, qui iam tranſierant nacti, hos in fugam conijciunt, atque uſque Morogium, quod caſtellum ijs proximum erat, inſequntur. reliquos tranſgredi conantes, diſiecto ponte, tranſitu prohibuerunt. Quod ubi Iacobus agnouit, paulo poſt Beneuentum abijt. eo conſilio, ut ſi poſſet, cò deceptis ſaltuum cuſtodibus Neapolim traijceret. Cuius itinere comperto Alphonſus, motis properè ab Ducenta caſtris in Caudinam uallem celeriter aduolat, ſaltumque, qua in uallem eſt aditus occupat. Quo cognito Iacobus, ſiue ut inde Regem auerteret, ſiue ne nihil rei gerere uideretur, ad Collem, quod caſtellum Iacobi Lagoniſſe erat, copias ducit. caſtriſque poſitis, oppugnare cœpit. Idque non parua muri parte diruta, expugnaturus uidebatur, cum repentè faucium palatuſque diſtillatione correptus, quod Græci Catarrhum uocant, in magno militum ſuorum luctu deſecit. Fuit hic certè præſtanti uir ingenio, à literarum ſtudijs haud abhorrens, & imprimis rei militaris perſtus. is enim ſub Bracio ſtipendia fecerat, atque ijs artibus à natura donatus, quæ ad conciliandos militum animos ualent. ſi

quidem facundus, & prudens exiſtimabatur, & ſi conſtantia uſus eſſet, inter illuſtres ſui temporis duces anumerandus. Eius deceſſu ſoluta obſidione, Antonius eius filius, qui tum in magna apud paternos milites gratia erat, ducibus copiarum conuocatis, ut in fide permanerent, ſeque ducem ſequi uellent, exhortatus, cum annuiſſent, ellato funere, confeſtim in Pelignos abijt. ueritus nequid, ij populi, audita patris morte, innouarent. præſertim, cum ſciret Alphonſi copias paratas eſſe. At Alphonſus Iacobi obitu graui auerſario ſublato, ſummam in ſpem uictoriæ adductus eſt. Poſtquam Antonium cum copijs abijſſe in Pelignos agnouit, copias in hiberna, quod brumæ tempus inſtabat, Capuam reduxit. Non multo poſt, Acerranus quidam ad eum uenit, pollicituſque eſt, ſe quorundam popularium ſuorum opera, Acerras in eius poteſtatem traditurum, ſi quam primum exercitum mitteret. Sed cum neque ſibi, neque cæteris idoneum tempus rei aggrediendæ uideretur, ob dimiſſas iam in hiberna copias, in aliud tempus commodius rē ipſam deferri iuſſerat. Cumque Caietam profectus eſſet, nuntius citatiſſimè ab Acerris uenit, nuntiauitq; Ioanni Vintimilio præſidij, atq; urbis præfecto, Acerranos, cum longiorem moram pati nō poſſent, à Renato defeciſſe, oppidumque in eorum poteſtate eſſe. oportere igitur abſquè cunctatione, ne à Renato opprimerentur, auxilium mitti. Quod ubi accepit, miſſo confeſtim ad Alphonſum ea de re nuntio, ad fidem ſuam pertinere ratus, Acerranos de rege optimè meritos in tanto diſcrimine non deſerere, neque pati, ut tam oportunum ad obſidionem Neapolitanæ urbis oppidum, è manu laberetur, abſque mora ſuccurrendum cenſuit. Itaque inermis ut erat, è ueſtigio cum admodum paucis, qui tum circa ſe aderant, cæteris ſequi iuſsis, Acerris contendit. ingreſſuſque oppidum, obſidere arcē aggreditur. Imprimiſque, nequid auxilij ab exteriore oppidi parte hoſtes obſeſsi afferre poſſent, foſſam, ac uallum, ad teli iactum crebris turribus interiectis, perducit. ibique copiarum partem collocat. tormentis deinde adhibitis, arcem ipſam acrius oppugnare incipit. Renato per id temporis copiæ non erant, quæ ſubuenire obſeſsis poſſent. itaque nec ſubſidij, nec commeatus quicquam accipere poterat. Namque Antonio Caudola abſente, in cuius equitatu Renati ſpes ſita erat, in Pelignos profecto, Renatus, quas copias

mitteret non habebat. tracta uero in aliquot dies obſidione, tormentis quotidiè percuſſa turris, magna ex parte corruerat. ingentemq; metum obſeſsis inferebat. Cui tamen malo, ſuffectis interius munimentis, ut poterant, occurrebant. Alphonſus confectis Cautæ, quas uoluerat, rebus, confeſtim Capuam reuerſus eſt. cognitoque rerum Acerranarum ſtatu, eò cum copijs reliquis, ſeſe contulit. Eius uerò profectio, maiorem aliquanto deſperationem obſeſsis attulit. Vt uerò præter quotidianam oppugnationem, & muri ſtragem etiam fames urgere cœpit. cum nullum ad ſe, ad eam diem à Renato auxilium ueniſſet, ſalutem pacti tertio poſtquam obſidio cœpta eſt menſe, deditione facta, arce exceſſerunt. receptis Acerris, uſq; ualido præſidio firmatis, Alphonſus ad Auerſam copias ducere ſtatuit, quod eam urbem maximè oportunam ad Neapolim coarctandam, propter propinquitatem eſſe intelligebat. nulla enim fermè alia urbs in agro Campano, ad alendos exercitus aptior. ſi quidem ager frumenti, pabuli, atque omnis generis frugum maximè ferax eſt. Eius uero urbis potiundæ, duplex ei ſpes offerebatur, una quod in ea urbe exiguam frumenti copiam ſupereſſe, ex Auerſanis quibuſdam cognouerat. idque ueriſimilis uidebatur, propter diuturnum, & frequens bellum. nam propter quotidianas hoſtium procurſiones, oppidani ſementem facere, ſuo tempore, non potuerant. & quod antea, magna annonæ uis Neapolim miſſa, eam urbem propè exhauſerat. Altera ſpes erat, quod nonnulli ciues, à Renato ab alienati, eius urbis imperium ad ſe deferri cupiebant. Eò igitur profectus, caſtris bifariam diuiſis, utraque ſub urbem ad mille paſſus ponit. ad primum eius aduentum trepidari, ac tumultuari intus cœptum. nec multo poſt, quidam ex hiis, quibus præſens rerum ſtatus inuiſus erat, de admittendo eius præſidio agere cum factionis ſuæ popularibus cœpit. cæterum ubi dies perficiendæ rei aduenit, uigilum metu, qui urbis mœnia per noctē luſtrabant, quod inſtituerat exequi non eſt auſus. Et quanquam eius motus nonnihil ſuſpitionis apud aduerſarios concitaſſet, tamen magna iam parte ciuitatis ad Alphonſum inclinante, id eius factū impunitum reliquerunt. quod ei paratum auxilium ad portas uidebant, remque ſeditioni proximam. Quin & ipſi aliquanto poſt, cum ab Renato nullum ijs auxilium ferretur, impendente inopia

rei frumentariæ, obſidionem diutius non tulere. Emiſsiſq; de deditione ad regem legatis, æquis conditionibus acceptis, duodecimo die deditionem fecerunt. Arx tamen in Renati fide perſtitit. hæc uero ut cætera urbis pars plano, & campeſtri loco ſita, Cæterum lata, & prealta foſſa circumſepta, difficilem habebat oppugnationem. ad hæc murorum craßitudo, tormentorum ictibus haud obnoxia, præaltum interius ſolum, turreſque crebræ, ipſam arcem longè munitiorem faciebāt. Præterea annonæ, & præſidij affatim in ea erat. ad centum enim & quinquaginta milites inerāt. quibus præerat Xantus Matelonenſis, rei militaris peritus, Antonio Caudolæ, quod is ſub patre meruerat per amicus. Quibus de rebus, cum obſidenda, potius quam oppugnanda uideretur, lenta obſidione agere inſtituit. Demonſtratiſque operibus, quibus arcem obſideri, & circumuallari uolebat, relictoque Ioanne Vintimilio, ac Raimundo Buillo, qui ijs rebus præeſſent, ipſe Capuam reuerſus eſt. ſed Ioannes, modicè latitudinis foſſa ad arcem perducta, mox Capuā repetens, reliquum opus Raimundo perficiendum reliquit. Qui ex templò, magna agreſtium manu comparata, primum lato aggere, extra telli iactum extructo, uti Alphonſus præceperat, foſſam circumducit, pedum in latitudinem decem, in altitudinem duodecim, ipſumque aggerem, crebris turribus communiuit. Is uero, ab utroq; cornu oppidi murum contingebat. Modicoque ſpatio interiecto, uallum iacit, foſſamque alteram perducit, pedum in latitudinem circiter triginta, pari in altitudinem numero. ut ij qui aggerem tuebantur, ab impetu hoſtium, ſi forte ij obſeßis auxilium ferre conarentur, tuti eſſent. Et in ipſo quoque uallo, frequentes turres excitat. ualido præſidio in ijs impoſito. ualli extrema cum aggeris cornibus, in Lunæ ſemiplenæ modum iungebantur. Media ualli pars, longius ab aggere, atque ab oppido recedebat. ipſumque aggerem, ab interiori parte militi peruium facit, ut abſque militum periculo, munimentum circumiri poſſet. Atque hæc ipſa munimenta paulo humiliora de induſtria effecit, quo tormentorum ictibus minus paterent. Intra urbem uero, aduerſus ipſam arcem, murum edificat, quo muro arx ab urbe ſeparabatur, eumque ſtationibus militum complet. His rebus cognitis, Renatus uehementer anxius, rurſus ad Antonium Caudolam, ad quē prius frequentes nuntios mi-

ſerat, ſcribit, Auerſanam arcem, amiſſo oppido circumſeſſam eſſe. eamque breui, niſi is celeriter cum copijs aduolet, in hoſtis poteſtatem peruenturam. itaque Antonius, conſtitutis primum domi rebus, in Apuliam contendit. cumque tranſitum in Campanum, paucitate copiarum haud ſatis tutum exiſtimaret, ad Renatum ſcribit, ſatius ſibi uideri, dum maiores copias pararet, eum in Apuliam, clam hoſte, proficiſci. quo facto, alterum è duobus euenturum, ſcire, aut Alphonſum obſidionem deſerturum, ne quæ in Apulia adeptus erat amitteret, aut ſi in obſidione perſiſteret, amiſſa à ſe, facile recuperari poſſe. Cum his literis, ac mandatis Raimundum Anichinum, in eius equitatu primos ordines ducentem, mittit. Quo ue tutius iter faciat, iubet hunc primo ad Alphonſum proficiſci. ſeque ob eam cauſam mitti fingere, ut tentet, an poßit, eius opera, inter Alphonſum ac Renatum pax aliqua componi. iſq; quam primum Antonij mandata exequi cupiens, primo ad Raimundum Buillum, accepta fide, profectus, inde ad Alphonſum ſeſe contulit. Qui cum, poſtquam egit, quæ uoluit, confeſtim ad Renatũ profectus, quodnã ſit Antonij conſiliũ edocet, ſimulq; uti maturet exhortatur. cuius conſilio, ut pote neceſſario cõprobato, ſi quidẽ ei in adeundis periculis, non deerat animus, paucis comitibus, per occultos tramites, ad eũ in Apuliã contendit. Contractiſq; inde maioribus copijs, per Apuliam excurrendo, & quæ reſiſtebant oppida ad deditionem cogendo, multos populos, ac Regulos, partim uoluntate, partim metu, ad ſe retraxit; atque in his agendis complures dies conſumpti ſunt. Nec tamen ob hæc Auerſanæ arcis obſidio, ab Alphonſo omittebatur, quod intelligebat, Auerſa capta nihil in agro campano reſtare, unde Neapolitani commeatus quicquam acciperent. Namq; ex altera parte ab Auerſa, Capua, Sueſſa, Caieta, ex altera, ab Acerris, ac Nola, Neapolis clauditur. Poſtquam Renatus animaduertit Alphonſum ab obſidione Auerſanæ arcis, nullis ſuorum incommodis abſtrahi poſſe, ſtatuit priuſquam arx amitteretur, aſſentiente tamen haud ſatis Antonio, in Campanum cum exercitu deſcendere, ſi forte poſſet, oppugnando ea oppida, quæ ſeſe Alphõſo dediderant arcẽ obſidione liberare. Nã munimenta aggredi, aut attentare, propter eorũ magnitudinem, ac firmitatẽ nequaquã ſani conſilij eſſe uidebatur. Itaque Beneuentum uerſus mouere cœpit. uti per Caudinam Vallem

in Auerſanum tranſiret. Qua re cognita Alphonſus, relicto quod ſatis eſſe uidebatur, ad ipſius arcis obſidionem, ac munimentorum cuſtodiam præſidio, ipſe cum reliquis copijs, in Caudinam Vallem celeriter profectus. eius uallis fauces, quæ in Beneuentanum ferunt quas Tifare pontem incolæ uocant, cum exercitu occupat. quem ſaltum, ubi Renatus ab hoſte, præter opinionem, inſeſſum reppe-rit, in conſpectu hoſtium caſtra ponit, nocteque modo quieti data. poſtquam illuxit dies, eductis in aciem copijs, tranſgredi contēdit. Quo uiſo Alphonſus producto & ipſe in aciem exercitu, propius ad fauces ſaltus accedit. totumque equitatus robur hoſti opponit. Pugnatum eſt diu, atque acriter, his locum tueri, illis tranſire omni nixu contendentibus. denique multis, & illatis ſimul,& acceptis uulneribus, cum Renatus intueretur, à ſe ſaltum ſuperari non poſſe, irrito incœpto receptui cecinit. motiſque inde caſtris, per montes tranſuerſos, in Nolanum deſcendit. quem, ut Alphonſus digreſ-ſum agnouit,ueritus,ne breuiore itinere Auerſam præcurreret,quanta maxima celeritate potuit, per ipſam uallem, qua uenerat, Auerſam redijt. Renatus nihilo ſegnius ab incœpto itinere haud abſiſtebat. cæterum diffidente Antonio, ijs uiribus auxilium obſeſſis ferri poſſe, mutato repente conſilio, omni propè ſpe ſeruandæ arcis abiecta, Neapolim petijt. ut diuerſo itinere, Capuæ agros infeſtaret, ſi forte eo conſilio, hoſtes ab arcis obſidione remouere poſſet. Quod poſtquam Alphonſo nuntiatum eſt, Auerſam, quo iter intenderat, copias reduxit. Poſt hæc Renatus, Antonij fidem ſuſpectam haberet cœpit, ne cum Alphonſo occulta agitaret conſilia. itaque accerſitum ad ſe, ſuadentibus amicis, comprahendi, & in cuſtodiam tradi iuſſit. Quæ quidem res ad poſtremum ſtatus ſui ruinæ cauſa extitit. periculum certe adijt, ne eo ipſe die, & urbis poſſeſſione, & omni ſpe regni priuaretur. Caſtra namque ſuburbem poſita erant, ordinumque principes, Ducis captiuitate permoti, re cognita, tumultuari, & minis repoſcere ducem cepere. qui ſi ſe Alphonſo iunxiſſent, erat is dies, haud dubiæ, finis belli futurus. Quæ cum Renatus animaduerteret, placandos, quam exaſperandos iratorum militum animos arbitratus, Antonium incolumen ijs reddidit, pactum ſe, cum copijs,in Apuliam quam primum abiturum. Is uero ut primum dimiſſus eſt, acceptam contumeliam per iniquo animo

ferens, caſtris inde ad quatuor milia paſſuum motis, de contrahenda cum Alphonſo amicitia, clam agere per fidum nuntium cœpit. locus in ſilua quadam, haud procul ab Acerris, colloquio utriuſque delectus eſt. Quo cum eſſet profectus & ipſe Alphonſus, in tempore ſimulata uenatione acceſſit. Qui Regem, quique Antonium ſequti erant, pari fermè interuallo ab utroque diſtabant. Antonius Rege conſpecto, cum propè ſtupefactus magnitudine gloriæ, rerumque ab eo geſtarum Paulum ſiluiſſet, letari ſe uehementer inquit, fortunam ita dediſſe, uti ſibi liceret amicitiam eius, abſque infamia petere, cuius uirtutes eximias, iam pridem admiratus eſſet. Renatum poſt multos labores, & pericula à ſe adita, eius ſtatus conſeruandi, atque amplificandi gratia, quorum ipſe ſibi grauiſſimus teſtis eſſet, ipſum graui, atque intolerabili ignominia affeciſſe. at contra ſperare ſe, eius amicitiam, ſibi, & honeſtam, et fructuoſam fore. Quem Alphonſus ampliſſimis uerbis collaudatum, uti in ſententia permaneret, multa, ac magna pollicendo hortatus eſt. Iam uero Auerſana arx ad extremam rei frumentariæ inopiam redacta erat. itaque Antonius, cum cuperet hoc initio contractæ amicitiæ, regem ſibi beneficio deuincire, Xanthum arcis præfectũ, quo amico utebatur, ad ipſius arcis deditionem per literas exhortatus eſt. Ille uero, cum rem eò perductam uideret, ob frumenti inopiam, ut obſidionem diutius ferre nullo modo poſſet, ut Antonio gratificaretur, haud multo poſt, arcem Alphonſo dedit iſque fuit, obſidionis initio, menſis ſeptimus.

LIBER SEPTIMVS.

RECEPTA Auerſana arce Alphonſus, tantis rerũ ſucceſſibus ſublatus, dimiſſis in hiberna copijs, ut de pecunia in ſtipendium militi prouideret, Caietam profectus eſt. poſt hæc Capuam reuerſus, ineunte uere, copijs eò conuenire iuſſis, Puteolos petere decreuit. ſi forte poſſet, terrore illato, opidanos ad deditionem compellere.

Nullum enim hoſtile oppidum, in Campano præter Puteolos et Turrim, quam Octaui uocant, relictum erat. Itaque ut omne ſubſidiũ rei frumentariæ, et commeatuum hoſti à terra eriperetur, Puteolos primum ducere inſtituit. Cuius quidem rei agendæ commodiſſimũ tempus eſſe exiſtimabat, quod hoſti non erant, per id temporis, copiæ quibus poſſet eius conatibus obuiã ire. Itaque eò profectus, caſtra oppido, paululum extra teli iactum, admouet. Et quoniam oppugnatio periculoſa, atque irrita, propter naturalem ſitum uidebatur, deterrendo oppidanos, magis quam oppugnando tempus terebat. Eſt enim ſitum id oppidum, in rupe excelſa, atque undiq; præcipiti, cuius tres fermè partes mare ambit. Reliquam partem, tum ipſa montis altitudo, tum murus circumductus, inexpugnabilem efficit. Vnus muro aditus, & is quidem anguſtus, per pontem in oppidum erat, nec ſine claſſe, propter facultatem importandorum mari commeatuum obſideri poterat. qui cum Genuenſium onerarijs, eò importari contemptis hoſtiũ triremibus, poterant. cumq; aliquot dies moratus, oppidanos ab deditionis conſilijs abhorrere animaduerteret. ut eos damni metu, à pertinacia reuocaret, uites, atque arbores, quæ circa oppidum erant ſuccidit. motiſque inde caſtris, Neapolim tranſgreſſus, ad ueſeuum montem, haud procul ab oppido, Turri, caſtra ponit, mittitque ad eum, qui id oppidum præfectus obtinebat, Thomam Caraffam (eſt id oppidum in rupe excelſa, atque undique præcipiti, cuius tris fermè partes mare ambit, reliquam partem, tum ipſa maris altitudo, tum murus circunductus, inexpugnabilem efficit) operam eius pollicentem, propter neceſſitudinem, quæ ei cum præfecto erat, quem cum ad deditionem inducere non poſſet, Alphonſus uaſtato identidem agro circumiecto, inde abijt. Neque enim tormenta, quibus muros quateret, aduexerat. Deinde, cum accepiſſet Antonium Caudolam, haud ſincera fide ſecum agere, per Vallem quam Vitulanam uocãt, in Pelignos proficiſci ſtatuit. Cum autem proficiſcens, in febrim incidiſſet, ad oppidum, quod Sanctam Agatam appellant, ualitudinis curandæ cauſa, ſubſtitit, ibique aliquot dies commoratus eſt. cæterum ubi conualuit, mutato conſilio, Capuam reuerſus eſt. Namque hiemis magnitudo cælum exaſperauerat, obrutis niue collibus, per quos ſibi iter faciundum erat. Inter hæc, ſic ſibi allata,

Car-

Carpenouum oppidum occupari poſſe, Franciſcum Pandonium, ac Palermum Centurionem præmittit, qui ſcalis aditum noctu in oppidum prætentent. ipſe prima luce, cum copijs reliquis ſubſequutus, Vulturnum amnem longè ſupra Capuam, quò breuius iter faceret, uado traijcit. Cumque in aduerſa ripa ſtaret, donec omnes copiæ flumen traieciſſent, quidam ex equitibus Rodulphi Peruſini, copiarum ducis, ab impetu fluminis rapto equo, cum ob ueſtitum aquis grauatum, ex equo lapſus, in conſpectu eius periclitaretur, indigna hominis morte permotus, ſuos primum hortatus eſt; uti morienti ſuccurrerent. Cumque eiuſdem periculi metu nemo accurreret, crudeles, & timidos appellans, continuo ſubditis equo calcaribus, flumen ingreditur. Quod cum ij qui aderant equites intuerentur, nonnulli ob uerecundiam ſequuti, ſemianimem ex amni ſuſtulerunt; iſque ad ignem ſubito delatus, ac refectus, pedibuſque ſuſpenſus; ut quam ebiberat aquam reiectaret; ut primum ſe collegit, Aragoniam clamitans, primam uocem emiſit; iſque poſtea à Rege perliberaliter eſt habitus. Profectus ad Carpenoui muros Palermus, cum eius cohorte noctu; non ſentientibus oppidanis ingreſſus, oppido præter arcem eſt potitus; ſed mox cum audiſſet Antonium adeſſe, perterritus; nec dum enim apparebant Regis copiæ, ſiue metu, ſiue auaritia, ne quæ diripuerat amitteret, oppidum repente deſeruit. Quod ubi Alphonſo iã appropinquanti nunciatum eſt, diuiſis in finitima opida bibernandi gratia militibus, ipſe Venafrum ſe contulit; indignatuſque Carpenouum è manu eius euaſiße, ipsum Palermum ad oppidum, quod Sanctum Germanũ nuncupant, arcis Iamilæ præfecto, in cuſtodiam miſit; quaſi iubentibus fatis ut is in eam arcem cuſtodiendus mitteretur, quam eßet aliquando ſua uirtute ſeruaturus. Per id fermè temporis, Gratias Cabanellus hiſpanus eques, uir præter rei militaris ſcientiam, moderatione inſignis, Quẽ ad montem Fuſculum, cum aliquanto equitatu Alphõſus reliquerat, nequid commeatus ex Beneuentano ad hoſtes deferri poſſet, conſilio, atque opera Petri Squacquari, Beneuentana arce, per hunc modum potitus eſt. Erat eius arcis præfectus, Petri, quem dixi, uitricus; iſque, quod hunc ſibi fidelem, exiſtimabat, matris gratia, clam per internuntium agere, de arce ipſa regi tradenda cœpit. idque ſibi magnus præmijs perſuaſit.

re igitur, dieque conſtituta, in tempore ad arcem affuere qui hac de cauſa mittebantur, ijque per ſummũ ſilentiũ à Petro per ſcalas ad miſſi ſunt; oppreſſiſque, mox Victrico, & cuſtodibus cæteris arcem occupauere. Quod ubi Gratias, qui haud procul in inſidijs aberat agnouit, repentè cum omnibus copijs eò profectus, ſub arcem conſtitit; mox in urbem, niſi deditio fieret, per arcem ipſam irrupturus. Quo caſu oppidani conſternati, cum nullam iam in armis ſpem reponerent, abſque certamine deditionem fecerunt; præſidium quæ intromiſere. Alphonſus rei feliciter conficiendæ ſpe haud mediocriter aucta, cum copijs Beneuentum contendit; finitimiſque caſtellis, oppidiſque compluribus debellatis, nonnullis etiam ſua uoluntate in deditionem uenientibus, reliquam hiemem in ijs locis egit. Ea namque urbs, & per oportuna uiſa eſt belli ſedes, ſi quidem triginta modo milibus à Neapoli diſtans, agro Campano, & Picentino imminet; in colle ſita circumquaque deſpectum habet. Ad hæc flumina duo proxima, ut nulla propè ui hoſtium oppidani ab aquatione prohiberi poßint. His rebus cognitis, Antonius Caudola res ſecundas Alphonſi pertimeſcens, quem ſibi, ob ſuſpectam fidem in ſenſum ſciebat, miſit ad eum, qui de reconciliatione ageret; filiumq; in id fidei pignus, atque obſidem offerret. Alphonſus ſimul ut ea ſe ſe cura liberaret, ſimul ut eius clementiam, humanitatemque teſtaretur, petenti erroris ueniam dedit; eoque rurſus in gratiam recepto, filium ad ſe miſſum Ferdinando filio comitem, atque aſſectatorem datum, in æquo propè honore haberi uoluit, atq; ipſi adoleſcentulo maiorem natu filiam uxorem daturus, ſi Antonius in propoſito, & fide permanſiſſet. Poſt hæc Alphonſus Capuam regreſſus, ad Calatiam cum oppidanos aliquot dies obſeſſos ad deditionem cogere non poſſet, Antonium Panormitam accepta fide, ad eos miſit, qui ijs perſuaderet, uti deditionem facerent; eius que clementiam, potiuſquam uim experirentur. Sed cum illi nichilominus in propoſito permanerent, ui agendum ratus, tormento ingenti æneo, per aduerſum montem ſummo labore ſubuecto, eos ad deditionem compulit; urbeque præſidio firmata, Beneuentum redijt; atque ad Padulam caſtellum, non longè à Beneuento ſitum, caſtris poſitis, paruo negocio incolas ad deditionem compulit. inde ad Apicium ducit, terroreque finitimis latè iniecto, complura caſtella

circumiecta ad deditionem adacta, in fidem recepit. His rebus geſtis, Vrſariam iter intendit, qui locus eſt in Apulia, eo conſilio, ut ijs copijs, quas ab Antonio Caudola expectabat præſidio eſſet; ueritus ne Franciſcus Fortia, qui equitatu multum poterat, ſeſe obijceret, quo minus ad ſe proficiſcerentur. Namque Franciſcus, Renato amicus, Arianum, Troiam, Manfredoniam, Nucceriam, atque alia nonnulla oppida in Apulia tenebat; quæ pater partim armis occupauerat, partim à Ioanna regina acceperat. Is tum in Piceno agens, quam prouinciam armis occupauerat, ad uictorem Rangonum mutinenſem præſtantem equitem, quem ſummæ rerum ſuarum in Apulia præpoſuerat, partem copiarum, in quis Cæſarem Martinenguin uirum fortem, ſed minimè felicem miſerat, qui & oppida ſua tuerentur, & Renatum, quoad tuto poſſent adiuuarent. Caſtris ad Vrſariam poſitis, Paulus Anglus, unus è copiarum ducibus Antonij, uir in armis conſultiſſimus, cum quingentis equitibus ab Antonio miſſis, ad Alphonſum uenit. aberat autē oppidum Troia, ab Vrſaria haud plus quatuor milibus paſſuum, eò Franciſci copiæ conuenerant, deinde Alphonſus, magnam equitum manum, ſub Troiam mittit, qui hoſtes ad pugnam prouocent. quantæ quæ ſint eorum copiæ cognoſcant. Quod hoſtes procul conſpicati, correptis armis, magno numero obuiam eunt. natura loci hæc erat. Cliuus eſt in altitudinem paſſuum circiter quingentorum, cæterum clementi aſcenſu, ante hunc uaſta camporum planities iacet, paruis quibuſdam tumulis interiectis, uberrimo, ac præpingui ſolo. cæterum nudo, atque arboribus infrequenti; in eius quem dixi cliui faſtigio, ſita eſt Troia, circaque eam rurſum ſe pandit altera camporum uaſtitas; ipſa urbs foſſa, & mœnibus munita, ad eius, quem dixi, cliui radicem profecti hoſtes, Alphonſi equitatū adorti ſunt. pugnaque inſignis pro numero equitum edita, neutris aliquamdiu pedem referentibus, ad poſtremum, cum diutius reſiſtere non poſſent, in fugam coniecti ſeſe in urbem recepere. Quo facto Alphonſus ſatis cognito ut ſibi uidebatur hoſte, receptui cani iuſſit; poſt hanc pugnam quatriduo ceſſatum, hoſtibus ſeſe intra muros continentibus. deinde cum plerique de Alphonſi equitatu, Troiam uerſus contenderent, ut urbis ſitum ſpecularentur, Cæſar confeſtim edu ctis copijs primum ſub urbe in cliuo conſtitit. Quod ubi Alphonſus

agnouit reuocatis propere qui frumentatum ierant, omnem exercitum in acies nomen diuiſit. peditatuque in medium collocato, leuo cornu Ioannem Vintimilium præfecit, ipſe dextrum regens, principio antecurſores, ac leuis armaturæ homines, qui ad certamen hoſtes illiceret præmittit. Erat ductoris quem ſupra memoraui conſilium, non decertare omnibus copijs, ſed ut in cliuo ſtantes, non paterentur hoſtem ad urbem ſuccedere. Cæterum Catus, unus, è ductoribus, & alij quidam dimicandi auidi, conſilium immutare coegerunt; hi enim ſimul regios propius accedere conſpexere, ad anguſtias quaſdam cliuo propinquas illico progreſſi ſunt, ut hos aſcenſu prohiberent; quibus repulſis, inſtante, atque adhortante rege, cliuum tranſcenderunt. Nonnulli hoſtium effuſo curſu, in medias regiorum acies inuecti, redeundi facultate adempta intercepti ſunt. Cumque Cæſar hoſtes circumueniri poſſe arbitraretur, quod eorum cornua anguſtiora erant, equitatum quem in leuo cornu ſtatuerat, dextrum Alphonſi cornu, quod eam partē infirmiorē exiſtimabat, circumire, & à latere ferire iubet; ipſe ſiniſtrū cornu inuadit, & iā ab ea parte uariante fortuna regios premere, atque urgere cœperat. Quod poſtquam Alphonſus animaduertit, confeſtim aduerſus cliuum cum dextra ala & peditatus robore contendit, eò uidelicet conſilio, ut hoſtes ab urbe excluderet; quo facto & prælium, quod iam ab ea parte profligari cæperat reſtitutum eſt, & hoſtes, uti Alphonſus cogitauerat, ueriti ne reditu intercluderentur, ſenſim cedendo terga uerterunt. Fugientes conſectati regij pleriſque captis, ſub urbis mœnia præcipites egere. hic Frāciſcus Seuerinus, uir acer, ueritus ne una cum ciuibus, qui armati auxilio ſuis in pugnam exierant, hoſtes in urbem irrumperent; cum eius cohorte, tam diu hoſtium impetum ſuſtinuit, donec oppidani ſeſe in oppidum recepерunt. Quos ubi urbem ingreſſos uidit, calcaribus equo ſubditis, non modicæ latitudinis foſſa ſtrenuo ſaltu tranſmiſſa, in oppidum ſe recepit. Inſequenti hoſtes Alphonſo, quidam de equitatu hoſtium infeſto tello ſub urbem occurrit; querentique quiſnam eſſet (nam paludamento inſigni præter cæteros utebatur) cum regem ſe eſſe reſpondiſſet, perſpecta regis fiducia adeo conterritus eſt, ut tello, quo cum petiturus uenerat abiecto, ſeſe ad eius pedes proiecerit, atque ei ultro ſe dediderit. Multi hoſtium quod clauſis portis non recipieban

tur, metu inſtantium regiorum, non prius finem fugiendi fecere quã Nuceriam peruenerunt. Sunt etiam qui pro certo referant, ſtrenuũ quendam equitem (nomen obſcurum eſt) cum hoſtem in oppidum fugientem inſequeretur, per patentem urbis portam concito equo inuectum, per aduerſam portam ſtupentibus cunctis incolumẽ euaſiſſe; ita ad duas horas acerrime decertatũ eſt. Poſt hæc Alphõſus ſigno receptui dato, Vrſariam in caſtra copias reduxit. exinde Vicarum mouit, octo milia paſſuum is locus abeſt à Troia, primoq; impetu uallo eruto foſſam tranſgreſſi milites, alij muros miſſilibus oppugnare, alij ſcalas applicare aggreſſi; oppidani quanquam repentino regis aduentu perculſi, nihilo tamen ſegnius armati ſubito in muris apparuere, ac tranſilire conantes lapidibus repellebant. Cum autem regij acrius inſtarent, nec à muro repelli poſſent, complura Apium aluearia, quæ fortè paulo ante ex agris, metu hoſtiũ intra caſtellum congeſſerant, in muros arrepta, in hoſtes deuoluerunt, quorum fragore irritatæ apes, cum circumuolarent, non ſolum os atque oculos oppugnantium inceſſebant, uerum etiam ſeſe armis, & interioribus tunicis inferentes, hos maiore quadam moleſtia, & malo afficiebant. perturbatis rei nouitate, qui ab ea parte rem gerebant, militibus, eorumque pleriſque retrocedentibus, Ludouicus Podius, quem uulgo Putium appellabant, maiore quam pro corporis ſtatura animo, ac uiribus, unus è regijs purpuratis, quamuis ſupernè omni miſſilium genere peteretur, fortiter tamen ſubſtitit, nec quem ceperat locum deſeruit. donec maiore hoſtium concurſu in eam partem facto, in foſſam reiectus eſt. Nec ob id tamen prælio abſtinuit, ſed rurſum ac ſæpius eundem locum unde deiectus fuerat occupauit. Erat uero is locus adeo procliuis, ut in eo ueſtigium haud ſatis firmari, ſiſtique poſſet; itaque ab ijs qui circumſtabant haſtis ſe ſe ſubrigi, ac ſubſtentari iuſſit; Atque ita eorũ adminuculo ſuffultus, nunc haſta, nunc gladio propugnatores petebat. Cæterum dum pertinaciter pugnat, uulnus ſub dextrum oculum mucrone ictus accepit; ac nec ſic quoque ſaucius pugnare deſiit; interim haud procul inde uectibus ſubrutus murus, cum ante expectatum cecidiſſet, nonnullos qui auidius ſubierant oppreſſit. Tum per muri ſtragem irruptione facta, cum tamẽ & ruinis innixi oppidani fortiter reſiſterent, caſtellum captum, prædaque militi permiſſa,

Fœminarum decus, regio iuſſu, pro conſuetudine eius ſeruatum, dato negotio quibuſdam ſenioribus, uti eas in ſacram ædem compulſas ab iniuria militum defenderent. Vicarenſium calamitate cognita aliquot caſtella finitima, metu perculſa, abſque ui legatos de deditione; ad Alphonſum miſere, eaque ab eo perbenigne in fidem recepta. Per idem ferè tempus Raimundus Caudola, Antonij patruus, qui & ipſe poſt reconciliatum Alphonſo Antonium Renati partes deſeruerat ad Alphonſum cum aliquanto equitatu ueniebat, & cum eo, Ioſias, ac Riccius, quos cum Franciſcus Fortia copias cogere audiſſet, Ioannem fratrem, cum magno equitatus numero, è Piceno, qui hos diſtineret, & ſi qua occaſio rei benegerendæ ſe offerret, adoriretur, ijs obuiam miſit; eoſque ſub urbem Thetim incautos nactus, leui certamine fudit, ac fugauit. capto Raimundo, atque alijs compluribus equitibus. Ioſias, ac Riccius inter tumultum elapſi, ſibi ſalutem fuga quæſierunt. Antonius Raimundi captiuitate comperta, confeſtim animo immutari cœpit, ſiue quod Ioannem Fortiam, qui in propinquo cum copijs aderat timeret, ſiue quod alia ratio ſubeſſet, ac nequid eum noua cõſilia agitantem retineret, cauſatus quod mater ægra filij deſiderio conficeretur, ab Alphonſo petere contendit, uti illum per aliquot dies reuerti ad ſuos pateretur. Alphonſus, & ſi intelligebat quo animo filium poſceret, tamen cogitans Antonij magis intereſſe quam ſua eius amicitiam ſequi, eius poſtulatis haud quaquam refragari ſtatuit; moxque adoleſcentulum ad ſe remitti permiſit. Cumque in Pelignos proficiſci decreuiſſet, ut labantes popularium animos Ioannis Fortiæ aduentu confirmaret, poſtquam eius profectionem grauem, ac ſuſpectam Antonio fore cognouit, nequid ei occaſionis ad rebellandum daret, conuerſo itinere in Campanum redijt. Deinde certior factus Eugenij Pontificis copias aduerſus Franciſcum Aquinianum, ad Strangula Gallum (id oppido eſt nomen) profectas eſſe; Renato per id tempus quieſcente, ob copiarum paucitatem, maximis eò itineribus confeſtim contendit; ut hominem ſibi amicum, cuius fidem, & conſtantiam in omni bello expertus fuerat, periculo leuaret; primoque eius aduentu ſummotis hoſtibus obſidionem irritam fecit. Protinus ad Pontem Coruum retroflexit; quod cum propter loci naturam, & præſidium abſque tormentis expugnare ſe poſſe diffideret, motis in-

de caſtris, caſtella quædam finitima expugnauit. Cumque ad caſtellum quod Rupem Guilielmam uocant duceret, uicos qui circa ipſum Caſtellum, erant ui cepit; ipſum uero caſtellum loci natura ui capi prohibebat. Eſt enim ſitum in altiſſimi montis cacumine, undique abrupto, & ab una tantum parte peruio, eodem que aditu difficillimo, cæterum uicorum expugnatio, & famis impendẽtis metus, incolas ad deditionem compulit. Rebus ubique proſpere geſtis, Alphonſus quod in ijs locis nihil aliud geri per id anni tempus poſſe intelligebat, Capuam reuerſus eſt. Poſt hæc animo reputans omnem Campanum agrum, præter Puteolos, in eius poteſtatem, fortunæ benignitate, redactum eſſe, & Aſtra quocunque iret cæptus fauere, de Neapoli rurſus obſidenda conſilium cepit; præſertim cum Renato exiguus equitatus, ut ante dixi, foret; atque inter apparatum rerum, Capreas oppidum in inſula eiuſdem nominis ſitum, opidanorum quibuſdam tradentibus, cepit. quo capto, reliqua inſula miſſis eò triremibus, quas tum habebat, abſque certamine potitus eſt. Ad hanc inſulam cum forte roſtrata, qua pecunia ex Gallia Renato afferebatur, Paulo poſt appuliſſet, facti neſcia comprehenſa, atque direpta eſt. omnia iam ad Alphonſi felicitatẽ permittente fortuna; protinuſque Neapolim cum exercitu profectus, ad caſtra uetera conſedit; is enim locus uiſus eſt caſtris maxime idoneus, propter pabuli, & aquarum copiam, tum quod in collem clementer aſſurgens, facilè muniri poterat. Hunc à Septẽtrione, atque à meridie eminentem ſimplici uallo, ac foſſa, ab oriente quod ea pars plana, & ob id minus tuta uidebatur, duplici foſſa, ac uallo, crebriſque turribus in caſtelli modum communiuit; magno tormentorum numero, idoneis quibuſque locis impoſito. His munimentis perfectis, Ferdinando filio admodum puero, recens cum nauibus è Catelonia ad ſe profecto, magna iam tum atque præclara indole, quem Eximino Corellæ regendum dederat, cum parte copiarum in caſtris relicto, ipſe Puteolos cum reliquo exercitu profectus eſt. Prius enim id oppidum ſibi expugnandum uidebatur, ne quid omnino circa urbem Neapolim relinqueretur, quod obſeſſorũ ſpem aliquo modo aleret; caſtriſque propè oppidum poſitis, roſtratas accerſit, quæ mari commeatus importari non ſinerent. Tormentiſque eodem conuectis, infeſtare oppidanos cœpit. hi uero naturali

ſitu freti, quam diu iis copia fuit rei frumentariæ obſidionem tulere, nec ullis terroribus iniectis, ad deditionem compelli potuerunt. Poſt quam uero res frumentaria deeſſe cœpit ſubſidiique deſperatio animos ſubiit; miſsis qui cum rege de deditione agerent, iiſque quæ poſtulabant impetratis, confeſtim Alphonſo portas aperuerunt. inde ad oppidum Turrim motis caſtris, oppidanos perculſos, quod omnia ad Alphonſum deferri uidebant, ad deditionem ſine certamine coegit. Toto agro Neapoli circumiecto in poteſtatem redacto Alphonſus Neapolim haud cunctanter exercitum ducit, transmiſſaq; montana arce, in monte oppoſito arci regiæ, ubi inerat modica planicies ad mile paſſus caſtra ponit; ipſumque collem occupat, qui maritimæ arci imminebat. His duobus caſtellis, altero in quo Ferdinandus conſederat, altero ſub urbem excitatis, ualidoque præſidio firmatis, Neapolitanam urbem obſidere, arctius cœpit. Renatus præter urbanas copias, quæ exiguæ erant, ad quadringentos ſagittarios habebat, quos Genuenſes, duce Arunte Cibonio uiro forti; ad eum nauibus miſerant, à quibus aduecta non exigua frumenti uis, famis metum in aliquot dies ſuſtulerat. Nam Genuenſes eum regno pelli, imperiumque ad Alphonſum deferri ægre ferebant; ob id, illum enixe, quoad poterant, adiuuabant. Edificarat Renatus aduerſus arcem maritimam caſtellum, in eius collis faſtigio, in quo Alphonſus caſtra fecerat; idque adhuc in eius poteſtate erat. quod cum Alphonſus imprimis tollendum cenſeret, eò confeſtim copias admouit. Cuſtodes, tum leui loci munimento diffiſi, tum annonæ inopia adacti, quarto die deditionem fecerunt. iam enim Neapoli parua admodum copia frumenti reliqua erat; poſtridiè uero eius diei, quo id caſtellum in deditionem uenit, fortè duæ ingentes Genuenſium onerariæ, frumento & cætero commeatu onuſtæ Neapolim appulerunt. Quarum aduentu, in aliquot tempus recreati Neapolitani, aliquanto fortius obſidionem pertulerunt. Id uero caſtellum Alphonſus latiore muro, ac foſſa, continuo circundatum ualido præſidio firmauit. Leuia deinde quotidie certamina, ut potè ex propinquo, ex utriſque caſtris, uario euentu conſerebantur. procedente uero in dies obſidione, fames omnium malorum obſeſsis grauiſsimum (iam propè conſumptum erat quicquid frumenti naues conuexerant) urgere Neapolitanos

cœpit

cœpit. ingentique precio tritici tumulus comparabatur. Neque enim ulla pars in omni regno relicta erat, unde quicquam ad ſe frumenti, aut ullum, genus commeatuum deportari poſſet; clauſo omni terra, marique aditu. Hæc tantum ex Gallia petebantur, eaque difficulter, cum ingentibus Genuenſium onerarijs, & immenſo præterea precio comparabantur. Qua neceßitate coacta urbana multitudo, frequens urbe excedebat, pluresque diſceßiſſent, ni hos pro hoſtibus haberi, & capi Alphonſus iußiſſet, quod uidelicet ab illo hac ratione eſt factum, quod quo plures abire contingebat, hoc diutius reliqui obſidionem tolerare poterant. Fuere autem qui in publico conſilio (tantum licentiæ dabat fames) Renato ſuaderent, legatos ad Alphonſum mitti qui de tolerabili aliqua pace agerent. in hoc rerum ſtatu decreuit Alphonſus Vicum oppidum petere, quod in Mineruæ promontorio ſitum, à Renato tenebatur, eò quecum roſtratis profectus, oppidanos intra paucos dies ſubſidij ſpe abiecta, ad deditionem compulit; deinde in Aſſam progreſſus, id quoque oppidum dedentibus ſeſe oppidanis cepit. Poſt hæc Surrentum adijt, quod cum ad deditionem nullis terroribus, aut minis compelli poſſet, latè populato agro, Puteolos redijt. Haud multo poſt nuntiatum eſt Alphonſo oppidum, quod Sanctum Germanum uocant à Riccio occupatum. Erat hic Riccius obſcuris ortus parentibus, homo leuißimus, modo harum, modo illarum partium. Hic ex milite gregario ductor factus, magna latronum manu comparata, aliquot Romani Pontificatus oppida armis oppreſſerat; is uero quo facilius Alphonſum falleret, ſe ei amicum ea tempeſtate ſimulabat. Subornatus, à Romanæ arcis præfecto, ad Tiberim ſitæ, qui cum affinitatem contraxerat, per dolum id oppidum cepit. Erant in eo oppido complures, qui eius regionis principatum ad Eugenium Pontificem trahi cupiebant. oppido tunc præerat Arnaldus, qui arcis regiæ præfectus fuerat. hic ut primum Riccium per oppidum iter facere conſtituiſſe accepit, id illico ad regem ſcribit, ſimul quid ſe agere uelit percontatur. fecerat quidem ea affinitas quam dixi nonnihil ſuſpectum Alphonſo Riccium. itaque primum Arnaldo mandat, ut illi tranſeunti, ſi abſque periculo poßit, manus inijciat. Mox cum uulgatum eſſet eum ad ſe ire cum copijs (ſic enim Riccius regi ſcripſerat

ſimulans uelle ſe ſub eo ſtipendia facere) mutato conſilio, iubet ni Riccius noui quicquam moliatur, uti eum incolumen tranſire patiatur, quod ſcierit eum ad ſe proficiſci ſtatuiſſe. ſed quoad fieri poſſit operam det, ne quid ab illo per negligentiam detrimenti capiatur. Quibus literis acceptis, Arnaldus pleroſque factionis regiæ ſeorſum alloqutus, in tempore ſecum adeſſe iubet. Nam peditatũ, in quo reſiſtere Riccij conatibus poſſet non habebat. profectus ad oppidum Riccius, cum paucis primum, ne ſuſpitionem multitudo pareret, per patentem portam ingreſſus eſt. Tractoque de induſtria cum portæ cuſtodibus ſermone, ſubſtitit; donec qui ſequebantur affuere. Quem ſimul atque Arnaldus proſpexit, obuiã cum paucis ad portã progreſſus, illũ uenientem inforum deducit. Tum aduerſæ factionis homines, eius conſilij conſcij, ad eum frequentes conuenere. quorũ ſtudio cognito, ad quendam ex ijs coniurationis principem conuerſus, et num omnia parata forent percontatus, ut parata audiuit, illico Arnaldum comprehendi, atque in cuſtodiam tradi iuſſit. ſimul excurſione per oppidum facta, & aduerſa factione perterrita, oppido ſine certamine potitus eſt. Inde ad arcem Ianulam, ſic enim appellant, oppugnandam profectus Arnaldum uinctum eodem perducit, ſi forte poſſet fraternæ mortis terrore iniecto Martinum arcis ipſius præfectum ad deditionẽ adigere. ſed cum ille pertinaciter affirmaret, non paſſurum ſe ulla priuata calamitate arcem in cuiuſpiam, preterquam in regis ſui poteſtatem peruenire, oppugnare arcem aggreditur. quæ cum acriter oppugnaretur, aliquod iam de præſidio uulneratis, Paletmus ille Centurio, quem amiſſo Carpenouo, in hanc arcem in cuſtodiam traditum ſupra demonſtrauimus, à præfecto arcis uti ſolueretur, & communi periculo ſuccurrere permitteretur, requirit. Quo impetrato illico murum conſcendit; hoſtesque iam ſcalas admouere conantes, tanta lapidum ui obruit, ut nemo amplius arcem ſubire auderet. erat enim ut ingenti corpore, ita & ingentibus uiribus. quo facto & eius in Alphonſum fidem teſtatus eſt, & priſtinæ uirtutis fama recuperata, dignus eſt habitus, cui rex & ueniam errati dederit, & in ampliorem ordinem euexerit. Poſtquam Alphonſo renuntiatum eſt Riccium eo oppido potitum, omnem eius recuperandi ſpem in una celeritate poſitam arbitratus, nihil ſibi ad

feſtinationem reliqum fecit. citatoque equo paucis, qui tum forte cum eo erant, ſequentibus (nam is tum forte uenatum ierat) ne noctu quidem intermiſſo itinere Theanum aduolat. Ceteriſque, propoſito edicto, ſe abſque mora ſequi iuſsis, alteroque mane plus ſexaginta milibus confectis, ad oppidum peruenit. Ea uero celeritas Riccium imprimis conſternauit, neq; enim regem tam cito affuturum crediderat. exiſtimabat illum priuſquam moueret, cogendis copijs tempus conſumpturum, ſibique interea expugnandæ arcis facultatem fore. caſtris ante oppidum poſitis Alphonſus antequã uim experiretur, donec copiæ eius conuenirent ad Riccium miſit, qui hortaretur uti ab incæpto abſiſteret, oppidoque cederet; quod ſi faceret, errori ſe eius parſurum, qui cum in propoſito perſtaret, ut primum copijs ſe ſatis inſtructum putauit (Namque ad ſe continuè pedites atque equites è diuerſis locis confluebant) ſtatuit Alphonſus oppidum totis uiribus oppugnare, ne illud tam opportunè ſitum, & Neapolitani Regni firmiſsimum clauſtrum, in inimicorum poteſtatem deueniret. Cumque naturam regionis diligentius intueretur, animaduertit montem; quem Riccius inſederat facile circumiri, ac deſuper hoſtem oportunè peti poſſe. Itaque Mendotiam Hiſpanum impigrum uirum, cum peditibus ducentis tranſmontem clam hoſtibus continuò ire præcepit, & ſi qui occurrant è Riccij peditatu eſſe ſimulare, id oppidum ad montis Caſinatis, quẽ dixi, radices ſitum eſt; id que exiguus amnis interluit. Arx ab oppido aliquantum diſtat, eminenti loco ſita. ſupra arcem ad mile, fermè paſſus templum eſt, de quo diximus, opus uetuſtate religione, precipuè ſacro, Benedicti corpore per celebre, caſtelli cuiuſdam inſtar, duplici muro circundatum. per cuius templi exteriorem murum (nam & is quoque ab hoſtibus cuſlodiebatur) Mendocias cũ ſocijs tranſitum faciens (nam & alios exſpectabat) cuſtodes feſellit. Riccius cognito regis de oppugnatione conſilio, ex opido prodit; ubi ſe haud ſatis tutum exiſtimabat; diſpoſitis que per muros partim ex ſuis, partim ex opidanis qui reſiſterent; eos tumulos qui regijs caſtris imminebant inſidet; quos tamen prius occupatos præſidijs firmauerat. Alphõſus interea copias inſtruxerat, nihilq; aliud oppugnationem differebat, quam eorum qui circummiſſi erant aduentus. iamque ab omni parte Riccius ſibi ſatis proſpexiſſe uideba-

tur; cum illis extemplo ſupra caput ueluti procella quædam Mendo-
cias apparuit;namque ij qui pro templo ſtabant,opinati,ſunt hunc
eſſe reliquum Riccij peditatum,ut diximus, eumque cum ſuis ad Ric
cium deſcendere. Riccius quoque Mendociam Ricciottum eſſe quem
præſtolabatur ſuſpicatus,parumper ſubſtitit; ſed mox fraude cogni
ta, aduenienti Mendociæ ſeſe obiecit. Quod ut Alphonſus animad-
uertit omnes ſuos, quos in armis ut diximus paratos, atque inſtru-
ctos tenuerat, partim in hoſtem niti,partim oppidum, adoriri im-
perat. At Riccius ancipiti malo circumuentus,ſeſe confeſtim in fu-
gam conijcit, uiaq; per medios hoſtes ferro facta, amiſsis quam plu
ribus; deſtitutoque oppido primò in templum, mox per deuios ſal-
tus in oppida eius,quæ propinqua erant euaſit;quo fugato,Alphon
ſus confeſtim oppidum abſque certamine recepit; ibique Arnaldi
fratre cum ualido præſidio relicto,ipſe Capuam reuerſus eſt; inquo
profecto neſcias uirtus ne magis, an celeritas eius laudanda ſit.
Neapolis interea arctiſsimè obſidebatur;nec re frumentaria modo,
uerum etiam aqua, reciſo extra urbem aquæ ductu ,oppidani labo-
rabant, quo circa ingens triſtitia opidanorum animos ceperat. An-
gebantur Neapolitani, res adeo mutatas eſſe,ut qui prius Eugenij
Pontificis,& Iacobi Caudolæ auxilijs inſtructi,ſibi pares Alphonſi
uiribus uidebantur; nunc ijs orbati ſubſidijs, eum ante portas binis
caſtris poſitus uictorem uiderent; quem nauali prælio ſuperatum,
et captum,nunquam amplius id regnum petiturum putarant. Eſſe
illi Siciliam commeatus,ac cætera bello neceſſaria ſuppeditantem;
eſſe illi Sardinam,Baleares inſulas, Cateloniam,atque Aragoniam
regna ampliſsima,unde pecuniam, ac milites in bellum conſequi poſ
ſet. Angebantur quoque uehementius frumenti,ac pecuniæ inopia,
non erario modo,uerumetiam priuatorum ciuium facultatibus,diu-
turno bello, exhauſtis. Duplex modo ſpes ſupererat; ſed altera al
teri inferior; una in Genuenſibus, à quibus, & ſi ſe libenti animo
adiuuari ſciebant; tamen grauari illos tantis,ac tam crebris ſumpti
bus exiſtimabant. altera in Franciſco Fortia, & Antonio Caudo-
la; ſed alterius cunctationem uidebant; alteri non ſatis credebant.
Omnia tamen tentanda priuſquam ad ultimam famem deuenirent
uociferabantur; quorum uocibus permotus, ut par erat Renatus
ad Genuenſes, ad Antonium Caudolam, qui cum eo poſt receptum

filium in gratiam redierat, & ad Franciſcum Fortiam in Picenum frequentes nuntios dimittebat; qui docerent, quo anguſtiarum res eius redactæ forent: binis circa urbem caſtris hoſtium poſitis, & ut cum copiis celeriter aduolarent; ſi eius ſtatum ſaluum cuperent, hortarentur; cæterum hæ ſpes omnes uanæ, atque irritæ euaſere. Nã & inter Genuenſes; cum iam decreta claßis eſſet, pecuniaque in ſtipendium imperata; de præfectura inter Ioannem Fulgoſium Thomæ fratrem, qui per id temporis Genuenſis urbis principatum obtinebat, & Ioannem Antonium Fliſcum nobilitatis principem, orta contentio, ne claßis perficeretur impedimento fuit; & à Franciſco, atque Antonio, aut nulla, aut ſera auxilia uenere. cum hic eſſet rerum ſtatus; nec ſperaret Alphonſus Neapolim aliter quam fame, aut proditione capi poſſe, aperuit ei fortuna inopinatam quandam ad uictoriam uiam. Namque Anellus Faber quidam cementarius, quem fames Neapoli exire compulerat, ad eum profectus docuit, eam urbem paruo militum periculo, ſi rei præmium eſſet, capi poſſe; atque in id eius operã, atque ſtudium eſt pollicitus. hunc Rex collaudatum, & maioribus quam eius fortuna caperet promißis oneratũ; de ratione rei agendæ percontatus, omnibus quibus opus erat celeriter preparatis, ad ducentos uiros fortes deligit, qui cũ Anello, ac Fratre, noctu aquæductum ingrediantur; & in iis Mazeum Ianuarium, ac Diomedem Carrafam, & alios quoſdam Neapolitanos; qui patria exules multos annos eum ſequti fuerant; quibus urbis loca erant cognita; omneſque paratos in armis eſſe iubet; cauſamq; ſupprimit. Submediam noctem cum uocati omnes, conueniſſent, ducibus rem aperit; hortaturque, ut intrepido animo rem aggrediã tur; quæ ſit iis ingentem utilitatem, & decus allatura; quoue uno, atque eodem tempore, & ipſi mœnia occupare, & ſe cum copiis adeſſe poßit, mandat; ut cum è puteo in demonſtratam domũ emerſerint, id ſibi per eos, qui adhuc in aquæ ductu fuerint ſignificari confeſtim curent; re à primis ad nouißimos perlata. Erat autem ingreſſus in aquæ ductum per puteum alterum extra urbem, ad lapidis iactum, in horto quodam poſitum, in quem per funem, ſeptem, et uiginti cubitorum dimitti oportebat; datoque uni ex his negocio, ut cum ſciret primum, eos è puteo intra tectum euaſiſſe ad ſe referret; ſcaliſque, & uectibus traditis, eos dimiſit. adiecit præterea uti qua

ta noctis uigilia, poſtquam è puteo emerſiſſent, facto impetu, mœnia aggrederentur; oppreßiſque illico cuſtodibus, turrim uicinam. occuparent; ſocijs uero uti imperata facerent, duceſque ut ſequerentur præcepit. cum his mandatis profecti leuiter armati, ducibus Anello, ac Fratre, in puteum, perquem deſcenſus erat, ſeſe tacitè per funem demittunt, accenſaque intus funalia præſeferentes; cum per cæcam teſtudinem ſinguli progrederentur, ad foramen; per quod aqua in urbem illabebatur abſque labore perueniunt; aggreßique murum perfodere, aliquanto plus temporis in eo excidendo, quam Anellus putauerat; propter eius craßitudinem poſuere; eoque clauſtro perfoſſo; ulterius progreßi, per canalem, qui ab aquæ ductu in puteum ferebatur; non abſque difficultate in ipſum puteum deſcendunt. Reſtabat ſecundus labor, ut ſcilicet è puteo in domum euaderent. Anellus igitur, & Fratre primi, ſubijcientibus humeros ſocijs, pedibus ſimul, ac manibus, per murum niti cœperunt; donec ad foramina quædam, per quæ erat in puteum deſcenſus; paulo ſupra hominis magnitudinem peruenere; ad quæ ſtatim appulſi, ad ſummum euaſerunt. fortè autem pridie ante hanc diem Neapolitani, magnum lapidum aceruum, propter huiuſmodi ſuſpitionem, ut in puteum inijcerent ex operculo deiecerant; nec poſtea, ſiue obliuione, ſiue negligentia lapides impoſuerant; quod ſi eſſet factum, irrito haud dubiè incœpto puteum ingreſſos reuerti oportebat. eo igitur operculo facilè, ac ſine ſtrepitu ſublato Anellus, ac Frater primi in domum exiliunt; omnibuſq; exploratis, nequid inſidiarum ſubeſſet. poſtquam neminem adeſſe cognouerunt, per funiculum è puteo delatas ſecum ſcalas attrahunt; quibus qui in puteo erant ſcandere cœperunt. Difficilis erat præſertim armato, aſcenſus per nauales ſcalas; quæ cum ab imo uagæ, atque inſtabiles eſſent, nemo erat qui ſubſiſtere auderet; ne aut hominis, aut armorum caſus periculum afferret. Inter hæc muliercula, cuius ea domus erat, primum graui odore limi, qui è puteo exalabat, tum lumine inſpecto exanimata, celeriter accurrit, uiſque uiſis qui iam emerſerant, continuo exclamat. Fueratque haud dubiè proditura inſidias, in celeriter oppreſſa uocem emittere inhibita eſſet; filia quoque iam adulta, matrem orare uehementius cœpit, ne fortunæ aduerſaretur, Ad hæc terrori immixtæ preces, magnaque ſcilentij premia, mulierem

inter ſpem, metumque dubiam placauerunt. Iam ſol exortus erat, cum uix quadraginta ex omni numero puteum euaſerant; & qui ingreſſum nuntiare regi debuerat, ſiue negligentia, ſiue quod is metu erumpente luce, à conſtituto loco diſceßiſſet, nihil regi ſignificauerat; qui rei euentum operiens, paratus cum copijs erat. Cumq; accepiſſet neminem ſuorum in muro apparere, nihilque tumultus ex urbe audiri, putauit omnes aut cæſos eſſe, aut metu exilire, non auſos. itaque propius ad urbem profectus, ab ea parte quæ occupāda erat, ad muros ſuccedit. Id uero conſilium, ut primo diſcrimen ingreßis attulit, ita uictoriæ cauſa ad poſtremum fuit. Namque eius aduentu cognito, Renatus, ea manu, quam ad ſubitos caſus parauerat, citato equo ad muros contendit; hoſteſque procul admouit. ingens uero pauor, & conſternatio cepit hos; qui iam è puteo emerſerant; nec regredi in puteum, neu ſe armorum ſtrepitus propinquis hoſtibus proderet, nec propter paucitatem erumpere, audebant; ſed mortem taciti continuo expectabant. Alphonſus ut uidit intus à ſuis nihil miſceri, deſperatis rebus, ſignò receptui dato, caſtra uerſus proficiſci cœpit. Quod poſtquam Renatus animaduertit, periculum omne depulſum arbitratus; relictis cuſtodibus, & ipſe in regiam ſe recepit. Forte quidam ad puteum, unde erat in aquæductū ingreſſus profectus erat; rei ipſius neſcius; iſque re cognita, ad Alphonſum nuntiatum cucurrit; multos è puteo prodiſſe, atque domi tacitos ob metum latere. eo nuntio accepto, celeriter præuerſo equo urbem repetit, atque ad mœnia ſuccedit; quo eorum animos acueret. inter hæc mulieris quam dixi filius, à ſtatione ſua domum uenit; pulſatiſque foribus, cum nemo aperiret, inſidias illico ſubeſſe ſuſpicatus, cœpit infeſtius pulſare, & niti fores perfringere. Mater, & qui intus erant exanimati, quid agerent neſciebant. Alij ſubito patefacta ianua, petendum, atque interficiendum hominem. Alij, ob matris, ac ſororis beneficium capiendum modo, nec ulterius in eum ſeuiendum cenſebant. Quam ſententiam cū omnes probarent, reſeratis paulum foribus, cum niterentur manus inijcere, repentè ut hoſtes uidit trepidus refugit; hoſteſque intra urbem eſſe uociferans, ad Renatum ſubito peruolat; quæque uiderit refert. At qui intus erant, ut inſidias palam factas eſſe conſpexere, nec reditu, aut latebris locum dari, uno agmine repentè è domo proſiliunt,

primoque impetu mœnia propinqua, uno tantum uigile ibi reperto, turrimque occupant; nam cæteri cuſtodes, tanquam eo die nihil diſcriminis reſtaret, in diuerſa abierant. Renatus eo nuntio primũ, deinde tumultu excitatus, ut ad huc erat armatus, ad mœnia celeriter reuerſus; impetum in hoſtes facit; quibus uiſis, Alphonſus ad muros cum copijs aduolat, quoue ſuis animum adderet, ſcalas ad mouere imperat. cæterum oppidani eam muri partem facilè tuebantur, & ne quis per ſcalas in captam turrim euaderet grauium ſaxorum deiectu, obſiſtebant; eosque qui turrim occuparant, manubaliſtis inceſſebant. Dum pugnatur obequitans mœnia Alphonſus animaduertit, paulo ſupra eam partem, quæ oppugnabatur, locum quendam neglectum eſſe; namque eius cuſtodes deſerta ſtatione, ad propinquum tumultum ſe contulerant. itaque ſcalas celeriter admoueri, eumque locum occupari imperat; ſperans eo facto, aut urbem inde capi poſſe, aut certe hoſtes ab oppugnatione eorũ, qui turrim occupauerant auerti. Is uerò locus hoc facilius occupari poſſe uidebatur, quod in arcum curuatus à Renato aut ab ijs, qui cum eo pugnabant conſpici non poterat. iam uero ex ijs qui turrim occupauerant, cum tormentis, atque omni tellorum genere peterentur; partim grauiter ſauciati fuerant, partim, ne in hoſtis poteſtatem uenirent, ſeſe è muro præcipites dederant. Cumque unus ex ijs Michael Ioannes è Calatoniorum familia eques Valentinus deſperata ſalute, in hoſtes delatus ſeſe aliquandiu defendiſſet; à Renato confoſſus, mortem honeſtam, ac glorioſam obijt. erat Renatus eam turrim recepturus, niſi à tergo ſubito, atque improuiſo, cum ingenti clamore, & alacritate, hoſtes inuecti terrorem intuliſſent. Potiſſima uero cauſa trepidationis fuit (quod plerumque ludente fortuna in bello accidere conſueuit) res utique parui momenti. Nã equs quidam fortè captus, & inſeſſus à Petro Martino, uel (ut alijs placet) à Sancio Barilio Alphonſi milite, per mœnia urbem ingreſſo; in hoſtes inuectus, opinionẽ præbuit captæ et refractæ portæ proximæ. is uero equus Samij Brancatij fuerat, præſtantis equitis Renato percari; qui dum forte per ea loca excurrens in hoſtes inci-diſſet, adempta ei ob uiæ anguſtias fugiendi facultate, captus fuerat. At Renatus primum cohortatus qui aderant in hoſtes fortiter inuectus; eorum impetum paulum repreßit; mox uero, ut creſcente

hoſtium

hoſtium numero ſuos exterritos animaduertit; nec poſſe impetum diutius ſuſtineri, ſenſim referre pedem cœpit. Alphonſus interea ad diui Ianuarij portam, quæ erat aliquanto remotior, & quibuſdam oppidanorum, quos belli ſatietas cæperat ſuadentibus contendere, partem ſuorum, & appulſis ſcalis, eam portam effringere imperat, è quibus Lupus Simenus, Raimundus Buillus, atq; Eximenus Corella, cuius potiſſimum opera in ea re Rex uſus fuerat; ſuperatis mœnibus primi omnium urbem ingreſſi; pleriq; que alijs ut ingrederentur animos dedere. Quæ ut Renatus ſenſit, et cui potiſſimũ parti, aut loco ſuccurreret incertus, omni ſpe defendendæ urbis abiecta, in prælio omnia expertus, uictori conceſſit. Tum & à fori Boarij porta, quæ ad Caſtrum Maris fert; & ab alijs diuerſis muri partibus, irruptio in urbem facta; omnibus ſtationes præ metu deſerentibus; atque ad prædam diſcurſum; à cædibus tamen temperatum; mox uerò ingreſſo rege, & prædæ quoque finis factus. poſtridie eius diei, duæ ingentes Genuenſium onerariæ, quibus commeatus deferebantur, ignaræ urbis captæ, ſupra portum apparuere; propiuſque profectæ, ut uiderunt ſolitos lætitiæ clamores à ciuibus non edi, illico ſuſpicati res immutatas eſſe, ſub arcem conceſſerunt; frumentoque expoſito, uini et commeatuum cauſa Surrentum, quæ una ciuitas in Renati fide permanſerat petiere; atque octauo fermè die Neapolim reuerſæ; quam proximè potuere ſub arcem anchoras iecerunt; quæ, ſi pridie ante captam urbem aduentaſſent, naualeſq; ſocios in terram expoſuiſſent, dubiam facere uictoriã poterant. Per hunc modum Alphonſus Neapoli urbe nobiliſſima, ac uetuſtiſſima; anno demum ab initio belli uno & uigeſimo potitus eſt. in quo neſcias profecto magis, an eius fortitudinem, an conſtantiam, an clementiam, cæteraſque uirtutis laudes, an felicitatem admirere. Namque in aggrediendis rebus impiger, nec labore ullo defatigabatur, nec periculo cedebat ulli. tantamque animi fiduciam in his agendis præſeferebat; ut ſæpe eius milites, cum pluribus ipſi pauciores dimicare non dubitauerint. In bello gerendo adeo conſtans, ut eum nec calamitas ulla accepta, nec pecuniæ inopia, nec belli diuturnitas, nec commeatuum penuria, nec hyemis magnitudo ab incœpto reuocauerit. in uictoria adeo clemens, & moderatus, ut de ea laude poſſit cum quo uis antiquorum principum decertare; clemẽtiæ par facilitas, ac liberalitas erat; famis, ſitis, frigoris, caloriſq;

inaudita patientia, ad quam ſeſe per aßiduos uenandi labores indurauerat adiuncta erat. Ad hæc literarum amor; ipſe enim unicus rex literarum cultor ſuæ tempeſtatis fuit; & uini abſtinentia accedebat; quod aqua infuſum, uix eius ſaporem referebat. Has tantas regis uirtutes, conſilij magnitudo rebus belli, pacisque pariter acta æquabat. ita porrò felix, fortunatuſque; ut perraris cladibus acceptis; ipſe unus omnium regum fortunam in poteſtate habuiſſe uideatur; ſed hæc alterius fuerint loci nunc ad rem geſtam redeo. Ingreſſus urbem Alphonſus; tubicinibus paulo poſt per urbem dimiſſis, ut populationibus modus ſtatueretur edixit; ac pleriſque ciuibus, qui ad ſe ſupplices confugere, bona iam à militibus occupata, cũ ædibus libere reſtitui iußit; nec poſt id temporis, hoſtile quicquã in tota urbe perpetrari permiſit. Quippe exiſtimauit, & præſtantis regis eſſe, uictis ignoſcere, ſapientis integræ, quam euerſæ ciuitati dominari malle, quo quidem facto uel inimicorum animos ſibi maximè placauit. Reſtabat expugnandarum arcium labor, hæ autem tres erant; Capuana, Mõtana, et Regia; in quam ſe Renatus, amiſſa urbe receperat; hæque omnes tum ſitu, tum ualido præſidio munitæ erant; cæterum rei frumentariæ inopia laborabant; præſertim Montana, & Capuana; itaque eas obſidere ſtatuit, & Capuanã imprimis (ut pote infirmiorẽ) et urbis ipſius edifitijs iunctam. Vix. n. quartus ab obſidione interceſſerat dies; cũm Ioannes Coxa, unus ex ijs, qui in Regiam cum Renato confugerant; à Renato petijt, ut ſibi liceret cũ Ioanne Carrafa de arcis ipſius deditione agere; is enim Capuanæ arcis præfectus; in ea uxorem, ac liberos habebat; nec ignorabat arcem ipſam annonæ inopia defendi non poſſe. cui Renatus, cum iam arci ſubueuire non poſſet; ut ſaluti ſuorum conſuleret permiſit; atque iußit ut paucorum quorundam dierum indutias peteret; quas cum primo Alphonſus abnueret; ne Renatus ea occaſione, noui quippiam in urbe moliretur; mox mutato conſilio, mißis Luppo Vrreo, ac Raimundo Buillo ad Mariæ Coronatæ, templum, quo & ipſe Coxa conuenerat; indutias conceßit. Poſt hæc Ioannis uxore, ac liberis, cum omni præſidio, atque eorum rebus eductis; haud cunctanter arcem dedidit. Recepta arce Capuana, totaq; urbe in poteſtatem redacta; Alphonſus uti omnes arma ponerent edixit. Haud multo poſt Renatus, cum pecuniam non haberet, unde arcem tueretur, & amiſſam urbẽ recuperare ſe poſſe diffideret;

ſummaque iam rerum omnium deſperatio animo obuerſaretur; abeundi conſilium cepit; potiſſimum cum haud ſciret, an poſtea nauium poteſtatem, quibus ſe tuto mari committeret, eſſet habiturus. Cum igitur ita ſtatuiſſet; Antonium Caluum, à quo grandi pecunia adiutus fuerat, arci præfecit montanæ; arcis regiæ cuſtodia Mazario Gallo cõmiſſa. Deinde nauem ingreſſus eſt; urbem, quam amiſerat, cum gemitu ſæpe reſpiciens, ac fortunæ iniquitatem incuſans. Octino Carazolo, Georgio Alemanno, ac Ioanne Coxa, tam mœſti diſceſſus comitibus; iſque ſecunda tempeſtate uſus, ad portum Piſanum; inde terreſtri itinere Florentiam ad Eugenium Pontificem, quo amico utebatur, profectus eſt. Poſt cuius diſceſſũ, Alphonſus belli reliquias confeſtim perſequi ſtatuit. Itaque cum accepiſſet Antonium Caudolam, cum Ioanne Fortia, (id enim cognomen à Fortia Cotoniola patre acceperat, à fortitudine dictum; qua præcipuè inter omnes ſui temporis pollebat; & ſi Sforcia etiam uulgo dicatur) Franciſci fratre, copias contrahere, aduerſus eum proficiſci inſtituit; debellatum Regnum Neapolitanum prorſus exiſtimans, ſi illos uno prælio uiciſſet; Tenebat enim adhuc Franciſcus complura, in Apulia oppida. Vrbe igitur primum præſidio firmata; atque eius cuſtodiæ relictis Neapolitanis compluribus; quorũ præcipuam erga ſe fidem in eo bello cognouerat; primum in prata, quæ circa Capuam ſunt profectus eſt. mox conuocatus maioribus copijs; poſtquam ſe ſatis firmum, atque inſtructum exiſtimauit; inde ad Populi fontem mouit; ac poſtridiè Iſerniam, quæ ad huc in partibus Antonij erat petijt. Cuius aduentu cõterriti oppidani, admiſſo eius præſidio, oppugnationem non tulere. inde Carpenouum belli caput ducit; ibique caſtra ponit; quod ubi Antonius accepit, confeſtim cum omnibus copijs proficiſci ſtatuit; priuſquam Ioannes Fortia, quem Franciſcus frater in Picenum reuocabat, copias à ſe duceret. Namque Franciſcus, cognita rerum Neapolitanarum immutatione; de rebus ſuis ſolicitus; reuocandum fratrem, ſuaque potius defendenda, quam aliena oppugnanda cenſebat. Inter hæc Paulus Anglus, deſerto Antonio, cum aliquanto equitatu, ad Alphonſum in caſtra tranſgreſſus; quantæ hoſtium copiæ eſſent docuit. Alphonſus eum collem ante omnia occupandum putauit; per quem Antonium iter facere oportere agnouit; ita confeſtim caſtra in eam partem transferre ſtatuit. Tercentiſque peditibus Saxanum (quod caſtel

lum in propinquo erat) miſſus, eum collem per quem ad Carpenouũ iter erat, ualido peditatu firmauit. Quem ut Antonius ab hoſtibus captum, & inſeſſum comperit; ad Peſculanzanum; ita id caſtellũ incolæ uocant, cum copijs ſubſtitit; qui locus à Carpenouo haud mul tum aberat. Carpenouum oppidum in colle poſitum; deſpectum undique procliuem habet; ab eo colle exiguo interuallo alter ſeſe attol lit mons; pari fermè altitudine, per quem, ut oſtendi, ad oppidum iter erat. haud procul inde à dextra ſitus eſt mons alius; in quo Al phonſus caſtra poſuerat. Poſtridie Antonius, ut nihil timoris in ſe habere oſtenderet, copias in aciem educit, quod ut Alphonſus ani maduertit, & ipſe pro caſtris acies inſtruxit; Multis uero haud dimicandum cenſentibus, quod maiores eſſent hoſtium copiæ; cum Io annes Vintimilius rogatus ſententiam diceret; ſi abſente rege in ſe uno res eſſent, ſeſe intrepidè hoſtes aggreſſurum. Cæterum non audere ſe tale aliquid Regi ſuadere; quod in ſui capitis ſalute, tot popu lorum ſalus contineretur. Conuerſus ad eum Alphonſus per me igi tur inquit tam memorabile facinus ſteterit? auertant id ſuperi à ge nere noſtro dedecus; ut metu pugnam detrectaſſe uideamur; ſimul his dictis, galeam capiti induit, aciesque producit. exiguus amnis inter utraque caſtra excurrebat; iſque curſus tarditate intra conual lem pluribus locis ſtagnabat. hic Antonius de induſtria expectabat, ſi forte prior rex initium tranſeundi faceret; quod is locus aliquantum accliuis transflumen erat. At Alphonſus paulum à caſtris cũ paucis digreſſus; ut hoſtium ordinem, & loci ſitum diligentius ſpecularetur; poſtquam cuncta cognouit, reuerſus; ut uidit hoſtes citra flumen illici non poſſe; confeſtim tres acies transflumen mittit; quibus Petrus, atque Alphonſus Cardonæ, ac Guilielmus, Raimundus Moncata, uiri fortes præerant. Hique celeriter amnem tranſgreſſi, magno impetu in hoſtes inuecti; inſignẽ pugnam ediderunt. Sed cum plures hoſtium acies his ſeſe circumfudiſſent; nec uideren tur diutius eorum uim ſuſtinere poſſe; quarta, Alphonſi iuſſu ſucceſ ſit acies; quam Raimundus Buillus ducebat; & item quinta, cuius princeps erat Lupus Durreus uir, præter bellicas artes, eximijs, naturæ, ac fortunæ, dotibus preditus. Hos Alphonſus paulo infra eũ locum, ubi pugnabatur circumducere acies, atque hoſtium latera iubet inuadere; quorum interuentu eorum qui iam ceſſuri uidebantur confirmatis animis; prælium redintegratum eſt. inter hæc pedi-

tes, quos ad Saxanum conſtitiſſe dixi, impedimenta hoſtium aggreſ ſi, prædam agebant. Quod cum Antonius animaduerteret, confeſtim aciem unã ijs ſubſidio mittit. Tum Alphonſus cum reliquis aciebus in hoſtes fertur; milites que, alios exhortando, alios caſtigando, in pugnam accendit. In eo quoque prælio impigros tum com militones animando; tum manu cum hoſtibus fortiter rem gerendo, uirtus ſpectata, & laudata eſt. Pugnatum eſt aliquandiu æquo mar te; nec incruento, cum neutri cederent. Demum hoſtes terga dedere quos regij conſectati, direptis impedimentis magnam eorum partẽ; inquibus Antoniũ inter primos dimicantem, ceperunt; Reliqui copiarum duces, abiectis armis, ſibi ſalutem fuga quæſierunt. caſtris captis, impedimentiſque direptis; cum hoſtes nullum fugiendi finem facerent; Alphonſus receptui cani iuſſit. Poſt hæc cum clementia ſua in captiuos uti ſtatuiſſet; perducto ad ſe Antonio, ueniamque erroris poſtulanti, non modo ignouit, uerumetiam oppida; quæ à patre accepta hereditario iure poſſidebat reliquit; cæteris captiuis per humaniter habitis; nec quicquam ex Antonij ſupellectile, quæ erat ingens, præter unum chriſtallinum calicẽ, cepit. Hoc bello pro ſperè confecto; Alphonſus, per Pelignos, ac Marſos gentem bellicoſam uictricia arma circumtulit; totamque eam regionem breui ſubegit; deinde in Apuliam ſe conuertit; ut belli reliquias conficeret. nondum eum Apuli, qui Franciſco Fortiæ dominatu tenebantur, arma poſuerant; caſtriſque primo ad Manfredoniam oppidum ad mare ſitum, poſitis; eam urbem, præter arcem oppidanorum quorundam opera uel prodicione ſtatim recepit. in ea Victor Rangonius Mutinenſis; cum ſeſe aliquot menſes tenuiſſet; deſperato ad extremum auxilio, deditione facta, rebus ſuis conſuluit; Troia interim, & cæteris oppidis Franciſci receptis. Dum hæc aguntur Renatus, quem profectum ad Eugenium dixeram, cum ſeſe arcem Regiã tueri poſſe diffideret, (Nam Montana ob frumenti inopiam iam ante recepta per deditionem fuerat) quod ipſius Regiæ tutela multo ſumptu indigebat; nec abſque Genuenſium nauibus frumento, ac re bus neceſſarijs prouideri poterat; eius dedendæ poteſtatem Ioanni Coſſæ permiſit; ipſe mari in Galliam redijt. in deditionis uero conditionibus cum eſſet poſtulatum; ut Georgio Alemanno; Octino Ca razolo; ipſi Ioanni, & cæteris, qui Renatum ſecuti eſſent ignoſceretur; in eos ſeſe facilem, & per humanum Alphonſus exhibuit. Hoc

tam graui, & tam diuturno bello confecto, undiq; demum regno pacato; Alphonſus Beneuentum conceſſit; ibique conuentum agere inſtituit. Quod poſtquam uulgatum eſt, Neapolitani ciues, regnique optimates, honeſtius arbitrati conuentum apud Neapolim agi, quæ eſſet regni totius caput; ibique regem honorificentius quā uſquā alibi excipi poſſe; Legatos ad eum miſere oratum, uti apud ſe malet conuentum agi. Fuit ea legatio Alphonſo periucunda, quod quam grata eius uictoria Neapolitanis foret, ex eo maximè indicabat; itaque Neapoli conuentum edixit. Poſt hæc ex Beneuento digreſſus, Neapolim, ad diui Antonij templum ſub urbem, ad quingentos fermè paſſus conceſſit; ibique moratus eſt donec, quæ ad triumphi magnificentiam pertinebant, parata eſſent; quibus compoſitis ad eam partem, quæ Salernum fert acceſſit. Neapolitani primum indignum exiſtimantes, tam celebrem tot uictorijs regem, portam urbis ſubire, quandam muri partem, qua triumphans introiret; nouo Romanorum Imperatorum more diſiecere. Huc ductus eſt currus inaureatus, quem ueſtes purpura atq; auro diſtinctæ longè illuſtrabant; & in eo ſella curulis æque exornata. Currui alligati erant quinque eximij candoris equi, quorum unus, ſingulos duos præcedebat; ijque omnes frenati auro, pictiſque ſericis inſtrati. dextra, leuaque currus incedebant biſdeni, è nobilitate Neapolitana lecti uiri, ſingula manibus haſtilia gerentes, quibus illigatum uelamen erat, auro diſtinctum; quod ſupra currum deferebatur. Alphonſus (ut regem decuit) antequam in currum tolleretur, habendam rationem hominū de ſe bene meritorum; quorum opera fideli, ac forti in bello uſus fuerat arbitratus, hos, pro meritis uarijs honoribus, & præmijs affecit; deinde currum inſcendit, Regali cultu, ornatuque decorus, ac longè conſpicuus; Lauream coronam triumphantium ueterum more (quā uis amici ſuaderent) renuit; id honoris ſuperis tantum tribuēdum inquiens. Circunſtabat infinita hominum multitudo; uel ex longinquis regionibus profecta eius uiſendi ſtudio; præſertim triumphi ſpetaculo, ex longa antiquitate repetiti, moueri deinde agmen cœpit, cuius ordo huiuſmodi fuit. Primi omnium ſacerdotes diuinum carmen canentes; altariaque, & ſacra corpora geſtantes ibant. ſequebatur è diuerſis ordinibus ingēs, tum ciuium, tum externorum numerus. Proximi ibant complures, partim Florentini, partim Hiſpani, punico habitu decori; hijque uaria ſpectacula edentes, alij

moralium, alij ſacratum uirtutum, cum titulis atque inſignibus, ex quibus dignoſcerentur, alij Cæſaris, & aliorum quorundam, qui floruere principum perſonam referebant; Regemque pro dignitate alloquentes, cum incredibili circunſtantium uoluptate; hunc pro ſe quiſque ad uirtutum opera; ad gloriæ amorem, ad diuinæ religionis cultum accendebant. Poſt hos aliquanto interuallo Rex procedebat, tum habitus magnificentia, ac nitore admirabilis; tum rerum à ſe geſtarum magnitudine longè admirabilior, atque illuſtrior. Currum pedibus ſequebantur totius regni Reguli, & optimates; uoluit enim quos uicerat, hos triumphi ſui participes efficere; neque de his, ueteri Romanorum more, triumphum agere; nulli ante currum captiui ducti; nulla ſpolia prælata. Siebat enim Regna ut fortitudine comparari; ſic manſuetudine, & humanitate conſeruari. Nichil uero à Neapolitanis prætermiſſum eſt, ad uicorum ornatum, per quos iter facturus eſſet. omnia floribus conſtrata; uaria odorum, ac uaporum ſuauitate fragrabant. hoc modo lætis ſalutantium, & congratulantium uocibus, omnes urbanas ſeſſiones curru triumphans preteruectus eſt. Namque omnis Neapolitana nobilitas, quæ longè clarior, & potentior olim fuit, in quinque illuſtres ſeſſiones; ſiue conſeſſus appellare quis malit; diuiſa eſt. Erant enim hæ ſeſſiones, tum pulcherrimis aulæis, pictiſque ſtragulis ornatæ; tum cultiſſimarum uirginum, & nuptarum choris ornatiores; quæ pulſu pedum, tybiæ ſonum modulantes, Rege conſpecto, hunc ut communem patriæ patrem, ut decoris, ac pudicitiæ ſuæ tutorem uneratæ ſunt. Demum in arcem Capuanam, die iam in ueſperam inclinante, ſe recepit.

FINIS primæ partis hiſtoriarum Bartholomæi Faccij Rerum geſtarum Alphonſi Regis Aragonum.

BIBLIOTHECA ROMA

SERIES LITERARVM.

* ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVX.

Omnes Duerniones præter * Ternio.

FRANCISCVS PHILOPONVS

LECTORI.

IMPRESSORES adeo oculati non ſunt, ut aliqua in libris errata non derelinquant. quos igitur in hoc errores deprehendimus, literæ ſenſum immutantes, eos ad lectoris commodum, & paginæ, & linearum numeris adnotauimus. conſulto autem prætermiſsimus, mihi & michi, oppidum & opidum, fama & phama; aliaque huiuſcemodi non nulla; & etiam ad orthographiam ſpectantia, ut roſtrate roſtratæ, quia leuia, & facilia cognitu; & in quibus uſus, & ratio, compoſitioque, ac deriuatio inter ſe diuerſa ſunt. Lectorem uero ipſum rogatum eſſe uolumus, ut omnia æqui bonique faciat; & primam hanc operis partem hilari fronte a nobis accipiat; ſecundam Deo Opt. Max. annuente mox daturis.

Pagina 2. à tergo linea 26. moneri monere p. 6. à ter. l. 1. turpem. turpè p. 9. à ter. l. 1. redire, rediere. l. 4. arbitratus eſſe, arbitratus eſt. p. 1. l. 18. circumiectos, circumtectos. à ter. l. 23. repleuerunt, repleuerant. p. 11. à ter. l. 1. ingratiſsimam, ingratiſsima. l. 14. uindicare, uindicarem. p. 12. l. 36. is non & ſi Ioanna, Is namque & ſi Ioanna. à ter. l. 2. us Regina, Reginæ perſuaſit. l. eadem, quod Bracio, ut quod Bracio. p. 13. l. 14. propinqua propinqui. p. 15. à ter. l. 21. ſono ſomno p. 16. à ter. l. 1. uiſus, uiſas p. 14. l. 15. montum motum à ter. l. 3. reuocabatr, reuocabatur l. 33. ſecutis ſecutus. p. 19. l. 29. eliuium. cliuim. p. 22. l. 8. neque. nequa. p. 23. l. 28. etiam permuniti, etiam arte permuniti. à ter. l. 25. & ae, & ac. p. 24. l. 4. detulit eſſe lembum, detulit lembum l. 12. capere re, capere. p. 26. l. 24. monere, moneret. p. 28. l. 25. cognoſcerent, cognoſceret. à ter. l. 8. apidum, oppidum. p. 30. l. 18. Venereis, Veneris. p. 34. l. 8. Gutterius, Gutterias. l. 29. ad inſula ad inſulam. p. 38. l. 30. perueniret, præueniret. l. 35. ab ris, ab oris à ter. l. 35. quod ſit mare, quod ſi mare. p. 39. l. 20. nam poſſe, non poſſe. p. 40. à ter. l. 5. omnis, omnes. l. 28. ferre, ferè. p. 41. l. Spinula, Spinulam. p. 47. à ter. l. 1. ue a interim, uela interim. p. 48. l. 28. ires ille, tres ille. l. 32. deſſe, deeſſe. p. 54. l. 30. compullit, compulit. p. 56. à ter. l. 10. dimiſſurus, dimiſſurum. p. 57. l. 24. contenderet, contendere. à ter. l. 36. facile, facilem. p. 59. à ter. li. 7. ſolutus, ſolutos. l. 16. Ioannæ, Ioanne. p. 61. l. 16. terri, teri. p. 62. l. 9. à ter. participes particeps. ead. l. externum ualle. extremum uale. ead. p. l. 33. Alphonſum, Alphonſo. p. 63. l. 18 ta, tam p. 64. à ter. l. 33. temerre, temere. p. 68. l. 29. terri, teri. a ter. l. 12. Brittanico, Britanico. p. 71. à ter. l. 24. haberet, habere. p. 75. à ter. l. 24. ad ſe, ad illum p. 79. l. 18. Paulo, paulo. p. 78. l. 26. ſacro ſacrum. p. 79. l. 36. quata, quarta. à ter. l. 33. in celeriter ni. celeriter.